

การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

นางสาวจรรุวรรณ พวงมาลี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROPOSED GUIDELINES FOR PROMOTING THE ASEAN IDENTITY FOR THE INTEGRATION
OF THE ASEAN COMMUNITY

Miss Jaruwat Puangmalee

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อ ความเป็นประชาคมอาเซียน
โดย	นางสาวจรรุวรรณ พวงมาลี
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา รักษ์พลเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ศาสตราจารย์ ดร. พิชราวลัย วงศ์บุญสิน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชื่นชนก โควินท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา รักษ์พลเมือง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร. พิชราวลัย วงศ์บุญสิน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จรูญศรี มาติลกโกวิท)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุไรรัตน์ สุดรุ่ง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. กัมปนาท บริบูรณ์)

จารุวรรณ พวงมาลี : การนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน (PROPOSED GUIDELINES FOR PROMOTING THE ASEAN IDENTITY FOR THE INTEGRATION OF THE ASEAN COMMUNITY) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง, อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ศ. ดร. พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน, 288 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน 2) วิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง และ 3) นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย ผู้วิจัยวิเคราะห์หาอัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษาเอกสาร และการสนทนากลุ่มเยาวชนอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และกลุ่มเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ จากนั้นสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาหาแนวทางปฏิบัติด้วยเทคนิคเดลฟาย และสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) อัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษาตามความคาดหวังและจากการรับรู้ของเยาวชน มี 16 รายการได้แก่ (1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง (2) เสถียรภาพและความมั่นคง (3) ความเป็นหนึ่งเดียว (4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (6) การให้ทุนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (7) การเคารพซึ่งกันและกัน (8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน (9) ความยืดหยุ่น (10) จิตสำนึกรักศิลปะวัฒนธรรม (11) การมีส่วนร่วม (12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (13) ธงอาเซียน (14) เพลงอาเซียน (15) สัญลักษณ์รวงข้าว และ (16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยอัตลักษณ์แต่ละรายการมีรูปสัญลักษณ์ได้แก่ประเพณี วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ และระบบ ซึ่งสะท้อนความหมายสัญลักษณ์ได้แก่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) สำนึกร่วมความเป็นอาเซียน (We feeling) ความตระหนักรู้ (Awareness) และความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual understanding)

2) การวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องพบว่า การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนนั้น ต้องให้ความสำคัญกับคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน 9 คุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ ประกอบด้วย 1) ชั้นก่อรูปอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) รู้จักและเข้าใจตนเอง (2) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (3) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน (4) มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ชั้นสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ (2) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนได้ และ 3) ชั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (2) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ และ (3) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้

สำหรับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ (1) ภาครัฐที่มีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ (2) ภาคเอกชนและองค์กรภาคเอกชน (3) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง (4) ครอบครัว (5) สังคม 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ (1) องค์กรต่างๆ ได้แก่องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน (2) รัฐบาล (3) สถาบันการศึกษา (4) ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และ (5) อาสาสมัครที่มีภูมิลำเนาเกี่ยวข้องกับอาเซียน

3) แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนสำหรับเยาวชนไทย มี 31 แนวทางที่ส่งเสริมคุณลักษณะ 9 ประการที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน โดยมี 11 แนวทางที่สำคัญในลำดับต้นได้แก่ (1) การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน (2) ได้ลงมือปฏิบัติจริง (3) การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (4) การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง (5) การเรียนรู้นอกห้องเรียน (6) การศึกษาภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ (7) การปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติ (8) การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ (9) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (10) การจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน และ (11) การศึกษาที่เน้นปฏิบัติจริง

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา พัฒนศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2557 ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาร่วม .....

5284208727 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: ASEAN / IDENTITY / PROMOTION

JARUWAN PUANGMALEE: PROPOSED GUIDELINES FOR PROMOTING THE ASEAN IDENTITY FOR THE INTEGRATION OF THE ASEAN COMMUNITY. ADVISOR: ASSOC. PROF. CHANITA RUKSPOLLMUANG, Ph.D., CO-ADVISOR: PROF. PATCHARAWALAI WONGBOONSIN, Ph.D.}, 288 pp.

The objectives of this study are to 1) explore ASEAN identity, 2) analyze the ASEAN identity promotion and its factors and conditions and 3) to propose guidelines for promoting the ASEAN identity for the integration of the ASEAN community. Documentary research and focus group discussion were used to explore ASEAN identity. An in-depth interview was taken by 5 experts in relation field to seek for ASEAN identity promotion guideline for Thai youths then Delphi technique and focus group discussion were used for group consensus on ASEAN identity promotion.

The findings are as follows:

ASEAN identities from ASEAN expectation and youth perception are 1) peace and harmony 2) stability and solidarity 3) unity 4) cooperation on the basis of mutual benefit 5) interdependence 6) people-centered development 7) mutual respect 8) ASEAN organization 9) resilience 10) an awareness on art and culture heritage perseverance 11) collaboration 12) Southeast Asia realm 13) ASEAN flag 14) ASEAN anthem 15) the emblem of bound stalks of rice and 16) mutual understanding. Each ASEAN identity reflects through four signifiers which are traditions, culture, rules and systems that implies sense of belonging, we feeling, awareness and mutual understanding.

An analysis of ASEAN promotion and its factors and conditions indicated that ASEAN identity promotion must emphasize on the nine characteristics of Thai youth inn identity process which are; first stage, Identity formation is to promote self-knowledge, effective communication skills, ASEAN knowledge and critical thinking, second stage, Identity construction is to promote synchronize and connection of information skill and collaborative working, and third stage, Identity negotiation is to promote sense of empathy and understand others, dealing with conflict positively, and effective analysis and evaluation.

ASEAN identity promotion factors and conditions are 1) internal factors which are (1) government roles (2) private sectors and organization (3) people who are in concerned (4) family and (5) society and 2) external factors which are (1) international organization and private sectors (2) government (3) educational institution (4) Administrators (5) volunteers who has ASEAN background.

The findings on the guidelines for promoting ASEAN identities for the integration of ASEAN community are 30 items to promote 9 characteristics that can reflect ASEAN identities. Eleven prioritize guidelines are 1) using English as a medium of instruction 2) learning through practicing 3) learning diverse cultures 4) learning in a real life setting 5) off-campus learning 6) internship learning 7) instill of sense and attitude 8) working in team among people from different background 9) education for social development and 10) an excursion to ASEAN member states and 11) applicatory learning.

Department: Educational Policy Management and Leadership Student's Signature .....
Advisor's Signature .....

Field of Study: Development Education Co-Advisor's Signature .....

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รัชกุลพลเมือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร. พิชราวลัย วงศ์บุญสิน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การการจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดียิ่งมาตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชื่นชนก โควินท์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. จริญญาศรี มาติลโกวิท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จูไรรัตน์ สุดรุ่ง และอาจารย์ ดร. กัมปนาท บริบูรณ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาพัฒนาศึกษาทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษาและสั่งสอนวิทยาการความรู้ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาให้สัมภาษณ์ และทำสนทนากลุ่ม รวมถึงกลุ่มเยาวชนในทุกๆ พื้นที่ที่ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มด้วยความเต็มใจ

ขอกราบขอบพระคุณกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนวิจัย “ 90 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ” ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญที่มอบทุนสนับสนุนการศึกษาส่วนหนึ่งให้กับผู้วิจัย ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อาชญญา รัตนอุบล ที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยรับทุนการศึกษาโครงการแลกเปลี่ยน ณ Lindenwood University เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะมีส่วนสร้างคุณประโยชน์ทางวิชาการในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ที่คอยให้กำลังใจ เป็นแรงบันดาลใจและเป็นหลักชัยแห่งชีวิตของผู้วิจัยมาตลอด รวมถึงญาติ พี่น้อง และหลานที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือจนสำเร็จการศึกษา

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ ดร. ภัทร และ ดร. จิตราต์น ยืนยง ที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลืออย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย ขอขอบคุณรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนรุ่น 18 สาขาพัฒนาศึกษาทุกคนที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้กันมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ ดร. ชญาดา ธนวิสุทธิ์ คณบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญที่ให้ความกรุณา สนับสนุน และให้กำลังใจมาตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและวิจัยอยู่ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	10
สารบัญภาพ.....	11
บทที่ 1 บทนำ.....	12
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	12
1.2. คำถามของการวิจัย	18
1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	18
1.4. ขอบเขตของการวิจัย	18
1.5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	19
1.6. วิธีดำเนินการวิจัย	19
1.7. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	20
1.8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	21
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.1. พัฒนาการสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน	22
2.2. บทบาทการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน	36
2.3. การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน	40
2.4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์.....	49
2.5. ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	72
2.6. แนวคิดทางการศึกษา.....	78

2.7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	88
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	97
3.1 การศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน	97
3.2 วิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง	103
3.3 นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับ เยาวชนในประเทศไทย	106
บทที่ 4 อัตลักษณ์อาเซียน	113
4.1. อัตลักษณ์อาเซียน	113
4.1.1. อัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง	113
4.1.2. การรับรู้อัตลักษณ์อาเซียน	156
4.1.3. อัตลักษณ์อาเซียน	167
4.2 การวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน	173
บทที่ 5 การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	187
5.1. การวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	187
5.1.1. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	188
5.1.2. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	205
5.2 แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	208
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะจากการวิจัย	231
6.1. สรุปผลการวิจัย	232
6.2. อภิปรายผลการวิจัย	241
6.3. ข้อเสนอแนะ	248
รายการอ้างอิง	250
ภาคผนวก	255

ภาคผนวก ก ตารางวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน.....	256
ตารางวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน.....	257
ภาคผนวก ข แนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการวิจัย.....	271
แนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการวิจัย	272
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ.....	286
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	287
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	288

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์แนวทางทางการศึกษา	85
ตารางที่ 2 รายการเอกสารการประชุม.....	98
ตารางที่ 3 แสดงรูปสัญลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง	137
ตารางที่ 4 แสดงความหมายสัญลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง	155
ตารางที่ 5 แสดงอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน.....	162
ตารางที่ 6 ความหมายสัญลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน	166
ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบอัตลักษณ์.....	172
ตารางที่ 8 แสดงการวิเคราะห์อัตลักษณ์รูปสัญลักษณ์ และความหมายสัญลักษณ์	184
ตารางที่ 9 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์.....	190
ตารางที่ 10 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการสร้างอัตลักษณ์.....	192
ตารางที่ 11 แสดงการเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์.....	203
ตารางที่ 12 แสดงแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์ อาเซียน.....	209
ตารางที่ 13 แสดงระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ อาเซียนสำหรับเยาวชน	212
ตารางที่ 14 แสดงลำดับความสำคัญของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน.....	220
ตารางที่ 15 คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	227

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	21
----------------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) จัดตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ประกอบด้วยประเทศสมาชิก 5 ประเทศได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันในภูมิภาค อำนวยความสะดวก สันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แสดงบทบาทและมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การขยายสมาชิกภาพอีก 5 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชาตามลำดับ กระทั่งในปีพ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโดยทั่วในภูมิภาคเอเชีย หลังผ่านวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว อาเซียนจึงเกิดแนวคิดการบูรณาการในเชิงลึกด้วยการตั้งเป้าหมายว่าจะพัฒนาไปเป็นประชาคมอาเซียน และในปี พ.ศ. 2546 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน เพื่อประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียนหรือ ASEAN Community ภายในปีพ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่า อาเซียนจะเป็นวงสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัต มุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอก และเป็นชุมชนแห่งสังคมเอื้ออาทร

การจัดตั้งประชาคมอาเซียนเป็นการสนับสนุนการรวมตัวและร่วมมืออย่างรอบด้านของประเทศสมาชิก โดยในด้านการเมืองได้จัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community: APSC) ด้านเศรษฐกิจมีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และด้านสังคมและวัฒนธรรมมีการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ต่อมาในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2550 ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จภายในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) รวมทั้งแปลงสภาพอาเซียนจากองค์กรที่มีการรวมตัวหรือร่วมมือกันอย่างหลวมๆ เพื่อสร้างและพัฒนาไปสู่สภาพการเป็นนิติบุคคลซึ่งเป็นที่มาของการนำหลักการนี้ไปร่างเป็น “กฎบัตรอาเซียน” ทำหน้าที่เป็นธรรมนูญการบริหารปกครองกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศที่ผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังคำที่ว่า “สิบชาติ หนึ่งอาเซียน”

เท่าที่ผ่านมาเป็นที่วิพากษ์กันว่าภูมิภาคนิยมของอาเซียนเป็นเพียงวาทกรรมเนื่องจากผลประโยชน์ของชาติยังฝังรากลึกอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในภูมิภาคยังมีน้อยเกินไป ทำให้เกิดความห่างเหิน ทำให้ความรู้สึกต้องการเป็นหนึ่งเดียวกันนั้นไม่เกิดขึ้น (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2554) ดังนั้นการเป็นประชาคมอาเซียนจึงเป็นเรื่องท้าทายเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน หัวใจสำคัญคือการเสริมสร้างความเป็นตัวตนร่วมกันที่เรียกว่าอัตลักษณ์ร่วมกันของประชาคมอาเซียน (ASEAN Identity) โดยยอมรับความหลากหลายของอัตลักษณ์ ส่งเสริมสำนึกการร่วมทุกข์ร่วมสุข (Caring) การแบ่งปันกันตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกัน (Sharing) เพราะแต่ละประเทศมีความหลากหลายของท้องถิ่น ภาษา ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนนิเวศวิทยาของอาณาบริเวณที่จะต้องอยู่ร่วมกันและพัฒนาไปด้วยกัน ตามคำขวัญอาเซียน (ASEAN Vision 2020) ที่ว่า หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม

การส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน เป็นเป้าหมายสำคัญเป้าหมายหนึ่งของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) เพื่อให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาหารและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีพัฒนาการในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สามารถรับมือกับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวของอาเซียนและกระแสโลกาภิวัตน์ ประเทศสมาชิกมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเป็นเรื่องสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นการสร้างโอกาสต่างๆ ให้เกิดขึ้น แต่มนทัศน์ “ค่านิยมอาเซียน” ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงอยู่ระหว่างกลุ่มโลกตะวันตกและตะวันออก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคยังเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริม และเป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของอาเซียน ความแตกต่างระหว่างสังคมตะวันตกกับตะวันออกสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความแข็งแกร่งของแนวคิดอัตลักษณ์ร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Lakrintis, 2011)

นอกจากนี้ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อตั้งขึ้นโดยประเทศที่มีการปกครองในลักษณะองค์กรระดับเหนือรัฐ (Supranational Organization) อันเป็นหลักการเบื้องต้นของความมีเสถียรภาพของประเทศ และประเทศสมาชิกอาเซียนต่างก็ไม่คิดที่จะล้มเลิกการปกครองในรูปแบบดังกล่าวไปสู่ตัวแทนคนใดคนหนึ่งของกลุ่มประเทศ (Supranational Agent) ในสถานการณ์ดังกล่าวการรวมกลุ่มประเทศอาเซียนก็ดูจะเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม Lakrintis (2011) กล่าวว่าอาเซียนมีช่องทางเชื่อมต่อในการรวมกลุ่มประเทศได้โดยใช้อัตลักษณ์ภูมิภาค แม้ว่าภูมิภาคอาเซียนจะเป็นภูมิภาคที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย แต่ละประเทศมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้กลุ่มอาเซียนได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างดีที่สุดคือ “การรู้จักเขา รู้จักเรา รู้จักกัน” เนื่องจากอาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกันเป็นเพื่อให้เป็นประชาคมที่มีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน (ปรีชา ควินท์พันธ์, 2554)

สำหรับประเทศไทยนั้นการสร้างความรู้เกี่ยวกับอาเซียนของคนไทยยังมีปัญหาจากผลการสำรวจพบว่าประเทศที่มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนมากที่สุดคือลาว กับเวียดนาม ขณะที่นักศึกษาไทยอยู่ในลำดับกลางและลำดับสุดท้ายในบางด้าน แสดงว่านักศึกษาไทยยังขาดความรู้ในเรื่องอัตลักษณ์อาเซียน จึงควรส่งเสริมความสนใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ภาษา และวิถีชีวิตของอาเซียน ตลอดจนการทำงานในอนาคตเพราะเป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองอาเซียน (ธงทอง จันทรางศุ, 2554) สอดคล้องกับ Jonsson (2010) กล่าวว่าเพื่อความเป็นภูมิภาคอย่างแท้จริงพลเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอื่นๆในภูมิภาคด้วย ต้องเปิดเขตแดน และพลเมืองสามารถเคลื่อนย้ายไปยังประเทศอื่นในภูมิภาคได้อย่างเสรี มีความรับผิดชอบที่ต้องรู้จักผู้อื่น เคารพผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและสามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้

การรวมกลุ่มภูมิภาคจำเป็นต้องกระทำอย่างแข็งขันเพื่อสร้างอัตลักษณ์อาเซียน อันเป็นตัวแทนของคุณลักษณะร่วม (Collective personalities) บรรทัดฐาน ค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค การรวมเป็นหนึ่งบนความหลากหลาย และการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกอาเซียนในด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และอารยธรรมของแต่ละประเทศสมาชิก ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนับเป็นข้อได้เปรียบในการสร้างสรรค์อันจะเป็นกุญแจไปสู่การแข่งขันของภูมิภาคในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภูมิภาค (Muhyiddin, 2012) วิธีการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่สุดในการรวมตัวกันได้ของอาเซียนคือการสร้างเยาวชนให้มีความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน การจะเป็นประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริงได้ก็เมื่อพลเมืองของแต่ละประเทศสมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค โดยเริ่มต้นสร้างประชาคมอาเซียนในสถานศึกษา เราต้องการเห็นประชาคมอาเซียนที่ให้ความสำคัญกับโยงโยทางประวัติศาสตร์ ใช้มรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน และมีข้อผูกมัดร่วมกันด้วยอัตลักษณ์ร่วมของภูมิภาค อัตลักษณ์ภูมิภาคจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนร่วมระหว่างประเทศสมาชิก (Lapus, 2012)

เมื่อก้าวถึงอัตลักษณ์อาเซียน โดยทั่วไปเรามักจะรู้สึกว่าอัตลักษณ์ของใครหรืออะไรบางอย่างน่าจะหมายถึงคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งนั้น ทว่าในแวดวงสังคมศาสตร์ปัจจุบันความหมายนี้แปรเปลี่ยนไป แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับการมองโลก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่างๆ ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท มิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2546) สัญลักษณ์ (Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) คือการศึกษากระบวนการที่เราให้ความหมายแก่สิ่งใดๆ และกระบวนการที่ทำให้เราเข้าใจความหมายของสิ่งใดๆ โดยภาพหรือวัตถุอาจทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ ส่วนความหมายที่มนุษย์กำหนดให้สัญลักษณ์ย่อมสัมพันธ์กับความคิดอันเป็นผลจากวัฒนธรรมที่ได้เรียนรู้มาก่อนหน้าโดยจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม กรอบทางสังคมไม่เพียงเชื่อมภาพวัตถุเข้ากับความหมาย แต่กรอบทางวัฒนธรรมยังกระตุ้นให้เกิดความหมายอีกด้วย ดังนั้นความหมายของสัญลักษณ์ย่อมไม่ผูกติดกับสัญลักษณ์แต่ขึ้นอยู่กับบริบทรอบตัว

Barthes (1992) เรียกสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมว่ามายาคติ หมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนจนดูเป็นธรรมชาติ มายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัยการเข้าไปยึดครองวัตถุโดยพิจารณาประโยชน์ใช้สอยของวัตถุควบคู่ไปกับคุณลักษณะของวัตถุซึ่งมีความหมายเบื้องต้น แล้วสวมใส่ความหมายทางวัฒนธรรมลงไปบนวัตถุนั้น ซึ่งความหมายดังกล่าวผูกโยงกับค่านิยมทางสังคม เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ ส่วนการวิเคราะห์หาโครงสร้างของสัญลักษณ์คือการดึงเอาบางสิ่งจากวัตถุดั้งเดิมออกมา กล่าวคือเป็นการนำวัตถุทางความคิดมาถอดเป็นชิ้นส่วน โดยที่ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นไม่มีความหมายในตัวของมันเอง จะมีความหมายเมื่อมันอยู่ในบริบทที่ห่อหุ้มแวดล้อมอยู่ แล้วมาประกอบเข้าด้วยกันด้วยกฎเกณฑ์หรือแบบแผนที่ชัดเจนจนเกิดการค้นพบใหม่ขึ้น ที่เป็นการทำงานของวัตถุเดิมในมิติใหม่ ทำให้เห็นกระบวนการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ เห็นการเกิดขึ้นของความหมาย การผลิตความหมาย นั่นคือการค้นพบโครงสร้างใหม่ของวัตถุ

ส่วนแนวคิดอัตลักษณ์ภูมิภาคเป็นหมวดหมู่ทฤษฎีที่เชื่อมโยงกันระหว่าง 2 มิติของภูมิภาคคือหมวดหมู่ของวัตถุ (Objective) และหมวดหมู่ของนามธรรม (Subjective) โดยหมวดหมู่ของวัตถุ ได้แก่ ลักษณะของสิ่งของต่างๆตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนหมวดหมู่ของนามธรรมคือมโนภาพที่สร้างขึ้นโดยผู้อยู่อาศัยทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคที่เป็นตัวแทนปัจเจกและตัวแทนกลุ่ม มโนภาพเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระบวนการที่มีพลังของความ เป็นภูมิภาคอย่างต่อเนื่องและเป็นสิ่งที่ผู้ร้อยองค์ประกอบอันมีนัยสำคัญต่อการสร้างภูมิภาค และแสดงโครงสร้างความมุ่งหวัง ซึ่งใช้เป็นกรอบในการจำแนกสังคมระหว่างกลุ่มคนในภูมิภาคกับกลุ่มคนภายนอกภูมิภาค มโนภาพเป็นสิ่งที่แสดงความจริงทางกายภาพและสังคมซึ่งมากกว่าการใช้ชีวิตแต่ละวันของมนุษย์ ทั้งมโนภาพคนภายในและภายนอกภูมิภาคล้วนเป็นนัยยะสำหรับการควบคุมและจัดการสังคม บทบาทของมโนภาพภายในและภายนอกมีความแตกต่างกันในแนวปฏิบัติทางสังคม มโนภาพภายนอกของภูมิภาคคือภาพแสดงการตระหนักรู้ของสังคมและสามารถจัดการได้โดยสถาบันที่เกี่ยวข้อง ส่วนมโนภาพภายในประกอบด้วยเรื่องการแบ่งเขตแดน และลักษณะเด่นอื่นๆของภูมิภาคจากคนอื่น มโนภาพภายในเป็นเครื่องมือในการจำแนกเขตแดนตามคุณลักษณะตามจริงของสภาพแวดล้อมทางสังคม รวมทั้งการตระหนักรู้อย่างชัดเจนของลักษณะของความเป็นเรา “Our” (Knapp, 2003)

อัตลักษณ์ภูมิภาคของคนภายในหรือการตระหนักรู้ในภูมิภาคแบ่งออกได้เป็น การแสดงตัวตนกับกลุ่มหรือชุมชนภูมิภาค และบทบาทของภูมิภาคตามลำดับขั้นของการตระหนักรู้ความเป็นภูมิภาคของกลุ่มที่พวกเขาารู้สึกเป็นเจ้าของ การแสดงตัวตนกับชุมชนแบ่งออกได้ 2 ระดับคือ การแสดงตัวตนในความเป็นจริงกับการแสดงตัวตนตามอุดมคติ (Myth) การแสดงตัวตนในความเป็นจริงคือความสัมพันธ์ตามจริงในบทบาทการกระทำระหว่างบุคคลต่อภูมิภาค ส่วนการแสดงตัวตนตามอุดมคติ หมายถึงภาพของการแสดงตัวตนผ่านการสื่อสาร และแสดงให้เห็นจากประเพณีปฏิบัติของภูมิภาค และสังคม สิ่งอันเป็นนามธรรมประการหนึ่งคือคำ “We feeling” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคมและการผลิตซ้ำของการตระหนักรู้

อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนด ความเหมือน (Similarity) และความแตกต่าง (Different) ระหว่างคนหรือสิ่งของ ความเหมือนและความต่างเป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social

interaction) หรือในอีกแง่หนึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์จะทำให้เรารู้ว่าเหมือน หรือแตกต่างกับคนอื่นอย่างไร นั่นก็คือ การรับรู้ว่า “เรา” คือใคร และ “คนอื่น” คือใคร ในทำนองเดียวกันคนอื่นก็จะรับรู้ตัวเขาเองและคนอื่นเช่นกัน (ปรีชา คุวินท์พันธุ์, 2554) อัตลักษณ์จึงช่วยให้เข้าใจตนเอง และเข้าใจคนอื่นได้ในขณะเดียวกัน ดังนั้นการตระหนักในอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่นอันจะนำไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันด้วยความเข้าใจอันดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในระยะเวลาอันใกล้

สำหรับการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมความตระหนักในอาเซียน การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอาเซียน การส่งเสริมการสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรม และการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยในกฎบัตรอาเซียนหมวดที่ 1 ข้อ 14 ได้กล่าวถึงความมุ่งประสงค์และหลักการของอาเซียนคือเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนผ่านการส่งเสริมความสำนึกถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคยิ่งขึ้น โดยกำหนดหลักการให้อาเซียนและรัฐสมาชิกเคารพในวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาที่แตกต่างกันของประชาชนอาเซียน โดยเน้นคุณค่าร่วมกันของประชาชนอาเซียน ด้วยจิตวิญญาณของเอกภาพในความหลากหลาย การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นหนึ่งในแนวทางที่มีความจำเป็นต้องเร่งกระทำ และในหมวด 11 ข้อ 35 ว่า อาเซียนต้องส่งเสริมอัตลักษณ์ร่วมกันของตนและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในหมู่ประชาชนของตน เพื่อให้บรรลุชะตา เป้าหมายและคุณค่าร่วมกันของอาเซียน

ประเทศไทยได้ดำเนินการทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนในการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะด้านการศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน หลักสูตรอาเซียนศึกษา ความรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบต่างๆ ของอาเซียน และกิจกรรมต่างๆ อาทิ การจัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษา การผลักดันให้เกิดหลักสูตรอาเซียนศึกษาเพื่อช่วยให้เยาวชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียนมากขึ้น การสร้างเครือข่ายกิจกรรมส่งเสริมความเชื่อมโยงในอาเซียน และยังมีกิจกรรมที่กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ เช่น อาเซียนสัญจร การจัดเสวนาอาเซียน การสนับสนุนภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับอาเซียน เว็บไซต์อาเซียน การจัดทำสื่อที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนในเรื่องอาเซียน (อิทธิ ดิษฐบรรจง, 2554)

ด้านสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินโครงการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่โครงการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน: Spirit of ASEAN โดยคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาให้มีความพร้อมและศักยภาพในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน มีโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายมากกว่า 500 โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวขณะนี้กำลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียนและจัดกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน อาทิ การเรียนรู้ผ่านสื่ออุปกรณ์ ภาพ นิทรรศการ การติดต่อสื่อสารกับโรงเรียนในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนทางสื่อ ICT กิจกรรมค่ายสร้างสรรค์ และยังจัดทำเอกสารแนวทางการบริหารและจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนแจกจ่ายไปยัง

สถานศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กไทยในการอยู่ร่วมกับประชาชนของประเทศต่างๆในประชาคมอาเซียน

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลการอุดมศึกษาได้นำเสนอยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนไว้ 3 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากลโดยมุ่งเน้นสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษและด้านการประกอบวิชาชีพกับการทำงานข้ามวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน โดยมุ่งพัฒนาอาจารย์ หลักสูตร การเรียนการสอน การวิจัยสู่ความเป็นเลิศ ระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน โครงสร้างพื้นฐานระดับสากล และส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมบทบาทการอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน ในฐานะเป็นผู้นำในการสร้างสามเสาหลัก สร้างความตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียน พัฒนาศูนย์ข้อมูลสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน และเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ขณะที่สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน ได้นำเสนอโครงการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชนไทย ประกอบด้วย 3 ทักษะสำคัญได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ และทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร เทคโนโลยี เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน เครื่องมื่อดังกล่าวครอบคลุมการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระ พร้อมทั้งกลยุทธ์คู่มือบริหารวิชาการหรือชุดเครื่องมือเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (ASEAN 21st Century Skills Toolkit) ที่ประกอบด้วยคู่มือผู้บริหาร คู่มือครู และแบบฟอร์มการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะเด็กและเยาวชนไทยก้าวสู่ประชาคมอาเซียน สำหรับใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานของผู้ทำงานด้านเด็กและเยาวชน เพื่อการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาคุณลักษณะที่มีความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยหรือช่วงชั้นการศึกษาตามหลักวิชาการ และเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ ของสังคม โดยมุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 7 ประการของเด็กและเยาวชนไทยได้แก่ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีภาวะผู้นำ มีทักษะชีวิต พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรมและอนุรักษ์วัฒนธรรม และรอบรู้อาเซียน

สำหรับประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ได้มีการก่อตั้งสถาบันอาเซียนศึกษา จัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ดำเนินการประเมินหลักสูตรอาเซียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีโปรแกรมอาเซียนศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในมาเลเซีย มีการทัศนศึกษาโรงเรียนอาเซียนในปี พ.ศ. 2550-2551 กิจกรรมเยาวชนอาสาสมัครอาเซียนเข้าช่วยเหลือในเหตุการณ์พายุไซโคลนนากิสในพม่า การประชุมของนักศึกษามหาวิทยาลัยอาเซียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมของไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน จะเป็นการดำเนินการในด้านการสร้างหลักสูตร เช่นหลักสูตรอาเซียนศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา การกำหนดแนวทางสร้างคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียนสำหรับการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆที่สอดแทรกในการจัดศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ขณะที่อัตลักษณ์อาเซียนเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่ช่วยทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ปรากฏในกฎบัตรอาเซียน โดยเฉพาะมุ่งการพัฒนาโดยมีคนไทยเป็นศูนย์กลาง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนกับเยาวชนไทยในระดับอุดมศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่สะท้อนภาพอัตลักษณ์อาเซียน และพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองอาเซียน ดังที่ปรากฏเป็นหนึ่งในงานขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการศึกษาตามกรอบแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนคือ การพัฒนาเยาวชนอาเซียน แผนงานดังกล่าวประกอบด้วย การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การส่งเสริมทุนอาเซียนและเครือข่ายการศึกษา การส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกัน การพัฒนาเยาวชนอาเซียนเป็นการเตรียมเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเตรียมความพร้อมสู่การเป็นพลเมืองอาเซียน

1.2. คำถามของการวิจัย

อัตลักษณ์อาเซียนเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่จะทำให้เกิดการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนอย่างแข็งแกร่ง ผู้วิจัยจึงมีคำถามในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์อาเซียนคืออะไร
2. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนจะมีวิธีการอย่างไรและมีปัจจัยเงื่อนไขใดที่เกี่ยวข้อง
3. จะมีแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนไทยในประเทศไทยอย่างไร

1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน
2. เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย

1.4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน เป็นการศึกษาดำเนินการรับรู้ของเยาวชนอาเซียน และกลุ่มเยาวชนไทยในเขตพื้นที่รอยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และกรุงเทพมหานคร และพื้นที่การศึกษาในครั้งนี้เป็นสถาบันอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

1.5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ประชาคมอาเซียน หมายถึงการรวมตัวและร่วมมือกันของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพ สร้างความแข็งแกร่งและอำนาจต่อรองให้กับประเทศสมาชิกภายใต้วิสัยทัศน์เดียวกัน อัตลักษณ์เดียวกัน และประชาคมที่มีความเอื้ออาทรเดียวกัน ที่ประกอบขึ้นด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน

อัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) หมายถึง สิ่งแสดงให้เห็นได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับความหมาย ที่สังคมและวัฒนธรรมอาเซียนกระตุ้นให้เกิดขึ้นและทำให้พลเมืองรับรู้ได้ถึงวัฒนธรรมและอุดมคติอาเซียน ประกอบขึ้นด้วยรูปสัญลักษณ์ และความหมายสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์

แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน ใน 2 ลักษณะคือ 1) การเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่ กิจกรรมการเสริมสร้างทางตรงผ่านหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามแผนและนโยบาย และ 2) กิจกรรมเสริมได้แก่ กิจกรรมการเสริมสร้างทางอ้อมที่ดำเนินการโดยองค์กร หน่วยงานภายนอกที่ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงตามนโยบายและแผนงาน

กระบวนการอัตลักษณ์ หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ประกอบด้วย 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นก่อรูปอัตลักษณ์ (Identity formation) ชั้น การสร้างอัตลักษณ์ (Identity construction) และชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity negotiation)

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีภูมิลำเนาในประเทศสมาชิกอาเซียน ที่มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัย

1.6. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 – 20 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์อย่างเป็นทางการจากเอกสารการประชุม และการสนทนากลุ่มเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านและในกรุงเทพมหานคร กับเยาวชนจากประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ตามการรับรู้ของเยาวชน

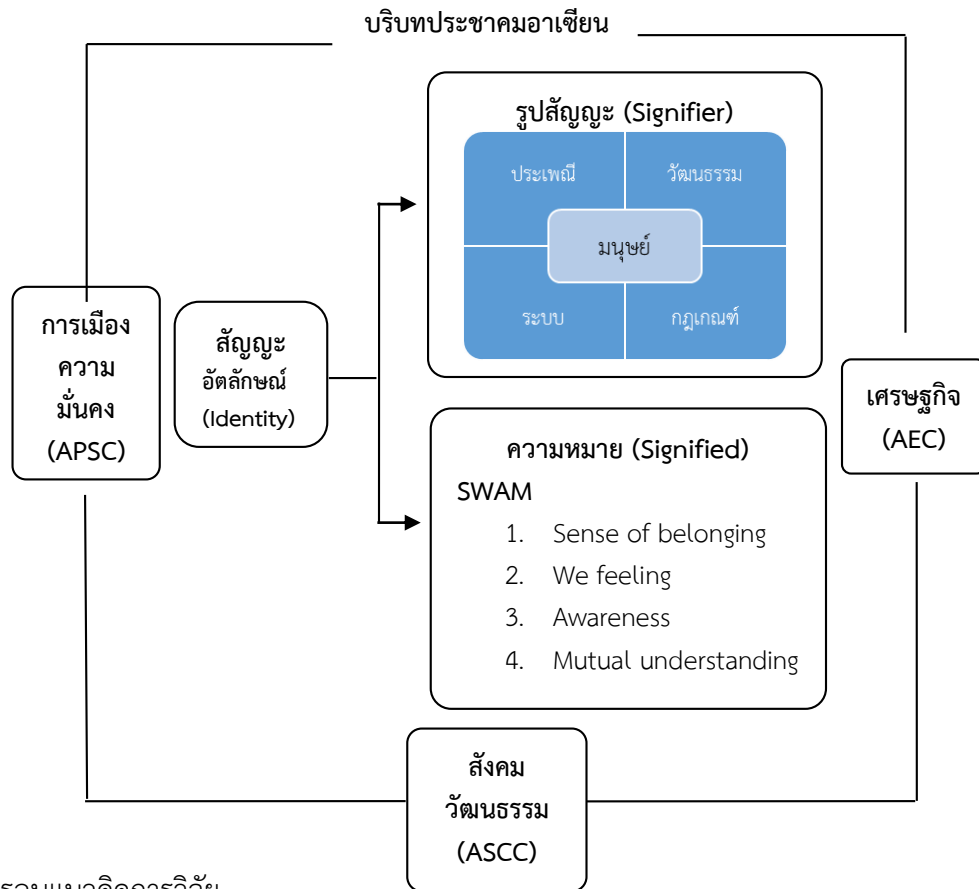
สำหรับการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) กับตัวแทนภาคการศึกษา ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ และการสังเกตแบบไม่มีส่วน

ร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อศึกษากิจกรรมต่างๆที่เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อหาฉันทามติจากเยาวชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 5 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่อาณาเขตติดพรมแดนราชอาณาจักรกัมพูชา ได้แก่ เยาวชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พื้นที่อาณาเขตติดพรมแดนสหภาพเมียร์มาร์ใต้แก่ เยาวชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และตาก พื้นที่อาณาเขตติดพรมแดนประเทศมาเลเซียได้แก่ เยาวชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลา นราธิวาส ปัตตานี และยะลา พื้นที่ติดอาณาเขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้แก่ เยาวชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนครพนม อุบลราชธานี และมุกดาหาร และเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ละ 4 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน และทำสนทนากลุ่มเพื่อหาฉันทามติจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่จะนำลงสู่การปฏิบัติ

1.7. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องอัตลักษณ์ แล้วศึกษาตัวแปรที่จะนำมาใช้ในการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนซึ่งได้แก่ กระบวนการสร้างและรับรู้ในรูปและความหมายของอัตลักษณ์โดยพลเมืองอาเซียนที่อยู่ในบริบทประชาคมอาเซียน อันมี ประเพณี วัฒนธรรม ระเบียบกฎหมาย และระบบเดียวกัน ภายใต้สามเสาหลักของประชาคมได้แก่ การเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม โดยรูปอัตลักษณ์สะท้อนความหมายใน 4 ประการได้แก่ 1) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) 2) สำนึกร่วมอาเซียน (We feeling) 3) ความตระหนักรู้ (Awareness) และ 4) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual understanding) เมื่อมนุษย์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างความหมายหรือสิ่งที่เข้ามาประกอบสร้าง ให้เกิดความรู้หรือก่อให้เกิดการบ่มเพาะประสบการณ์อันทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันระหว่างเยาวชนอาเซียน จึงมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เพื่อให้เยาวชนเกิดการรับรู้ร่วมกันในรูปและความหมายอัตลักษณ์ กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการศึกษาค้นคว้านี้ แสดงไว้ในภาพดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนสำหรับเยาวชนไทย เป็นการนำเสนออัตลักษณ์อาเซียนและแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยองค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะมีประโยชน์ต่อทั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอาเซียน และองค์กรไม่แสวงผลกำไรในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนไทยในการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนดังนี้

1. ได้อัตลักษณ์อาเซียนตามความคาดหวังจากการประชุมของประเทศสมาชิกอาเซียน และอัตลักษณ์อาเซียนตามการรับรู้ของเยาวชนที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน
2. ได้คุณลักษณะของเยาวชนที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนและการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนจากการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง
3. ได้แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนทั้งวิธีการเสริมสร้างอย่างเป็นทางการและกิจกรรมเสริมให้กับเยาวชนในประเทศไทย
4. ได้กระบวนการในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่ไปส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอในประเด็นสำคัญเพื่อนำไปสู่การตอบปัญหาวิจัยใน 8 ประเด็นได้แก่

- 2.1. พัฒนาการสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน
- 2.2. บทบาทการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน
- 2.3. การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน
- 2.4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์
- 2.5. แนวคิดทางการศึกษา
- 2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดสาระทั้ง 6 ประเด็นดังนี้

2.1. พัฒนาการสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน

2.1.1. ความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) หรืออาเซียนจัดตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีของ 5 ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์และราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ต่อมาบรูไน ดารุสซาลาม ได้เข้าเป็นสมาชิกอันดับที่ 6 เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2527 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกอันดับที่ 7 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสหภาพพม่าเข้าเป็นสมาชิกประเทศที่ 8 และ 9 ตามลำดับ เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ราชอาณาจักรกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกประเทศที่ 10 เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2542 รวมสมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 10 ประเทศ

การดำเนินงานในช่วงแรกของสมาชิกอาเซียนเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างกัน อันเนื่องจากอุปสรรคเดิมที่เคยเกิดขึ้นในกลุ่มของอาเซียน อันได้แก่ ความไม่เชื่อใจและหวาดระแวงระหว่างกัน การดำเนินการในช่วงแรกจึงเน้นเรื่องของการเมืองและความมั่นคงเป็นหลัก จากนั้นจึงเป็นช่วงของการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอาเซียน และมุ่งพัฒนาสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในที่สุด

พัฒนาการสำคัญของอาเซียนที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากความพยายามที่จะสร้างกลุ่มเศรษฐกิจภายในอาเซียนขึ้นเพื่อให้อาเซียนสามารถรับมือกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกับกระแสการบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอื่นได้ ซึ่งในช่วง 2 ทศวรรษแรกยังไม่ประสบความสำเร็จนัก เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่เป็นคู่แข่งในทางเศรษฐกิจกันเอง อันเนื่องมาจากแต่ละประเทศผลิตและส่งออกสินค้าที่มีลักษณะเป็นวัตถุดิบในการผลิต ทั้งยังมีการกีดกันทางการค้าระหว่างกันอยู่ ขาดการส่งเสริมซึ่งกันและกันในระบบเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งจัดเป็นสาเหตุสำคัญในการทำให้มูลค่าการค้าภายในกลุ่มอาเซียนอยู่ในระดับต่ำ (สาธิตสุนทรพันธ์, 2550) ดังนั้นในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่สิงคโปร์ เมื่อปีพ.ศ. 2535 ผู้นำรัฐบาลอาเซียนได้ตัดสินใจจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area) ขึ้นเพื่อให้อาเซียนมีความเป็นปึกแผ่นทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

ต่อมาผู้นำรัฐบาลอาเซียนได้เห็นชอบต่อเอกสารวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 (พ.ศ. ในการประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการครั้งที่ 2 เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มให้ผู้นำรัฐบาลอาเซียนรับรองเอกสารวิสัยทัศน์อาเซียน (ASEAN Vision 2020) ในโอกาสครบรอบ 30 ปีของการจัดตั้งอาเซียน ซึ่งกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินความร่วมมือในอาเซียนทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งความร่วมมือกับภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนเป็นวงสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (A Concert of Southeast Asian Nations) เป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาอย่างมีพลวัต (A Partnership in Dynamic Development) เป็นชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร (A Community of Caring Societies) และภูมิภาคอาเซียนที่มุ่งปฏิสัมพันธ์กับภายนอก (An Outward-Looking ASEAN)

เพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์อาเซียนดังกล่าว ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนามเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 ได้ให้การรับรองแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 หรือแผนปฏิบัติการฮานอย (Hanoi Action Plan) สำหรับช่วงปี พ.ศ. 2542-2547 เพื่อใช้เป็นกรอบความร่วมมือของอาเซียนในการดำเนินความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายของการมีความมั่นคงทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น เสถียรภาพและประชากรที่มีคุณภาพที่ดีอย่างทั่วถึง รวมถึงความร่วมมือด้านสังคมหรือความร่วมมือเฉพาะด้าน (Function Cooperation) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่มีใช้ด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ การพัฒนาสังคม ความมั่นคงทางสังคม วัฒนธรรมและสารสนเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน โดยต้องทำให้มีผลเป็นรูปธรรมภายในกำหนดเวลาที่ชัดเจน

ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ได้มีการลงนามใน Bali Concord II ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ขึ้นภายในปีค.ศ. 2020 โดยประกอบด้วยสามเสาหลักคือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) และเพื่อสานต่อแผนปฏิบัติการที่หมดวาระในปี พ.ศ. 2547 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ณ นครเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ให้การ

รับรองแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ (Vientiane Action Plan) สำหรับช่วงปีพ.ศ. 2547-2553 เพื่อใช้เป็นกรอบในการสานต่อความร่วมมือเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียนต่อไป

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2550 ที่ประชุมได้เห็นชอบให้เลื่อนเวลาในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเร็วขึ้นเป็นภายในปี ค.ศ. 2015 เพื่อให้อาเซียนสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจุบันและความท้าทายใหม่ๆ ในอนาคต ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่ประเทศสิงคโปร์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อเป็นกลไกในการปรับปรุงการทำงานของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีกรอบในการทำงานที่ชัดเจน และสามารถปรับตัวตามสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง กฎบัตรอาเซียนเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่วางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรจัดระบบการทำงานและบริหารกลไกความร่วมมือระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015

ในกฎบัตรอาเซียนได้บรรจุเรื่องการศึกษาไว้ในบทที่ 1 ข้อย่อยที่ 10 ว่า “เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้านการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีพและด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างพลังประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมอาเซียน” ซึ่งที่ประชุมเห็นว่าความร่วมมือด้านการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน และเป็นมิติที่สำคัญของเสาหลักทั้งสามด้านของประชาคมอาเซียน และได้ย้ำถึงบทบาทของการศึกษาในการเพิ่มความตระหนักในความเป็นอาเซียนและอัตลักษณ์ของอาเซียน รวมทั้งการส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอาเซียน หลังจากกฎบัตรอาเซียนได้มีการให้สัตยาบันโดยประเทศสมาชิกครบทั้งสิบประเทศ ส่งผลให้กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551

นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ได้มีการลงนามในคำประกาศร่วมแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อใช้กำหนดทิศทาง แผนงานด้านเศรษฐกิจในการรวมอาเซียน 10 ประเทศเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวบนพื้นฐานของความเท่าเทียม การไม่เลือกปฏิบัติ และการได้รับประโยชน์ร่วมกันอันจะนำไปสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 และต่อมาแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) และแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ได้รับการรับรองและลงนามในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่หัวหิน ประเทศไทย เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2552

ภายหลังการลงนามใน Bali Concord II ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ขึ้นภายในปีค.ศ. 2020 ก็ได้มีการจัดตั้งเสาหลักคือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) เพื่อช่วยค้ำยันให้อาเซียนเป็นประชาคมที่แข็งแกร่ง และ

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนบนสามเสาดังกล่าว ในแผนปฏิบัติการ เวียงจันทน์ จึงได้กำหนดแนวคิดและยุทธศาสตร์ของสามเสาหลักอาเซียนดังนี้ (กรมอาเซียน, 2558)

1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ประชาธิปไตยและความมั่นคงในภูมิภาคโดยการร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงอย่างรอบด้าน โดยมุ่งยุทธศาสตร์สำคัญใน 5 ด้านคือ พัฒนาการทางการเมือง การเสริมสร้างบรรทัดฐานที่จะมีร่วมกัน การเสริมสร้างความเชื่อใจ การแก้ไขปัญหาภายในโดยสันติ และการสร้างสันติภาพและการป้องกันข้อพิพาท

2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโดยการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดขึ้นด้วยมุ่งยุทธศาสตร์ 12 คือ (1) การรวมตัวของสินค้าและบริการสำคัญ แรกเริ่ม (2) เขตลงทุนอาเซียน (3) การค้าสินค้าโดยมุ่งลดอุปสรรคด้านภาษี (4) การค้าและบริการ (5) ความร่วมมือด้านการเงิน (6) การขนส่งทั้งการเคลื่อนย้ายคน และสินค้าอย่างเสรี (7) โทรคนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศ (8) การวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (9) พลังงาน (10) สินค้าเกษตร (11) การเสริมสร้างสถาบันอาเซียน และ (12) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจา

3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีแนวคิดหลักในด้านการทำนุบำรุงมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียน โดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมียุทธศาสตร์สำคัญ 4 ด้านดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างสังคมที่มีความเอื้ออาทร โดยเน้นพัฒนาสังคมในทุกๆด้าน เช่น การยกระดับคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง การขจัดปัญหาความยากจน ปัญหาเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและคนพิการ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างขีดความสามารถของรัฐบาลในการติดตามตรวจสอบตลาดแรงงานและดัชนีด้านทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองทางสังคมและระบบการจัดการความเสี่ยงในสังคม เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน โดยการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งการพยายามขจัดปัญหาและการป้องกัน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน โดยสร้างจิตสำนึกความเป็นอาเซียนผ่านกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น การศึกษา ศิลปะ การท่องเที่ยวและการกีฬา เป็นต้น การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน การส่งเสริมความเข้าใจกันในหมู่ประชาชนอาเซียน และสถานะของอาเซียนในเวทีนานาชาติทั้งบทบาทในเชิงรุกและการปรับปรุงกลไกการติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ-หัวหินเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2552 ได้มีการประกาศปฏิญญาชะอำ-หัวหินว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2552-2558 ที่ประกอบด้วยสามเสาหลักคือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยยึดแผนงานการจัดตั้งประชาคมทั้งสามด้านที่ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบร่วมกันในการดำเนินการเพื่อบูรณาการเป็นประชาคมอาเซียน ได้แก่

- แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) เน้นกระบวนการเสริมสร้างอาเซียนให้เป็นประชาคมที่มีกฎเกณฑ์ ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน เป็นภูมิภาคที่เป็นปึกแผ่น สงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงรอบด้านและการมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก มีความพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีบูรณาการร่วมกันมากขึ้น

- แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เน้นการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ 4 ด้านคือการเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุนและแรงงานฝีมืออย่างเสรี การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค และการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกเพื่อความแข็งแกร่งและแข่งขันได้กับภูมิภาคอื่น

- แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) มีเป้าหมายประการแรกที่จะทำให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นสังคมที่รับผิดชอบเพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพในหมู่ประชาชนและประชาชนอาเซียน โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน สร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตอบสนองต่อความต้องการของภูมิภาคในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยดำเนินกิจกรรมที่เน้นการให้ความสำคัญกับประชาชนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อบูรณาการไปสู่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สนับสนุนการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับความเข้าใจอันดี การเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและการแบ่งปันความรับผิดชอบ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ถูกกำหนดลักษณะโดยวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่น ยึดมั่นในหลักการ มีความร่วมมือ มีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อส่งเสริมการพัฒนามนุษย์และสังคม เคารพในเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ความเท่าเทียมทางเพศ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม การให้ความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของประชาชนอาเซียน จึงเน้นคุณค่าร่วมกัน ท่ามกลางความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย โดยปรับให้เข้ากับสถานการณ์ โอกาสและสิ่งท้าทายในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ยังให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมในเรื่องการลดช่องว่างการพัฒนา โดยขจัดความแตกต่างทางการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ตามที่กล่าวมาข้างต้นครอบคลุมคุณลักษณะใน 6 ด้านดังนี้ (กรมอาเซียน, 2558)

ด้านที่ 1 การพัฒนามนุษย์ (Human Development) อาเซียนจะส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ประชาชนเข้าถึงโอกาสอย่างเที่ยงธรรมในการพัฒนามนุษย์ โดยส่งเสริมและลงทุนในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและการ

เสริมสร้างขีดความสามารถ ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบการ ส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาศาสตร์เชิงประยุกต์และเทคโนโลยีในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) ให้ความสำคัญกับการศึกษา มีเป้าหมายคือ เน้นการบูรณาการ ด้านการศึกษาให้เป็นวาระการพัฒนาของอาเซียน การสร้างสังคมความรู้โดยส่งเสริมการเข้าถึง การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย และการสร้างความตระหนักรู้เรื่องอาเซียนในกลุ่มเยาวชนผ่านทางการศึกษาและกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์อาเซียนบนพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือซึ่งกันและกัน

2) การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของอาเซียน โดยดำเนินกิจกรรมเชิงยุทธศาสตร์และพัฒนา คุณสมบัติ ความสามารถ การเตรียมความพร้อมที่ดีให้กับแรงงานอาเซียนเพื่อที่จะเอื้อต่อการรับมือกับประโยชน์และกับสิ่งท้าทายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวในภูมิภาคได้

3) ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม มีเป้าหมายคือ เน้นส่งเสริมให้รวมหลักการการทำงานอย่างถูกต้องและเหมาะสมไว้ในวัฒนธรรมการทำงานของอาเซียนรวมถึง สุขภาพและความปลอดภัยในที่ทำงาน และทำให้เกิดความมั่นใจว่าการส่งเสริมการบริหารกิจการจะเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการจ้างงานของอาเซียนเพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์การจ้างงาน

4) ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์คือ เน้นการดำเนินโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามข้อริเริ่มของภูมิภาคด้านไอซีที

5) อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ มีเป้าหมายคือพัฒนานโยบายและกลไกเพื่อสนับสนุนความร่วมมือในด้านการวิจัย การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยีรวมทั้งในเชิงพาณิชย์ การจัดตั้งเครือข่ายสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6) เสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ มีเป้าหมายคือ เน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มชายขอบในกำลังแรงงานที่มีผลผลิต โดยการฝึกอบรมการฝีมือเพื่อปรับปรุงคุณภาพความเป็นอยู่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาชาติและการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน

7) พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์คือ เน้นการจัดตั้งระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีความรับผิดชอบและมีความน่าเชื่อถือ โดยการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรบุคคลในระบบราชการของอาเซียน และเพิ่มความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียน

ด้านที่ 2 การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม อาเซียนมีพันธกรณีในการส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยลดความยากจนและส่งเสริมการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคง ปลอดภัย และปลอดภัยเสถียร การเตรียมความ

พร้อมเรื่องภัยพิบัติ และการจัดการกับข้อกังวลเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพ โดยได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) การขจัดความยากจน มีเป้าหมายคือ เน้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านสังคมและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ของสหประชาชาติ ในด้านการกำจัดความยากจนและความหิวโหย

2) เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ มีเป้าหมายคือ ให้ความมั่นใจว่าประชาชนอาเซียนทุกคนได้รับสวัสดิการสังคมและการคุ้มครองกันจากผลกระทบเชิงลบจากโลกาภิวัตน์และการรวมตัว โดยพัฒนาคุณภาพ ความครอบคลุม และความยั่งยืนของการคุ้มครองทางสังคม และเพิ่มความสามารถในการจัดการความเสี่ยงทางด้านสังคม

3) ส่งเสริมความมั่นคง และความปลอดภัยด้านอาหาร มีเป้าหมายคือ ให้ความมั่นใจว่าประชาชนอาเซียนทุกคนมีอาหารเพียงพอตลอดเวลาและให้ความมั่นใจในความปลอดภัยด้านอาหารในรัฐสมาชิกอาเซียน

4) การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ มีเป้าหมายคือ เน้นการเข้าถึงการรักษาสุขภาพการบริการทางการแพทย์และยาที่เพียงพอและราคาถูกลง และส่งเสริมให้ประชาชนอาเซียนดำรงชีวิตที่มีสุขภาพสมบูรณ์

5) การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ มีเป้าหมายคือ เสริมสร้างความพร้อมและประสิทธิภาพในระดับภูมิภาค โดยบูรณาการแนวทางการป้องกันการเฝ้าระวัง ควบคุม และการสนองตอบที่ทันเวลาเพื่อแก้ปัญหาโรคติดต่อและโรคติดต่ออุบัติใหม่

6) การรับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร มีเป้าหมายคือ ลดการเสพยาเสพติดที่ผิดกฎหมายในหมู่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน เยาวชน และกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง โดยเน้นมาตรการป้องกันและส่งเสริมการเข้าถึงวิธีการรักษา การฟื้นฟูเพื่อกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง และการบริการหลังการบำบัดเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมอย่างเต็มที่โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคม

7) การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น มีเป้าหมายคือ เสริมสร้างกลไกให้มีประสิทธิภาพและสามารถป้องกันและลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของรัฐสมาชิกอาเซียนอันเกิดจากภัยพิบัติ และร่วมมือกันจัดการกับภัยพิบัติฉุกเฉินโดยใช้ความพยายามของรัฐบาล และความร่วมมือในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ

ด้านที่ 3 สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) อาเซียนมีพันธกรณีในการส่งเสริมความยุติธรรม โดยให้สิทธิของประชาชนสะท้อนอยู่ในนโยบายและทุกวิถีของชีวิต ซึ่งรวมถึงสิทธิและสวัสดิการสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มที่อ่อนแอ เช่น สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน โดยได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ มีเป้าหมายคือ ปกป้องผลประโยชน์ สิทธิ รวมทั้งส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม และยกระดับคุณภาพชีวิตมาตรฐานการดำรงชีพสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

2) การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมให้นโยบายแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานมีความครอบคลุมและมีการคุ้มครองที่เหมาะสมตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายของแต่ละประเทศสมาชิก และการดำเนินการให้สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน

3) ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมให้เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจรวมไว้ในเรื่องที่ภาคธุรกิจต้องดำเนินการ เพื่อให้มีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนในรัฐสมาชิกอาเซียน

ด้านที่ 4 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) อาเซียนจะมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เขียวและสะอาดโดยการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดการบริหารอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ พลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพน้ำและอากาศสำหรับภูมิภาคอาเซียน อาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลก ในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและคุ้มครองชั้นโอโซน เช่นเดียวกับการพัฒนาและการปรับใช้เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก มีเป้าหมายคือ แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลกโดยปราศจากผลกระทบต่อหลักการแข่งขันและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยอยู่บนพื้นฐานของหลักความเท่าเทียม ยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพ และหลักการความรับผิดชอบต่อร่วมกันในระดับที่แตกต่างโดยสะท้อนถึงสภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่แตกต่างกัน

2) การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน มีเป้าหมายคือ ดำเนินมาตรการและส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อต่อต้านปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงปัญหามลพิษหมอกควันข้ามแดน การเคลื่อนย้ายปฏิกูลอันตรายข้ามแดน โดยการส่งเสริมการตระหนักรู้ต่อสาธารณชน เพิ่มอำนาจการบังคับใช้กฎหมาย และสนับสนุนปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และดำเนินการตามความตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษหมอกควันข้ามแดน

3) ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีเป้าหมายคือ ทำให้อาเซียนเขียวและสะอาด มั่งคั่งด้วยประเพณีวัฒนธรรม เป็นที่ซึ่งค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติของประชาชนสอดคล้องกลมกลืน และประสานกับธรรมชาติด้วยการที่ประชาชนมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เต็มไปด้วยชาติพันธุ์สิ่งแวดล้อมและมีความตั้งใจ และความสามารถในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนของภูมิภาค

4) ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายคือ ใช้เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อบรรลุเป้าหมายเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้มีผลกระทบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อม

5) ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเขตเมืองต่างๆ ของอาเซียน และเขตเมืองสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายคือ เพื่อรับประกันว่าเขตเมืองและชุมชนในอาเซียน มีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน รองรับความต้องการของประชาชนในด้านสังคมและเศรษฐกิจได้

6) การทำการประสานกันเรื่องนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมความพยายามที่เหมาะสมที่จะประสานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูลที่ละชั้น โดยคำนึงถึงสถานะแวดล้อมระดับชาติของรัฐสมาชิก เพื่อสนับสนุนการบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเป้าประสงค์ด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค

7) ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายคือ สร้างหลักประกันเรื่องสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งว่าจะได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบบนิเวศตัวอย่าง พืชและพื้นที่ดั้งเดิมได้รับการคุ้มครอง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และการตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่งได้รับการปลูกฝัง

8) ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์คือ ให้ความมั่นใจว่าความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ของอาเซียนจะได้รับการรักษาและจัดการอย่างยั่งยืนโดยการเสริมสร้างสถานะที่ดีทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

9) ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์คือ ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจืด โดยให้ความเชื่อมั่นในเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรน้ำอย่างเท่าเทียมกัน และคุณภาพที่ได้รับการยอมรับได้ในปริมาณที่เพียงพอ เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนอาเซียน

10) ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในภูมิภาคอาเซียนอย่างยั่งยืนและซ้ดกิจกรรมที่ไม่ยั่งยืน รวมถึงการดำเนินการปราบปรามการลักลอบตัดไม้ที่ผิดกฎหมายและการค้าที่เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถ การถ่ายโอนเทคโนโลยีและส่งเสริมการตระหนักรู้และส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายและธรรมาภิบาล

11) การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพและสิ่งแวดล้อมในรัฐสมาชิกอาเซียน โดยดำเนินมาตรการในการบรรเทาและการปรับตัวบนพื้นฐานของหลักความเป็นธรรม ความยืดหยุ่น การมีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบร่วมกัน และแตกต่างกันตามขีดความสามารถ รวมทั้งสะท้อนสถานะที่แตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ

ด้านที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity) อัตลักษณ์อาเซียนเป็นพื้นฐานด้านผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นตัวตน

ร่วมกัน จารีต ค่านิยมและความเชื่อ รวมทั้งความปรารถนาในฐานะประชาคมอาเซียน อาเซียนจะส่งเสริมความตระหนัก และมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุกชั้นของสังคม โดยได้กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) ส่งเสริมการตระหนักรับรู้เกี่ยวกับอาเซียน และความรู้สึกของการเป็นประชาคม มีเป้าหมายคือ การสร้างความรู้สึกของความเป็นเจ้าของ และการรวมกันเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย และการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนาและอารยธรรม โดยมีมาตรการดังนี้

(1) ทบทวนและพัฒนาแผนงานการประชาสัมพันธ์ใหม่ในระดับภูมิภาคและระดับชาติในประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อสนับสนุนอัตลักษณ์อาเซียนและความพยายามในการสร้างความตระหนักรับรู้เกี่ยวกับอาเซียน

(2) สนับสนุนให้กรอบความร่วมมือรายสาขาต่างๆ เพิ่มพูนความพยายามในการส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนและการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน รวมทั้งเสริมสร้างบทบาทเจ้าหน้าที่อาวุโสผู้รับผิดชอบด้านสนเทศ การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสว่าด้วยวัฒนธรรมและศิลปะ และคณะกรรมการอาเซียนด้านวัฒนธรรมและสนเทศ (ซีไอซีไอ) ในการส่งเสริมเรื่องอัตลักษณ์อาเซียนและการตระหนักรับรู้

(3) ดำเนินการประสานการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์การออกอากาศและสื่อมัลติมีเดียเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐและหน่วยงานเอกชนในแต่ละประเทศผลิตและแจกจ่าย โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009

(4) ร่วมมือกับสื่อมวลชนในการส่งเสริมโครงการและรายการอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับอาเซียน รวมทั้งเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปะอาเซียนและงานของคณะกรรมการอาเซียนด้านวัฒนธรรมและสนเทศ

(5) เพิ่มพูนการแลกเปลี่ยนสื่อมวลชนและการสร้างเครือข่ายบุคลากรด้านสื่อสารมวลชนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจา

(6) สนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียนในการส่งเสริมการตระหนักรับรู้เกี่ยวกับอาเซียน เช่น การให้ความสำคัญกับการจัดงานวันอาเซียนเป็นประจำทุกปี

(7) ริเริ่มการจัดตั้งการเชื่อมโยงระหว่างเมืองใหญ่และเมืองเล็กของอาเซียนโดยเฉพาะเมืองที่มีศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

(8) สนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิอาเซียนในการส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน การตระหนักรับรู้และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งในอาเซียนและระหว่างอาเซียน มิตรประเทศ และประเทศคู่เจรจา

- (9) ส่งเสริมงานกีฬาอาเซียนในสื่อของภาครัฐและภาคเอกชน เช่น ซีเกมส์ และพาราเกมส์
- (10) สนับสนุนการใช้เพลงประจำอาเซียน และสัญลักษณ์อาเซียนอื่นๆ เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในประเทศสมาชิกอาเซียน
- (11) สนับสนุนการจัดตั้งสมาคมอาเซียนในระดับชาติเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในประเทศสมาชิกอาเซียน
- (12) สนับสนุนการเสริมสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและการยอมรับระหว่างประชาชนอาเซียนที่ลึกซึ้งโดยผ่านการเจรจาหารือในเรื่องความเชื่อที่ต่างกันและการประชาสัมพันธ์ผลการหารือที่สำคัญตามสื่อต่างๆ
- (13) ส่งเสริมวัฒนธรรมในการยอมรับในหมู่เจ้าหน้าที่สื่อมวลชนเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติของอาเซียน โดยจัดการหารือระหว่างสื่อมวลชนอาเซียนร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ
- (14) ส่งเสริมการใช้และขีดความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีทางด้านสื่อสารใหม่ อาทิ การออกอากาศทางดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและอัตลักษณ์อาเซียน และการอำนวยความสะดวกให้กับการประสานงานของอุตสาหกรรมด้านสื่ออาเซียนเพื่อเป็นตัวอย่างของวัฒนธรรม การพัฒนาและความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน
- (15) เสริมสร้างขีดความสามารถระดับชาติในการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกโสทัศน์
- (16) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของบรรณาธิการสื่อมวลชนต่างๆ โดยจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน
- (17) สนับสนุนความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายรวมทั้งโครงการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างห้องสมุดในอาเซียน
- (18) เผยแพร่วัฒนธรรมอาเซียน ประเพณีทางสังคมและค่านิยมโดยเฉพาะในหมู่เยาวชนโดยผ่านทางสื่อ
- (19) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนรายการทีวีเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน
- (20) ระดมสื่อมวลชนและสถาบันทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมอาเซียน พัฒนาการ ความสำเร็จ ประโยชน์ และวัตถุประสงค์ ให้ประชาชนรับทราบ

(21) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเยาวชน เช่น การจัดค่ายเยาวชน และกิจกรรมที่คล้ายคลึงกันเพื่อส่งเสริมการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมของอาเซียน การตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกเป็นประชาคม

(22) บรรจุการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมของอาเซียน รวมทั้งค่านิยมในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน

2) ส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมการสงวนและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาคมว่าจะส่งเสริมความตระหนักรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค และความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก รวมทั้งเพื่อปกป้องความเป็นเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียนในภาพรวม โดยมีมาตรการดังนี้

(1) พัฒนาและปรับปรุงกฎระเบียบภายในประเทศและกลไกระดับภูมิภาคในการปกป้อง รักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียนและประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ของประเทศสมาชิกอาเซียน ภายในปี 2558

(2) จัดทำเอกสารและรวบรวมรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียนเข้าด้วยกัน

(3) ให้มีการประเมินความเสี่ยงและมีการจัดทำแผนรองรับกรณีฉุกเฉินในการบูรณะมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญทั่วอาเซียน ส่งเสริมการศึกษาอารยธรรมของอาเซียนโดยการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ด้านวัฒนธรรมของอาเซียนและสมาชิกของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

(4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องโดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอาเซียนและเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวและภาคเอกชน

(5) เสริมสร้างขีดความสามารถและการลงทุนมนุษย์ในการจัดการมรดกโดยจัดให้มีการฝึกอบรม การจัดสัมมนา การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การประชุมระหว่างประเทศ และอื่นๆ

(6) ทำการศึกษาเรื่องการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอาเซียนในประเทศอาเซียนและในประเทศคู่เจรจา

(7) อนุรักษ์และพัฒนาหมู่บ้านหัตถกรรมดั้งเดิมและอาชีพในชนบทโดยเฉพาะในชนกลุ่มน้อย

(8) พัฒนาศักยภาพระดับชาติในการส่งเสริมการจัดการและการรักษามรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและที่ไม่ใช่วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การผลิตโสตทัศนอุปกรณ์

(9) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยผ่านสื่อมวลชน

(10) ส่งเสริมการปกป้องสมบัติทางวัฒนธรรมจาก การลักขโมย การค้าและธุรกิจผิดกฎหมาย หรือการเคลื่อนย้ายอย่างผิดกฎหมายในอาเซียนและนอกอาเซียน

(11) ส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคในเรื่องการได้มา การอนุรักษ์ และการใช้เอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์

(12) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพหรือที่จัดเก็บบันทึกและเอกสารสำคัญของสำนักเลขาธิการอาเซียน

(13) แลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดและผู้เชี่ยวชาญทางด้านเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และการจัดการเก็บบันทึก

(14) พุ่มพิกความสามารถและส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางนักคิดของอาเซียน ศิลปินและสื่อที่ให้ความสนใจในด้านมรดกเพื่อช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน ในขณะที่เดียวกันช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนในระดับภูมิภาค รวมทั้งปลูกฝังการตระหนักรับรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้กับประชาชน

3) ส่งเสริมการสร้างสรรคด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรม มีเป้าหมายคือ ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนและการดำรงอยู่ร่วมกันของอาเซียน โดยการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมและร่วมมือกันในอุตสาหกรรมด้านวัฒนธรรม โดยมีมาตรการดังนี้

(1) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมโดยการประสานงานและการสร้างเครือข่ายระหว่างวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทางด้านวัฒนธรรม

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมทางด้านวัฒนธรรมโดยการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยเคารพอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นชื่อเสียงและผลิตภัณฑ์ระดับชาติ

(3) พัฒนาและสนับสนุนความสามารถของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมและศิลปะ

(4) ส่งเสริมโอกาสแบบเปิดกว้างมากขึ้นแก่เยาวชนและประชาชนทุกภาคส่วนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางด้านวัฒนธรรม รวมทั้งชนกลุ่มน้อย

(5) ส่งเสริมการทำการตลาด และการจำหน่ายสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม

(6) ปรับปรุงขีดความสามารถของสถาบันระดับชาติในการจัดการและพัฒนาอุตสาหกรรมด้านวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมการว่าจ้างและการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นสินค้าและบริการในตลาดภายในประเทศและระหว่างประเทศ

(7) สนับสนุนความร่วมมือในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์กับประเทศคู่เจรจาของอาเซียน

(8) จัดทำโครงการฝึกอบรมร่วม การจัดสัมมนา และการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสำหรับเอสเอ็มซีเอสเป็นประจำ

(9) ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันของภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาสถาบันของภาคเอกชนเกี่ยวกับเรื่องเอสเอ็มซีอีเอสโดยจัดการประชุมร่วมกันทุกปี

4) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน มีเป้าหมายคือ เพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์อาเซียนและสร้างอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการก่อตั้งประชาคมโดยสนับสนุนทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วม โดยมีมาตรการดังนี้

(1) ร่วมกับองค์กรเอกชนอาเซียนที่อยู่ในเครือข่ายของอาเซียนในขบวนการสร้างประชาคมอาเซียน

(2) จัดการประชุมทางด้านสังคมของอาเซียน และการประชุมภาคประชาสังคมอาเซียนทุกปีเพื่อแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นสำหรับการหารือและความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างอาเซียนกับภาคประชาสังคมของอาเซียน

(3) แสวงหาแนวทางในการจัดตั้งโครงการอาสาสมัครอาเซียนประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญอาเซียนโดยเน้นเรื่องการพัฒนาชนบทและการช่วยเหลือชุมชนให้ช่วยเหลือกันเองได้ภายในปี 2552

(4) สนับสนุนอาสาสมัครรุ่นเยาว์ในการดำเนินภารกิจฉุกเฉินและภารกิจทางด้านมนุษยธรรมโดยให้ได้รับการยอมรับ

5) แบ่งปันเครือข่ายข้อมูลสาธารณะและฐานข้อมูลของอาเซียนเพื่อการเคลื่อนย้ายข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในภูมิภาค

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาโดยเฉพาะมิติการพัฒนาด้านสังคม ระหว่างประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศและประเทศสมาชิกใหม่ และในพื้นที่ของอาเซียนที่ถูกทอดทิ้งและด้อยพัฒนา

2.1.2. กฎบัตรอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนในปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) ได้มีการลงนามรับรอง “ร่างกฎบัตรอาเซียน” (ASEAN Charter) ในโอกาสฉลองครบรอบ 40 ปีแห่งการก่อตั้งอาเซียน กฎบัตรอาเซียนจะใช้เป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันที่เน้นความยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียน ดังคำขวัญที่ว่า “One Vision, One Identity, One Community” ส่งผลให้เกิดความพยายามในการขับเคลื่อน และเตรียมการเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนให้ทันตามกำหนดเวลาในทุกมิติ อย่างเป็นทางการและจริงจังมากยิ่งขึ้น (ASEAN, 2008)

กฎบัตรอาเซียนเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียน เนื่องจากการรวมตัวของอาเซียนให้เป็นประชาคมอาเซียน จำเป็นที่จะต้องมีกรอบหรือพื้นฐานทางกฎหมายรองรับ เพื่อเป็นกฎเกณฑ์

สำหรับประเทศสมาชิกที่จะต้องถือเป็นพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม (Legal Binding) หากฝ่าฝืนก็จะมี การลงโทษ สำคัญโดยสรุปของกฎบัตรอาเซียนมีดังนี้

- 1) กำหนดให้อาเซียนมีสถานะเป็นนิติบุคคล
- 2) กฎเกณฑ์และกระบวนการรับสมาชิก กำหนดให้ต้องเป็นประเทศใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจะต้องได้รับการรับรองจากสมาชิกอาเซียนทั้งหมด
- 3) สมาชิกต้องยินยอมที่จะผูกพันตามกฎบัตรและปฏิบัติตามพันธกรณี และมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรและความตกลงต่างๆของอาเซียน รวมถึงหน้าที่การออกกฎหมาย ภายในเพื่อรองรับพันธกรณี

4) องค์กรจะประกอบด้วย ที่ประชุมสุดยอด (ASEAN Summit) คณะมนตรี ประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Councils: ACCs) คณะมนตรีประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Council) องค์กรมนตรีเฉพาะสาขา (ASEAN Sectoral Ministerial Bodies) สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representative: PR) สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human rights Body: AHRB) มูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation) องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน (Entities Associated with ASEAN)

- 5) กระบวนการตัดสินใจ
  - (1) กรณีที่ไม่มีฉันทามติ อาจส่งเรื่องให้ผู้นำตกลงกันว่าจะใช้วิธีใด ตัดสิน
  - (2) กรณีที่มีข้อตกลงอื่นๆ ของอาเซียน อนุญาตให้ใช้วิธีการอื่น ตามที่กำหนดนั้นๆในการตัดสินใจ
  - (3) กรณีที่มีการละเมิดพันธกรณีตามกฎบัตรอย่างร้ายแรง ผู้นำมี อำนาจตัดสินใจด้วยวิธีการใดๆ ตามที่จะตกลงกันเพื่อกำหนดมาตรฐานการลงโทษ
- 6) การให้ความยืดหยุ่นในการผูกพันตามข้อตกลงต่างๆ โดยใช้สูตร ASEAN minus X ซึ่งอนุญาตให้ประเทศที่ยังไม่พร้อมยังไม่ต้องเข้าร่วมความตกลงทางเศรษฐกิจได้

7) การบริหารงานและกระบวนการ

- (1) กำหนดให้มีประธานที่มาจากประเทศเดียว (Single Chairmanship) ค ร อ บ ค ลุ ม ASEAN Summit, ACCs, Committee of Permanent Representative

(2) การเพิ่มบทบาทประธานในการเป็นผู้ส่งเสริมผลประโยชน์ อาเซียนของอาเซียนและผลักดันการสร้างประชาคมอาเซียน (AC) รวมทั้งส่งเสริมความเป็นศูนย์กลาง ของอาเซียนในแง่การนำนโยบายอาเซียนไปผนวกในนโยบายระดับชาติของรัฐสมาชิก

2.2. บทบาทการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียน

อาเซียนยังมีอุปสรรคและความท้าทายอยู่หลายด้านไม่ว่าจะเป็น เสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ความคิดชาตินิยม ปัญหาพรมแดนและวัฒนธรรม ดังนั้นการสร้างองค์กร

ความรู้ด้านต่างๆ จึงควรให้เป็นการปลูกฝังเกี่ยวกับเรื่องการข้ามพรมแดนในประเด็นต่อไปนี้ (มรดก เจวจินดา ไมเยอร์, 2553)

1) มรดกโลกและมรดกวัฒนธรรม คือวิถีของการสร้างความร่วมมือข้ามพรมแดนทุกระดับ ประเทศพัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมและมรดกโลกในการเป็นช่องทางที่จะสร้างและขยายความร่วมมือข้ามพรมแดนและความร่วมมือทุกระดับ ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนามักให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมในการสร้างความภาคภูมิใจของชาติให้เป็นที่รับรู้และยอมรับระดับนานาชาติ หรือเพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมทางการเมืองในประเทศมากกว่าต้องการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศอยู่ใต้ดำเนินนโยบายที่ทำให้มรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ และความเป็นมรดกของชาติมีความหมายและความสำคัญในฐานะมรดกยุโรปและมรดกโลก

2) เขตแดน พรมแดน โอกาสหรือความขัดแย้ง มีวิธีที่หลากหลายในการกำหนดเขตแดน มีการจัดการดูแลเกี่ยวกับเขตแดนที่เป็นระบบด้วยการมีคณะกรรมการที่เกิดจากการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และทำงานอย่างบูรณาการ อีกทั้งควรส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของพรมแดนในฐานะที่เป็นที่มาแห่งโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม รวมถึงสร้างฐานข้อมูลที่มีความโปร่งใส รวมทั้งการทำให้ฐานข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับเขตแดนและเนื้อที่เปิดเผยต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวาง

3) ภาษา ความทรงจำ ประวัติศาสตร์และการสร้างคนรุ่นใหม่สำหรับอาเซียน โดยการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน มีโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษาเพื่อเดินทางไปศึกษาและเรียนภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน มีการสร้างสถาบันการศึกษาวิจัยระดับสูงเพื่อสร้างมาตรฐานการศึกษาทำให้เกิดการสร้างการวิจัยและการศึกษาที่เข้มแข็ง นักเรียน นักศึกษาสามารถย้ายไปเรียนตามสถานศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านได้สะดวก การสอนความรู้ประวัติศาสตร์ควรมองพัฒนาการสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสังคมโลก

4) การเตรียมความพร้อมในการสร้างความร่วมมือด้านมรดกวัฒนธรรมและความร่วมมือข้ามพรมแดนอื่นๆ มีความเกี่ยวเนื่องกันใน 2 ประเด็นคือการประสานงานและทำงานร่วมกันของหน่วยงานของรัฐบาลระหว่างประเทศ กับการร่วมมือข้ามพรมแดนซึ่งอาจใช้ได้ทั้งการกระจายอำนาจและการรวมศูนย์

นอกจากนี้ ปฎิญาชะอำ-หัวหินว่าด้วยการเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาหารและแบ่งปัน ได้เน้นย้ำถึงบทบาทของการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) บทบาทของการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ใน 3 เสาหลักได้แก่ เสาการเมืองและความมั่นคง เสาเศรษฐกิจ และเสาสังคมและวัฒนธรรม โดยแต่เสาประชาคมมีดังนี้

(1) บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง โดยมุ่งจัดการศึกษาที่สนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้เรื่องกฎบัตรอาเซียนให้มากขึ้นผ่านหลักสูตรอาเซียนในโรงเรียน และเผยแพร่กฎบัตรอาเซียนที่แปลเป็นภาษาต่างๆ ของชาติในอาเซียน ให้เน้นในหลักการแห่งประชาธิปไตยให้มากขึ้น เคารพในสิทธิมนุษยชน และค่านิยมในเรื่องแนวทางที่สันติภาพ

ในหลักสูตรของโรงเรียน สนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อในภูมิภาคในหมู่อาจารย์ผ่านการฝึกอบรม โครงการแลกเปลี่ยน และการสร้างฐานข้อมูลออนไลน์ในด้านเรื่องนี้ จัดให้มีการประชุมผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอในฐานะที่เป็นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นในภูมิภาคอาเซียนที่หลากหลาย การสร้างศักยภาพและเครือข่าย รวมทั้งยอมรับการดำรงอยู่ของเวทีโรงเรียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia School Principals' Forum: SEA-SPF)

(2) บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ โดยมีการพัฒนากรอบทักษะภายในประเทศของแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อช่วยสนับสนุน การจัดทำกรอบการยอมรับทักษะในอาเซียนสนับสนุนการขับเคลื่อนของนักเรียนนักศึกษาโดยการพัฒนาบัญชีรายการอุปกรณ์สารนิเทศด้านการศึกษาของที่ประเทศสมาชิกอาเซียน สนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือในภูมิภาคอาเซียนผ่านกลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่ดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามในการปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานทางการศึกษาและวิชาชีพพัฒนา มาตรฐานด้านอาชีพบนพื้นฐานของความสามารถในภูมิภาคอาเซียนโดยมุ่งไปที่การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก และเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมโดยประสานกับกระบวนการการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านแรงงาน

(3) บทบาทของภาคการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรม พัฒนาร่วมกันหาสาระร่วมในเรื่องอาเซียนสำหรับโรงเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการฝึกอบรมและการสอนของครูอาจารย์ เสนอให้มีหลักสูตรปริญญาด้านศิลปวัฒนธรรมอาเซียนในมหาวิทยาลัย เสนอให้มีภาษาประจำชาติอาเซียนให้เป็นภาษาต่างประเทศวิชาเลือกในโรงเรียน สนับสนุนโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งเน้นที่ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้แก่เยาวชน รับรองการโครงการต่างๆ เช่น การนำเที่ยวโรงเรียนอาเซียน โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาอาเซียน การประชุมเยาวชนอาเซียนด้านวัฒนธรรม การประชุมสุดยอดเยาวชนนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยอาเซียน การประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน และการประกวดสุนทรพจน์ระดับเยาวชน สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศสมาชิกอาเซียนโดยการสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคน จัดให้มีการประชุมวิจัยทางด้านการศึกษาอาเซียนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคให้เป็นเวทีสำหรับนักวิจัยจากประเทศสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองในประเด็นและเรื่องที่เกี่ยวข้องของภูมิภาค สนับสนุนความเข้าใจและการตระหนักรู้ในประเด็นและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียนโดยการบูรณาการให้อยู่ในหลักสูตรในโรงเรียน และการมอบรางวัลโรงเรียนสีเขียวอาเซียนเฉลิมฉลองวันอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม) ในโรงเรียนโดยเฉพาะในเดือนสิงหาคมผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การร้องเพลงอาเซียน การจัดการแข่งขันเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาเซียน การจัดแสดงเครื่องหมายและสัญลักษณ์อื่นๆ ของอาเซียน การจัดค่ายเยาวชนอาเซียน เทศกาลเยาวชนอาเซียน และวันเด็กอาเซียน เห็นชอบที่จะเสนอในรัฐสมาชิกอาเซียนเพื่อแบ่งปันทรัพยากรแก่กัน และพิจารณาการจัดตั้งกองทุนพัฒนาทางการศึกษาของภูมิภาคเพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอในการปฏิบัติการต่าง ๆ ได้ตามที่ได้รับข้อเสนอแนะมาอบหมายให้องค์กรระดับรัฐมนตรีรายสาขาของอาเซียนที่เกี่ยวข้องและเลขาธิการอาเซียนดำเนินการปฏิบัติตาม

ปฏิญญานี้ โดยการให้แนวทางและสนับสนุนแผน 5 ปีของอาเซียนว่าด้วยเรื่องการศึกษา รวมทั้ง ข้อตกลงในการควบคุมดูแลที่ได้รับการสนับสนุนโดยคณะกรรมการผู้แทนถาวรและรายงานต่อที่ ประชุม สูดยอตอาเซียนเป็นประจำผ่านคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนทราบผล การคืบหน้าของการดำเนินการปฏิญญาว่าความมุ่งมั่นและข้อผูกพันของผู้นำอาเซียนในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีการเคลื่อนไหวประชาคมที่มีความ เชื่อมโยงกัน และประชาคมของประชาชนอาเซียนและเพื่อประชาชนอาเซียน

สำหรับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินการด้านการศึกษาในการ เสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน จากการ ประชุมคณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาในอาเซียนสู่การบรรลุเป้าหมายการจัดตั้ง ประชาคมอาเซียน ในปี 2558 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2553 ณ กระทรวงศึกษาธิการ โดยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน และผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้แทนองค์กร หลักของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ผู้อำนวยการเครือข่ายมหาวิทยาลัย อาเซียน และผู้แทนกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบร่างนโยบาย เพื่อดำเนินงานตามปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ด้านการศึกษาใน 5 นโยบาย ดังนี้

นโยบายที่ 1 การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อ สร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษาและประชาชน เพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนภายในปี 2558

นโยบายที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้มีทักษะที่ เหมาะสมเพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ภาษาเพื่อน บ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะและความชำนาญการที่สอดคล้องกับการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง ทางอุตสาหกรรม และการเพิ่มโอกาสในการหางานทำของประชาชน รวมทั้งการพิจารณาแผนผลิต กำลังคน

นโยบายที่ 3 การพัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อส่งเสริมการหมุนเวียนของนักศึกษา และครูอาจารย์ในอาเซียน รวมทั้งเพื่อให้มีการยอมรับในคุณสมบัติทางวิชาการร่วมกันในอาเซียน การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนเยาวชน การพัฒนา ระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งช่วยสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมและปรับปรุงการศึกษา ด้านอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมทางอาชีพ ทั้งในขั้นต้นและขั้นต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมและเพิ่มพูน ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของประเทศสมาชิกของอาเซียน

นโยบายที่ 4 การเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดเสรีการศึกษาในอาเซียนเพื่อรองรับการ ก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย การจัดทำความตกลงยอมรับร่วมด้านการศึกษา การ พัฒนาความสามารถ ประสพการณ์ในสาขาวิชาชีพสำคัญต่าง ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรีการศึกษา ควบคู่กับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงาน

นโยบายที่ 5 การพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นทรัพยากรสำคัญในการก้าวสู่ประชาคม อาเซียน

2.3. การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การเตรียมความพร้อมของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเยาวชนในประเทศไทยมีดังนี้

2.3.1. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการกำหนดให้เปิดเสรีการค้าบริการด้านการอุดมศึกษา และการบูรณาการ ประชาคมอาเซียนเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของการจัดทำกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 เพื่อให้ระบบอุดมศึกษาเตรียมพร้อมในการรองรับให้ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้ โดยสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเสริมหลักสูตรในทุกคณะและภาควิชา เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักในเรื่องของอาเซียนมากขึ้นทั้งรายวิชาอาเซียนทั่วไป รายวิชาที่เปรียบเทียบมิติต่างๆ ในอาเซียน รายวิชาที่เจาะลึกเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของประเทศอาเซียน การเตรียมความพร้อมในเรื่องของภาษา ทั้งภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาในการทำงานของอาเซียน และภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน

2.3.2. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 -2559) อุดมศึกษาไทยในช่วงปี 2555 - 2559 ต้องมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เพื่อเป็นแหล่งความรู้ที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาวิกฤติและชี้้นำการพัฒนาที่ยั่งยืนของชาติและท้องถิ่น โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้องส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ผลิตรากำลังคนที่มีศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดงานสามารถทำงานเพื่อดำรงชีพตนเองและเพื่อช่วยเหลือสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีสุขภาพะทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งพัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มีอาชีพ รวมถึงพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์ พัฒนารายวิชาอาจารย์ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม มีการจัดการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของประเทศไทย ทั้งนี้โดยอาศัยการบริหารจัดการอุดมศึกษาเชิงรุกซึ่งมีกลยุทธ์การเงิน และพระราชบัญญัติอุดมศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน โดยมีวิสัยทัศน์ ปี 2559 ว่า “อุดมศึกษาเป็นแหล่งองค์ความรู้และพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสูงในประชาคมอาเซียนและมุ่งสู่คุณภาพอุดมศึกษาระดับนานาชาติ” โดยมี ยุทธศาสตร์ 3 ด้านที่เป็นการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เปลี่ยนระบบการนำองค์กรให้ขับเคลื่อนอุดมศึกษาแบบองค์รวมด้วยกลยุทธ์การยกระดับอุดมศึกษาไทยให้มีบทบาทสูงในประชาคมอุดมศึกษาอาเซียน โดยเฉพาะด้าน Higher Education Manpower Mobilization

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาอาจารย์ให้เป็นผู้มีอาชีพ และพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพบัณฑิตอย่างก้าวกระโดด ด้วยกลยุทธ์การยกระดับคุณภาพของหลักสูตร ให้ได้รับการรับรองในระดับอาเซียนและระดับโลก

2.3.3. จุดเน้นที่อุดมศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) อุดมศึกษาต้องจัดการศึกษาที่เน้นเรื่องภาษาอังกฤษ และภาษาของประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้คนไทยสามารถสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มโอกาสในการดำรงชีพและทำงานระดับนานาชาติโดยเฉพาะในประเทศสมาชิกอาเซียน
- 2) อุดมศึกษาต้องส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องอาเซียนศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และระบอบการปกครอง โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมายเพื่อเตรียมการสำหรับการทำงานข้ามชาติ
- 3) อุดมศึกษาต้องสร้างบัณฑิตที่พร้อมปรับตัว มีทักษะในการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีศักยภาพสูง เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ
- 4) อุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญกับเรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้เทียบเคียงได้กับต่างประเทศ และสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอุดมศึกษาระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพการอุดมศึกษาให้ใกล้เคียงกัน โดยผ่านโครงการบริการวิชาการร่วมกัน
- 5) อุดมศึกษาควรเร่งพัฒนาอาจารย์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อรองรับการจัดการศึกษา ที่พร้อมรับการเป็นประชาคมอาเซียนและยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้เป็นสากล เช่นโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศ เป็นต้น
- 6) อุดมศึกษาต้องได้รับการรับรองคุณภาพในระดับนานาชาติ โดยอาจสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการเทียบเคียงคุณภาพร่วมกัน

2.3.4. แผนยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทย

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาใช้วางแผนยุทธศาสตร์และนโยบายต่อไป ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องมีการวางแผนในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนและเปิดเสรีการค้าบริการด้านการอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งจะส่งผลให้บัณฑิตในอนาคตมีคุณภาพระดับสากล และนำประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขันได้ โดยสร้างความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบุคลากรไปยังประเทศเพื่อนบ้านในระยะเริ่มต้น และขยายวงให้กว้างขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน ทั้งนี้สกอ. ได้จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 เพื่อเป็นกรอบมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้านคือ คุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้

ความสามารถทางวิชาการ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเพื่อประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษา และเอื้อประโยชน์สำคัญกับผู้สอนให้มีคุณภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และสมรรถนะด้านศาสตร์การสอน ความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาชีพ รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการต่อยอดองค์ความรู้ ตลอดจนมีสมรรถนะด้านการบริการให้ความรู้หรือประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อประโยชน์แก่สังคมและชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในด้านการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ที่ประกอบด้วยพันธกิจ เป้าหมาย และตัวชี้วัดดังนี้

- ด้านพันธกิจ ที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้แก่ อุดมศึกษาไทยผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพระดับสากลและมีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน และพัฒนาศักยภาพในการจัดการการอุดมศึกษาให้มีคุณภาพร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน

- ด้านเป้าหมาย ที่กำหนดไว้สำหรับเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้แก่ (1) ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตอยู่ในระดับทัดเทียมกับบัณฑิตในประเทศสมาชิกอาเซียน (2) สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (3) สถาบันอุดมศึกษาไทยมีจำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่ทำร่วมกับประเทศอาเซียนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี (4) จำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถทำงานทั้งในหน่วยงานระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติในประเทศ และหรือประกอบการในกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี และ (5) จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี

- ตัวชี้วัด ที่บ่งชี้ความพร้อมของเยาวชนในระดับอุดมศึกษาต่อการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนได้แก่ (1) คะแนนการทดสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์มาตรฐานสากลของนักศึกษาไทยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น (2) จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนและภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน (3) จำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่ทำร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน (4) จำนวนบัณฑิตไทยทำงานในหน่วยงานระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติในไทย และ/หรือ ประกอบการในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และ (5) จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทย

สำหรับยุทธศาสตร์ของสำนักงานการอุดมศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนมี 3 ยุทธศาสตร์ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล โดยมีกลยุทธ์ในด้าน การพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้ และพัฒนาสมรรถนะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย โดยมีมาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการดังนี้

(1) ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และระบบวัดผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา

(2) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้ง ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

(3) ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนและความรู้เกี่ยวกับอาเซียนตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และการวิจัยด้านอาเซียนศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษา รวมทั้ง การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

(4) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาโดยสนับสนุนการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

(5) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทย ได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอาเซียน รวมถึงกิจกรรมเพื่อ สร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียน

กิจกรรมหรือโครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม สนับสนุนหรือกำหนดนโยบาย ได้แก่ การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และการกำหนดมาตรฐานการวัดสมรรถนะด้าน ภาษาอังกฤษของบัณฑิต การผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ การพัฒนาการเรียน การสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน การจัดสรรทุนเพื่อการแลกเปลี่ยนนักศึกษาในอาเซียนและ การพัฒนาระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตในอาเซียน และการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์นักศึกษาไทยสู่ นักศึกษาอาเซียน

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา ประชาคมอาเซียน โดยมีกลยุทธ์ในด้านการพัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล การส่งเสริมการสร้าง องค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและการเรียน การสอนให้มีคุณภาพระดับสากล การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล การพัฒนาวิชาการ และการวิจัยสู่ความเป็นเลิศ และการพัฒนาระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียนมาตรการที่ควรพิจารณา ดำเนินการ โดยมีมาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการดังนี้

(1) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอก ให้สูงขึ้น รวมทั้ง สนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงาน ทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ โดยเฉพาะในระดับศาสตราจารย์ให้มากขึ้น

(2) สร้างเครือข่ายด้านการวิจัยระหว่างศูนย์ความเป็นเลิศของ สถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษา/หน่วยงาน/องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและ ในอาเซียนในสาขาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและทิศทางของอาเซียน

(3) สนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาเอก ทุนพัฒนาอาจารย์ และทุน สนับสนุนเพื่อผลิตงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย เช่น ในการประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาค และ วารสารทางวิชาการในระดับนานาชาติ เป็นต้น

(4) ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่งานวิจัยของนักวิชาการไทยและอาเซียน

(5) ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในสาขาที่ประเทศไทยมีความ เชี่ยวชาญและเป็นที่ต้องการของตลาดงานในอาเซียน

(6) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสอง ภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

(7) ส่งเสริม/สนับสนุน/จัดสรรงบประมาณให้อาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถและความชำนาญสูง เช่น ผู้ที่เคยได้รับรางวัลโนเบล มาสอน บรรยาย และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่อุดมศึกษาไทย และ/หรือ ทำวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานการอุดมศึกษาไทย

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาในประชาคมอาเซียน โดยมีกลยุทธ์คือ การส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกับสามเสาหลักในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเสาด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน การสร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและบทบาทของอุดมศึกษาไทยในการพัฒนาประชาคมอาเซียนทั้งในด้านบวกและลบ การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และการพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน โดยมีมาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการดังนี้

(1) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและความเคลื่อนไหวในการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาในอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาแก่สถาบันอุดมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

(2) ส่งเสริมการสร้าง ความตระหนักในเรื่องเอกลักษณ์ของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ในหมู่ประชาชน ประชาคมอุดมศึกษา และเยาวชนอาเซียน

(3) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการเพื่อใช้ประโยชน์และป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายกำลังคนข้ามชาติ เช่น การระบาดของโรค ยาเสพติด และอาชญากรข้ามชาติ เป็นต้น

(4) จัดทำ Mapping สถาบันอุดมศึกษาแกนหลักในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นความต้องการของเขตพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ โดยเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความเชี่ยวชาญและตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ กับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

(5) ส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสอน/วิจัย/ให้บริการวิชาการ/ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่สถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

กิจกรรมหรือโครงการที่สกอ.ควรริเริ่ม สนับสนุนและกำหนดนโยบายได้แก่ การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนและความเคลื่อนไหวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมสัมพันธ์ การส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาคมอาเซียน การจัดประชุมผู้บริหารระดับสูงด้านอุดมศึกษาของอาเซียนเพื่อสนับสนุนการสร้างกลไกเพื่อความกลมกลืน(Harmonization) ของระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน การให้บริการการศึกษาและฝึกอบรมทางวิชาการและวิชาชีพแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน การจัดตั้งหน่วยงานในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับอาเซียนโดยตรงเพื่อเป็นหน่วยประสานงาน การกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับองค์กรที่มีอยู่แล้วในอาเซียนให้เกิดความเข้มแข็ง

การพัฒนาความเข้มแข็งด้านภาษาไทยและภูมิปัญญาไทยรวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.3.5. เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network: AUN)

ก่อตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่แล้ว ดังนั้น AUN มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้บรรลุการจัดตั้งประชาคมอาเซียน โดยอำนาจหน้าที่ของกฎบัตรอาเซียนและบันทึกข้อตกลงในการจัดตั้ง AUN คือ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างนักปราชญ์ นักวิชาการ และนักวิทยาศาสตร์ในภูมิภาค และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านวิชาการและอาชีพในภูมิภาค รวมถึงส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศระหว่างชุมชนนักวิชาการอาเซียน กิจกรรมที่ AUN ได้ดำเนินการมีดังต่อไปนี้ (ASEAN University Network, 2014)

1) โปรแกรมอาเซียนศึกษา (ASEAN Study Programme) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ อัตลักษณ์และความร่วมมือระดับอุดมศึกษา โปรแกรมอาเซียนศึกษามีลักษณะสหวิทยาว่าด้วยการพัฒนาอาเซียน และระบบบรรณาภิบาลภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

2) การประชุมด้านการศึกษาของ AUN และการแข่งขันพูดของเยาวชน (AUN Education Forum and Young Speakers Contest) มีวัตถุประสงค์คือเพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาอาเซียนแบ่งปันและรับความรู้ ค่านิยมและทัศนคติระหว่างกัน เพื่อจัดหาเวทีให้เยาวชนอาเซียนได้แสดงออกความคิดและทัศนคติเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของอาเซียน และเสริมสร้างเครือข่ายมิตรภาพของเยาวชน กิจกรรมที่จัดประกอบด้วยการแข่งขันกล่าวสุนทรพจน์ การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนำเสนอในหัวข้อที่เป็นประเด็นปัญหาของอาเซียน การศึกษาดูงาน และกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

3) การประชุมด้านวัฒนธรรมของเยาวชนอาเซียน (ASEAN Youth Cultural Forum) เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนอาเซียนที่มีความสามารถด้านการเต้นรำ ดนตรี และร้องเพลงได้แสดงออก และสร้างเครือข่ายเยาวชน โดยมีมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก AUN จัดส่งนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม โดยกิจกรรมที่จัดประกอบด้วยการบรรยายเกี่ยวกับดนตรี การร้องเพลงและการเต้นรำ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การแสดงทางวัฒนธรรม และการศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรม

4) โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน (AUN Student Exchange Programme) เป็นโครงการที่มอบทุนแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก AUN ไปศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาหรือ 1 ปีการศึกษา ในสาขาภาษา ศาสนา การศึกษาข้ามวัฒนธรรม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักศึกษาในภูมิภาค สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือและสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและนักเรียนในอาเซียน

5) โครงการแลกเปลี่ยนคณาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญของ AUN (AUN Distinguished Scholars Programme) เป็นโครงการภายใต้การสนับสนุนของ the United Nations Development Programme (UNDP) และมูลนิธิอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเคลื่อนย้ายและสร้างเครือข่ายระหว่างคณาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญโดยเปิดโอกาสให้คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยไปแลกเปลี่ยนการสอนในมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก AUN เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความ

ชำนาญและประสบการณ์ และเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย กิจกรรมที่ทำคือเข้าร่วมโครงการบรรยาย เตรียมกิจกรรมให้ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ สาธิต รวมทั้งเป็นที่ปรึกษานักศึกษาในการทำวิจัย รวมทั้งร่วมพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน

6) ความร่วมมือด้านการวิจัย (Collaborative Research) วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการทำวิจัยในอาเซียนเพื่อหาข้อสรุปในประเด็นที่เป็นปัญหาของภูมิภาคและสนับสนุนการตัดสินใจ

7) การสร้างเครือข่ายสารสนเทศ AUN Information Networking เพื่อสร้างและพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลออนไลน์ในมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก โดยในระยะแรกได้ใช้โฮมเพจที่ <http://www.aun.chula.ac.th> และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น <http://www.aun-sec.org> ทั้งนี้มหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกมีเครือข่ายห้องสมุดออนไลน์ เพื่อแบ่งปันทรัพยากรดิจิทัลอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการทำงานมีการประชุมมาแล้ว 6 ครั้ง

8) การประกันคุณภาพการศึกษา AUN (AUN Quality Assurance-AUN-QA) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อการรักษาและปรับปรุงการวิจัยด้านการสอน และมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก

9) เครือข่ายบัณฑิตสาขาธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ของ AUN (AUN Graduate Business and Economics Programme Network: AGBEP Network) เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างบัณฑิตในสาขาดังกล่าว กิจกรรมที่จัดประกอบด้วยโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนและคณาจารย์ หนังสือวารสารวิจัยด้านธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ การประชุมประจำปีของเครือข่าย 6 ครั้ง

10) การประชุมอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเครือข่าย AUN มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานความร่วมมือด้านการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างผู้บริหารระดับผู้กำหนดนโยบายของมหาวิทยาลัย

2.3.6. กิจกรรมการเตรียมความพร้อมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นของประเทศ
ไทย ประเทศไทยมีการตื่นตัว และได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในหลายรูปแบบ กิจกรรมการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนที่ได้ดำเนินการในประเทศไทยไปแล้วมีดังนี้ (อิทธิ ดิษฐบรรจง, 2554)

1) การจัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษา โดยมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชนจำนวนหนึ่งมีกลุ่มหรือศูนย์อาเซียนศึกษาภายในโครงสร้างของสถาบันเองหรือกำลังอยู่ในระหว่างการจัดตั้ง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศของกองทัพไทยก็มีศูนย์อาเซียนศึกษาอยู่และทำกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับในระดับโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการทยอยจัดตั้งโครงการนำร่องอาเซียนศึกษาในโรงเรียนที่พร้อมในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ถึงความตื่นตัวในแวดวงการศึกษาในเรื่องอาเซียน งานเร่งด่วนที่ต้องทำก็คือการสร้างศูนย์กลางระดับชาติเพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงประสานจัดการเครือข่ายอาเซียนศึกษาในครอบคลุมทั้งประเทศและทุกระดับ

2) หลักสูตรอาเซียนศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้ง “คณะกรรมการระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการศึกษาในอาเซียนสู่การบรรลุเป้าหมาย

การจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ขึ้นมา เพื่อผลักดันให้เกิดหลักสูตรอาเซียนศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนของชาติเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียนมากยิ่งขึ้น

3) กิจกรรมส่งเสริมความเชื่อมโยงในอาเซียน

4) กิจกรรมที่กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ เช่น อาเซียนสัญจร การจัดเสวนาอาเซียน สนับสนุนภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการจัดประชุม สัมมนา เกี่ยวกับอาเซียน โดยกิจกรรมอาเซียนสัญจรเป็นกิจกรรมตลอดปีที่กรมอาเซียนจัดขึ้นตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมา เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนความตระหนักรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับอาเซียน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรวมตัวและกิจกรรมของประชาคมอาเซียนในภาพรวม อันจะนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมอาเซียนที่ประชาชนเป็นศูนย์กลางในปี 2558 อย่างเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน และจังหวัดจะเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเป็นพื้นที่หลักในการจัดกิจกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนให้แก่ประชาชนในทุกระดับชั้น ทั้งนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หอการค้าจังหวัด และสาธารณชนในพื้นที่ต่างจังหวัด ในรูปแบบของการจัดอภิปราย/เสวนา ในเรื่องที่เป็นความสนใจหรือเป็นผลประโยชน์ของชุมชนในท้องถิ่น

5) บูรณาการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ของหน่วยราชการผ่านกิจกรรมและสื่อ

2.3.7. รายงานด้านการศึกษาของอาเซียน ปีพ.ศ. 2556 (ASEAN State of Education Report 2013) ซึ่งรายงานผลความก้าวหน้าตามแผน 5 ปีการศึกษาอาเซียนระหว่างปี 2011 – 2015 (The ASEAN Secretariat, 2014) มีดังนี้

1) การส่งเสริมความตระหนักรู้อาเซียน ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ได้แก่

(1) กระทรวงศึกษาธิการของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ตระหนักในหลักสูตรแกนกลางอาเซียนว่าเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เข้าใจอัตลักษณ์อาเซียน และพัฒนาคนรุ่นหนุ่มสาวให้มีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

(2) มีการจัดงานฉลองวันอาเซียน และมูมาอาเซียนในโรงเรียน ในบางประเทศ เพื่อกระตุ้นความสนใจต่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

(3) มีการพัฒนารายวิชาอาเซียนศึกษาในระดับปริญญาตรี ส่วนหลักสูตรอาเซียนศึกษาสำหรับระดับหลังปริญญาเอกได้รับความสนใจดี

(4) ความก้าวหน้าในการนำหลักสูตรแกนกลางอาเซียน (ASEAN Curriculum Sourcebook) มาใช้อย่างกว้างขวางยังต้องมีอยู่ เอกสารหลักสูตรต่างๆต้องแปลให้เป็นภาษาประจำชาติแต่ละประเทศที่จะนำไปใช้ ความก้าวหน้าในเรื่องการสอนภาษาอาเซียนในประเทศสมาชิกยังมีน้อยอยู่ โดยสนใจที่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองในการเรียนการสอน

2) การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาระดับประถมและมัธยมที่มีคุณภาพ ในภูมิภาคอาเซียน มีรายงานความก้าวหน้าจากรายงานทางสถิติของ MDG ว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำหรับอัตราการเข้าศึกษาต่อในระดับประถมศึกษามีมากขึ้น โดยทุกประเทศจะ

บรรลุนิติภาวะต่อขั้นพื้นฐานภายในปี 2015 อัตราการรู้หนังสือของเยาวชนมีมากขึ้น และได้รับความเท่าเทียมกันทางเพศในการได้รับศึกษาระดับประถมมีมากขึ้น ส่วนระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาจะได้รับความนิยมนอกจากเพศหญิง

สำหรับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐาน โอกาสในการศึกษาตลอดชีวิต และพัฒนาวิชาชีพที่กระจายออกไปมากขึ้น ไม่ค่อยมีความก้าวหน้า จากโปรแกรมการประเมินผล (PISA) ของ OECD สำหรับนักเรียนนานาชาติ ที่มีประเทศสมาชิกอาเซียน 5 ประเทศเข้าร่วม พบว่าประเทศสิงคโปร์เพียงประเทศเดียวมีสัมฤทธิ์ผลที่ดีเลิศ ในอีกด้านหนึ่งก็พบว่าประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ทุ่มเทกับการพัฒนาคุณภาพการสอน ที่จะเปลี่ยนจากการสอนแบบท่องจำไปสู่การศึกษาศิสระและพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าในด้านนี้มุ่งไปที่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาเซียน (AQRF) ที่น่าจะมีความสำคัญต่อการก่อร่างภูมิภาค นอกจากนี้ความขาดแคลนแรงงานฝีมือจะมีไปทั่วทั้งภูมิภาค ทั้งที่จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือข้ามพรมแดนจำนวนมากเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจนอาจส่งผลถึงการขาดแคลนในบางประเทศ

3) เสริมสร้างการศึกษาข้ามพรมแดนและความเป็นนานาชาติให้เข้มแข็ง ความก้าวหน้าของการศึกษาข้ามพรมแดนและความเป็นนานาชาติในภูมิภาคอาเซียนพบว่า

(1) เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการสนับสนุนการศึกษาข้ามพรมแดน และความเป็นนานาชาติ ที่ส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิก 30 แห่งและสถาบันที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จากจำนวนที่เพิ่มขึ้นของกิจกรรมทั้งเชิงวิชาการและไม่วิชาการ

(2) SEAMEO ให้การสนับสนุนการริเริ่มเฉพาะทางที่เกี่ยวกับการศึกษาข้ามพรมแดน และความเป็นนานาชาติในภูมิภาค

(3) มีการริเริ่มด้านวิชาการที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ กับการยอมรับมาตรฐานชำนาญการ และการส่งเสริมมาตรฐานที่เที่ยงตรงทั่วภูมิภาคโดยพิจารณาจากมาตรฐานคุณวุฒิ

อย่างไรก็ดี อุปสรรคที่ยังเผชิญอยู่คือความแตกต่างระหว่างโครงสร้างและมาตรฐานในคุณภาพของแต่ละประเทศ และการจัดการเรื่องการเงินหน่วยงานกิตนนานาชาติหายไป

4) การหาการสนับสนุนจากส่วนอื่นของอาเซียนให้มีความสนใจต่อการจัดการศึกษา จากรายงานความก้าวหน้าพบว่า กลุ่มชำนาญการหลายกลุ่มให้การสนับสนุนการพัฒนากรอบการดำเนินงานของภูมิภาคเพื่อให้ตระหนักในคุณภาพในสาขาต่างๆ ได้แก่ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม สำนวน การบัญชี แพทย์ ทันตแพทย์ และการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือระหว่างกระทรวงการศึกษาอาเซียน และกระทรวงสิ่งแวดล้อมอาเซียนในการพัฒนาการจัดทำแผนปฏิบัติการการศึกษาสิ่งแวดล้อมอาเซียน (AEEAP)

ระบบการศึกษาที่แตกต่างกันของประเทศสมาชิกอาเซียนอาจทำให้เห็นภาพความแตกต่างกันในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างด้านภาษาไม่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยภาษาอังกฤษจะเป็นภาษากลางของอาเซียนโดยเฉพาะระหว่างกลุ่มคนวัยหนุ่มสาว ความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาสะท้อนสัญลักษณ์ความแตกต่างของมรดกที่สืบทอดมาของแต่ละชาติ

2.4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

2.4.1 มโนทัศน์อัตลักษณ์

ปัจจุบันมโนทัศน์ “อัตลักษณ์” มักถูกกล่าวควบคู่ไปกับมโนทัศน์อำนาจ การนิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่อสัมพันธ์กับมโนทัศน์เหล่านั้น “อัตลักษณ์” มีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เป็นที่เข้าใจโดยสามัญสำนึกมาก โดยทั่วไป เรามักรู้สึกว่าคุณสมบัติของใครหรืออะไรบางอย่างน่าจะหมายถึงคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งนั้น ทว่าในแวดวงสังคมศาสตร์ปัจจุบัน ความหมายนี้แปรเปลี่ยนไปแล้ว แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) เชื่อว่าความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท มิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป ดังนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” ดูจะเหมาะสมกว่า “เอกลักษณ์” ในความหมาย Identity ในยุคปัจจุบัน (อภิญา เพ็ญพูนกุล, 2546)

ในบริบทโลกาภิวัตน์ มิติเวลาที่เร่งเร็วขึ้นและพื้นที่ที่ดูหดแคบเข้ามาเพราะการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายซับซ้อนและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงประสบการณ์เกี่ยวกับเวลา พื้นที่และแบบแผนชีวิตประจำวันมีผลอย่างยิ่งต่อความรู้สึกที่เรามีเกี่ยวกับตัวเอง สิ่งที่เคยเป็นมาตรฐานของระบบคุณค่าและการนิยามอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะป็นคุณค่าทางศาสนา ค่านิยมเรื่องเพศ คุณค่าประเพณีวัฒนธรรมเก่าๆ หรือค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการปรับเปลี่ยนนี้แสดงออกได้ในหลายลักษณะและหลายมิติ ในระดับจุลภาคจะพบกับการปรับเปลี่ยนประสบการณ์และแบบแผนชีวิตประจำวันของปัจเจก ซึ่งเชื่อมโยงถึงการปรับเปลี่ยนสัมพันธ์กับผู้อื่น ในระดับมหภาคจะเห็นขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมใหม่ๆเกิดขึ้นเพื่อต้องการเสนอความหมายและทิศทางใหม่ในเชิงสังคมวัฒนธรรม และมีกระบวนการสร้างตัวตนและอัตลักษณ์จากการผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน

อัตลักษณ์เป็นส่วนเชื่อมต่อระหว่างความเป็นตัวตนและสังคม ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (Social Aspect) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบคุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ด้วย เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าวกระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์ก็เกี่ยวข้องกับมิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่เขา

สัมพันธ์กับโลก จึงมีการแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็นสองระดับคือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity)

2.4.1.1. มโนทัศน์อัตลักษณ์ในทฤษฎีสังคมวิทยา

สังคมวิทยาก่อรูปขึ้นมาเป็นสาขาหนึ่งในปลายศตวรรษที่ 19 ลักษณะสำคัญประการหนึ่งก็คือ การเสนอมโนทัศน์ของปัจเจกภาพภายในบริบทสังคม เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) เสนอว่าพฤติกรรมมนุษย์จะต้องถูกศึกษาในฐานะที่เป็น “พฤติกรรมร่วม” หรือเป็นปรากฏการณ์ในสังคม ดังนั้นอัตลักษณ์ร่วมของสังคมจึงไม่ใช่ผลรวมของอัตลักษณ์ปัจเจก แต่อัตลักษณ์หมายถึงสิ่งที่มี “คุณสมบัติใหม่” ในตัวเอง แม้จะเป็นอัตลักษณ์ร่วมของสังคมนั้นๆ แต่ก็มีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างกันไปในสังคมที่ต่างยุคต่างสมัยกัน สิ่งที่จะเชื่อมโยงปัจเจกเข้ากับอัตลักษณ์ร่วมของสังคมได้คือพลังของพิธีกรรม ซึ่งปัจเจกร่วมกันสร้างและผลิตซ้ำสัญลักษณ์ที่เป็นเสมือนอัตลักษณ์ร่วมของสังคม พิธีกรรมคือภาษาสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายผ่านการปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ที่เข้าร่วมพิธี

คาร์ล มาร์กซ์ ให้ความสำคัญกับตัวกำหนดเชิงโครงสร้างมากกว่าปัจเจก แต่โครงสร้างของมาร์กซ์หมายถึง โครงสร้างสังคมของกระบวนการผลิต เราจะเข้าใจพฤติกรรมของปัจเจกก็ต้องดูที่ตำแหน่งแห่งที่ของเขาในกระบวนการผลิต ใครคือเจ้าของปัจจัยการผลิต ใครคือผู้ผลิตโดยตรง การจัดการแรงงานเป็นอย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่งมโนทัศน์ชนชั้น (Class) คือสิ่งที่กำหนดอัตลักษณ์ปัจเจกและเป็นตัวเชื่อมปัจเจกเข้ากับโครงสร้าง มาร์กซิสต์เน้นจุดยืนทางการเมืองในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม ทำให้ชาวมาร์กซิสต์ให้ความสำคัญกับมนุษย์ผู้ถูกขูดรีดมาทำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือมนุษย์จะกลายเป็นผู้กระทำการที่มีความหมายก็เพียงเมื่อเขาตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางชนชั้นของตน อย่างไรก็ตามมาร์กซิสต์มิใช่การเสนอทางออก แต่อยู่ที่การวิเคราะห์ให้เห็นปัญหา จึงพบว่าในระยะต่อมาได้มีการพัฒนาทฤษฎีเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับ “รอยต่อ” ที่จะเชื่อมปัจเจกกับโครงสร้างที่พบในสายวัฒนธรรมศึกษา

แมกซ์ เวเบอร์สนใจการสร้างแบบเชิงนามธรรม (Ideal Type) ของบุคลิกภาพแบบต่างๆ เขาสนใจพลังทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างแบบแผนของบุคลิกภาพ โลกทัศน์ และความโน้มเอียงทางพฤติกรรม เขาสร้างตัวแบบของบุคลิกภาพ (Personality Types) ที่ได้แรงบันดาลใจทางศาสนาหลายแบบ ขณะเดียวกันก็ศึกษาถึงอิทธิพลของบุคลิกภาพเหล่านั้นว่ากำหนดทิศทางของพฤติกรรมทางโลกอย่างไร รวมถึงการศึกษาตัวกำหนดทั้งโครงสร้างการเมือง การเก็บภาษี ตลาด กลุ่มอำนาจ โครงสร้างระบบเครือญาติว่าเป็นบริบทเชิงโครงสร้างของการเกิดอุดมการณ์และบุคลิกภาพทางศาสนาแบบหนึ่งอย่างไร โดยสรุปในการศึกษาพัฒนาการทางสังคมของอัตลักษณ์กลุ่มที่เกาะกันบนอุดมการณ์ศาสนา ซึ่งคือการกำหนดซึ่งกันและกันของแบบแผนของบุคลิกภาพและโครงสร้างทางสังคม

นักคิดในสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ให้น้ำหนักแก่ปัจเจกในฐานะ “ผู้กระทำการ” (Agency) แต่ก็เห็นว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ชาร์ลส์ คูลีย์ (Charles Cooley) เชื่อว่าสังคมและปัจเจกบุคคลเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ สังคมเกิดจากการผสมผสานของตัวตนเชิงจิต (Mental Selves) ของคน

หลายๆคนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเราเองพัฒนาขึ้นมาจากปฏิกริยาของเราต่อความเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับตัวเรา เขาเรียก “ตัวตน” ที่เกิดจากกระบวนการนี้ว่า “ตัวตนในกระจกเงา” (The Looking Glass Self) ซึ่งประกอบด้วยภาพลักษณ์ของเราที่เรามีต่อตนเอง และจินตนาการเกี่ยวกับการตัดสินของผู้อื่นต่อภาพลักษณ์นั้น ตลอดจนปฏิกริยาและความรู้สึกต่างๆ ของเราต่อจินตนาการดังกล่าว ซึ่งหลอมรวมกันก่อนเป็นความรู้สึกบางอย่างที่เรามีต่อตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจหรือความรู้สึกต่ำต้อย การให้ความเห็นกับปฏิสัมพันธ์ทำให้กลุ่มทางสังคมเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษา กลุ่มสังคมที่ใกล้ชิดปัจเจกมากที่สุดเช่นกลุ่มปฐมภูมิ (ครอบครัว เพื่อนบ้าน) เป็นสิ่งแวดล้อมที่สามารถดึงเอาคุณสมบัติด้านบวกต่างๆ เช่นมิตรภาพ และความสมานฉันท์ออกมาจากปัจเจกได้

จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มัดศึกษาพัฒนาการที่ความรู้สึกเกี่ยวกับ “ตัวตน” ค่อยๆก่อกำเนิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ เขาเห็นว่ากลไกสำคัญของการสร้างตัวตนคือการเรียนรู้ที่จะสวมบทบาทของผู้อื่น และหัวใจสำคัญในการเรียนรู้คือภาษาซึ่งเป็นช่องทางถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม ในวัยเด็ก การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการเลียนแบบบทบาทของผู้ใหญ่ผ่านการเล่น ค่านิยมและกฎเกณฑ์ทางสังคมจะซึมซับเข้ามาผ่านบทบาทเหล่านั้น เมื่อโตขึ้นอีกความสามารถในการสวมบทบาทจะกินขยายขอบเขตกว้างขึ้น นั่นคือปัจเจกถูกควบคุมจากความสามารถ “เป็นคนอื่น” ได้ในระดับต่อมาเมื่อปัจเจกบรรลุภาวะ ความสามารถสวมบทบาทจะกินขอบเขตกว้างขึ้นอีก เขาไม่เพียงสามารถสวมบทบาทของคนอื่นใกล้ตัว แต่ยังสามารถหลอมเอาทัศนคติของ “บุคคลอื่นทั่วไป” (Generalized Other) หรืออีกนัยหนึ่งคือซึมซับกฎเกณฑ์ร่วมของสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของเขาได้ มัดเสนอแนวคิดที่ว่า ตัวตนนี้มีสองด้านที่ปะทะสังสรรค์กันเองตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “Me” อันเป็นตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ “I” อันเป็นส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะของเราเอง อันที่จริงทั้ง “Me” และ “I” ต่างก็สัมพันธ์กับโลกข้างนอกทั้งคู่ เพียงแต่ “Me” เป็นผลจากการประเมินและซึมซับทัศนคติผู้อื่น และ “I” เป็นคำตอบและความพยายามที่จะประสาน “Me” ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน “I” จึงเป็นศักยภาพของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การให้ที่ทางแก่ “I” นี้จึงเท่ากับเป็นการสงวนรักษาอิสรภาพในระดับหนึ่งของปัจเจก

จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นั้นมิได้เป็นภาพที่มีความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทฤษฎีนี้ตระหนักถึงเหลี่ยมมุมที่หลากหลายของความเป็นตัวตน อย่างไรก็ตาม จากมุมมองของปัจเจกเอง ความรู้สึกเป็น “ตัวเรา” เป็นประสบการณ์ที่มีความต่อเนื่อง แม้ว่าตัวเราอาจมีบทบาทหลายอย่างและบางทีก็อาจขัดแย้งกันแต่ก็จะรู้สึกว่าเป็น “ตัวฉัน” ที่เป็นผู้กระทำในบริบทหลากหลายเหล่านั้นคือคนเดียวกัน ความรู้สึกต่อเนื่องดังกล่าวของอัตลักษณ์เป็นผลมาจากการที่คนเรามีประสบการณ์ต่อตนเองในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งเดียว เป็นหน่วยทางกายภาพที่เป็นฐานของความรู้และความรู้สึกทั้งหมด อย่างไรก็ตามความรู้สึกที่เป็นตัวเรานี้ก็ได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงในขอบเขตทางกายภาพเท่านั้น แต่ขยายยึดออกตามขอบเขตแห่งความสัมพันธ์ที่มีต่อสิ่งอื่น ขอบเขตแห่งความสัมพันธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับตัวแปรทางสังคมต่างๆ เช่นกลุ่มอายุ อาชีพ เพศ ชนชั้นทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ ตัวแปรเหล่านี้คือมิติต่างๆ ที่ปัจเจกนิยามอัตลักษณ์ของตนในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของความรู้สึกต่อเนื่องของอัตลักษณ์คือ

“เวลา” มิติเวลาเป็นตัวหลอมและบูรณาการการกระทำต่างๆ ของคนให้เชื่อมต่อกันอย่างมีความหมาย

เออร์วิง ก๊อฟมัน นักสังคมวิทยาในสายปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม ในฐานะที่เป็นบุคคลมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เขาเรียกว่า Personal Identity ทุกสังคมมีกระบวนการแจกแจงและระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป เช่นสังคมสมัยใหม่ใช้บัตรประชาชน หรือการพิมพ์รอยนิ้วมือ เป็นต้น ส่วน Social Identity ของบุคคลคือสถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมคาดหวังและเรียกร้องว่าปัจเจกบุคคลในวัยนี้ เพศนี้ ชนชั้นนี้ควรวางตัวหรือมีบุคลิกภาพเฉพาะตนที่พึงปรารถนาอย่างไรบ้าง นี่คือนิวอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ปัจเจกซ้อนทับกัน อัตลักษณ์ทางสังคมจึงมีสองส่วน ส่วนหนึ่งคือมาตรฐานที่สังคมเรียกร้องจากปัจเจกบุคคล (Virtual Identity) กับอีกส่วนคืออัตลักษณ์ที่เป็นจริงของคนคนนั้น (Actual Identity)

มิเชล ฟูโก อธิบายอัตลักษณ์ตามแนวคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องอำนาจและความรู้ ตามแนวคิดของฟูโกทำให้เห็นว่า ความเป็นปัจเจกเป็นผลของวาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive practice) วาทกรรมหมายถึงการผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงการผลิตชุดของความรู้ กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติทางสังคม การมีสถาบันทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคมที่ต่อเนื่องมา จากความรู้ที่นั่นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา อำนาจหมายถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์สังคมที่สถาปนา “อาณาจักรแห่งความจริง” (Regime of truth) ชุดใดชุดหนึ่งขึ้นมา เทคนิคอำนาจในการจัดวางตำแหน่งปัจเจกภายในวาทกรรมได้แก่

1) การทำให้ปัจเจกกลายเป็นวัตถุของความรู้และการศึกษา (Objectification process) การพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ จิตเวช สังคมศาสตร์ ล้วนมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา มนุษย์ถูกจัดจ้องในฐานะวัตถุและเป้าหมายของการศึกษา เทคนิคอำนาจนี้ทำงานควบคู่ไปกับเทคนิคการทำให้ปัจเจกรู้สึกว่าตนเป็นองค์ประธานของการกระทำ (Subjectification process) เทคนิคอำนาจที่ซึ่มลึกที่สุดคือการที่ผู้ตกเป็นเป้าของอำนาจกลับไม่รู้สึกรู้ว่าถูกกระทำ และยังกระตือรือร้นที่จะสวมบทบาทนั้นด้วยตนเอง

2) การจัดการเชิงกายภาพ “ร่างกาย” เป็นมโนทัศน์ที่ฟูโกสนใจในฐานะเป็นพื้นที่รูปธรรมที่อำนาจแสดงตัวตนออกมา การที่ร่างกายเป็นพื้นที่ของอำนาจนั้นมีลักษณะแตกต่างกันไปตามยุคสมัยประวัติศาสตร์ ในยุคก่อนสมัยใหม่เทคนิคอำนาจมีลักษณะที่เห็นชัดว่ารวมศูนย์และเน้นการกระทำให้มองเห็นได้คือรวมศูนย์อยู่ที่สถาบันที่ครอบครองอำนาจ ต่อมาช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมายุโรปพัฒนาลักษณะอำนาจแบบใหม่ที่มีลักษณะแพร่กระจายไม่รวมศูนย์อยู่ที่สถาบันใดสถาบันหนึ่ง อำนาจในช่วงนี้ทำงานโดยผ่านการสร้างองค์ความรู้ที่สร้างปัจเจกภาพขึ้นมา ยุคสมัยใหม่มีวิธีการจัดระเบียบเชิงพื้นที่ที่ทำให้ผู้ถูกจัดจ้องมองอยู่ภายใต้การจับจ้องโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้คอยจ้องมอง ฟูโกเปรียบอ้างอิงถึงแบบแผนของคุณในฝันของเจอร์ามี แบนท์ธัม (Jeremy Bentham) คุณดังก่อร่างออกแบบเป็นอาคารรูปวงแหวนที่มีที่โล่งว่างตรงกลาง กลางวงแหวนมีหอคอยสูงที่เป็นที่อยู่ของผู้คุม ห้องนักโทษมีหน้าต่างที่หันมาทางหอคอยนี้ ผู้อยู่ในหอคอยจึง

สามารถมองเห็นนักโทษโดยที่นักโทษไม่สามารถมองเห็นผู้คุมได้ นักโทษไม่รู้ว่ามีผู้คุมอยู่ในเวลาใดบ้างจึงจำต้องประพฤติตนดีราวกับว่ามีผู้คุมอยู่ การออกแบบอาคารในศตวรรษที่ 19 ไม่ว่าจะ เป็นคุก โรงเรียน โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ล้วนสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของผู้ที่อยู่ภายใน ทำให้การเคลื่อนไหวสังเกตได้ชัดเจน

นอกจากนี้จุดยืนทางทฤษฎีของฟูโก การใช้โมนัทซ์เรื่องอำนาจ ฟูโกทำให้โมนัทซ์นี้เป็นอิสระจากการผูกกับปัจเจกหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ โดยสามัญสำนึกเข้าใจกันว่าเมื่อมีอำนาจก็แปลว่าต้องมีผู้ใช้หรือผลิตอำนาจขึ้นมา ซึ่งเราไม่อาจบอกได้ว่าปัจเจกคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ควบคุมเครือข่ายอำนาจ เนื่องจากผลลัพธ์ของเครือข่ายอำนาจนั้นอยู่นอกเหนือการคาดหมายและควบคุมหรือผูกขาดของใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งสร้างทางสังคม (Social construction) เป็นสิ่งที่เกิดและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ในสังคมปัจจุบันปัจเจกมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีการรวมกลุ่มระหว่างคนที่มีความเชื่อ ค่านิยมเดียวกัน ทำให้การแข่งขันแย่งชิงพื้นที่เพื่อเรียกร้องการยอมรับในความเป็นตัวตน และอัตลักษณ์ของกลุ่ม ยังมีนักวิชาการอื่นๆที่นิยามความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ไว้ดังนี้

Tajfel and Turner (1979) กล่าวถึงอัตลักษณ์ทางสังคมว่าบุคคลสร้างอัตลักษณ์ของเขาขึ้นมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ความเป็นตัวตนของบุคคลสามารถนิยามได้จากกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ ความเป็นธรรมชาติของกลุ่มเป็นสิ่งบ่งบอกอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นได้ เพราะสมาชิกกลุ่มคือผู้สร้างอัตลักษณ์ และเป็นธรรมดาที่บุคคลต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีสถานภาพชั้นสูง และมีภาพลักษณ์ในทางบวก ที่สำคัญคือการจะเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพชั้นสูงก็ต่อเมื่อได้เปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น กล่าวคือการจะจัดว่าเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพชั้นสูงก็เมื่อมีกลุ่มที่ต่ำต้อยกว่า

อัตลักษณ์ทางสังคมคือ ความรู้สึกของบุคคลที่ก่อร่างจากกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ เป็นส่วนสำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สึกในอัตลักษณ์สังคม เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของตัวตน บุคคลจึงต้องเสริมสร้างสถานภาพของกลุ่มที่เขาอยู่โดยการปฏิบัติอย่างมีอคติกับคนนอกกลุ่ม ดังนั้นสังคมโลกจึงถูกแบ่งออกเป็น “พวกเขา” กับ “พวกเรา” ด้วยกระบวนการจัดหมวดหมู่สังคมที่เรียกว่า ในกลุ่ม (in-group: us) และนอกกลุ่ม (out-group: them) กล่าวคือทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมคือการที่ “ในกลุ่ม” จะปฏิบัติอย่างเลือกที่รักมักที่ชังต่อ “นอกกลุ่ม” เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง

ข้อสมมติฐานของอัตลักษณ์ทางสังคมคือการที่สมาชิกของ “ในกลุ่ม” จะพยายามหาลักษณะด้านลบของ “นอกกลุ่ม” เพื่อเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง

Tajfel กล่าวว่า การสร้างทัศนคติของคนที่มีต่อสังคมขึ้นอยู่กับกระบวนการรับรู้ โดยมุ่งจัดบุคคลเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันโดย 1) ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม 2) สิ่งที่คล้ายคลึงกันภายในกลุ่ม กล่าวคือเราจะเห็นกลุ่มที่เราอยู่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ และสมาชิกในกลุ่มเดียวกันก็มีความคล้ายคลึงกัน การจัดหมวดหมู่สังคมคือการการมีทัศนคติที่เป็นความลำเอียงอันนำไปสู่ความเป็น “ในกลุ่ม” และ “นอกกลุ่ม”

สำหรับการประเมินคนอื่นว่าเป็น “พวกเรา” หรือ “พวกเขา” เป็นกระบวนการ 3 ขั้นคือ

การจัดกลุ่มทางสังคม (Social Categorization) คือการจัดหมวดหมู่ของบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้นๆ การจัดสรรบุคคลเข้าหมวดหมู่ต่างๆ ได้ย่อมแสดงว่าเรารู้จักสิ่งที่มีอยู่ในตัวตนของบุคคลนั้นๆ บุคคลจะรู้จักค้นพบตัวเองได้โดยดูจากหมวดหมู่สังคมที่เป็นสมาชิกอยู่ การกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมย่อมเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานของกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่ แต่กระนั้นก็ต้องรู้ว่าใครที่เป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และบุคคลหนึ่งๆ สามารถเป็นสมาชิกอยู่ในหลายๆกลุ่มได้

การแสดงตัวตนทางสังคม (Social Identification) คือการยอมรับอัตลักษณ์ของกลุ่มที่เราเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้อารมณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงตัวตนต่อกลุ่มและความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นส่วนช่วยผูกมัดความเป็นสมาชิกในกลุ่มไว้ได้

การเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison) เมื่อบุคคลจำแนกตัวตนลงเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแล้ว ก็มีแนวโน้มที่จะเปรียบเทียบกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่กับกลุ่มอื่น ถ้าสมาชิกกลุ่มยังภาคภูมิใจเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ กลุ่มก็ต้องการที่จะเปรียบเทียบกับสิ่งนั้นกับกลุ่มอื่น ซึ่งอาจทำให้เกิดลักษณะความมีอคติได้เพราะเมื่อทั้งสองกลุ่มแสดงตนออกมาในลักษณะที่ทัดเทียมกันก็จะนำไปสู่การแข่งขันกันเพื่อรักษาความภาคภูมิใจของสมาชิกในกลุ่ม การแข่งขันและความเป็นศัตรูระหว่างกลุ่มอาจเกิดขึ้นที่ไม่เพียงเพื่อแย่งชิงทรัพยากรแต่ยังเป็นการแข่งขันทางอัตลักษณ์ด้วย

Rummen (2009) ได้กล่าวถึงความหมายของอัตลักษณ์ไว้ว่า คือคุณลักษณะเด่นที่กำหนดโดยบุคคล หรือคุณลักษณะเด่นร่วมของสมาชิกในกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง คำว่าอัตลักษณ์ (Identity) มาจากคำภาษาฝรั่งเศส identité ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินคือ identitas เดิมใช้คำว่า idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน “The Same” ซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบระดับของความเหมือนหรือความเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งอื่นที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างออกไป กล่าวคือเป็นการตีความจากความสัมพันธ์และบริบทโดยสามารถศึกษาได้จากการแสดงตนที่เป็นปกติวิสัย การสร้างอัตลักษณ์คือการกำหนดเครื่องหมายที่สามารถใช้จำแนกได้ อัตลักษณ์เป็นสิ่งแสดงถึงความสัมพันธ์และสภาพแวดล้อม และสิ่งแสดงการจำแนกอัตลักษณ์คือการเกิดขึ้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อัตลักษณ์บุคคลหมายถึงการจำแนกตัวตนด้วยตัวบุคคลคนนั้นพร้อมกับตระหนักในความเป็นบุคคลอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งอัตลักษณ์บุคคลคือส่วนหนึ่งของความเป็นปัจเจก หรือความเป็นตัวตนที่สะท้อนความเข้าใจตนเองจากประวัติความเป็นมาของบุคคลนั้น เป็นความเฉพาะของบุคคลหนึ่งที่ต่างไปจากคนอื่น ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจัดอยู่ในขอบเขตของจิตวิทยามากกว่าสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ในทางตรงข้ามอัตลักษณ์สังคมหมายถึงผลของการจำแนกตัวตนโดยบุคคลอื่น เป็นการถูกจำแนกหรือกำหนดโดยผู้กระทำทางสังคมอื่น

Jonsson (2010) กล่าวว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มีความซับซ้อนและหลากหลายขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ อัตลักษณ์อาจมีความคาบเกี่ยวกันและบุคคลหนึ่ง ๆ อาจมีหลายอัตลักษณ์ได้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่รวมทั้งชนชั้นกลางเขตเมืองในประเทศสิงคโปร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในชนบทของประเทศลาว และอัตลักษณ์ของประเทศไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งเดียวกับอัตลักษณ์ของปัจเจก

คำว่า “อัตลักษณ์” มีความแตกต่างจากคำว่า “บุคลิกภาพ” เนื่องจากบุคคลอาจมีความเหมือนกันได้ในแง่ของบุคลิกภาพ เช่นการมีนิสัยหรือลักษณะบางอย่างที่อาจจะเหมือนกันได้แต่การเหมือนกันในด้านอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความรู้สึกร่วมกันในการตระหนักรู้ (awareness) บางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเรา หมายถึงการยอมรับในความเป็นตัวตน ประกอบเข้ากับการแสดงตัวตน (making oneself) ให้เห็นว่ามีเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับกลุ่มอื่นหรือบุคคลอื่น

อัตลักษณ์เป็นผลรวมของโครงสร้างแห่งตน (Self-Structure) เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เกิดขึ้นภายในตน มีพัฒนาการเกิดขึ้นตามช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์จึงขึ้นอยู่กับ การปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ ความเชื่อ และค่านิยมส่วนบุคคล ถ้าพัฒนาการของโครงสร้างแห่งตนดี จะมีความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงความเหมือนและความต่างของตนกับผู้อื่น ถ้าพัฒนาการของโครงสร้างแห่งตนไม่ดี จะทำให้เกิดความสับสนในตนเองและอาศัยสิ่งภายนอกมาช่วยประเมิณตน

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างของสังคม แยกไม่ออกระหว่างปัจเจกกับสังคม เพราะมีความทับซ้อนกันอยู่ สังคมเป็นสิ่งที่หล่อหลอมความเป็นตัวตน ขณะเดียวกันตัวตนก็หลอมรวมกันเป็นสังคม

มานะ แก้วมาลา (2552) ให้ความหมายคำว่าอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์หมายถึงคุณสมบัติของบุคคลหรือสิ่งของ ที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตน เป็นสำนึกที่บุคคลรับรู้ และรู้ตัวว่าเขา คือใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่น/กลุ่มอื่น/สิ่งอื่นอย่างไร บุคคลอาจจะมีอัตลักษณ์หลายๆอย่าง ในตัวตนก็ได้ การจะรู้ว่าใครมีอัตลักษณ์อย่างไรจะพิจารณาจากการแสดงออกผ่านภาพตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของบุคคล เพศสภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ บทบาททางสังคม ฯลฯ ซึ่งเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจก หรืออัตลักษณ์ส่วนบุคคล ส่วนการแสดงออกผ่านสัญลักษณ์อะไรบางอย่างที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจร่วมกันและการแสดงออกผ่านพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เรียกว่า อัตลักษณ์ทางสังคม หรืออัตลักษณ์ที่คนในสังคมมีส่วนร่วม

ปรีชา คุวินท์พันธุ์ (2554) กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่า เป็นเรื่องของการกำหนด ความเหมือน (Similarity) และความแตกต่าง (Different) ระหว่างคนหรือสิ่งของ ความเหมือนและความต่างเป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) หรือในอีกแง่หนึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม การปฏิสัมพันธ์จะทำให้เรารู้ว่าเหมือน หรือแตกต่างกับคนอื่นอย่างไร นั่นก็คือ การรับรู้ “เรา” คือใคร และ “คนอื่น” คือใคร ในทำนองเดียวกันคนอื่นก็จะรับรู้ตัวเขาเองและคนอื่นเช่นกัน

ลักษณะดังกล่าวนี้เราอาจเรียกว่า อัตลักษณ์ที่เหมือนกันในลักษณะแรกว่าเป็น Collective identity คืออัตลักษณ์ที่สมาชิกในกลุ่มมีเหมือนกัน ส่วนลักษณะหลังแสดงถึง อัตลักษณ์ที่เป็นของส่วนบุคคล หรือเราเรียกว่า individual identity อาจกล่าวโดยรวมว่า collective identity เน้นความเหมือน ขณะที่ individual identity เน้นความต่าง แต่ทั้งนี้พึงเข้าใจว่า ในความเป็นจริง ทั้ง individual identity และ collective identity ต่างอยู่ในกระบวนการของการกำหนดอัตลักษณ์ที่ไม่อาจแยกแตกต่างระหว่างความเป็นกลุ่ม (collective) และความเป็นปัจเจก (individual) ได้อย่าง

เด็ดขาด ทั้งสองเป็นกระบวนการเดียวกัน นั่นคือความเป็นตัวตนของปัจเจกขึ้นกับการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั่นเอง

การกำหนดอัตลักษณ์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อัตลักษณ์เป็นหัวใจของชีวิตสังคม ทำให้ชีวิตสังคมมีความหมาย การรู้ว่าเราเป็นใคร คนอื่นคือใคร ความเหมือน ความต่างคืออะไร ทำให้การติดต่อสัมพันธ์กันมีความหมายในการดำเนินชีวิตประจำวันของสังคม อัตลักษณ์ที่เกิดในกลุ่มที่สมาชิกมีเหมือนกัน เราเรียกว่าการจำแนกอัตลักษณ์ของกลุ่ม (Group identification) ส่วนอัตลักษณ์ที่กำหนดให้โดยคนนอกกลุ่มเราเรียกว่าการกำหนดประเภทอัตลักษณ์จากภายนอก (External categorization) การกำหนดอัตลักษณ์จากภายนอกมีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นปัจเจกหรือกลุ่ม

อัตลักษณ์บางอย่างเช่นอัตลักษณ์ขั้นพื้นฐาน ที่เป็นผลมาจากการปลูกฝัง ชัดเจนทางสังคมมาแต่เยาว์วัย และฝังแน่น จะปรับเปลี่ยนได้ยาก เช่น ความรู้สึกถึงความเป็นคน (human-ness) ตัวตน (selfhood) เพศสภาพ (gender) อาจรวมไปถึงความผูกพันทางเครือญาติ (kinship) และความรู้สึกทางชาติพันธุ์ (ethnicity) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์พื้นฐานเหล่านี้ มักจะได้รับการขัดขืนหรือต่อต้านจากปัจเจกหรือกลุ่มทำให้เปลี่ยนแปลงยาก (Burke, 2000)

2.4.1.2 มโนทัศน์อัตลักษณ์ทางจิตวิทยา

ในมุมมองทางจิตวิทยา อัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ก่อเกิดขึ้นภายในตัวตน ที่วางอยู่บนพื้นฐานทางกายภาพเป็นหลัก โดยถูกควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกจากจิตสำนึก ที่ก่อรูปร่างกลายเป็นบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัย อันเป็นแบบแผนพฤติกรรมชัดเจน เหตุผลดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎี Ego Theory ของ Erikson ที่เห็นว่าการก่อรูปของอัตลักษณ์เป็นกระบวนการตลอดชีวิต 8 ขั้นตอนของพัฒนาการ ในทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ Freud ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ 3 ระดับได้แก่ ระดับที่ 1 Id เป็นฐานที่มาของพลังงานทั้งมวลทางจิต เป็นพลังงานดิบๆ ที่ยังไม่ถูกจัดระเบียบ ที่อยู่ของพลังงานเหล่านี้คือชั้นของจิตไร้สำนึก (The Unconscious) ระดับที่ 2 Ego เป็นส่วนทำงานภายใต้กฎของความจริง (Reality Principle) มีเป้าหมายมิให้บุคคลนั้นเสียสมดุลทางกายภาพ และจิตใจด้วย และส่วน Superego คือพลังของค่านิยมและศีลธรรมจากสังคม ซึ่งถ่ายทอดแก่บุคคลในกระบวนการชัดเจน (Socialization) ส่วน Allport นำเสนอทฤษฎี Trait Theory เป็นเรื่องของการจัดระเบียบของพลังพลวัตทางจิตวิทยาที่กำหนดลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรมและความคิด แม้ว่าในความเป็นจริง บุคคลหนึ่งจะมีคุณลักษณะที่ผสมผสานหลาย Trait แต่มักจะมี Trait แบบใดแบบหนึ่งที่โดดเด่นออกมาเสมอ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

2.4.1.3 มโนทัศน์อัตลักษณ์ทางมานุษยวิทยา

ในทางมานุษยวิทยามองว่าอัตลักษณ์ของคนในสังคมหนึ่งๆ เป็นผลมาจากวิธีการเลี้ยงดูเด็กในวัฒนธรรมนั้นๆ ความอบอุ่นใกล้ชิดหรือความห่างเหินระหว่างเด็กและพ่อแม่เด็ก (โดยเฉพาะแม่และเด็ก) ตลอดจนจรรยาบรรณทางครอบครัวจะก่อให้เกิดแบบแผนพฤติกรรมบางอย่าง จากนั้นจะสะท้อนออกมาให้เห็นในสถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น พิธีกรรม ศาสนา นิทาน หรือจารีตข้อห้ามทางสังคม สถาบันทางสังคมเหล่านี้มีหน้าที่ในการสืบทอดดำรงแบบแผนพฤติกรรมดังกล่าวต่อไป

มโนทัศน์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นเรื่องของการจำแนกแยกแยะกลุ่มคนเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มสองกลุ่มในตัวเองยังมีใช้ดัชนีที่กำหนดความเป็นชาติพันธุ์ เพราะ “ความเป็นชาติพันธุ์” จะเกิดขึ้นก็เพียงเมื่อทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และต่างฝ่ายต่างมีความคิดว่าอีกฝ่ายแตกต่างจากตน กล่าวคือความเป็นชาติพันธุ์หมายถึงแง่มุมหนึ่งของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มคนที่คิดว่ากลุ่มตนแตกต่างจากกลุ่มอื่น มิได้หมายถึงสิ่งที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะทางวัฒนธรรมหรือเชื้อชาติของกลุ่ม การนิยามกรอบความเป็นชาติพันธุ์ใดๆ จึงเสี่ยงไม่พ้นที่จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะการนิยามขอบเขตทางชาติพันธุ์ย่อมตามมาด้วยการนิยาม “ความเป็นอื่น” ที่อยู่นอกกรอบนั้น และการ “วางท่าที” ต่อความเป็นอื่นนั้นมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ จะยอมรับความต่างของกลุ่มอื่นอย่างไร มีระยะห่างอย่างไร กระบวนการเหล่านี้ทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลายแบบ

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) เป็นอัตลักษณ์เด่นของกลุ่มคนต่างๆ ภายในและระหว่างสังคม และได้ทำให้เกิดความหลากหลายทางอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในดินแดนแถบนี้ด้วย โดยเป็นเรื่องของการกำหนดความแตกต่าง และความเหมือนทางวัฒนธรรมในเวลาเดียวกัน เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งผลที่ได้คือวัฒนธรรม หรือการรับรู้ความหมายร่วมกัน จึงไม่ได้ถูกกำหนดไว้ตายตัวหรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นทั้ง collective และ individual คือเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดจากภายนอก จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน และเกิดจากภายในจากการเรียนรู้ ชัดเจน และการกำหนดตัวตนภายในของตนเอง

สิ่งที่จะช่วยผูกพันสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์เข้าไว้ด้วยกันคือ การกระทำร่วมกัน (Collective action) ที่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม จนเกิดความเชื่อร่วมกันคือ ความเชื่อว่าคุณสมบัติของตนเองเกิดจากการมีบรรพบุรุษร่วมกัน มีวัฒนธรรมสำคัญร่วมกันที่สำคัญคือ ศาสนา และภาษา วิถีชีวิตทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ (อมรา พงศาพิชญ์, 2542) อีกนัยหนึ่งคือ ลักษณะร่วม (collectivity) ของกลุ่มคนเหล่านี้เป็นผลจากการกระทำร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มและถูกหล่อหลอมให้เป็นอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์แยกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

อัตลักษณ์มีความผูกโยงกับชาติพันธุ์อย่างแยกไม่ออก กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ย่อมมีอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่ม เช่น ลักษณะรูปร่าง หน้าตา สีผิว ภาษาและวัฒนธรรม หมายความว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์เหมือนกัน ดังที่ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคนอื่นๆ, 2547) ได้สรุปว่า องค์ประกอบของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มี 2 มิติคือ ร่างกาย (Body) และนาม (Name) ร่างกายเป็นตัวการสำคัญในการระบุอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ส่วนนามก็เป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และ “นาม” มักจะดำรงนานกว่า “ตัวสิ่งของ” (Thing) และซ่อนความหมายในเชิงประวัติศาสตร์ไว้ด้วย อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นเครื่องมือที่กลุ่มชาติพันธุ์นำมาใช้แสดงออกถึงสำนึกทางชาติพันธุ์ของตน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับความแตกต่างที่เกิดขึ้นมาจากสำนึกในทางชาติพันธุ์นั่นเอง Barthes (1992) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมที่ถูกเลือกใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างกลุ่มชนต่างๆ มีทั้งเครื่องหมายหรือ

สัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ เช่น เครื่องแต่งกาย บ้านเรือน วิธีการดำรงชีวิต เป็นต้น และลักษณะเชิงคุณค่า ได้แก่ มาตรฐานทางศีลธรรม คุณงามความดี ซึ่งตัดสิ้นจากการกระทำหรือการแสดงออก

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แล้วเป็นลักษณะทางชีวภาพไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งในส่วนของแนวคิดเรื่องชาติได้ก่อตัวเป็นแนวคิดชาตินิยม ชาตินิยมเป็นกระบวนการในการสร้างอุดมการณ์ให้เกิดการหวงแหน และสำนึกในการรักชาติ เป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของมนุษย์ ลักษณะของชาตินิยมจากตัวอย่างที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี 2 ลักษณะที่เด่นคือ

1) ชาตินิยมแบบพรมแดน หรือ ชาตินิยมพลเมือง โดยชาตินิยมประเภทนี้ได้ให้ความสำคัญต่อประชาชนทุกชาติพันธุ์ภายในประเทศของตน โดยไม่มีการเน้นถึงกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศนั้นๆ ตัวอย่างชาตินิยมประเภทนี้คือ ประเทศอินโดนีเซีย ตัวอย่างเช่น ได้มีการสร้างภาษาขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นภาษากลางที่ใช้ภายในประเทศ

2) ชาตินิยมแบบเน้นชาติพันธุ์ เป็นแนวคิดชาตินิยมที่ให้ความสำคัญเฉพาะกลุ่มของตนเองอย่างเช่น มาเลเซีย พม่า เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ มีความพยายามผลักดันวัฒนธรรมของตนเองให้เป็นวัฒนธรรมกระแสหลักแห่งชาติ (อัญฮา โต๊ะसान, 2544)

กล่าวโดยสรุปว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สัญลักษณ์หรือเครื่องมือที่กลุ่มชาติพันธุ์นำมาใช้แสดงออกถึงสำนึกทางชาติพันธุ์ของตน ส่วนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้สึกของกลุ่มหรือวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มหรือการที่ปัจเจกชนมีอิทธิพลหรือได้รับการยอมรับจากวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นๆ ฉะนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างจากวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมหลัก และวัฒนธรรมรอง และวัฒนธรรมก็กลายเป็นอัตลักษณ์ร่วมทางสังคมของกลุ่มคน และวัฒนธรรมก็กลายเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ในแง่ของปัจเจก อัตลักษณ์เป็นผลจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ เพราะฉะนั้นจึงไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่ลักษณะเด่นของการเป็นสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์คือการเป็นสมาชิกของกลุ่มปฐมภูมิ ที่เป็นกลุ่มสังคมที่เขาได้รับการบ่มเพาะขัดเกลาสร้างลักษณะร่วมที่เขาเหมือนๆกับคนอื่นทุกคนในกลุ่ม ซึ่งคือ อัตลักษณ์พื้นฐานทางชาติพันธุ์ ซึ่งแม้จะเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ แต่โดยทั่วไปแล้วเปลี่ยนแปลงได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพื้นฐานความแตกต่างทางชาติพันธุ์เกี่ยวข้องด้วยความเชื่อทางศาสนา และความเป็นเครือญาติ

รัฐชาติสมัยใหม่เป็นผลของกระบวนการสร้างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในสังคมประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สร้างรัฐชาติที่เน้นความหมายของการเป็นรัฐชาติที่เป็นหนึ่งเดียว ทั้งๆที่สังคมประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อย่างมากมาย อัตลักษณ์ของชาติ (National identity) ที่แฝงความหมายทางความคิดแนวชาตินิยม (Nationalism) จึงเป็นประเด็นทางการเมืองเรื่องอัตลักษณ์นับแต่นั้นมา โดยที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยเริ่มรู้สึกถึงสิทธิและผลประโยชน์ของกลุ่มของตนที่ถูกกลืนหรือจำกัดโดยชนกลุ่มใหญ่ ในนามของรัฐบาล กฎหมายและการรักษาระเบียบ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีการฟื้นฟูสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มของตนขึ้นมาใหม่โดยอาศัยปัจจัยทาง

วัฒนธรรม ไม่ว่าจะ เป็นวรรณกรรม การแต่งกายหรือ ลักษณะประจำกลุ่มของตน เพื่อต่อต้านการครอบงำของอัตลักษณ์ของชนกลุ่มใหญ่หรืออัตลักษณ์ของชาติ

จตุพร ดอนโสม (2551) ได้นิยามความหมายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ว่า คือการ แสดงออกถึงความเป็นตัวตน การมองและการนิยามตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งการพิจารณาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ควรพิจารณาในมุมมองที่หลากหลาย เนื่องจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มักมีการเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงได้ คนหรือกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งอาจจะนิยามตัวตนและเลือกที่จะแสดงตนแตกต่างไปจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นได้ตามสถานการณ์และช่วงเวลาที่กำลังเผชิญอยู่ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์พิจารณาได้จาก ภาษา การแต่งกาย การบริโภคอาหาร ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์

ลี จอง ยุน (2552) ได้นิยามอัตลักษณ์ไทยไว้ว่า ลักษณะเฉพาะของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่น อัตลักษณ์ไทยเกิดจากความคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาในการดำรงอยู่และพัฒนาของสังคมไทย หรือคือวิถีไทย ลักษณะไทย กระบวนการทางสังคมไทย อัตลักษณ์ไทยที่สร้างขึ้นมาจึงตอบได้ว่า “ประเทศไทย” คือใครในอดีต อะไรในปัจจุบัน มุ่งจะเป็นอะไรในอนาคต

โดยสรุปคำว่า “อัตลักษณ์” นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรู้ (Awareness) บางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเรา เกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตน ประกอบเข้ากับการแสดงตัวตน (Making oneself) ให้เห็นว่ามีเหมือนหรือต่างอย่างไรกับกลุ่มอื่นหรือบุคคลอื่น อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างบุคคลภายในสังคมและภายในตัวบุคคลเอง แต่จะเลือกเอาเพียงอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับจากที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขของบริบทในช่วงของเวลาและพื้นที่และอัตลักษณ์นี้อาจถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนด ตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลโดยสังคม อัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นบนกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย อัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก การนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม โดยแบ่งออกได้เป็น 4 ด้านคือ 1) ด้านการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร สิ่งปลูกสร้าง และเครื่องนุ่งห่ม 2) อัตลักษณ์ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม 3) อัตลักษณ์ด้านภาษา 4) อัตลักษณ์ด้านศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวรรณกรรมพื้นบ้าน และ 5) อัตลักษณ์ด้านดนตรี และนาฏศิลป์

2.4.2. ประเภทของอัตลักษณ์

การกำหนดประเภทของอัตลักษณ์ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการจำแนกที่แตกต่างกัน เช่นเมื่อพิจารณาจากสิ่งที่ใช้ในการแสดงออกของบุคคลอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคืออัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการรู้จักตนเอง การรับรู้ตนเองที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงผลของการขัดเกลาทางสังคมและระบบการศึกษา

Rummens (2009) ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ตามแนวสังคมนิยมวัฒนธรรมไว้ 7 ประเภทดังนี้

1) อัตลักษณ์ชนพื้นเมือง และอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาติ (Aboriginal /Indigenous / Native/First Nations Identity) เป็นการศึกษาการรักษาวิถีปฏิบัติ พิธีกรรม สิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ วัฒนธรรมโบราณ การละเล่นโบราณ สิ่งโบราณที่ยังหลงเหลืออยู่ และมุมมองของโลก รูปแบบหรือวิธีการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น การกลืนวัฒนธรรม การบูรณาการ การแบ่งแยกและการเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม การดำรงไว้ การบำรุงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิม รวมถึงการขัดเกลาทางสังคมของกลุ่มหลายรุ่นวัย

2) อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ชาติพันธุ์หมายถึงกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันในวัฒนธรรม เชื้อชาติ สัญชาติ และศาสนา ในงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มุ่งศึกษาจากอัตลักษณ์บุคคล ความโดดเด่นของชาติพันธุ์ สัญลักษณ์ชาติพันธุ์ ความพึงพอใจของสังคม ความหมายและนัยยะทางสังคม รวมถึงการรับรู้ในอัตลักษณ์บุคคล อัตลักษณ์สังคม

3) อัตลักษณ์ทางภาษา (Linguistic Identity) เป็นการศึกษาจากกลุ่มผู้สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้ 2 ภาษา การใช้ภาษาที่บ้าน กลุ่มที่พูดหลายภาษา การรักษาภาษาของชาติพันธุ์ สถานะของภาษาแม่ และการดำรงรักษาภาษา การศึกษาอัตลักษณ์ทางภาษายังมุ่งศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างภาษากับวัฒนธรรม โดยเฉพาะการต่อรองผ่านกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และวิธีการเชื่อมโยงในการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่มุ่งตรวจสอบการสับเปลี่ยนรหัส ความสามารถในการใช้ภาษา ความพึงพอใจในภาษา และความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ โดยเน้นศึกษาจากภาษาที่ใช้ในระบบการศึกษา

4) อัตลักษณ์ประจำชาติ (National Identity) พิจารณาจากการแสดงออกในด้านศิลปะ การสื่อสาร วรรณกรรม ดนตรีและกีฬา เป็นการตรวจสอบความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วม รวมถึงค่านิยมร่วม งานวิจัยที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ประจำชาติจึงมุ่งศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มสังคม การแบ่งชนชั้นทางสังคม การบูรณาการเศรษฐกิจสังคม และความสำคัญของชุมชน

5) อัตลักษณ์ภูมิภาค (Regional Identity) เป็นการศึกษาที่เน้นในประเด็นการจำแนกความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความแตกต่างทางสภาพภูมิศาสตร์ที่ใช้ในการแสดงอาณาเขต ภาพแสดงความเป็นภูมิภาค การแสดงออกผ่านเรื่องเล่าและการบรรยาย รวมถึงแนวคิดอุดมคติอันเป็นรากฐานของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

6) อัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ (Racial Identity) เป็นการศึกษาจากตัวแทนทางประวัติศาสตร์ของความแตกต่างทางกายภาพ และบทบาทในโครงสร้างสังคม โดยพิจารณาจากประวัติความเป็นมา ประสบการณ์สังคม ความรู้สึกที่ถูกทำให้แปลกแยกของชนกลุ่มน้อย และสำเนียงภาษาของในเรื่องเล่าและการบรรยายเรื่องราวของกลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางเชื้อชาติยังเป็นทั้งอัตลักษณ์ร่วมและมีมิติทางวัฒนธรรม

7) อัตลักษณ์ทางศาสนา (Religious Identity) เป็นการศึกษาจากการแสดงออกทางศาสนาและหลักปฏิบัติทางศาสนาผ่านเรื่องเล่า และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยมุ่งเน้นที่การตระหนักรู้ในชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางศาสนาชาติพันธุ์ ศาสนากลุ่มย่อยและนิกายต่างๆ

ธีรยุทธ บุญมี (2547) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ที่แสดงออกในยุคปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะคือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) และอัตลักษณ์กลุ่ม (collective identity) อัตลักษณ์ 2 ส่วนนี้จะกระจายตัวในสังคมแต่ละแบบและประวัติศาสตร์แต่ละช่วงแตกต่างกัน ซึ่งอัตลักษณ์บุคคลบางอย่างเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมจนเกือบจะจับต้องได้ รู้สึกได้ทั้งหมด เช่นรูปร่างหน้าตา เพศ สถานะ ความรู้ ฯลฯ ส่วนอัตลักษณ์กลุ่มจะเป็นลักษณะร่วม โดยอาศัยสัญลักษณ์

บางอย่างซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม โดยทั่วไปเรามักเข้าใจว่าถ้าอยู่ในสังคมกลุ่มเล็กๆ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน เราก็จะมีอัตลักษณ์กลุ่มแบบที่ค่อนข้างชัดเจน สามารถรู้สึกได้ สัมผัสได้มากกว่าอัตลักษณ์กลุ่มที่กว้างขวางขึ้นไปเรื่อยๆ เช่น ความเป็นพลเมืองของชาติ หรือความเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ กล่าวอีกทางหนึ่งถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ก็จะรู้สึกว่ามีความเป็นนามธรรมลึกกว่า ส่วนกลุ่มเล็กๆ มีลักษณะความเป็นนามธรรมหรือจินตนาการต่ำกว่า

ปรีชา คุวินท์พันธุ์ (2554) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการกำหนด “ความเหมือน” (Similarity) และ “ความแตกต่าง” (Difference) ระหว่างคนหรือสิ่งของ ความเหมือนความต่างเป็นเรื่องการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือในอีกแง่หนึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ในลักษณะนี้ เราเรียกว่า Collective Identity คืออัตลักษณ์ที่สมาชิกในกลุ่มมีเหมือนกัน ส่วนอัตลักษณ์ที่เป็นของบุคคลหรือ Individual Identity อาจกล่าวได้ว่า Collective Identity เน้นความเหมือน ขณะที่ Individual Identity เน้นความต่าง อย่างไรก็ตามเราไม่อาจแยกประเภทของอัตลักษณ์ออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด เพราะทั้งสองเป็นกระบวนการเดียวกัน

เกศสิรินทร์ แพทอง (2546) แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ไว้ 2 ประเภทคือ 1) อัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการจัดระเบียบชุมชน ด้านการรวมกลุ่ม และด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย อาหาร สภาพที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญา ความเชื่อ การละเล่น ดนตรี นาฏศิลป์ ประเพณีทางศาสนา พิธีกรรม และศาสนา

ส่วน ลี จอง ยูน (2552) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ไทยที่ปรากฏในนโยบายต่างประเทศ ยุคปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก พบว่าในยุคปรับปรุงประเทศ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำอัตลักษณ์ไทยมาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อผ่อนปรนความตึงเครียดอันเกิดจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก แทนที่จะใช้วิธีการต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจด้วยกำลังเหมือนประเทศเพื่อนบ้าน อัตลักษณ์ไทยที่นำมาใช้ได้แก่ การประนีประนอม การถ่วงดุลอำนาจ และการประสานประโยชน์ พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้วิธีการประนีประนอมตามความต้องการของจักรวรรดินิยมตะวันตกด้วยการยินยอมเสียดินแดนที่เคยเป็นรัฐบรรณาการของไทยให้แก่ฝรั่งเศส และอังกฤษ ยอมขายข้าวเป็นสินค้าออก และยอมให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่คู่สัญญา พระองค์ทรงใช้วิธีถ่วงดุลอำนาจระหว่างประเทศ และจักรวรรดินิยมตะวันตกด้วยกัน นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงใช้อัตลักษณ์ไทยในการประสานประโยชน์ด้วยการยอมรับความรู้ วิทยา และเทคโนโลยีหลายด้านจากจักรวรรดินิยมตะวันตก ผลของการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สามารถดำรงรักษาเอกราชเอาไว้ได้ และยังสามารถนำประเทศเข้าสู่ยุคใหม่ตามแบบตะวันตกทั้งในด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจได้อีกด้วย

2.4.3. การก่อรูปของอัตลักษณ์

การสร้างอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับอำนาจ ซึ่งไม่ใช่อำนาจแบบใช้กำลังบังคับแต่เป็นกระบวนการครอบงำตัวตนที่แยบยล จากตัวตนดั้งเดิมเป็นตัวตนชนิดใหม่ มานะ แก้วมาลา (2552) ได้สรุปแนวคิดอัตลักษณ์ในมุมมองทางสังคมวิทยาว่า อัตลักษณ์เกี่ยวพันกับโครงสร้างสังคม ซึ่งการสร้างลักษณะร่วมของสังคมผ่านบทบาทของศาสนา พิธีกรรม มาเป็นตัวทำให้เกิดอัตลักษณ์ของ

กลุ่ม หรือมีนัยถึงการควบคุมทางสังคม หรือการจัดระเบียบทางสังคม ส่วนนักคิดสำนักหลังสมัยใหม่ เชื่อว่าอัตลักษณ์เป็นผลผลิตของวาทกรรม กระบวนการสร้างอัตลักษณ์คือภาคปฏิบัติการของวาทกรรม ที่มีส่วนสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยเทคนิควิทยาการของอำนาจที่แยบยลคือความรู้ ฉะนั้นการสร้างความรู้จึงหมายถึงการสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ด้วยการสลายตัวตนดั้งเดิมของผู้คนลง

วาทกรรม คือ การผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่างๆ เป็นการผลิตชุดของความรู้ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติทางสังคม นอกจากนี้ยังรวมถึงการมีสถาบันทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคมที่ต่อเนื่องจากความรู้ด้วย วาทกรรมทำให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตขึ้น การวิเคราะห์วาทกรรมคือ การศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรมและภาคปฏิบัติของวาทกรรม โดยภาคปฏิบัติของวาทกรรม (Discursive practice) คือ ความสม่ำเสมอที่เกิดขึ้นในการแสดงออกของวาทกรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ไม่รู้ตัว เกิดขึ้นในระดับคำพูด (parole) ซึ่งเป็นกระบวนการไม่ใช่ระดับภาษา (langue)

วาทกรรมจึงสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมา ภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือการเลื่อนหายของสรรพสิ่ง นั่นคือควบคุมไปกับสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น ระบบของวาทกรรมคือ การสร้างความหมาย ความจริง โดยอ้างอิงเรื่องของความรู้ ความถูกต้อง จากนั้นได้นำเรื่องความรู้ความถูกต้องเหล่านั้นมาเป็นกรอบในการสร้างบรรทัดฐานและความคิดของคน สิ่งที่น่าคิดคือ ความรู้และความจริงเหล่านั้นถูกสร้างขึ้นมาจากผู้มีอำนาจ และผู้มีอำนาจได้ใช้ความรู้นั้นเป็นฐานอำนาจในการสร้างกรอบความคิดให้กับผู้คนผู้คนจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของคนเหล่านั้น (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

คุณสมบัติสำคัญที่สุดของ “ความเป็นตัวเรา” ในกระบวนการนี้คือลักษณะที่เรียกว่า “การโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่” (Dislocation) ซึ่งหมายถึงการไม่อาจถูกตรึงติดกับคุณสมบัติบางอย่างที่ตายตัวหยุดนิ่ง มโนทัศน์นี้เน้นความเคลื่อนไหวและชี้ให้เห็นว่าวงกลมสองวงในแผนภาพข้างบนนี้คืออัตลักษณ์ของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นจากกระบวนการจำแนกแยกแยะที่ตามมาด้วยการแบ่งสิ่งนี้ออกจากสิ่งนั้น และการปฏิเสธคุณสมบัติที่ไม่ใช่ตัวมันออกไป เช่น ความดีไม่ใช่ความชั่ว ในแง่นี้ความหมายของอัตลักษณ์มิได้มีรากฐานอยู่ภายในตัวมันเอง แต่อาศัยความหมายด้านตรงข้ามมาเปรียบเทียบ “ความเป็นอื่น” ที่ถูกปฏิเสธนี่เองคือเหรียญตรงข้ามที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของการมีอยู่ของอัตลักษณ์ แม้จะไม่มีกรกล่าวถึงหรือแสดงถึงด้านตรงข้ามตรงๆ ในที่นั้นก็ตาม ในแง่นี้ด้านตรงข้ามที่ไม่ได้แสดงออกมาในที่นั้นก็ตาม ในแง่นี้ด้านตรงข้ามที่ไม่ได้แสดงออกมาในที่นั้น (The absent) จึงมีอยู่ควบคู่และเป็นสิ่งให้ความชอบธรรมกับด้านที่แสดงออก(The present) เสมอ

Rummens (2009) ได้กล่าวถึงกระบวนการทางอัตลักษณ์ (Identity Processes) ว่า หมายถึงการพัฒนา การก่อร่าง การสร้าง และการต่อรองอัตลักษณ์ อัตลักษณ์คือการขีดเส้นทางสังคมและเป็นกระบวนการพัฒนาของบุคคล อัตลักษณ์ถูกสร้างและต่อรองโดยผู้กระทำทางสังคม การแสดงตัวตนของปัจเจกหรือคนอื่นอาจได้รับการยอมรับหรือถูกทำลาย การสร้างความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ตัวตน (Self-identity) อัตลักษณ์บุคคล (Personal identity) และอัตลักษณ์สังคม (Social identity) จะช่วยให้เห็นความกระบวนการผสมเข้าด้วยกันได้ชัดเจนขึ้น กระบวนการทางอัตลักษณ์ตามแนวคิดของ Rummens มีดังนี้

1) การก่อรูปอัตลักษณ์ (Identity Development/ Formation) การพัฒนาหรือการก่อร่างอัตลักษณ์หมายถึงกระบวนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่ประสบมาตลอดกระบวนการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จากการค้นพบพื้นที่ตัวตนในโลกและพัฒนาขึ้นเป็นตัวตนที่มีหนึ่งเดียว (Unique sense of self) อัตลักษณ์ทางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยศึกษาจากการรับรู้ในความเหมือนและความต่างระหว่างกลุ่ม การรวมตัวและกระบวนการแสดงตัวตนของกลุ่ม ศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจของกลุ่ม การแสดงตัวตนในความเป็นชนกลุ่มน้อยและกลุ่มหลัก การแสดงตัวตนของกลุ่มเชื้อชาติ ความคงที่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และเชื้อชาติ

การก่อรูปอัตลักษณ์ ยังเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่าง ความมั่นใจในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองและของกลุ่ม โดยดูจากความรู้สึกในความเป็นตัวตน ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน

นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่นในการพัฒนาหรือก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ สถานที่เกิด การย้ายถิ่น เศรษฐศาสตร์ ภาษา รูปแบบวัฒนธรรม(อาทิ วรรณกรรม เรื่องเล่า) การศึกษา ศาสนา รัฐปัจจัยทางศีลธรรม การปลูกฝังค่านิยม วัฒนธรรมและความแตกต่างทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางเชื้อชาติที่ไม่เท่าเทียมกัน กระบวนการพัฒนาในบริบทที่แตกต่างกันซึ่งแสดงผ่านภาษา วรรณกรรม เรื่องเล่า และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางสังคม

ด้านจิตวิทยาสังคม เป็นการศึกษาในประเด็น การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ความแตกต่างระหว่างชนกลุ่มน้อยและกลุ่มหลัก การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิศาสตร์ของภูมิภาค และการเปรียบเทียบกับนานาชาติ

2) การสร้างรูปอัตลักษณ์ (Identity Construction) คือการสร้าง การก่อรูปและแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม เป็นการตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยศึกษาในประเด็นสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา การแสดงอัตลักษณ์ผ่านภาพหรือความหมายผ่านทางจินตนาการของชุมชน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยมร่วมกัน ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ การต่อต้าน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ โครงสร้างสังคมของเชื้อชาติและอัตลักษณ์ทางศาสนา รวมถึงแนวคิดอันเป็นรากฐานของสังคม รูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

3) การแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity Negotiation) การปกครองของการแสดงตนทางสังคมของบุคคล และหรือคนอื่นที่มีระหว่างกัน และภายในกลุ่มผ่านการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล เป็นการศึกษาจากการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบโครงสร้างการจำแนกตัวตน

นอกจากนี้ Rummerns ยังกล่าวถึงพลังขับเคลื่อนของกลุ่ม(Group Dynamics) ในการสร้างอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ของปัจเจกและกลุ่มเป็นผลผลิตของพลังขับเคลื่อนของกลุ่มสังคม เป็นทัศนคติและพฤติกรรมทั้งภายในและระหว่างความหลากหลายของกลุ่มสังคมและประชากร อันได้แก่ทัศนคติระหว่างกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ทัศนคติภายในกลุ่ม และความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

บทบาทภาครัฐ (The Role of the State) บทบาทภาครัฐที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนอัตลักษณ์ได้ด้วย นโยบายพลเมือง การสื่อสาร ตั๋วบทกฎหมาย นโยบายด้านวัฒนธรรม นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชนนโยบายและหลักปฏิบัติด้านการเข้าเมือง นโยบายด้านภาษา การบริการสังคม และการส่งเสริมศิลปะ

2.4.4. อัตลักษณ์ภูมิภาค (Regional Identity)

อัตลักษณ์มีความเกี่ยวข้องกับการก่อรูปภูมิภาค ซึ่งจะทำให้มองเห็นอัตลักษณ์ภูมิภาคได้อย่างกว้างๆ โดยที่ทัศนะการก่อรูปภูมิภาคมี 2 ประการคือ การกำหนดตามโครงสร้าง (Structurally oriented) โดยภูมิภาคจะก่อรูปขึ้นจากแนวโน้มที่ควรจะเป็นและการพัฒนาอย่างแพร่กระจาย เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ ความยืดหยุ่นในการผลิต การปฏิรูปโครงสร้างรัฐ และการขยายตัวของความเป็นเมือง ขณะที่ทัศนะการกำหนดตามผู้กระทำ (Agency-oriented) มองว่าภูมิภาคคือโครงสร้างทางสังคม และก่อรูปขึ้นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งและผ่านความแตกต่างทางสังคมและการปฏิบัติเชิงสังคม Anssi Passi (2012) ได้อธิบายว่าการก่อรูปภูมิภาคเป็นกระบวนการกลายเป็นสถาบัน ซึ่งกระบวนการกลายเป็นสถาบันเป็นผลมาจากการทำงานเชื่อมโยงกันและเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันระหว่าง อาณาเขตหรือดินแดน ความเป็นสถาบัน รูปสัญลักษณ์ และการยอมรับหรือจำแนกได้ของทั้งภายในและภายนอก

อัตลักษณ์ของภูมิภาคในทัศนะทางสังคมวิทยาหมายถึง ความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรู้ในคุณลักษณะโดดเด่นร่วมกันของประเทศสมาชิก และการยอมรับในความเป็นตัวตน โดยเกิดจากการจำแนกตัวตนด้วยความโดดเด่นที่คล้ายคลึงกันของตนกับสมาชิกในกลุ่มซึ่งหมายถึงสมาชิกในภูมิภาคอาเซียน และความโดดเด่นที่ต่างกันระหว่างตนกับภูมิภาคอื่น โดยเป็นการเปรียบเทียบทางสังคมที่ปรากฏผ่านทางสัญลักษณ์ทั้งสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้และสัญลักษณ์เชิงคุณค่า การเปรียบเทียบนั้นเป็นไปเพื่อเสริมสร้างคุณค่าอัตลักษณ์ในกลุ่มตน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือการจัดกลุ่มทางสังคม การแสดงตัวตนทางสังคม และการเปรียบเทียบทางสังคม

Passi ได้จำแนกความแตกต่างระหว่าง “อัตลักษณ์ของภูมิภาค กับ อัตลักษณ์ภูมิภาค” ไว้ว่า อัตลักษณ์ของภูมิภาคหมายถึงความโดดเด่นทางกายภาพ วัฒนธรรม และลักษณะทางประวัติศาสตร์ที่จะทำให้ภูมิภาคหนึ่งแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ส่วนคำว่าอัตลักษณ์ภูมิภาคหมายถึงขอบเขตที่คนจะจำแนกตัวเองกับภูมิภาคโดยรวมว่าเป็นแนวปฏิบัติของสถาบัน เป็นวาทกรรมที่ฟูโกต์ให้ความหมายไว้ว่าคือกระบวนการสร้างความหมายโดยภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งความโดดเด่นเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจและสามารถแยกแยะโครงสร้างและสมรรถภาพที่ซ่อนอยู่ภายในวาทกรรมเรื่องอัตลักษณ์ภูมิภาค และการตระหนักรู้ในความเป็นภูมิภาค

ในงานวิจัยเรื่อง Regional Identity and Northeast Asian Community Building ของ Zhang Xiaoming (2005) กล่าวถึงความหมายคำว่าอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์เกิดจากการมีความตระหนักร่วมกันว่า “เราคือใคร” และ “เราต่างจากคนอื่นอย่างไร” และความโดดเด่นที่ต่างต่างนั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก กล่าวคืออัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าเราคือใครจากความสนใจและพึงพอใจในการกระทำใดภายในขอบเขตเฉพาะหนึ่งๆ การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคเกิดจากการมีความตระหนักคุณค่าและวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างผู้นำรัฐบาลกับประชาชนของประเทศในภูมิภาค โดยมีตัวชี้วัดการสร้างอัตลักษณ์ร่วมได้แก่ ตัวชี้วัดแรกคือการมีนโยบายการตกลงร่วมกันจากหลายฝ่าย

และมีการตีพิมพ์เผยแพร่แผนงานผ่านหลายช่องทาง ตัวชี้วัดที่สองคือการพัฒนาความร่วมมือกันในการรักษาความมั่นคง ซึ่งรวมถึงมีการป้องกันร่วมกัน ความร่วมมือกันในการต่อต้านภัยคุกคามจากภายนอก ตัวชี้วัดที่สามคือความตระหนักในเกณฑ์กำหนดอาณาเขตและการเป็นสมาชิกของภูมิภาค กล่าวโดยรวมแล้วกฎแห่งหลักในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมคือความร่วมมือและความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกันของประเทศสมาชิก

2.4.4.1. องค์ประกอบอัตลักษณ์ภูมิภาค

อัตลักษณ์ภูมิภาคมีองค์ประกอบ 4 ประการได้แก่ รูปทรงอาณาเขตภูมิภาค สัญลักษณ์หรือกรอบความคิดต่อภูมิภาค องค์กรแห่งภูมิภาค และการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคกับการตระหนักตัวของประชาชน โดยมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบดังนี้ (Anssi Passi, 2012)

การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ

- 1) รูปทรงอาณาเขตภูมิภาค เพราะอาณาเขตภูมิภาคเป็นเกณฑ์พื้นฐานในการจำแนกกลุ่มสังคม และการรับรู้ของผู้อยู่อาศัยในภูมิภาค
- 2) สัญลักษณ์หรือกรอบความคิดต่อภูมิภาค โดยระบบการกำหนดสัญลักษณ์คือการประกอบเข้าด้วยกันของคุณลักษณะที่ดี อันได้แก่ ชื่อของภูมิภาค ภาษาท้องถิ่น สถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของภูมิภาค และโครงสร้างพื้นฐานที่องค์กรหรือระบบถูกสร้างขึ้นและทำให้ทำงานได้
- 3) องค์กรแห่งภูมิภาค ได้แก่องค์กรที่เป็นทางการและมีการปฏิบัติอย่างเป็นทางการที่ประกอบขึ้นจาก ความสัมพันธ์ มิตรภาพ การติดต่อทางธุรกิจ และค่านิยมร่วม ที่จะนำไปสู่ทุนทางสังคมและความเชื่อใจกันโดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ประกอบด้วย กลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน สมาคม เครือข่าย โรงเรียน กลุ่มธุรกิจ องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (NGO) และการปกครองตนเองที่หมายถึง มิตรภาพ ความสัมพันธ์ รูปแบบการใช้ชีวิต และวิถีปฏิบัติ
- 4) การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคกับการตระหนักตัวของประชาชน หมายถึง กระบวนการทางสังคมและประวัติศาสตร์ที่มีการผลิตซ้ำในทุกวัน หรืออีกนัยหนึ่งคือจิตวิญญาณที่เป็นผลมาจากการทำงานเชื่อมโยงกันและเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันระหว่าง อาณาเขตหรือดินแดน ความ เป็นสถาบัน รูปสัญลักษณ์ และการยอมรับหรือจำแนกได้ของทั้งภายในและภายนอก

2.4.4.2. ประเภทของการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาค การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาค จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทคือ 1) อัตลักษณ์เป็นสิ่งสร้างพลเมืองในสังคม กล่าวคืออัตลักษณ์ได้แก่ การผลิตซ้ำของกลุ่มขององค์กรและสถาบัน รวมถึงความต่อเนื่องของโครงสร้างและการจัดการของผู้กระทำการในสังคม 2) อัตลักษณ์เพื่อการยืนหยัดต่อการถูกต่อต้าน และ 3) การสร้างอัตลักษณ์ใหม่คือการค้นพบโครงสร้างสังคมใหม่ ดังนั้นการมีส่วนร่วมจะช่วยเป็นเกราะป้องกันการทำหน้าที่และความยั่งยืนของโครงสร้างใหม่ได้ (Idrus, 2012)

2.4.4.3. ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ร่วมภูมิภาค สำหรับตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ร่วมภูมิภาค ประกอบด้วย 1) การพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจของภูมิภาค รวมถึงความร่วมมือและการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง 2) การมีสภาพด้านความมั่นคงและความร่วมมือ 3) การ

แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการสื่อสารกันอย่างมีเหตุผล และ 4) ความร่วมมือและเชื่อใจซึ่งกันและกัน (Messely Lies Ir, 2010)

การที่พลเมืองแต่ละประเทศต้องการเข้าร่วมในการสร้างประชาคมก็เพื่อสนองความต้องการของตนในด้านต่างๆดังที่ Dang Thi Thu Huong (2011) ได้กล่าวถึงความต้องการเข้าร่วมในการสร้างประชาคมเกิดจาก ความต้องการพื้นฐาน ความต้องการแลกเปลี่ยนค่านิยม ความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในประชาคม และความต้องการประสบการณ์

2.4.5. แนวคิดกระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ตามแนวความคิดของจอร์จ เฮอร์เบิร์ต ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ 3 ประการคือ จิตใจ ตัวเอง และสังคม

จิตใจ (Mind) มืดไม่ได้มีความคิดว่าจิตใจของมนุษย์เป็นวัตถุสิ่งของ (Thing) ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวตน (entity) แต่เขาเห็นว่าเป็นกระบวนการทางสังคม ในทัศนะของมิดนั้นจิตใจของมนุษย์มีความแตกต่างในเชิงคุณภาพจากจิตใจของสัตว์ชั้นต่ำ ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจของสัตว์ชั้นต่ำมิดได้กล่าวถึงการต่อสู้ของสุนัขว่าเป็นเพียง “ การแลกเปลี่ยนท่าที่ต่างๆ (Conversation of gestures) กล่าวคือ การกระทำของสุนัขตัวหนึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการกระทำของสุนัขอีกตัวหนึ่ง โดยที่สุนัขทั้งสองมิได้มีการไตร่ตรองทางความคิด ในพฤติกรรมของมนุษย์นั้นแม้ว่าบางครั้งจะมีลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วการกระทำของมนุษย์จะมีกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองของความคิดระหว่างตัวกระตุ้น และการตอบสนองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในการต่อสู้ของมนุษย์นั้น การชูกำปั้นของคู่ต่อสู้ไม่เป็นเพียงท่าที่ที่แสดงออกมาเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญเป็นสิ่งที่มีความหมายจำนวนหนึ่ง เพราะสัญลักษณ์อย่างเดียวกันอาจมีความหมายได้หลายอย่าง ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม เราจึงจำเป็นต้องใช้สมรรถนะทางความคิดในการแปลความหมาย สัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญอาจจะปรากฏออกมาในรูปของสัญลักษณ์ทางร่างกาย หรือในรูปของภาษาศาสตร์ สมรรถนะในการสร้างเก็บรักษาและใช้ภาษาเป็นสิ่งที่โสนส่วนรวมแล้วทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย ภาษาทำให้มนุษย์ไม่เพียงสามารถที่จะตอบโต้ต่อสัญลักษณ์ทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังสามารถตอบโต้ถ้อยคำต่างๆ ได้ด้วย การที่มนุษย์มีภาษาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างมากในเชิงคุณภาพระหว่างจิตใจของมนุษย์กับจิตใจของสัตว์ชั้นต่ำ

ในความเป็นจริงการมีภาษาซึ่งเป็นผลผลิตทางสังคม โดยส่วนรวมแล้วถือว่าทำให้จิตใจมีอยู่ได้ เราอาจจะนิยามจิตใจว่าเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นภายในตัวเราโดยการใช้สัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญ การที่เอาตัวเราเข้าไปอยู่ในฐานะของคนอื่น ในทัศนะของมิดเป็นความสามารถที่จะเข้าไปสวมบทบาทของคนอื่นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ โดยการเอาตัวเราเข้าไปไว้ในฐานะของคนอื่น จะทำให้เราสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูดหรือกระทำ การที่เราพูดหรือสนทนากับตัวเองเกี่ยวกับความหมายของท่าทางที่แสดงออกมานั้น ในความเห็นของมิดถือว่าเป็นส่วนสำคัญของจิตใจ

นับว่าเป็นความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชีวิตทางสังคม ที่ผู้กระทำต่างๆ จะต้องมียุติสัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญร่วมกันในกระบวนการคิดและทำที่สุด ในการกระทำและปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า สัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญโดยพื้นฐานแล้วมีความหมายอย่างเดียวกันสำหรับทุกคน และกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาอย่างเดียวกันกับทุกคน ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ใช้หรือผู้ที่มีปฏิกิริยาต่อ

สัญลักษณ์นั้น นอกจากนี้มันยังให้ความสำคัญต่อลักษณะยึดหยุ่นของจิตใจที่จะทำให้ปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นได้ แม้แต่ในสถานการณ์ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นอาจจะไม่มีความหมายอย่างเดียวกันสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นผลทำให้สามารถหาความหมายของสัญลักษณ์อันใดอันหนึ่งได้อย่างถูกต้อง

ตามความเห็นของมิตต์แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ความประพฤติจะเป็นสิ่งที่มีความหมายก็ต่อเมื่อเราสามารถที่จะเอาจิตใจของเรา ทำให้ตัวเราเข้าไปอยู่ในฐานะคนอื่น เพื่อที่จะสามารถตีความคิดและการกระทำของคนอื่นได้ โดยนัยนี้มิตต์จึงมีข้อโต้แย้งว่า ความหมายในตอนเริ่มแรกไม่ได้มีที่มาจากจิตใจ แต่มาจากสถานการณ์ทางสังคม ความหมายปรากฏขึ้นในการกระทำทางสังคม ก่อนที่ความสำนึกเกี่ยวกับความหมายจะเกิดขึ้น การกระทำอย่างหนึ่งจะมีความหมาย ถ้าทำทางที่แสดงในสายตาของผู้กระทำคนหนึ่งบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ผู้กระทำอีกคนหนึ่งจะแสดงออกมา ความหมายไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งที่เรามีความสำนึก ก่อนที่คนเราจะสร้างสัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญ ความหมายไม่ได้อยู่ในความสำนึก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันซึ่งเรามีสัญลักษณ์ต่างๆ อยู่แล้ว ความหมายก็มีศักยภาพที่จะกลายเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่ในความสำนึกของเรา การกระทำที่ได้รับแรงจูงใจโดยไม่สำนึกต่างๆ นั่นคือ การกระตุ้น การตอบโต้อันเกิดขึ้นจากความเคยชินตามธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์ไม่มีนัยสำคัญ ถือเป็นกรกระทำที่ได้รับการจูงใจโดยไร้สำนึกที่กล่าวแล้ว

ความคิดของมิตต์เกี่ยวกับกระบวนการของการคิด (Thinking Process) มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับแนวความคิดเชิงพฤติกรรมนิยม สิ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการคิดคือความสามารถที่จะหยุดยั้งการกระทำได้ชั่วขณะหนึ่ง กล่าวคือเมื่อมีสิ่งที่มีมากระตุ้น ก็มีใจว่าเราจะหลีกเลี่ยงที่จะตอบโต้ไม่ได้ คนเราจะตัดสินใจว่าควรจะทำอะไร โดยพยายามหาทางออกจำนวนหนึ่งในใจ ก่อนที่จะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์นั้นๆ ทางออกจำนวนหนึ่งที่เกิดอยู่ในใจทำให้สามารถที่จะใช้ความเฉลียวฉลาดหรือการเลือกที่ผ่านการไตร่ตรองในการยอมรับทางเลือกอันหนึ่ง ในทางเลือกที่จะตอบโต้ที่จะทำได้อื่นๆ ในทัศนะของมิตต์ ความเฉลียวฉลาดประกอบด้วยความสามารถหลายประการ รวมทั้งการจดจำ การเห็นการไกล การยับยั้ง การจัดระบบ และการเลือกสรร

ในทัศนะของมิตต์ ความสำนึกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น (แล้วแต่สถานการณ์) มิใช่สิ่งที่มีความเป็นอยู่โดยอิสระ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กระบวนการคิดเป็นส่วนหนึ่งของโลกทางสังคม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามลำพังในสมอง มิตต์จึงมีความเชื่อว่ากระบวนการทางจิตใจ ควรจะได้รับการศึกษาในโลกทางสังคม ไม่ใช่เพียงเป็นสิ่งที่อยู่ในสมองของผู้กระทำเท่านั้น โดยวิธีทางดังกล่าว จิตใจก็อาจจะได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำกับสถานการณ์ โดยมีสัญลักษณ์จำนวนหนึ่งเป็นสื่อกลาง

ตัวเอง (Self) ในทัศนะของมิตต์ ความสามารถที่จะตอบโต้ (ทางความคิด) กับตัวเองและกับผู้อื่นถือว่า “เป็นเงื่อนไขสำคัญ ภายในกระบวนการทางสังคมสำหรับพัฒนาการของจิตใจ” โดยนัยดังกล่าว ตัวเอง (Self) ก็เช่นเดียวกับจิตใจไม่ได้เป็นวัตถุสิ่งของ (Object) แต่เป็นกระบวนการของความสำนึกที่เกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ คือ

1. ความสามารถที่จะตอบโต้กับตัวเอง เช่นเดียวกับที่ผู้อื่นมีการตอบโต้
2. ความสามารถที่จะตอบโต้กับตัวเองในฐานะที่เป็นกลุ่มหรือส่วนรวม เป็นการตอบโต้ของ “คนอื่นโดยทั่วไป” (Generalized other)
3. ความสามารถที่ตัวเองมีส่วนร่วมในการสนทนากับผู้อื่น

4. ความสามารถที่จะตระหนักว่าเรากำลังพูดอะไร และใช้การตระหนักนั้นเพื่อตัดสินใจว่าจะต้องทำอะไรต่อไป

กระบวนการดังกล่าวนี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับสมองทั้งหมด และความสามารถที่จำเป็นจะต้องใช้ในกระบวนการนี้ เป็นสิ่งที่ได้รับมาทางสังคม สิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดคือ ภาษา ซึ่งเป็นสิ่งที่เราได้ใช้ในการตีความสัญลักษณ์ที่มีนัยสำคัญที่เป็นภาษาพูด

ในความคิดของมิตต์ องค์กรประกอบพื้นฐานของตัวเอง 2 ประการได้แก่ “ฉัน” (I) ที่เป็นประธาน และ “ฉันเอง” (Me) เป็นกรรม เช่นเดียวกันสิ่งที่จะต้องระลึกก็คือ องค์กรประกอบทั้งสองดังกล่าวไม่ถือเป็นวัตถุสิ่งของ แต่เป็นกระบวนการภายในตัวเอง “ฉันเอง” ก็คือส่วนหนึ่งของ “ฉัน” ซึ่งตัวผู้กระทำตระหนักถึง เป็นทัศนคติของคนอื่นที่ได้รับการจัดระเบียบ และสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นภายในตัวของเรา และที่เกี่ยวกับคนอื่นในลักษณะกว้างๆ ทั่วไป “ฉันเอง” เป็นตัวแทนพลังต่างๆ ของการประพฤติปฏิบัติตามและการควบคุมทางสังคม ส่วน “ฉัน” เป็นส่วนหนึ่งของตัวเองที่ผู้กระทำมิได้ตระหนักถึง เรามักจะคิดถึงก็ต่อเมื่อการกระทำได้เสร็จสมบูรณ์ไปแล้ว เป็นการตอบสนองในทันทีของผู้กระทำ ที่ก่อให้เกิดการเรียกร้องและตอบโต้ต่อ “ฉันเอง” ตัวเอง อันเป็นผลอันเกิดมาจากความสัมพันธ์ระหว่าง “ฉัน” กับ “ฉันเอง” “ฉัน” เป็นการสะท้อนของปัจเจกบุคคลต่อทัศนคติที่จัดระเบียบแล้วของชุมชน ที่ปรากฏอยู่ในประสบการณ์ของปัจเจกชนผู้นั้นเอง ในการตอบสนองต่อทัศนคติที่จัดระเบียบแล้วนั้น ในทางกลับกันก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทัศนคติดังกล่าวนั้นด้วย

การมีอยู่ของ “ฉัน” เป็นสิ่งที่ทำให้จิตวิทยาสังคมตามความคิดของมิตต์มีลักษณะพลวัต ดังจะเห็นได้ว่าคำกล่าวของมิตต์ที่ว่า “คำว่า” “ฉัน” ให้ความรู้สึเกี่ยวกับอภิสภาพ ความคิดริเริ่ม นอกจากนี้มิตต์ยังถือว่า “ฉัน” เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะคิดคำนวณได้ทั้งหมด แม้วมิตต์จะกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายใน แต่เขาก็พิจารณาว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น เป็นขั้นตอนภายในที่เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีขอบเขตกว้างๆ และมีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าวอาจกล่าวได้กับทั้งตัวเองและจิตใจ

สังคม (Society) ในความเห็นของมิตต์ สังคมเป็นสิ่งที่มิใช่ของเขตกว้างขวางกว่าองค์กรทางสังคม อันเป็นแหล่งที่จิตใจและตัวเองเกิดขึ้นมาเล็กน้อย ในแง่นี้สังคมก็เป็นเพียงสิ่งที่ตกค้างอยู่เท่านั้น นอกจากนี้มิตต์ยังมีความคิดเกี่ยวกับสังคมในส่วนรวมกว้างๆ ว่าเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ (Pattern of interaction) เขากล่าวว่า “สังคมที่เราเป็นส่วนหนึ่งเป็นการตอบโต้ที่มีการจัดระเบียบแล้วจำนวนหนึ่งที่มีต่อสถานการณ์ที่ปัจเจกชนเข้าไปเกี่ยวข้อง ในทำนองเดียวกันมิตต์พิจารณาสถาบันว่าเป็นเพียงการตอบสนองร่วมกันจำนวนหนึ่ง ดังนั้นแม้ชื่องานเขียนที่สำคัญของเขาจะมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวาง แต่มิตต์ก็ไม่ได้เสนอสังคมวิทยาที่มีของเขตกว้างขวางครอบคลุมเพื่อสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นแก่การเจาะลึกลงไปในการกระทำ และความสำนึกของปัจเจกบุคคล สิ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับแนวความคิดของมิตต์เกี่ยวกับสังคม ในความเห็นของเขา สังคมเป็นสิ่งที่มาก่อนปัจเจกบุคคล และกระบวนการทางจิตใจเป็นสิ่งที่เกิดมาจากสังคม

2.4.5.1. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ปัจจุบัน

นักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ที่สำคัญ ได้สรุปหลักการพื้นฐานของทฤษฎีไว้ดังนี้

1. มนุษย์ ไม่เหมือนกับสัตว์ชั้นต่ำได้รับการสืบทอดความสามารถให้รู้จักคิด

2. ความสามารถที่จะคิดจะถูกหล่อหลอมขึ้นมา โดยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
3. ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เราจะเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายและสัญลักษณ์ที่จะทำให้สามารถใช้ความสามารถในการคิดซึ่งเป็นคุณลักษณะของมนุษย์โดยเฉพาะ
4. ความหมายและสัญลักษณ์จะทำให้มนุษย์สามารถที่จะมีการกระทำและปฏิสัมพันธ์ได้
5. มนุษย์เราสามารถที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกความหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการกระทำและปฏิสัมพันธ์บนพื้นฐานของการตีความสถานการณ์
6. มนุษย์อาจจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและยกเลิกความหมายและสัญลักษณ์ดังกล่าว ส่วนหนึ่งก็เพราะความสามารถที่จะปฏิสัมพันธ์กับตัวเอง ทำให้สามารถที่จะสำรวจความเป็นไปได้ของการกระทำ ตระหนักถึงผลดีผลเสียที่พึงเกิดขึ้นแล้วจึงเลือกที่จะกระทำลงไป
7. แบบแผนต่างๆ ของการตอบโต้ระหว่างการกระทำและปฏิสัมพันธ์ก่อให้เกิดกลุ่มและสังคมต่างๆ (สุเทพ สุนทรภะสิทธิ์, 2553)

2.4.5.2. การเรียนรู้ความหมายและสัญลักษณ์

นักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ให้ความสำคัญทางด้านมูลเหตุต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยนัยนี้ความหมายจึงมิใช่สิ่งที่เกิดจากกระบวนการทางความคิด แต่เกิดจากกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ จุดเน้นดังกล่าวมาจากแนวความคิดเชิงปฏิบัตินิยมของมิดท์ เขาให้ความสนใจการกระทำและปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ นอกจากนี้จุดความสนใจที่สำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่า คนเราสร้างความหมายและสัญลักษณ์ในทางความคิดขึ้นได้อย่างไร แต่ที่เราเรียนมันได้อย่างไร ในระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์โดยทั่วไป และโดยเฉพาะในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม มนุษย์เราเรียนรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์เช่นเดียวกับความหมายจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในขณะที่คนเราอาจจะตอบโต้กับเครื่องหมายต่างๆ (Signs) โดยไม่ได้คิดอะไร แต่กับสัญลักษณ์แล้วจะตอบโต้ด้วยการใช้ความคิด ไตร่ตรอง เครื่องหมายต่างๆ จะมีความหมายในตัวของมันเอง แต่สัญลักษณ์เป็นวัตถุทางสังคม (Social objection) ที่ถูกใช้เพื่อแสดง (“เป็นตัวแทน” หรือ “เพื่อแทนที่”) ในสิ่งที่คนเรามีความเห็นร่วมกันว่า สิ่งนั้นคืออะไร วัตถุทางสังคมมิใช่จะเป็นตัวแทนของสิ่งอื่นๆ ในทุกกรณี แต่สัญลักษณ์เป็นวัตถุสังคมที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ถ้อยคำ สิ่งประดิษฐ์ทางกายภาพ และการกระทำทางกายภาพต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นสัญลักษณ์ได้ทั้งสิ้น

สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทำให้คนเราสามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เพราะมีสัญลักษณ์ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะต่อตัวผู้กระทำดังนี้

1. สัญลักษณ์ทำให้คนเรามีความสัมพันธ์กับโลกทางวัตถุและสังคม โดยสามารถที่จะเรียกชื่อ วัตถุประเภท และมีความทรงจำเกี่ยวกับสิ่งที่เราได้เผชิญหน้าในวิถีทางดังกล่าว คนเรายังสามารถจัดระบบโลกซึ่งมีฉะนั้นแล้วก็คงจะมีความสับสน

2. สัญลักษณ์ช่วยทำให้สามารถที่จะมีความคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมดีขึ้น แทนที่จะถูกรุมล้อมด้วยสิ่งที่มีมากระตุ้นมากมายที่แยกแยะไม่ออก จะทำให้ผู้กระทำมีความกระตือรือร้นต่อสภาพแวดล้อมอย่างหนึ่งมากกว่าอีกอย่างหนึ่งได้
3. สัญลักษณ์ช่วยทำให้สามารถที่จะคิดได้ดีขึ้น แม้ว่าสัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพอาจจะช่วยทำให้สามารถคิดได้บ้าง ภาษาจะขยายขอบเขตความสามารถออกไปได้เป็นอย่างมาก
4. สัญลักษณ์ช่วยเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เพราะมนุษย์สามารถคิดโดยอาศัยสัญลักษณ์ ในการหาทางเลือกต่างๆ จำนวนมากก่อนตัดสินใจที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป
5. การใช้สัญลักษณ์ช่วยทำให้ผู้กระทำก้าวพ้นเวลา สถานที่หรือแม้แต่ตัวเองไปได้

2.4.6. สัญลักษณ์วิทยา (Semiology)

กำเนิดของสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) สัมพันธ์กับพัฒนาการของปรัชญาโครงสร้างนิยม (Structuralism) โครงสร้างนิยมเป็นวิธีการวิเคราะห์เพื่อศึกษาและเปิดเผยโครงสร้างอันลึกลับ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังเปลือกนอกของปรากฏการณ์ต่างๆ และโครงสร้างลึกลับนี้เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคม นับตั้งแต่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในบริบททางสังคมต่างๆ ไปจนถึงวิธีการที่คนเราเขียนหรือบอกเล่าเรื่องราว

กลุ่มนักสัญลักษณ์วิทยาและนักทฤษฎีโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยม นิยามสัญลักษณ์วิทยาว่าเป็นเรื่องของความแตกต่างและการเปรียบเทียบ กล่าวคือความหมายของสรรพสิ่งเป็นเรื่องของความแตกต่าง ตรงกันข้ามมิใช่เกิดจากเนื้อในของสิ่งนั้น คู่ตรงข้ามของสรรพสิ่งต่างร่วมกำหนดความหมายซึ่งกันและกัน เช่น สงครามกับสันติภาพ ผู้ชายกับผู้หญิง เมืองกับชนบท หรือคนดีกับคนร้าย เป็นต้น สัญลักษณ์อีกนัยหนึ่งคือการประกอบกันขึ้น หรือปะทะประสานของสัญลักษณ์ต่างๆ ภายใต้ระบบระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ โดยที่สัญลักษณ์คือบรรดาสรรพสิ่งต่างๆ ที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคม และความหมายของสัญลักษณ์เหล่านี้ก็ขึ้นกับรหัสและกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ หรือคือระบบวัฒนธรรมนั่นเอง สารสำคัญประการหนึ่งของวิธีการหาความรู้แบบสัญลักษณ์คือ การแยกแยะระหว่างรหัสกับข้อความที่สื่อ (Code – Message) สัญลักษณ์มีความหมาย 2 นัยยะคือ นัยยะแรกสัญลักษณ์คือบรรดาสรรพสิ่งต่างๆ ที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมและความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นขึ้นอยู่กักรหัส / กฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ หรือก็คือระบบวัฒนธรรมนั่นเอง และมีบทบาทหน้าที่ตามนั้นในสังคมหนึ่งๆ ส่วนอีกนัยยะหนึ่งสัญลักษณ์คือวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์ใช้สอย ความหมายของสัญลักษณ์คือผลผลิตของสังคม ที่ดำรงอยู่ในระดับการรับรู้ของเราเท่านั้น หากเรารับรู้ไม่ได้ก็จะมีสิ่งนั้น และเมื่อเป็นสัญลักษณ์ก็สามารถสร้าง / สื่อความหมายแบบอื่นนอกเหนือไปจากระดับของการเป็นวัตถุเพื่อการใช้สอยเท่านั้น

โรแลนด์ บาร์ต นักทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยาเคยกล่าวว่า ทันทีที่มีสังคมเกิดขึ้น การใช้วัตถุสิ่งของต่างๆ ในสังคมก็ถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ไป และทันทีที่สัญลักษณ์ถูกสร้างขึ้นสังคมก็เข้าไปกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับสัญลักษณ์นั้น โดยที่สิ่งเหล่านั้นมิได้มีความหมายในตัวเอง แต่ผู้เสพหรือผู้ใช้มีส่วนในการสร้างความหมายให้กับสิ่งเหล่านั้นด้วย เพียงแต่บาร์ตส์มีความเห็นว่า ตัวสร้างหรือตัวกำหนดความหมายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสังคมคือวัฒนธรรม บาร์ต ให้ความหมายสัญลักษณ์วิทยา

(Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) ว่าเป็นการศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนในการทำงานของมันเพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อออกมาได้อย่างไร สัญญะ (Sign) คือหน่วยสื่อความหมายประกอบด้วย 2 ส่วนคือ สิ่งที่เราใช้เรียกหรือเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (รูปสัญญะ-Signifier) และส่วนที่เป็นความหมายที่สื่อออกมา (ความหมายสัญญะ-Signified) บาร์ตเสนอว่า สัญญะที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมว่า “มายาคติ” ซึ่งหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนจนดูเป็นธรรมชาติ มายาคติเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ แต่เราจะเห็นการทำงานของมันเป็นได้ชัดเจนก็เมื่อเข้าใจตรรกะภายในของมัน คือตรรกะของการสื่อความหมายโดยใช้สัญญะ มายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัยการเข้าไปยึดครองวัตถุโดยพิจารณาประโยชน์ใช้สอยของวัตถุควบคู่ไปกับคุณลักษณะของวัตถุ ซึ่งเป็นความหมายเบื้องต้น แล้วสวมใส่ความหมายทางวัฒนธรรมทับลงไปบนวัตถุนั้นๆ

สัญวิทยาของบาร์ตเน้นการวิเคราะห์วัฒนธรรม บาร์ตจึงไม่หยุดมองเพียงแค่ความหมายเบื้องต้นของสัญญะ แต่มองไปถึงความหมายแฝงหรือความหมายระดับที่สองของสัญญะ ความหมายแฝงนี้ผูกโยงกับค่านิยมทางสังคม เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์

การทำความเข้าใจโครงสร้างนิยม การวิเคราะห์หาโครงสร้างได้ตั้งเอาบางสิ่งบางอย่างที่มองไม่เห็นหรือนึกไม่ถึงจากวัตถุดั้งเดิมออกมา การทำเช่นนี้คือการนำวัตถุทางความคิดมาถอดออกเป็นชิ้นส่วน แล้วประกอบเข้าด้วยกันนั้นเกิดการค้นพบใหม่ขึ้นหลังการประกอบชิ้นส่วนเข้าด้วยกัน กระบวนการของกิจกรรมนี้จึงประกอบด้วย 2 ขั้นตอนได้แก่ การตัดแบ่งคือการค้นหาชิ้นส่วนที่สับเปลี่ยนตำแหน่งไปมาได้ภายในวัตถุ ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นไม่มีความหมายในตัวของมันเอง จะมีความหมายเมื่อมันอยู่ในบริบทหรือพรมแดนที่ห่อหุ้มแวดล้อมอยู่ อีกขั้นตอนคือการหากฎเกณฑ์ที่จะเชื่อมโยงเข้าด้วยกันใหม่ หรือคือขั้นตอนการประกอบชิ้นส่วนของวัตถุ เราจะพบว่าชิ้นส่วนต่างๆ ประกอบกันขึ้นด้วยแบบแผนที่ชัดเจน เกิดขึ้นซ้ำๆ เมื่อเราค้นพบแบบแผนใหม่ก็คือเราได้สร้างวัตถุจำลองขึ้นมาใหม่แล้ว วัตถุจำลองจะมีมิติใหม่ปรากฏออกมา เป็นมิติที่แสดงหน้าที่ของการทำงานของวัตถุเดิม เป็นการเปิดเผยให้เห็นกระบวนการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ เห็นการเกิดขึ้นของความหมาย การผลิตความหมาย นั่นคือการค้นพบโครงสร้างใหม่ของวัตถุ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555)

โซซูร์ นิยามสัญญะ (Sign) ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัย ได้แก่ สัญญาณ (the signifier) คือสิ่งที่มีความหมายหรือก่อให้เกิดความหมาย กับสัญญะ (the signified) คือตัวความหมาย สิ่งใดก็ตามย่อมไม่เกิดขึ้นก่อนชื่อของมันเอง หรือไม่สามรถกำหนดชื่อของตัวเองได้

เพียร์ซ กล่าวว่าการสร้างความหมาย (Semiosis) เกิดขึ้นจากสามปัจจัยได้แก่ สัญญะ (Sign) ความแปลหมายถึงการแปลความ (Interpretation) หรือภาพในใจที่สร้างขึ้นจากปฏิสัมพันธ์กับสัญญะ และวัตถุ (Object/ referent) ที่สัญญะอ้างอิง

สำหรับนักสัญวิทยาโดยทั่วไป ตัวที่ทำหน้าที่กำหนดหรือกำกับความหมายจะเรียกว่ารหัส (Code) ในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แล้ว รหัสที่สำคัญได้แก่จารีตปฏิบัติทางสังคม วัฒนธรรมในเรื่องนั้นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือวัตถุสิ่งของต่างๆ ในสังคมไม่มีความหมายในตัวเอง แต่ขึ้นกับระบบสังคมโดยรวมว่ามีกฎเกณฑ์กำหนดไว้ในเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง ทั้งนี้เหตุการณ์ การกระทำ หรือวัตถุหนึ่งๆ จะมีความหมายก็เพราะมีตำแหน่งแห่งที่

บทบาทหน้าที่ภายใต้ระบบใหญ่ ไม่มีความหมายใดที่อยู่ได้โดยตัวเองไม่ต้องพึ่งรหัส เพียงแต่สัญลักษณ์ส่วนใหญ่แพร่หลายจนเป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมในวงกว้างจนไม่มีความจำเป็นต้องค้นหารหัสอีกต่อไป เนื่องจากสัญลักษณ์เหล่านี้ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นสัญลักษณ์ (Symbol) ดังตัวอย่างของตราชู ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเที่ยงธรรม หรือไม้กางเขนที่เป็นสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายความว่าสัญลักษณ์เหล่านั้นไม่มีรหัสหรือไม่ต้องการรหัส เพียงแต่รหัสถูกลดทอนความสำคัญลง เพราะเป็นสัญลักษณ์ที่รู้จักและยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสังคมจนไม่มีใครคิดจะสงสัยหรือตั้งคำถาม

ธีรยุทธ บุญมี (2547) กล่าวว่าสัญลักษณ์จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา Objects ต่างๆ ในวัฒนธรรมหนึ่งว่า Objects เหล่านั้นไม่ใช่เป็นเพียงแต่ Objects เท่านั้น หากแต่ยังเป็นตัวหมาย/ รูปสัญลักษณ์ (Signifier) ของมโนภาพบางอย่าง หรือเป็นเนื้อหาสาระ (Message) บางอย่าง ฉะนั้นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมหนึ่งๆ จะถูกวิเคราะห์ว่าเป็นระบบเชิงสัญลักษณ์

2.5. ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มมีจุดกำเนิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ ค.ศ. 1940 ที่นักวิชาการชาวตะวันตก รวมทั้งคนในภูมิภาคนี้เริ่มมีความรู้สึกร่วมกันของการเกิดขึ้นและคงอยู่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือในฐานะเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ในสงครามแปซิฟิก ระหว่างพันธมิตรและญี่ปุ่นเพราะเป็นดินแดนที่เป็นจุดบรรจบกันของมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก ถือเป็นหน่วยพื้นที่ที่แยกจากอินเดียและจีนอย่างชัดเจน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงกลายเป็นชื่อที่ยอมรับกันทั่วไป หลังสงครามรัฐบาลตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกาได้เห็นชอบกับการที่จะยึดถือภูมิภาคนี้ในฐานะที่เป็นหน่วยที่จะต้องเข้าใจอย่างเป็นหนึ่งเดียว ความสนใจในภูมิภาคศึกษาจึงมีมากขึ้นสำหรับอเมริกาชัยชนะเหนือญี่ปุ่นหมายถึง “การปลดปล่อยประชาชนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” และการเริ่มต้นของ “ความเป็นชาติ” และ “ความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย

การสลายตัวของระบบอาณานิคมหมายถึง เอกราชของรัฐชาติต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสายตาของรัฐบาลตะวันตก ภูมิภาคแห่งนี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างรีบเร่งเพื่อการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของอดีตประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก โดยเหตุนี้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงถูกมองในบริบทของการร่วมเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นภูมิภาค เพราะเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรทั้งน้ำมัน ดีบุก ไม้สัก แหล่งวัตถุดิบที่สำคัญโดยเฉพาะยางพารา จึงอยู่ในความสนใจของตะวันตกมาตลอดทั้งยุโรป อเมริกา และกระทั่งญี่ปุ่นและจีน

แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในการกำหนดแนวคิดและอัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็เป็นที่ยอมรับร่วมกันว่ามีลักษณะสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะร่วมของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้แม้ว่าจะไม่ถึงระดับที่จะบอกได้ว่าเป็นลักษณะที่มีร่วมกันของทั้ง 10 ประเทศในภูมิภาคที่ชัดเจนโดดเด่นเสียทีเดียว ปรีชา คุวินท์พันธุ์ (2554) ได้สรุปลักษณะร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ดังนี้

2.5.1 การจัดระเบียบทางสังคมของครอบครัวและเครือญาติ การจัดระเบียบเครือญาติเป็นการสืบสายเดียวและมีกลุ่มโคตรวงศ์เดียวกัน โดยสถานะภาพทางเครือญาติของบุคคล

กำหนดโดยสายสัมพันธ์ทั้งญาติข้างแม่และญาติข้างพ่อ หรือเลือกสายใดสายหนึ่ง ทำให้กลุ่มญาติแบบตระกูล “แซ่” แบบจีนไม่ปรากฏ

2.5.2 ฐานะที่ตัดเทียมกันระหว่างชายหญิง ด้วยลักษณะการจัดระเบียบทางสังคมของครอบครัวและเครือญาติดังกล่าว มักจะเปิดโอกาสให้มีความเสมอภาคทางเพศด้วย ผู้หญิงในสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีบทบาทสูงในกิจการของครัวเรือนและในการตัดสินใจในเรื่องการทำ การเกษตรและการค้า

2.5.3 ผู้นำและอำนาจศักดิ์สิทธิ์ แม้จะไม่ทั้งหมดแต่ก็แพร่หลายไปตามส่วนต่างๆ ของภูมิภาค คือความเป็นผู้นำมักยึดหยุ่น ไม่มีเสถียรภาพและเป็นเรื่องของบุคคลที่จะต้องแสวงหา และรักษาเอาไว้ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำจะต้องแสดงออกให้คนทั่วไปได้เห็นอย่างสม่ำเสมอ เช่นมีฝีมือหรือความชำนาญเฉพาะตัว มีความสามารถในการเจรจาต่อรองไกล่เกลี่ย เป็นผู้นำทางการทหาร และมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่แสดงให้เห็นได้ ความสำคัญของผู้นำอยู่ที่การพิสูจน์ตัวเองในช่วงเวลาที่มีอำนาจอยู่ ศูนย์อำนาจมีหลายศูนย์อาจผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนความเป็นผู้นำตามบุญบารมี และความสามารถของตน ลักษณะดังกล่าวยังปรากฏในความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้รับอุปถัมภ์ ระบบบริหารกลุ่มการเมืองและพรรคพวก และพันธมิตรทางการเมือง

2.5.4 การนับถือผี ความเชื่อในเรื่องผีที่แฝงอยู่ในทุกแง่มุมของชีวิตประจำวันของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นความเชื่อเรื่องผีป่า ผีบ้าน ผีบรรพบุรุษ ผีที่เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ หรือที่เกี่ยวกับการทำมาหากินและในวัฏจักรของชีวิตเกิดแก่เจ็บตาย รวมไปถึงคาถาอาคมต่างๆ ความเชื่อดังกล่าวแม้ว่าคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะหันไปนับถือศาสนาที่เป็นสากล แต่ความเชื่อในเรื่องผีก็ไม่ได้สูญหายไปแต่แฝงตัวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาต่างๆ

2.5.5 ลักษณะนิสัยและศิลปะสิ่งประดิษฐ์ เช่นงานปั้น งานฝีมือต่างๆที่มีลักษณะคล้ายกัน

กล่าวโดยสรุป ต้นศตวรรษที่ 21 อัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่รับรู้กันมากขึ้น ในฐานะที่เป็นภูมิภาคเอกเทศมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่ประกอบด้วยประเทศที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ตลอดจนชาติพันธุ์ การจะเข้าใจอัตลักษณ์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงต้องเข้าใจอัตลักษณ์ทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ ซึ่งไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกัน อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ อัตลักษณ์หลักอยู่ที่อัตลักษณ์ของชาติกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และการเป็นคนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเน้นอัตลักษณ์ของชาติกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจะยังคงอยู่ และที่จริงแล้วก็ยังคงเป็นเช่นนั้น

จะเห็นได้ว่าแม้สมาคมอาเซียนจะเป็นตัวแทนของสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่การจะสรุปว่าอาเซียนมีความเป็นหนึ่งเดียวโดยชัดเจน ย่อมขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่จะใช้กำหนดขอบเขตเป็นสำคัญ ดังนั้นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจคือความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น

นอกจากนี้ ในการศึกษาความแตกต่างและคล้ายคลึงกันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคล้ายคลึงกันในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมใน 3 ประเด็นดังนี้ (จินตนา กระบวนแสง, 2540)

1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนกับธรรมชาติแวดล้อม ชนกลุ่มต่างๆที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีทั้งดินแดนที่ตั้งอยู่บนผืนแผ่นดินซึ่งยื่นออกมาในมหาสมุทรเรียกว่า คาบสมุทร มีมหาสมุทรใหญ่ๆอยู่รอบด้านคือ มหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนี้ประเทศที่อยู่บนคาบสมุทรแล้วก็ยังมีหมู่เกาะต่างๆ ในทะเลน้อยใหญ่ซึ่งเชื่อมต่อกับมหาสมุทรทั้งสอง มีลมมรสุมสองมรสุมพัดมาบรรจบกันคือลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้พัดผ่านมหาสมุทรอินเดียซึ่งนำเอาฝนเข้ามาเข้ามาในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งนำเอาความหนาวเย็นและแห้งแล้งมาจากประเทศจีนเข้ามาในเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม การที่ดินแดนในแถบนี้แวดล้อมไปด้วยมหาสมุทรและทะเลน้อยใหญ่ และยังคงตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกระแสลมมรสุมที่พัดเข้าหากันทำให้เป็นประโยชน์ต่อพลเมืองในภูมิภาคในการเดินทางในระยะยาวทางทะเล

ดินแดนเหล่านี้ยังอุดมไปด้วยภูเขาสูงซึ่งมีป่าไม้ทึบ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารซึ่งไหลลงสู่ที่ราบลุ่มเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมน้อยใหญ่ตามลุ่มแม่น้ำต่างๆเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดมีชุมชนน้อยใหญ่ของชนกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่ยุคโบราณกระจายตัวกันอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ และแถบต้นน้ำลำธาร หรือตามภูเขาที่อยู่ใกล้กับธารน้ำ ดังจะเห็นได้จากร่องรอยของชุมชนในยุคประวัติศาสตร์จำนวนมาก ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่มีความคล้ายคลึงกันของกลุ่มชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้เกิดวัฒนธรรมน้ำและวัฒนธรรมข้าว คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดและลักษณะทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับน้ำเป็นหลัก ทำให้เกิดลักษณะร่วมกันของกลุ่มชนได้แก่ 1) การตั้งบ้านเรือน ที่ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้น้ำ 2) อาหาร มีข้าวและสัตว์น้ำเป็นหลัก 3) การคมนาคมและการขนส่งที่ใช้ทางน้ำเป็นหลัก 4) ประเพณีและพิธีกรรม ก็มักจะมีน้ำเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญ 5) การทำมาหากิน ผู้คนในแถบภูมิภาคนี้มีอาชีพทำนาข้าวเป็นหลักและกินข้าวเป็นอาหารหลัก ทำให้เกิดมีประเพณีความเชื่อ ตลอดจนการละเล่นต่างๆ เกี่ยวกับการปลูกข้าวเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จนอาจกล่าวได้ว่าผู้คนในแถบนี้มีวัฒนธรรมร่วมกันอีกด้านหนึ่งคือเป็นผู้คนจากวัฒนธรรมข้าวด้วยกัน 6) สัญลักษณ์ในศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจะมีสัญลักษณ์ของน้ำ เช่น ปลา นาค และมังกร สัญลักษณ์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของฝนและน้ำด้วย 7) หัตถกรรมที่ทำในเวลาว่างเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การปั้นหม้อดินเผา การจักสานและการถักทอภาชนะที่ใช้ในวิถีชีวิต วัสดุที่ใช้เช่น ดินที่ใช้ปั้นหม้อมักเป็นดินเลนชานน้ำ และใช้ใยพืชหรือไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่ทุกประเทศในภูมิภาคนี้จะทำใช้เหมือนกันหมดก่อนที่จะใช้ภาชนะพลาสติกหรืออะลูมิเนียม

2) ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มคนหรือสังคมของคนกลุ่มคนเดียวกัน อาทิ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ตลอดจนประเพณีและการรักษาพยาบาลที่ชนในกลุ่มหรือเผ่าชนนั้นๆ ได้คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์หรือปฏิสัมพันธ์ภายในของชนเผ่าหรือกลุ่มภายในหมู่บ้านนั้นๆ

3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในสังคมกับกลุ่มคนที่มาจากภายนอก อาจมีลักษณะการติดต่อในรูปแบบต่างๆ อาทิ การค้าขาย การสงครามโดยกลุ่มชนที่ชนะสงครามจะโยกย้ายอพยพประชากรเพื่อให้เกิดความผสมผสานและความเป็นปึกแผ่นทางวัฒนธรรมและการเมือง การแต่งงานเป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น การแผ่อิทธิพลทางการเมืองและศาสนาที่มาจากภายนอกได้ผสมผสานกับความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิมจนกลายเป็นเอกลักษณ์พิเศษของท้องถิ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการประชุมอาเซียนซัมมิทครั้งที่ 11 ที่กัวลาลัมเปอร์ ในเดือนธันวาคม 2005 รัฐมนตรีศึกษาจากประเทศสมาชิกอาเซียนได้เห็นพ้องกันให้จัดการประชุมด้านการศึกษาขึ้นเป็นประจำ โดยเห็นความสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นแกนสำคัญของเสาสังคมวัฒนธรรม และระบุว่ากลุ่มเยาวชนจะเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่จะเป็นต้นแบบในการแนะนำอาเซียน จึงเป็นต้นกำเนิดหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการศึกษา หนึ่งในนั้นคือเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network: AUN) เป็นความร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัย 17 แห่งในอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในอาเซียนผ่านความร่วมมือกันโดยเฉพาะกลุ่มนักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการเพื่อศึกษาและวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับอาเซียน นอกจากนี้ AUN ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักวิชาการและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารอาเซียนผ่านกิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ โครงการวิจัยร่วม การประชุมเชิงปฏิบัติการ เวทีเสวนา การประกันคุณภาพ AUN และการถ่ายโอนเครดิตเพื่อเพิ่มการปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายที่เรียนของนักศึกษาให้มากขึ้น AUN จัดกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างประเทศสมาชิกแต่ยังมุ่งให้เป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนอีกด้วย โครงการต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมการรวมตัวกันเป็นพลเมืองของประชาคมเดียวกันโดยปราศจากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศได้แก่

- โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาอาเซียน (ASEAN Students Exchange Programme)
- โครงการเวทีวัฒนธรรมเยาวชน (Youth Cultural Forum) และโครงการเวทีนักพูดรุ่นใหม่อาเซียน (ASEAN Young Speakers Forum)
- โครงการสัปดาห์วัฒนธรรมอาเซียน (The Annual ASEAN Culture Week)
- โครงการค่ายเยาวชนอาเซียน (ASEAN Youth Camp)
- โครงการแลกเปลี่ยนสื่ออาเซียน (ASEAN Media Exchange Programme)

รัฐมนตรีศึกษาประเทศสมาชิกอาเซียนได้จำแนกความร่วมมือทางการศึกษาไว้ 4 งานหลักได้แก่ การส่งเสริมความตระหนักรู้อาเซียนให้กับพลเมือง โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ การใช้การศึกษาพัฒนาอัตลักษณ์อาเซียน การสร้างทรัพยากรมนุษย์อาเซียนในฝ่ายการศึกษา และการพัฒนาเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

ระบบถ่ายโอนหน่วยกิตอาเซียน (ASEAN Credit Transfer System: ACTS) ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN) มีเป้าหมายเพื่อช่วยส่งเสริมความโปร่งใส ความเข้าใจและจิตวิญญาณอาเซียนของพลเมืองในภูมิภาค นับเป็นแนวทางในการพัฒนาอัตลักษณ์ร่วมและจิตวิญญาณระหว่างคนรุ่นใหม่ของอาเซียนโดยที่เยาวชนอาเซียนจะเป็นตัวแทนของประเทศที่นอกเหนือไปจากการศึกษาความรู้แล้วยังเป็นการเรียนรู้ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ซึ่งนับเป็นโอกาสในการเผยแพร่วัฒนธรรมของผู้ที่เป็นตัวแทนประเทศไปและได้รับประสบการณ์ตรงในวัฒนธรรมอาเซียนมา การถ่ายโอนความรู้จึงเกิดขึ้นไปพร้อมๆกับการถ่ายโอนค่านิยมทางวัฒนธรรม

ส่วนการประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN QA) ช่วยสร้างสมดุลในมาตรฐานการศึกษาในอาเซียนไปพร้อมกับช่วยพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยอาเซียน AUN QA ไม่เพียงช่วยประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ยังช่วยฝึกอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพให้กับมหาวิทยาลัยด้วย การสร้างความเท่าเทียมกันในมาตรฐานคุณภาพทางการศึกษาระหว่างประเทศสมาชิกจะเป็นการลดช่องว่างทางสังคม เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือเป็นการพัฒนาความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวโดยเฉพาะระหว่างกลุ่มคนรุ่นใหม่

กฤติกร วงศ์สว่าง (2554) กล่าวถึงการสร้างอัตลักษณ์ร่วมยุโรปไว้ว่า การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของสหภาพยุโรป หรือคือ “การสร้างความเหมือน” มีหลายชนิด อัตลักษณ์ของสหภาพยุโรปแบ่งเป็น 2 ลักษณะคืออัตลักษณ์ภายในกับอัตลักษณ์ภายนอก กล่าวคืออัตลักษณ์ภายในเป็นการสร้างความเหมือนให้กับตัวสหภาพยุโรปเองในการมองตัวเอง ในขณะที่อัตลักษณ์ภายนอกนั้นคือการสร้างความเหมือนต่อมุมมองของส่วน อื่นของโลกในการมองสหภาพยุโรป หรือก็คือความพยายามทำให้โลกมองหรือเชื่อในสหภาพยุโรปภายใต้มายาคติแบบเดียวกันนั่นเอง อัตลักษณ์ภายในของสหภาพยุโรป เช่น การใช้เงินยูโรร่วมกันย่อมอุดมไปด้วยพลังทางสัญลักษณ์และมายาคติมากมายภายใต้ธนบัตรใบหนึ่ง เพราะธนบัตรยูโรนั้นก็คือตัวทำลายความแตกต่างของวัฒนธรรมแต่ละรัฐเดิมยุโรปให้มาอยู่ใต้คติเดียวกันว่า “จงอยู่ร่วมกันภายใต้ความเหมือน (อัตลักษณ์) ชุดเดียวกัน” นั่นเอง ฉะนั้นการจับจ่ายใช้เงินยูโรทุกครั้ง ทุกเซนต์คือการผลิตซ้ำมายาคติว่า “ชาวสแกนดิเนเวีย ผมบลอนด์ตรง ตัวสูง ตาฟ้า เสมือนเป็นคนที่เหมือนกันกับชาวอิตาลีผมดำหยิก ตัวไม่สูงมากนัก ร่างหนา ตาดำ” หรือการใช้ข้อตกลงเชงเก้น (วีซ่าเชงเก้น) ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการระดมสร้างอัตลักษณ์ (ความเหมือน) ภายในอย่างรุนแรงด้วยการทำให้เกิดการขยับขยายจากรัฐหนึ่งไปสู่รัฐหนึ่ง อย่างไรก็ตามการ “ลดความแตกต่าง สร้างความเหมือน” ภายนั้นยังไม่สามารถกลายเป็นจินตกรรมในการยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น และเข้มข้นพอเนื่องจากสิ่งหนึ่งที่ยังไม่เป็นที่ยอมรับระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปคือ “รัฐธรรมนูญแห่งสหภาพยุโรป” อาจกล่าวได้ว่าพลังของมายาคติในการสร้างความเหมือนและยึดโยงจินตกรรม “ต่อความเหมือน” นั้นยังมีพลังไม่พอที่จะสะกดให้คนในพื้นที่นั้นๆ ยอมสละ “อัตลักษณ์ดั้งเดิม (ความต่างในที่นี้) ออกไปได้

Jones (2004) กล่าวว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อตั้งขึ้นโดยประเทศที่มีระบอบการปกครองในลักษณะองค์กรระดับเหนือรัฐ อันเป็นหลักการเบื้องต้นของความมีเสถียรภาพของประเทศ และประเทศสมาชิกอาเซียนต่างก็ไม่คิดที่จะล้มเลิกการปกครองโดยพระมหากษัตริย์ไปสู่ตัวแทนคนใดคนหนึ่งของกลุ่มประเทศ (Supranational Agent) ในสถานการณ์

ดังกล่าวการรวมกลุ่มประเทศอาเซียนก็ดูจะเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม Emmerson กล่าวว่าอาเซียนเองก็มีช่องทางเชื่อมต่อในการรวมกลุ่มประเทศโดยใช้อัตลักษณ์ภูมิภาค

แม้ว่าอัตลักษณ์ภูมิภาคจะยังไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่ก็มีลำดับขั้นทางประวัติศาสตร์ และมีอยู่พร้อมกับการเกิดขึ้นของอาเซียน การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนกลายมาเป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของอาเซียน การรวมตัวเป็นสมาคมอาเซียนเป็นเรื่องสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นการสร้างโอกาสต่างๆให้เกิดขึ้น มโนทัศน์ “ค่านิยมอาเซียน” ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงอยู่ระหว่างกลุ่มโลกตะวันตกและตะวันออก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคยังเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมต่อไป ความแตกต่างระหว่างสังคมตะวันตกกับตะวันออกสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความแข็งแกร่งของแนวคิดอัตลักษณ์ร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้านการประเมินนโยบาย EU ในการส่งเสริมอัตลักษณ์ภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคมีการใช้ที่แตกต่างกัน ที่แสดงถึงความหลากหลายในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์ และลักษณะทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม พบว่าการนำรูปแบบการรวมกลุ่มภูมิภาค EU มาใช้กับอาเซียนอาจไม่เหมาะสม เพราะการรวมตัวกันของอาเซียนเกิดขึ้นเพื่อรับมือกับปัญหาของภูมิภาค

สหภาพยุโรปอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบมากกว่าเพราะมีการรวมกลุ่มประเทศที่ก้าวล้ำหน้าไปแล้ว และมีค่านิยมและอัตลักษณ์ร่วมแล้ว ในขณะที่อาเซียนยังด้อยอยู่ทั้งในรูปแบบของความร่วมมือและความท้าทายที่ต้องเผชิญในการสร้างอัตลักษณ์ร่วม ซึ่งสหภาพยุโรปอาจมีโอกาสนำรูปแบบความร่วมมือทางการเมืองกับอาเซียนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการสร้างอัตลักษณ์ในภูมิภาค และเพื่อส่งเสริมความตระหนักรับรู้ของตน

อย่างไรก็ดี รูปแบบการรวมตัวของสหภาพยุโรปก็ยังไม่ใช่ต้นแบบสำหรับการรวมกลุ่มประเทศภูมิภาคได้เสมอไปในทุกกรณี สหภาพยุโรปมีบทบาทและหน้าที่บางประการที่กลุ่มประเทศเอเชียอาจจะไม่ต้องการในแบบนั้นๆ ต้นแบบการรวมกลุ่มประเทศของสหภาพยุโรปใช้ได้ประสบความสำเร็จกับกลุ่มประเทศเอเชียได้ผ่านกระบวนการASEM แต่ไม่สามารถใช้แนวคิดเดียวกันนี้ได้กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นจึงไม่มีสูตรสำเร็จใดที่เหมาะสมกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดของสองภูมิภาคจะช่วยให้อาเซียนสามารถพบแนวทางที่ง่ายขึ้นที่ตั้งอยู่บนการร่วมกัน

โดยสรุป อาเซียนก็ได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการรวมกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่รูปแบบในการรวมกลุ่มประเทศแตกต่างไปจาก EU จึงทำให้อาเซียนเป็นที่สนใจของ EU จนทำให้มีความพยายามในการส่งเสริมนโยบายต่างๆเพื่อสร้างและเสริมความเข้มแข็งของทั้งสองภูมิภาค

ดังนั้นโลกตะวันตกควรตระหนักได้ว่าชาติอื่นและประชาคมอื่นต่างก็มีศักยภาพในการจัดการกับภูมิภาคและโลกเองได้ จากแนวคิดดังกล่าว อาเซียนอาจไม่จำเป็นต้องยึดสหภาพยุโรปเป็นต้นแบบ ดังนั้นเราจึงจะไม่เห็นกระบวนการรวมกลุ่มภูมิภาคที่เหมือนกันระหว่างสหภาพยุโรปและอาเซียน แต่สองภูมิภาคก็ประสบความสำเร็จในการมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะสหภาพยุโรป การรวมกลุ่มประเทศอาเซียนนับเป็นบทเรียนสำคัญที่สหภาพยุโรปควรจะต้องเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เมื่อเผชิญกับปัญหาต่างๆ

2.6. แนวคิดทางการศึกษา

2.6.1. ความเป็นมาของแนวคิดพลโลก

การศึกษาในสังคมโลกปัจจุบันต่างมุ่งเน้นความสำคัญของค่านิยม ทศนคติและทักษะการสื่อสารที่เป็นส่วนเสริมความรู้และทักษะกระบวนการคิด ดังนั้นการศึกษาจึงควรมีส่วนในการสร้างความเข้าใจและช่วยวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม การเมือง วัฒนธรรมและสังคมโลก รวมถึงบทบาทในการส่งเสริมสันติภาพ สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ยอมรับในความหลากหลายและการพัฒนาอย่างยั่งยืน พลโลกศึกษา (Global citizenship education) เกิดขึ้นในปีค.ศ. 2012 เป็นส่วนหนึ่งของโลกศึกษา (Global Education) ที่มีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมสันติภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป้าหมายรองคือเสริมพลังให้กับพลโลก โดยเป็นการทำงานผ่าน Learning Metrics Task Force เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้าง ผลการเรียนรู้และความสามารถของคนรุ่นใหม่ให้เป็นพลเมืองของโลก

จากปรากฏการณ์ทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่ทำให้คนเชื่อมต่อกันและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทั่วโลกทุกที่ทุกเวลา ทำให้เกิดทัศนคติและความเป็นจริงของการเชื่อมโยงระหว่างกันรวมถึงการการอยู่อาศัยที่ไร้ขอบอาณาบริเวณ คนต่างพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น การมีส่วนร่วมในโครงสร้างการปกครองส่วนต่างๆของท้องถิ่น ภูมิภาคและนานาชาติ รวมถึงกลุ่มธุรกิจและกลุ่มประชาสังคมนับเป็นการสร้างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันและกันทั้งในและต่างประเทศ พลเมืองจึงจำเป็นต้องคิดและปฏิบัติในรูปแบบระดับโลกและท้องถิ่นไปพร้อมกัน นอกจากนี้การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนที่ใช้การสื่อสารที่ต่างกันอย่างไม่สามารถผสมผสานกันได้ ก็ยิ่งทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันได้ อีกทั้งการขยายตัวของระบอบประชาธิปไตยที่ควบคู่ไปพร้อมกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิอื่นในระดับประเทศ รวมถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบต่างๆได้แสดงให้เห็นถึงรวมพลังกลุ่มของพลเมือง

ในส่วนประเด็นท้าทายต่อโลกเช่น การพัฒนาอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ ทำให้เห็นว่าความร่วมมือกันและการประสานงานกันอย่างไม่มีการพรมแดนเป็นสิ่งจำเป็น จึงควรร่วมกันลงมือปฏิบัติทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ

2.6.1.1. ความหมายของพลโลก

องค์การยูเนสโกกล่าวถึง Global citizenship ไว้ว่า คำว่าพลโลก (Global citizen) อาจถูกเรียกแตกต่างกันออกไปเช่น “Citizenship beyond border”, “Citizenship beyond the nation-state”, “Cosmopolitanism”, “Planetary citizenship” แต่เป้าหมายสำคัญของการเป็นพลโลก คือความรับผิดชอบต่อประชาคมโลกในการปกป้องรักษาโลกนี้ และการมีความรู้สึกเป็นเจ้าของประชาคมโลกและมนุษยชาติ ที่พลเมืองมีความสมัครใจพร้อมใจ และอัตลักษณ์ร่วมระหว่างกัน รวมถึงมีความรับผิดชอบร่วมกันในระดับสากล ความเป็นพลโลกควรจะสามารถสร้างการปฏิบัติที่เป็น การกระทำร่วมกันในประเด็นสาธารณะเพื่อทำให้โลกดีขึ้น ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนความเคารพซึ่งกันและกันในเรื่องค่านิยมสากล เรื่องสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย ความยุติธรรม การไม่เลือกปฏิบัติ ความหลากหลายและความยั่งยืน

พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถานบัญญัติคำว่า citizenship education หรือ global citizenship education ไว้ว่าให้ใช้ศัพท์บัญญัติภาษาไทยว่า พลโลกศึกษา มีความหมาย 2 ความหมาย ความหมายที่ 1 หมายถึงพลเมืองศึกษาสมัยใหม่ที่เป็นการจัดการศึกษา

และประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ และเป็นพลโลกที่ดีของสังคมโลก เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองของประเทศและสมาชิกของโลก มีความสนใจที่จะปกครองตนเอง มีสิทธิมีเสียง สนใจต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ความหมายที่ 2 หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมือง รัฐบาลและระบบสถาบันต่างๆ ประวัติศาสตร์และรัฐธรรมนูญ เอกลักษณ์ของชาติ ระบบนิติบัญญัติ และกฎหมาย สิทธิมนุษยชนทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมของพลเมือง หลักการและกระบวนการประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกิจการสาธารณะ และประเด็นเกี่ยวกับพลเมืองศึกษาและโลกศึกษา วิถีทรรศน์สากล และการยอมรับค่านิยมพื้นฐานของสังคมในแต่ละประเทศ และสังคมโลก รวมทั้งค่านิยมของพลโลกศึกษา

2.6.1.2. ความสำคัญของการเป็นพลโลก

เป้าหมายของการเป็นพลโลกคือการเสริมพลังนักศึกษาให้สามารถชี้นำการกระทำของตนเองได้ด้วยความรู้และค่านิยมได้รับจากการเรียนรู้ในประเด็นต่างๆของโลก โดยนักศึกษาต้องมีเครื่องมืออันเป็นทักษะจำเป็นที่จะทำให้เขามีความสามารถและมั่นใจในเชิงรุกที่จะสร้างความแตกต่างเชิงบวกในโลกได้ เพราะพลโลกมีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย อีกทั้งความรู้ในเรื่องพลโลกจะทำให้เชื่อว่าสามารถเปลี่ยนสิ่งต่างๆได้และมีทางเลือกในการปฏิบัติ นอกจากนี้พลเมืองโลกยังสามารถช่วยให้เผชิญและเปลี่ยนแปลงความอยุติธรรมและความไม่เสมอภาคในสังคมได้

การเสริมสร้างความรู้สึกรับรู้การเป็นพลโลกอาจมีข้อจำกัด ในกรณีถ้าคนรู้สึกว่าเป็นพลเมืองของประเทศถูกลดความสำคัญลง หรือกล่าวได้ว่าคนจะเชื่อว่าความเป็นพลเมืองของประเทศเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นพลเมืองโลก แนวทางที่จะผสมผสานความสนใจและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นกับของโลกเข้าด้วยกันคือ การวิจัยและจัดเสวนา กับการจัดตั้งความเป็นศูนย์กลางโดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับโลกความเป็นจริงที่อยู่ภายนอกท้องถิ่นของเขา หรือมองท้องถิ่นกับโลกในลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (United Nations Educational, 2014)

2.6.1.3. คุณลักษณะของพลโลก

พลโลกศึกษาเป็นวิธีการที่จะช่วยพัฒนากลุ่มคนรุ่นเยาว์ให้เป็นพลเมืองโลก วิธีการที่ (Oxfam, 2009) ใช้ออกแบบโครงสร้างกิจกรรมคือ Learn-Think-Act และให้เยาวชนได้เรียนรู้จากประเด็นปัญหา และใช้ความคิดหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างมีวิจารณญาณ และลงมือกระทำอย่างพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ

Oxfam ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพลโลกไว้ดังนี้

1. ตระหนักในโลกกว้างและมีสำนึกในบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองโลก
2. เคารพและเห็นคุณค่าในความหลากหลาย
3. มีความเข้าใจในการทำงานของโลกในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม
4. ฝ่าฝืนความอยุติธรรมในสังคม
5. มีส่วนร่วมและส่งเสริมชุมชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับโลก

6. มีความตั้งใจที่จะทำให้โลกมีความยั่งยืน

7. รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

Oxfam ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการเป็นพลเมืองโลกคือ ทักษะ ความรู้ และค่านิยมจำเป็นสำหรับคนรุ่นเยาว์ที่จะก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลก ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง เราต้องมีความยืดหยุ่นและคิดว่าจะจัดการศึกษาอย่างไรเพื่อความเป็นพลเมืองโลก องค์ประกอบสำคัญของการเป็นพลเมืองโลกประกอบด้วย

1. ความรู้ความเข้าใจ (Knowledge and understanding) ได้แก่
  - ความเสมอภาคและยุติธรรมในสังคม (Social justice and equity)
  - ความหลากหลาย (Diversity)
  - โลกาภิวัตน์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Globalization and interdependence)
  - การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development)
  - สันติภาพและความขัดแย้ง (Peace and conflict)
2. ทักษะ (Skills) ได้แก่
  - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)
  - ความสามารถในการอภิปรายให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Ability to argue effectively)
  - ความสามารถในการท้าทายต่อความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมกัน (Ability to challenge injustice and inequalities)
  - เคารพในบุคคลและสิ่งของ (Respect for people and things)
  - ความสามารถในการแก้ปัญหาในความร่วมมือและขัดแย้ง (Co-operation and conflict resolution)
3. ค่านิยมและทัศนคติ (Values and attitudes) ได้แก่
  - สำนึกในอัตลักษณ์และเห็นคุณค่าในตนเอง (Sense of identity and self esteem)
  - เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)
  - มีความยึดมั่นในความยุติธรรมและเสมอภาคในสังคม (Commitment to social justice and equity)
  - เห็นคุณค่าและเคารพในความหลากหลาย (Value and respect for diversity)
  - สนใจในสิ่งแวดล้อมและยึดมั่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Concern for the environment and commitment to sustainable development)
  - เชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถสร้างความแตกต่างได้ (Belief that people can make a difference)

2.6.1.4. พลโลกศึกษา (Global Citizenship Education)

1) เป้าหมาย พลโลกศึกษา มีเป้าหมายเพื่อเสริมพลังผู้เรียนให้เข้าไปมีบทบาทอย่างมีพลังทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกในการเผชิญความท้าทายของโลกและเป็นผู้ร่วมสร้างสันติสุข ความมีใจเปิดกว้าง ความมั่นคง และความยั่งยืนให้กับโลก พลโลกศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อเปลี่ยนรูป ให้ออกาสและทักษะแก่ผู้เรียนให้เชื่อมั่นในความจำเป็น และสิทธิของตนที่จะต้องเสริมสร้างโลกและอนาคตให้ดีขึ้น เป็นรูปแบบการศึกษาที่ออกแบบขึ้นจากการเปลี่ยนรูปมาจากกระบวนการทางการศึกษาอื่น ได้แก่ การศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชน การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาสำหรับระหว่างชาติหรือความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม และการศึกษาเพื่อสันติภาพ

2) การถ่ายทอด พลโลกศึกษามีพื้นฐานจากการศึกษาตลอดชีวิต ที่เหมาะสมสำหรับทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ และสามารถถ่ายทอดได้ในทุกรูปแบบการศึกษากว่าคือ การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย สำหรับรูปแบบการศึกษานอกกระบบและตามอัธยาศัยอาจเลือกใช้วิธีการที่ยืดหยุ่นและหลากหลายได้ และสามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชาที่มีอยู่ได้ เช่นพลเมืองศึกษา สังคมศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา สุขศึกษา เป็นต้น หรืออาจแยกเป็นรายวิชาเดี่ยวเลย ก่อนหน้านี้เป็นการสอนในทุกวัน

3) ทักษะ ทักษะแกนของพลโลกศึกษาคือ

(1) ความรู้และเข้าใจ ในประเด็นเฉพาะและทิศทางของโลก และความรู้และความเคารพในค่านิยมสากล

(2) ทักษะทางปัญญาโดยใช้ความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและหลักการในการวิพากษ์วิจารณ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์และบูรณาการ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

(3) ทักษะที่ไม่ใช่ปัญญา เช่นความเห็นอกเห็นใจ การเปิดรับฟัง ประสบการณ์และมุมมองของคนอื่น การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความฉลาดในการสร้างเครือข่ายและปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน

4) ความสามารถทางพฤติกรรม ในการที่จะริเริ่มและเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างกระตือรือร้น

5) สถานการณ์ที่เอื้ออำนวย (facilitate) ค่านิยมสากลในด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรมหรือศาสนาจะช่วยส่งเสริมพลโลกศึกษา ในเป้าหมาย นโยบายและคำแนะนำในวิธีการสอน ที่จะช่วยให้นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงกับชุมชนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับโลก และโยงเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนในลักษณะเป็นส่วนประกอบหรือทางเลือกในการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมมนุษยธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โปรแกรมแลกเปลี่ยนนักเรียนต่างชาติ ภาษาต่างประเทศ ภูมิภาคศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญต่อพลโลกศึกษาคือ เด็กตั้งแต่ในช่วงต้นของพัฒนาการ คนรุ่นหนุ่มสาว นักการศึกษา ผู้ฝึกอบรม ผู้ถ่ายทอดและประเมิน

6) ภาวะตึงเครียด (Tension) คือทำอย่างไรที่อัตลักษณ์ร่วม อัตลักษณ์กลุ่ม ความสนใจ การมีส่วนร่วม ภาระหน้าที่ กับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคลและการพัฒนาตน จะไปด้วยกันได้และมีความเป็นสากลได้ อีกประการหนึ่งคือพลโลกศึกษาควรส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์จากของประชาคมโลกหรือของผู้เรียนรายบุคคล พลโลกศึกษาจะส่งเสริม กระตุ้นความเป็นหนึ่งเดียวกันของโลกกับการแข่งขันกันระหว่างแต่ละชาติอย่างไร หรือจะรวมอัตลักษณ์และความสนใจของท้องถิ่น

และโลกเข้าด้วยกันอย่างไร ในบางประเทศที่อัตลักษณ์เป็นประเด็นอ่อนไหวและการสร้างความแข็งแกร่งของอัตลักษณ์ประจำชาติก็เป็นสิ่งที่ท้าทาย จึงเป็นข้อจำกัดในการส่งเสริมความรู้สึกรับความเป็นพลโลก งานวิจัยและเวทีเสวนาจะเป็นตัวช่วยประสานระหว่างความสนใจและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและของโลก มุมมองความหลากหลายนับเป็นค่านิยมและนำไปสู่การกระจายศูนย์กลางจากท้องถิ่นและเชื่อมโยงเข้ากับผู้อื่นหรือแห่งอื่น

7) การนำไปใช้ แนวคิดในการนำหลักสูตรพลโลกศึกษาไปใช้มีดังนี้

(1) หลักสูตร ควรมีการแปลงแนวคิดระดับโลกสู่บริบทท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรมีกรอบแนวทางพลโลกศึกษา นักการศึกษาที่มีทักษะในพลโลกศึกษา ควรเข้าสังเกตการณ์และประเมินกระบวนการและผลลัพธ์ของผู้เรียน

(2) การศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงคน (Transformative education) การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงคนก็ต้องใช้แนวทางการสอนเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้วยโดยการ 1) สนับสนุนผู้เรียนให้สามารถวิเคราะห์ประเด็นในชีวิตจริงได้เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ 2) ส่งเสริมให้ผู้เรียนทบทวนสมมติฐาน การมองโลกและอำนาจที่เกี่ยวข้องกับกระแสหลักที่เป็นที่กล่าวถึงอยู่ และพินิจวิเคราะห์บทบาทหรือขอบเขตของกลุ่มหรือบุคคลอย่างเป็นระบบ 3) เคารพในความหลากหลายและความแตกต่าง 4) มุ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมการกระทำที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 5) รวมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ทั้งผู้ที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงการเรียนรู้ในชุมชนและคนในสังคม 6) ผู้จัดการศึกษาและนักการศึกษาต้องเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมและสนับสนุนการถ่ายทอดวิธีการสอนและการนำไปใช้ สนับสนุนการจัดตั้งผู้นำเยาวชน (Youth-led) มีส่วนร่วมกับประชาสังคม ใช้ประโยชน์จาก ICT

(3) การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ โดย 1) ควรให้มีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และการอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ กลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ 2) ควรให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้เป็นระยะๆ ซึ่งจะช่วยสร้างความสนใจใหม่และฟื้นฟูเป้าประสงค์ใหม่ของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์จะช่วยสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและเชี่ยวชาญที่ต้องมีในทุกกระดับทั้ง ระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับชุมชน อย่างไรก็ตามกิจกรรมและกลไกการสร้างเครือข่ายและผู้มีส่วนร่วมควรสร้างขึ้นจากกลุ่มหรือเครือข่ายที่มีอยู่เดิม งานวิจัย เวทีเสวนา และตัวอย่างการจัดการศึกษาพลโลกศึกษาในระดับประเทศจะช่วยลดความตึงเครียดได้

2.6.2. แนวคิดการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (Education International Understanding: EIU) (ชนิตา รัชพลเมือง, 2557)

การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (Education International Understanding: EIU) เป็นแนวคิดร่วมสมัยในการจัดการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนและผลักดันโดยองค์การยูเนสโก นับแต่การประชุม UNESCO General Conference at its 18th session in 1974 ซึ่งได้มีการแนะนำเอกสาร เรื่อง “Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and relating to Human Rights and Fundamental Freedoms” แก่ผู้เข้าร่วมประชุมจากนานาประเทศ โดยการศึกษาเพื่อความเข้าใจ

อันติระหว่างประเทศครอบคลุมถึงการศึกษาเกี่ยวกับองค์การสหประชาชาติและสิทธิมนุษยชน ปัญหา ด้านสันติภาพ รวมทั้งประเด็นปัญหาโลกอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันติระหว่าง ประเทศเป็นการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการในทุกระดับและทุกรูปแบบของการศึกษา โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านความรู้ จริยธรรม และสุนทรียภาพ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อความเข้าใจอันติระหว่างประเทศ สามารถสรุปได้ดังนี้

- สิทธิมนุษยชนศึกษา (Human Rights Education) หมายถึง การฝึกอบรม การถ่ายทอด และการใช้ความพยายามในการให้ข้อมูล เพื่อมุ่งสร้างวัฒนธรรมสากลด้านสิทธิมนุษยชน โดยใช้กระบวนการให้ความรู้ ทักษะ และการหล่อหลอมทัศนคติเพื่อมุ่งให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

1. เสริมสร้างการเคารพสิทธิมนุษยชน และรากฐานของสันติภาพให้เข้มแข็ง
2. พัฒนาศักยภาพ และบุคลิกภาพของมนุษย์ รวมทั้งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่
3. ส่งเสริมความเข้าใจ ความเคารพ ความเท่าเทียม และมิตรภาพระหว่างชนทุกชาติ ทุกเชื้อชาติ สัญชาติ เผ่าพันธุ์ ทุกศาสนา และทุกกลุ่มภาษา
4. ให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมที่เป็นอิสระ
5. ให้เกิดการพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า และดำรงไว้ซึ่งสันติสุข (ยูเนสโก, 2552)

สิทธิมนุษยชนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนเองและสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม การเรียนรู้ทักษะใหม่และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสาร สิทธิมนุษยชนศึกษาเป็นการศึกษาระยะยาว โดยมุ่งหวังให้มีการสร้างความเข้าใจของประเด็นต่างๆ และเพิ่มพูนทักษะเพื่อสร้างความชัดเจนในเรื่องสิทธิของตนเอง และการสื่อสารความรู้กับผู้อื่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งการศึกษาที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

- สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) มีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมที่เมือง ทบิลีซี ประเทศรัสเซีย โดยเน้นบทบาทของการศึกษาที่ประชาชน เพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก และได้วางแนวทางหลักในการจัดการศึกษาขึ้น โดยสิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ และปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เน้นกระบวนการพัฒนาสาธารณชน ทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประชากร มลภาวะ ทรัพยากร การอนุรักษ์ การคมนาคม เทคโนโลยี การวางแผนเกี่ยวกับเมืองและชนบทกับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ เข้าใจปัจจัยที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ เพื่อสร้างเจตคติ พฤติกรรม และค่านิยมในอันที่จะรักษาหรือพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของตนเอง และของมนุษย์โดยรวม

- การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Education) เป็นการศึกษา ที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ทักษะ สมรรถนะ ค่านิยม และ สรรพวิทยาการที่ ต้องการ เพื่อประกันการ พัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังต้องเป็นการศึกษาในทุกระดับชั้น ในทุก บริบท ของสังคม เช่น การศึกษาในครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน และในชุมชน ทั้งนี้ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการศึกษาที่สนับสนุนความรับผิดชอบต่อในสิทธิพลเมือง และ ส่งเสริมประชาธิปไตย โดย ต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนและชุมชนได้ใช้สิทธิและความ รับผิดชอบของ ตนเองอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนยังหมายถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาที่ช่วยเสริมสร้างสมดุลในการพัฒนาของปัจเจกบุคคลอีกด้วย การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืนมีพื้นฐานมาจากความต้องการที่จะให้มวลมนุษยชาติในโลกได้มีโอกาสได้รับการศึกษา และได้ เรียนรู้ค่านิยม มีพฤติกรรมและรูปแบบของชีวิตที่ตนพึงพอใจ เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน และเพื่อสร้างสังคม ที่ดีงาม (ยูเนสโก, 2552)

- การศึกษาเพื่อความเป็นประชาธิปไตย/พลเมืองดี (Democracy/Citizenship Education) หมายถึง การศึกษาเพื่อปลูกฝังเยาวชนให้มีความเป็นพล โลก เพื่อเตรียมเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลก ที่ประเทศต่างๆ ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน อย่างแท้จริง ดังนั้นการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมจึงมิได้จำกัดอยู่แค่ในรัฐหรือประเทศเท่านั้น แต่ ครอบคลุมถึงระดับโลกด้วย โดย โคแกน (Cogan) เสนอว่าความเป็นพลเมืองจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ ความสำนึกในอัตลักษณ์ ความพึงใจในการได้รับสิทธิ การประสบ ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ระดับความสนใจและใส่ใจในประเด็นสาธารณะ และการยอมรับ ค่านิยมพื้นฐานทางสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นสังคมนั้น จะต้องสร้างทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองมี 8 ประการได้แก่ (1) ความสามารถในการมองเห็นและเข้าถึงปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมโลก (2) ความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นในเชิงความร่วมมือและรับผิดชอบต่อในบทบาทและหน้าที่ทาง สังคม (3) ความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับ เห็นคุณค่าและเปิดกว้างสำหรับความแตกต่างทาง วัฒนธรรม (4) ความสามารถที่จะคิดเชิงวิพากษ์ และคิดอย่างเป็นระบบ (5) ความมุ่งมั่นที่จะทำให้ ความขัดแย้งหมดไปด้วยสันติวิธี (6) ความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนการดำเนินชีวิตและอุปนิสัยการบริโภค เพื่อที่จะดูแลและปกป้องสิ่งแวดล้อม (7) ความสามารถที่จะตระหนักด้านสิทธิมนุษยชน (8) ความ มุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกได้

- สันติศึกษา (Peace/ Culture of Peace Education) หมายถึง การศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของสันติศึกษาเน้นการปลูกฝัง ทัศนคติให้ใฝ่สันติ หรืออย่างน้อยก็มีสมมุติฐานว่า เมื่อรู้วิธีแก้ไขปัญหาความรุนแรง รู้วิธีสร้าง สันติภาพแล้วจะได้นำไปใช้แก้ปัญหา นำความรู้ไปสร้างสันติ สันติศึกษาไม่ควรเพียงแต่เรียนรู้เรื่อง สันติภาพเท่านั้น หากแต่ควรเรียนรู้ที่จะใช้สันติวิธีด้วย

2.6.3. การรับรู้เกี่ยวกับโลก (global awareness) หมายถึง ความสามารถของ บุคคลแต่ละคนในการมองเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของโลกอันกว้างใหญ่และมีระบบการติดต่อสัมพันธ์ กันโดยมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1) การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย (voluntary simplicity) หมายถึงความสามารถในการตัดสินใจในการเลือกบริโภคอย่างเหมาะสม พึงพอใจ และมีเสรีภาพจากความต้องการที่เกินจำเป็น หรือหมายถึงการดำเนินชีวิตด้วยความคิด ความระมัดระวังและการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์แบบพลวัตระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ไม่ใช่ด้วยการผลาญทรัพยากรธรรมชาติ

2) การพัฒนาแบบสมดุล (balance development) หมายถึงการใช้ทรัพยากรพลังงาน การติดต่อสัมพันธ์กับประเทศอื่น และการทำงานอย่างพอเหมาะพอควร ไม่มากหรือน้อยเกินไปของบุคคลและชุมชน ด้วยการพึ่งพาตนเองและผู้อื่นด้วยความรู้สึกที่มีอิสระ มีสิทธิเท่าเทียมกัน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างนานาชาติ (international reciprocity) หมายถึงการที่ชุมชนหรือประเทศแต่ละแห่งมีบทบาทของการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับด้านวัฒนธรรมด้วยความรู้สึกและการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีปัญหาในเรื่องเขตแดนทางภูมิศาสตร์หรือทางการเมืองเป็นอุปสรรค

4) เทคโนโลยีที่เหมาะสม (appropriate technology) หมายถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนามาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งความเหมาะสมของเทคโนโลยีในแต่ละสังคมไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน

5) การมีวิถีชีวิตแบบยั่งยืน (sustainable lifestyle) หมายถึงความสามารถในการจัดการชีวิตของตนเองให้อยู่ในวิถีทางที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เป็นการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานของความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีอย่างมีเหตุผล และรวมไปถึงความสมดุลต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมด้วย

2.6.4. การคิดคำนึงถึงโลก (global thinking) หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในโลก เนื่องจากปัญหาหลายๆ อย่างในปัจจุบันไม่สามารถหยุดยั้งแก้ไขได้โดยการดำเนิน การของชาติใดชาติหนึ่ง แต่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกประเทศ

สรุปแนวทางทางการศึกษา 3 แนวทางได้แก่ การศึกษาเพื่อความเป็นพลโลก (Global Citizenship Education) การศึกษาเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (Education for International Understanding) และการศึกษาเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Education for 21st Century Skills) เมื่อนำมาสังเคราะห์หาค่าองค์ประกอบหลักเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทยในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยจะได้องค์ประกอบที่นำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากทบทวนวรรณกรรมดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์แนวทางทางการศึกษา

องค์ประกอบ	ขอบเขตเนื้อหา	GCE	EIU	ME
ด้านการตระหนักรู้ ความรู้ความ	1. ความเสมอภาคและยุติธรรมในสังคม (Social justice and equity)	/		/
	2. ความหลากหลาย (Diversity)	/		/

องค์ประกอบ	ขอบเขตเนื้อหา	GCE	EIU	ME
เข้าใจ (Awareness)	3. โลกาภิวัตน์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Globalization and interdependence)	/	/	
	4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development)	/		
	5. สันติภาพและความขัดแย้ง (Peace and conflict)	/	/	
	6. สิทธิมนุษยชนศึกษา		/	
	7. สิ่งแวดล้อมศึกษา		/	
	8. ความเป็นประชาธิปไตยหรือความเป็นพลเมือง	/	/	
ด้านทัศนคติ (Attitude)	1. สำนึกในอัตลักษณ์และเห็นคุณค่าในตนเอง (Sense of identity and self esteem)	/	/	
	2. เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)	/		
	3. มีความยึดมั่นในความยุติธรรมและเสมอภาคในสังคม (Commitment to social justice and equity)	/		
	4. เห็นคุณค่าและเคารพในความหลากหลาย (Value and respect for diversity)	/	/	/
	5. สนใจในสิ่งแวดล้อมและยึดมั่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน	/		
	6. เชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถสร้างความแตกต่างได้ (Belief that people can make a difference)	/		/
	ตระหนักในสถานะที่ชนชาติต่างๆ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น		/	
	ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของทุกคน ทุกกลุ่มคน และทุกชาติที่มีต่อกัน		/	
	เข้าใจในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับนานาชาติ		/	
	ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างในมิติต่างๆทางสังคมและวัฒนธรรม			/
ด้านทักษะ (Skills)	1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)	/		/
	2. การคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking)	/		
	3. ความสามารถในการโต้แย้งให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Ability to argue effectively)	/		/
	4. ความสามารถในการท้าทายต่อความยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมกัน (Ability to challenge injustice and inequalities)	/		

องค์ประกอบ	ขอบเขตเนื้อหา	GCE	EIU	ME
	5. เคารพในบุคคลและสิ่งต่างๆ	/		/
	6. ความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Co-operation and conflict resolution)	/	/	
	7. การทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative)	/	/	
	8. ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill)	/	/	/
	9. การลงมือปฏิบัติ (Taking action)	/		/
	10. ทักษะการตัดสินใจเชิงประชาธิปไตย			/
ความมุ่งหวัง ในอนาคต	1. ทศนคติเชิงบวกต่ออัตลักษณ์ที่มีหลากหลายระดับ และมีโอกาสที่จะเกิดอัตลักษณ์ร่วมที่อยู่เหนือวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์เฉพาะของคนใดคนหนึ่ง	/		
	2. สำนึกในการพึ่งพาซึ่งกันและกัน	/		
	3. มีใจเปิดรับสิ่งใหม่	/		
	4. ปรารถนาต่อการสร้างความแตกต่าง	/	/	
	5. มีพันธสัญญาและรับผิดชอบในสิทธิ	/	/	
	6. มีพันธสัญญาต่อสันติภาพ	/	/	
	7. มีพันธสัญญาต่อความยุติธรรม	/		
	8. มีพันธสัญญาต่อความยั่งยืน	/		
	9. สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันได้		/	/
	10. สามารถวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในสังคม		/	/
	11. สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามขอบเขตสิทธิ ความเป็นพลเมือง		/	/
	12. ลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในสังคม		/	
	13. ความสามารถในการสื่อสาร		/	
	14. เรียนรู้ตลอดชีวิต		/	
	15. รักษา และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม		/	

จากการวิเคราะห์แนวทางเสริมสร้างด้านการตระหนักรู้ ความรู้ความเข้าใจ (Awareness) สำหรับเยาวชนคือเรื่องความเสมอภาคและยุติธรรมในสังคม ความหลากหลาย โลกาวัดถิ่นและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สันติภาพและความขัดแย้ง และความเป็นพลเมือง ส่วนด้านทัศนคติ (Attitude) ได้แก่เรื่อง สำนึกในอัตลักษณ์และเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่าและเคารพในความหลากหลาย และเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถสร้างความแตกต่างได้ ด้านสุดท้ายคือด้านทักษะ (Skills) ที่มุ่งเสริมสร้างในเรื่องการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถโต้แย้งให้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ เคารพในบุคคลและสิ่งต่างๆ ความสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี การทำงานแบบร่วมมือ มีทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และลงมือปฏิบัติจริงได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดคุณลักษณะในตัวเยาวชนคือ ปรารถนาต่อการสร้างความแตกต่าง มีพันธสัญญาและรับผิดชอบในสิทธิ มีพันธสัญญาต่อสันติภาพ

รับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบันได้ วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามขอบเขตสิทธิความเป็นพลเมือง

2.7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.7.1. งานวิจัยในประเทศ

รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล (2557) เรื่อง แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อรองรับข้อตกลงประชาคมอาเซียน และแนวโน้มการศึกษาระดับอุดมศึกษาของโลก งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อกำหนดกรอบแนวทางและตัวบ่งชี้การปฏิรูปการศึกษา ระดับอุดมศึกษารอบทศวรรษที่สองและสอดคล้องกับข้อตกลงประชาคมอาเซียนและแนวโน้มความต้องการของโลก 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษารอบทศวรรษที่สองและสอดคล้องกับข้อตกลงประชาคมอาเซียน และแนวโน้มความต้องการของโลก และ 3) เพื่อกำหนดและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา โดยพิจารณาศึกษาจากการเปรียบเทียบเพื่อให้ได้แนวทางที่ต้องการพัฒนา ผลการสังเคราะห์กรอบแนวทางและตัวบ่งชี้การปฏิรูปการศึกษารอบทศวรรษที่สองและ สอดคล้องกับข้อตกลงประชาคมอาเซียนและแนวโน้มความต้องการของโลก พบว่าแต่ละคณะต้องปรับเปลี่ยนผลิตคุณภาพการศึกษาและ สถานศึกษา โอกาสทางการศึกษา ประสิทธิภาพทางการศึกษา ความเป็นสากล การผลิตบัณฑิตตาม ความต้องการของตลาดแรงงาน และการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพล ต่อการปฏิรูปการศึกษารอบทศวรรษที่สองและสอดคล้องกับข้อตกลงประชาคมอาเซียนและแนวโน้ม ความต้องการของโลกคือความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและวุฒิการศึกษาของอาจารย์

ภพชน เชื้อมทอง (2556) ได้วิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พบว่านักศึกษามีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนใน 3 ด้านคือด้านนานาชาติ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการประกอบอาชีพอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาความแตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่ามีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่แตกต่างกัน แต่รับรู้ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในด้านการเปิดเสรีการค้า การเปิดเสรีการบริการ การเปิดเสรีการลงทุน และการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออยู่ในระดับมาก

จตุพล ยงศิริ (2555) ได้ศึกษานโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนโดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบเชิงสหวิทยาการของจอร์จ เบอร์เรเดย์ พบว่า นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนมีจุดร่วมคล้ายคลึงกัน 3 ประการคือ 1) การขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง 2) การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา 3) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบของนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนพบว่า การเมืองการปกครอง สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จำนวนประชากรและสภาพการณ์

ทางเศรษฐกิจของประเทศในประชาคมอาเซียนส่งผลให้นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกัน

สำหรับกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของสถาบันการศึกษาไทยที่ได้ดำเนินการไปบ้างแล้วจากงานวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558 ของหน่วยงานผลิตบัณฑิตในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พบใน 4 ด้านคือด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านวิจัยและบริการวิชาการ ด้านพัฒนานักศึกษา และด้านพัฒนาบุคลากร พบว่ามีการเตรียมความพร้อมในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้วยการสอดแทรกเนื้อหาการสอนที่เป็นภาษาอังกฤษ มีการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษเบื้องต้นกับนักศึกษา และส่งเสริมให้นักศึกษานำเสนอผลงานเป็นภาษาอังกฤษ ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมที่เป็นภาษาอังกฤษนอกห้องเรียน นอกจากนี้ทุกคณะวิชาจะมีการปรับปรุงหลักสูตรหรือเปิดหลักสูตรใหม่ทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนในหมวดวิชาเลือกเสรี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้กับนักศึกษาคือการจัดกิจกรรมระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาต่างประเทศ โดยแต่ละคณะจะมีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศในลักษณะการแลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษาในคณะกับนักศึกษาต่างประเทศโดยอาจเป็นในรูปแบบการย้ายโอนหน่วยกิตซึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างคณะกับมหาวิทยาลัย ส่วนนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนก็จะมาเล่าประสบการณ์สู่นักศึกษาคนอื่น

ด้านวิจัยและบริการวิชาการ คณะวิชาต่างๆ มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน มีการจัดโครงการความเข้มแข็งด้านการวิจัยและการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการทำงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย มีการส่งเสริมให้ทำวิจัยร่วมกันภายในกลุ่มประเทศอาเซียนหรือกับบุคลากรจากมหาวิทยาลัยเครือข่ายร่วมจากนั้นนำเสนอผลงานวิจัยในที่ประชุมระดับชาติและพัฒนาไปสู่ระดับนานาชาติ สนับสนุนการส่งผลงานทางวิชาการตีพิมพ์ในวารสาร ในด้านการบริการวิชาการ แต่ละคณะจะมีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

ด้านพัฒนานักศึกษา มีการกำหนดการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ด้านประชาคมอาเซียนไว้ในแผนงบประมาณ เปิดโอกาสให้นักศึกษาพัฒนาภาษาอังกฤษร่วมกับอาจารย์ชาวต่างประเทศและอาจารย์ในคณะที่สอนรายวิชาภาษาอังกฤษ สนับสนุนนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ English Camp จัดส่งนักศึกษาไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน และประเทศอื่นที่มีกิจกรรมในแนวทางเดียวกันจากนั้นเปิดเวทีให้นักศึกษาทั้งสองสถาบันมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของนักศึกษาในการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการแสดงศิลปวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศด้วยเพื่อให้เห็นความแตกต่างของวัฒนธรรมในแต่ละประเทศกลุ่มอาเซียน

ด้านพัฒนาบุคลากร มีการจัดอบรมภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมให้บุคลากร มีโครงการสนับสนุนบุคลากรเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างมหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจในบริบทของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเน้นเรื่องค่านิยม ความเป็นตัวตน ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

ส่วนการเตรียมความพร้อมในด้านความร่วมมือกับประเทศในอาเซียน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในอาเซียน แต่ละคณะจะจัดส่งตัวแทนอาจารย์และบุคลากรไปศึกษาดู

งานในต่างประเทศแล้วนำความรู้ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน ส่วนบุคลากรก็ได้ศึกษาดูกระบวนการทำงานในรูปแบบต่างๆ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ด้านนักศึกษาก็มีการแลกเปลี่ยนในทั้งสองทางคือส่งนักศึกษาในคณะไปเรียนยังต่างประเทศ และเปิดรับนักศึกษาจากต่างประเทศมาเรียนในคณะเพื่อสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่าง นอกจากนี้ยังมี การจัดค่ายที่นักศึกษาไปทำร่วมกับนักศึกษาต่างชาติ

เพ็ชรี รูปะวิเชตร์ (2555) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาให้นักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการข้ามวัฒนธรรมและการวางแผนอาชีพเพื่อรองรับความเป็นภูมิภาคอาเซียนและระดับสากล ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาทั้งหมด 4 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 คือการอบรมพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการข้ามวัฒนธรรมและประชาคมอาเซียน โดยจัดอบรมแบบเสริมนอกหลักสูตรด้วยกระบวนการอบรม มีการบรรยาย การอภิปรายของวิทยากรที่ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่ช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและแรงจูงใจที่ต้องการทำงานกับชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยให้ นักศึกษามีแนวทางการวางแผนอาชีพในอนาคตชัดเจนขึ้น รูปแบบที่ 2 คือกิจกรรมการพัฒนาบรรจุอยู่เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่ต้องเรียน รูปแบบที่ 3 คือการมอบหมายงานให้นักศึกษาได้ทำงานกลุ่มเพื่อค้นคว้าแล้วนำมาสรุปนำเสนอในชั้นเรียน และรูปแบบที่ 4 คือการจัดเป็นกิจกรรมเสริมให้กับนักศึกษาในการพบปะระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาในความดูแลก่อนจบการศึกษา ก็จะช่วยสร้างความตระหนักในการเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานข้ามวัฒนธรรมและการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน สำหรับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรมีรูปแบบการอบรมที่น่าสนใจ เช่นวิทยากรหลากหลาย คัดเลือกนักศึกษาที่สนใจจริง มีการกำหนดเงื่อนไขเช่นการให้วุฒิปัตร์เมื่อจบการอบรม นอกจากนี้ควรมีการแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มตามศักยภาพ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพไปในขณะเดียวกัน

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2556) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานะภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามพบว่า ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานะภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียนเกิดขึ้นได้จากกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติที่จะทำให้เกิดคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ คือการเพิ่มแผนการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน บรรจุเนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรมไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา โรงเรียนในชุมชนต้องกำหนดเรื่องศิลปวัฒนธรรมชุมชนเป็นภารกิจหลักในจุดมุ่งหมายทางการศึกษา แนวนโยบายการศึกษา แนวทางจัดการศึกษา และแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยต้องระบุดึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน และมีแนวทางและมาตรการในการดำเนินงานไว้ สำหรับวิธีการเรียนรู้เพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียน ต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมความเป็นตัวตน ขณะเดียวกันต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องมีการพึ่งพากัน มีการพัฒนาความร่วมมือกันด้านวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน

อุษณีย์ พรหมศรียา (2555) ได้วิจัยเรื่องความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานี ในการเข้าสู่ตลาดแรงงานเศรษฐกิจอาเซียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ระดับปานกลาง โดย

มีความรู้ในเรื่องเป้าหมายการสร้างประชาคมอาเซียนน้อยที่สุด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการให้ความรู้ของสถาบันการศึกษาลำดับแรกคืออาจารย์ผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของประชาคมอาเซียน รองลงมาคือสถานศึกษาสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และอาจารย์ผู้สอนควรมีความรู้ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแก่นักศึกษา สามารถให้คำแนะนำในการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียนแก่นักศึกษาได้ ส่วนระดับความพร้อมของนักศึกษาในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน การศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อสามารถทำงานร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน การเข้าฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ และภาษาประเทศเพื่อนบ้านนอกเหนือจากที่ได้เรียนในมหาวิทยาลัย

เจ็จันท์ วงศ์พลกานันท์ (2549) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญ และปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย พบว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีมอญประกอบด้วย 3 กระบวนการหลักคือ 1) ความพยายามสร้าง “อดีต” ขึ้นมารับใช้ปัจจุบัน ด้วยการออกแบบเครื่องแต่งกายเลียนแบบเครื่องแต่งกายในสมัยโบราณ 2) การแสดงบทบาทที่ท้าทายต่อรองและประนีประนอม ได้แก่ประเพณีประดิษฐ์อันมีรากเหง้ามาจากอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การประดับธงชาติที่มีสัญลักษณ์ที่เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายของการต่อสู้ชาติ การประดิษฐ์เพลงชาติ การจัดงานวันชาติ การกำหนดวันแต่งชุดประจำชาติ การเปิดสอนภาษามอญ และ 3) การแสวงหาความหมายและแหล่งอ้างอิงใหม่ๆ โดยมีการใช้วาทกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองว่า “ตัวเป็นมอญ แต่ใจเป็นไทย” คือการอ้างอิงกับความเป็นคนไทยซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่ดีกว่าในสายตาของชาวมอญเมื่อเปรียบเทียบกับพม่า

นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีมอญขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอก อันเกิดจากการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการสร้างพรหมแดนชาติพันธุ์ ด้วยการเลือกสรรความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาเป็นสัญลักษณ์เพื่ออ้างไว้ซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน จากการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมชาวมอญรู้สึกว่ามีคุณค่าใน การนับถือศาสนามากกว่ากลุ่มวัฒนธรรมอื่น ในด้านการแต่งกายมีการต่อชายผ้าขึ้น นาฏศิลป์และดนตรีคล้ายคลึงกับพม่า

จิฎาดา ยอดแก้ว (2547) ได้ศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อนำเสนอการสร้างสรรคสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายและแสดงภาพลักษณ์ของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมที่สามารถสื่อความหมายและแสดงภาพสัญลักษณ์ได้ข้อค้นพบดังนี้ 1) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยได้แก่ ธงชาติไทย, ตราประจำชาติ, ช้างไทย, เรือสุพรรณหงส์, การไหว้, ดอกราชพฤกษ์, วัดอรุณราชวราราม, ศาลาไทย, โขน, เครื่องเบญจรงค์, มวยไทย, ชุดประจำชาติ, รอยยิ้ม, พวงมาลัยและสามล้อเครื่อง 2) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศลาวได้แก่ ธงชาติลาว, ตราประจำชาติลาว, ประเพณีวันขึ้นปีใหม่หลวงพระบาง, ดอกจำปาหรือลั่นทม, พระธาตุหลวง, ประตูลี้, แคน, การละเล่นหมอลำ, ชุดประจำชาติลาวและกระติบข้าวเหนียว 3) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศกัมพูชาได้แก่ ธงชาติกัมพูชา, ตราประจำชาติ, ปราสาทนครวัดนครธม, รูปสลักนางอัปสร, การแกะสลักหิน, การโพนผ้ากร้อม้า 4) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศพม่า ได้แก่

ธงชาติพม่า, ตราประจำชาติพม่า, เจดีย์ชเวดากอง, การแสดงหุ่นกระบอก, การฟ้อนรำปะแ้ว, พิณสิบสามสาย, งานสลักไม้, เครื่องเงิน, ชุดประจำชาติพม่า, สตรีพม่าและบุตรีพม่าหรือเชอรูท 5) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศเวียดนามได้แก่ ธงชาติเวียดนาม, ตราประจำชาติเวียดนาม, ชาวประมง, ดอกไฮโดรหรือดอกท้อ, พระราชวังเมืองเว้, ละครหุ่นกระบอกน้ำ, พิณสายเดี่ยว “ตูม”, การปักผ้า, ชุดประจำชาติชาวเวียดนามและรถสามล้อ “ซิกโคล” 6) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ ธงชาติสิงคโปร์, ตราประจำชาติสิงคโปร์, เซอร์โทมัส สแตมฟอร์ด แรฟเฟิลส์, ความหลากหลายทางเชื้อชาติ, สิงโต, เมืองท่าที่สำคัญในอาเซียน, ดอกแวนด้า มิส จัวคิม, เมอร์ไลออน, ซันเทค ซิตี้, และสิงคโปร์สลิง ค็อกเทล 7) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ธงชาติมาเลเซีย, ตราสัญลักษณ์ประจำชาติ, เสือเหลือง, (เสือโคร่ง), ดอกไม้ประจำชาติบุหงารายา, ตึกแฝด “เปโตรนาส ทาวเวอร์”, เมนารา, กัวลาลัมเปอร์ ทาวเวอร์ หอโถมนาคม, ซาปี, ศิลปะการทอผ้าแบบสอดด้ายเงินด้ายทอง, การเล่นว่าวยักษ์, หัญจะสีลัดและชุดประจำชาติมาเลเซีย 8) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ธงชาติอินโดนีเซีย, ตราประจำชาติ, ครุฑ, หมูเกาะบาห์ลี, พุทธสถานบุโรพุทโธ, สถาปัตยกรรมบาห์ลี, การแสดงวอยัง, ระบำบารอง, ผ้าบาติกและชุดแต่งกายชาวบาห์ลี 9) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศบรูไน ได้แก่ ธงชาติบรูไน, ตราสัญลักษณ์ประจำชาติ, องค์กรสุลต่าน ฮัลซันนัล โบลเกียห์, พระราชวังอิสตานา นูร์ล อีมาน, มัสยิดโอมาร์ อาลี ไชฟัดดิน, มัสยิดจาเม อาร์ ฮัลซันนัล โบลเกียห์และชุดประจำชาติบรูไน 10) สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศฟิลิปปินส์ ได้แก่ ธงชาติฟิลิปปินส์, ตราประจำชาติ, ฮวน เดอ ลา ดรูซ, ดอกซัมปากิต้าหรือดอกมะลิ, การแสดงทินิกลิง, การเต้นบายานิฮาน, ชุดประจำชาติ, การทำนาบนไหล่เขา, ควายและรถจี๊ป

2.6.2. งานวิจัยต่างประเทศ

Lakrintis (2011) ได้วิจัยเรื่อง Regional Identity Formation in Southeast Asia and the Role of the European Union. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง EU กับ ASEAN และความพยายามของ EU ในการส่งเสริมโน้ตค้นเรื่องอัตลักษณ์ภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในส่วนแรกจะเป็นการศึกษาปรากฏการณ์การรวมตัวเป็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และวิเคราะห์บทบาทของอาเซียนในฐานะองค์การภูมิภาค ส่วนที่สองเป็นการประเมินยุทธศาสตร์การส่งเสริมและความสัมพันธ์ของ EU ในปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองกับ ASEAN และศึกษาการโต้ตอบกันระหว่างสองภูมิภาคผ่านการวิเคราะห์บทบาทของการประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Meeting: ASEM) ส่วนที่สามคือการประเมินนโยบายของ EU ที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในบริบทที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรมและภูมิหลังทางการเมือง ผลการศึกษาปรากฏการณ์การรวมตัวเป็นภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบทบาทของอาเซียนพบว่า การรวมตัวกันของอาเซียนเกิดจากความพยายามที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมถึงความต้องการลดผลกระทบด้านลบที่เกิดจากเหตุการณ์ตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต กระบวนการรวมตัวกันของอาเซียนเป็นไปอย่างก้าวกระโดดใน 3 ลักษณะคือ เป็นการรวมตัวแบบหันหน้าเข้าหา

กันและมีอำนาจในภูมิภาค เป็นการสร้างสถาบันที่มีความอ่อนไหว รวมถึงเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของภูมิภาค จึงทำให้ในเวลาต่อมาอาเซียนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 5 ประเทศ รวมถึงการสร้างอาเซียนบวกสามด้วยเหตุที่ว่าจีน เกาหลีใต้และญี่ปุ่นต่างเห็นถึงบทบาทที่สำคัญของอาเซียนในภูมิภาค จึงเข้าร่วมในสมาคมอาเซียนด้วย

Jonsson (2010) ได้วิจัยเรื่อง Unity-in-Diversity? Regional Identity-building in Southeast Asia. โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่ออภิปรายประเด็นการรวมกลุ่มภูมิภาค และการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) เพื่อหาอัตลักษณ์ภูมิภาคโดยเชื่อมโยงกับความพยายามในการรวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การสร้างอัตลักษณ์ของชาติ และสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ งานวิจัยนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักคือ 1) การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาค 2) ภูมิภาคนิยมและความร่วมมือในภูมิภาค ความตึงเครียดจากความหลากหลาย และ 3) ความยากลำบากในการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคในสังคมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยศึกษาจากลาวและพม่า ข้อค้นพบจะเป็นบทบาทและความพยายามในการรวมส่วนเนื้อหาที่แตกต่างกันของวรรณกรรมเพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น และเชื่อมโยงกับการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

องค์การสหประชาชาติ (2009) องค์การสหประชาชาติ (2009) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “Enhancement of awareness about diversity of culture and provision of equal opportunity for obtaining social and learning skills in international cooperation” โดยมีเป้าหมายของการศึกษาคือเพื่อศึกษาว่าคนรุ่นเยาว์จะเกิดการรับรู้และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร และผลกระทบอะไรที่โรงเรียนได้รับจากการพัฒนาทักษะและให้ความรู้เพื่อการขัดเกลาทางสังคมที่ดีขึ้นในสถานการณ์ยุคโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างความตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้แก่ 1) หลักสูตรในโรงเรียน 2) สิ่งแวดล้อมซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคคลไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หรือได้รับการสั่งสอน 3) เพื่อนและสมาชิกครอบครัว 4) บรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนส่งผลกระทบที่มีนัยสำคัญทางกระบวนการทางการศึกษา แนวคิดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองทั้งที่เป็นหลักสูตรรายวิชา และที่บูรณาการอยู่ในวิชาอื่น เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมที่สร้างความหมาย (Meaning-making) การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพเมื่อผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์ที่มีสภาพแวดล้อมเกี่ยวข้องกับหัวเรื่องนั้นๆ ขณะที่การเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ จะเกิดขึ้นจากความสนใจของผู้เรียนที่เกิดจากการจัดบรรยากาศเปิดกว้างสำหรับการอภิปรายถกเถียง รวมไปถึงความเชื่อมโยงของการเรียนรู้เชิงบวกและการมีบุคคลต้นแบบ สำหรับบทบาทของบรรยากาศการเรียนรู้ในสังคม ชุมชน และโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน เนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมใช้ได้ดีสำหรับการขัดเกลาทางสังคมของคนรุ่นเยาว์ในทุกประเทศ ส่วนตัวชี้วัดความเข้าใจของคนรุ่นเยาว์ที่มีต่อธรรมชาติของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบัน เป้าหมายคือการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมพบว่า 1) การให้ความรู้อย่างกว้างขวางในเรื่องเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบในวงจำกัดสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา คนกลุ่มนี้จะได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ความเป็นจริงจากบริบทรอบตัว และประเด็นนี้มีการอธิบายเชิงทฤษฎีไว้เพียงเล็กน้อย 2) กลุ่มสังคมที่แตกต่างกันแม้อยู่ในประเทศเดียวกัน เกิดการรับรู้

และมีค่านิยมต่อสถานการณ์ที่เขาดำรงชีวิตอยู่แตกต่างกันไปด้วย ผลทางการศึกษาต่อการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันควรมีอิทธิพลและประสิทธิภาพที่มากกว่าที่เป็นอยู่

3) การศึกษาเพื่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในฐานะการเรียนการสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมประชาธิปไตยที่จะช่วยสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งเดียวที่บรรลุเป้าหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการสอนเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวยังไม่ได้รับความร่วมมืออย่างเพียงพอจากหลักสูตรที่มีอยู่

4) ประเพณีประชาธิปไตยและระดับสุขภาวะของพลเมืองในสังคมเป็นตัวตัดสินค่านิยมและพฤติกรรมของคนที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประชาธิปไตย ประเพณีที่ปฏิบัติมายาวนานกว่าและเฟื่องฟูกว่า นั่นคือตัวชี้วัดความเสมอภาคและความมั่นคง

Tagatac (2005) ได้วิจัยเรื่อง Forming a Regional Identity in Southeast Asia: The Role of Non-For Profit Organizations and Regional Volunteering เพื่อความเป็นภูมิภาคอย่างแท้จริง พลเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นต้องรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย ต้องเปิดเขตแดนและพลเมืองสามารถเคลื่อนย้ายไปยังประเทศอื่นในภูมิภาคได้อย่างเสรี ความสำเร็จที่ควรต้องรู้จักผู้อื่น เคารพผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ โดยใช้ความรู้จากประสบการณ์ ดังเช่นอาสาสมัครในSEA Corps ลักษณะสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือความหลากหลายในวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา ซึ่งมีข้อเสียเปรียบคือกลุ่มอำนาจปกครองยังยึดมั่นอยู่ในอำนาจ และยังไม่ค่อยยอมรับกลุ่มพลเมืองของภูมิภาค และจนกว่าพลเมืองของภูมิภาคจะได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองอาเซียน อัตลักษณ์ภูมิภาคจึงจะเกิดขึ้นได้ โครงสร้างการปกครองของประเทศสมาชิกในอาเซียนยังไม่ถูกนับรวม หรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อแนวคิดASEAN กฎเกณฑ์ที่จะป้องกันการครอบงำจากอำนาจในด้านลบคือการตระหนักรู้ และการศึกษาจากประสบการณ์ในบริบทนานาชาติผ่านการทำหน้าที่อาสาสมัครเพื่อให้ยอมรับความหลากหลายและการมีมรดกร่วม ดังนั้นการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคคือความพยายามให้มันขึ้นและเป็นความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง พลเมืองและผู้นำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องประเมินนวัตกรรมและความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์เสียใหม่ อัตลักษณ์ภูมิภาคคือการเปลี่ยนรูปในจุดที่ชนบประเพณีวัฒนธรรมพบกับอนาคต

Amaliatul Izzaha and R.A. Widya N (2014) ได้วิจัยเรื่อง Shaping ASEAN identity with ASEAN Education Programs พบว่าประชาคมอาเซียนประกอบด้วย 3 เสาหลักที่มีความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันและกันไว้อย่างที่ไม่สามารถแยกเสาหนึ่งเสาใดออกจากเสาอื่นได้ ในส่วนเสาประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ควรสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกได้ดีขึ้น และยังทำให้เสาการเมืองและความมั่นคง และเสาเศรษฐกิจเกิดขึ้นได้จริง อาเซียนซึ่งเป็นองค์กรรัฐบาลระหว่างประเทศ (Intergovernmental organization) ต้องการความตระหนักรู้ร่วมกัน (Collective awareness) และความเกี่ยวพันโยงใยกันในการสร้างความร่วมมือซึ่งเป็นขั้นตอนของการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิก ความตระหนักต่อการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ปัญหาทางเศรษฐกิจในอดีตที่ทำให้ประเทศสมาชิกเกิดความตระหนักว่าต้องรวมตัวกันโดยการสร้างความแข็งแกร่งและร่วมมือกันภายในภูมิภาค ขณะที่สถานการณ์ท้าทายต่างๆ ในสังคมโลกปัจจุบัน อาทิ การก่อการร้าย อาวุธนิวเคลียร์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ความตระหนักร่วม (Collective identity) จะเกิดขึ้นเมื่อคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเกิดความเข้าใจและสำนึกในสิ่งเดียวกันและเชื่อมั่นว่าแต่ละคนจะเกิดความตระหนัก

ในสิ่งนั้นๆ ในการแพร่กระจายค่านิยมความตระหนักรู้อาเซียนต้องเป็นความตระหนักรู้ในทุกด้าน เริ่มตั้งแต่รัฐบาลจนถึงกลุ่มสังคม และจะสัมฤทธิ์ผลเมื่อสังคมอาเซียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ดังนั้นอาเซียนต้องใช้ปัจจัยตัวเดียวกันในการสร้างความตระหนักรู้ที่เกิดจากความสนใจในสิ่งเดียวกัน (Common interest) ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมอาเซียน (ASEAN common identity)

Katzenstein (2007) ได้วิจัย The Evolution of Regionalism in East Asia ว่าเรื่องการรวมตัวเป็นภูมิภาคส่งผลกระทบต่อการเมืองโลก โดยส่วนใหญ่จะมองในประเด็นของภูมิภาค ประเทศ แต่ความเป็นภูมิภาคกับการเมืองไม่ได้ถูกกำหนดโดยสภาพภูมิประเทศ อย่างไรก็ตาม ลักษณะการรวมตัวของสองภูมิภาคนี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้านการเมือง สังคม ประวัติศาสตร์ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ การรวมตัวเป็นภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบทบาทของอาเซียนเกิดจากความพยายามที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมถึงความต้องการลดผลกระทบด้านลบที่เกิดจากเหตุการณ์ตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต กระบวนการรวมตัวกันของอาเซียนเป็นไปอย่างก้าวกระโดดใน 3 ลักษณะคือ เป็นการรวมตัวแบบหันหน้าเข้าหากันและมีอำนาจแห่งภูมิภาค เป็นการสร้างสถาบันที่มีความอ่อนไหว รวมถึงเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของภูมิภาค แม้ว่าอัตลักษณ์ภูมิภาคจะยังไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่ก็มีลำดับขั้นทางประวัติศาสตร์สำหรับอัตลักษณ์ภูมิภาค และมีอยู่พร้อมกับการเกิดขึ้นของอาเซียน การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนกลายมาเป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการคงอยู่ของอาเซียน การรวมตัวเป็นสมาคมอาเซียนเป็นเรื่องสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นการสร้างโอกาสต่างๆให้เกิดขึ้น มโนทัศน์ “ค่านิยมอาเซียน” ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงอยู่ระหว่างตะวันตกและตะวันออก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคยังเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมต่อไป ความแตกต่างระหว่างสังคมตะวันตกกับตะวันออกสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความแข็งแกร่งของแนวคิดอัตลักษณ์ร่วมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Julie Gilson (2004) และ Yeo Lay Hwee (2004) ได้วิจัยเรื่อง Collective Identity-building through Trans-regionalism: ASEM and East Asian Regional Identity พบว่า บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ และการพัฒนาความรู้สึกความเป็นพวกเรา “We-ness” สร้างขึ้นได้จากสถาบัน ซึ่งเป็นช่องทางของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กระทำการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐที่จะต้องจัดทำปฏิญญาหรือข้อตกลง ระดับของความเป็นสถาบันต่อกรอบการทำงาน 3 ระดับได้แก่ 1) การปฏิบัติในระดับความรู้ความเข้าใจ 2) สำหรับอาเซียน สถาบันอาจรวมถึงระดับความคาดหวังซึ่งกันและกัน ทั้งที่เป็นกฎเกณฑ์และจารีต โครงสร้างอาเซียนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีส่วนช่วยสร้างความคาดหวังของพฤติกรรมระหว่างสมาชิกที่ต้องยึดมั่น 3) การปฏิบัติอย่างเป็นทางการของอาเซียนต่อองค์กรระหว่างประเทศที่สร้างขึ้นจากหน่วยบัญชาการและสนธิสัญญา โดยที่สมาชิกอาเซียนต้องร่วมเป็นภาคีต่อกฎเกณฑ์ สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้สึกเป็นภาคร่วมอาจจะทำการต่อต้านได้ กรอบแนวทางการปฏิบัติงานดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทของกฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนพลเมืองให้เป็นผู้มีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ และสะท้อนความสนใจของผู้มีส่วนร่วมจากกระบวนการที่เขาปฏิสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นอัตลักษณ์และการรับรู้ร่วมกันก็ถูกประกอบขึ้นไปด้วยกัน ความเป็นภูมิกษัตริย์ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์การเมือง อุดมการณ์ ความรู้ และอัตลักษณ์ และการเป็นภูมิกษัตริย์

ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการได้แก่ 1) บริเวณของภูมิภาค ได้แก่ สภามหาวิทยาลัย และ
อุปสรรคจากธรรมชาติ 2) องค์ประกอบของภูมิภาค ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
และการข้ามผ่านความเป็นท้องถิ่น 3) สังคมแห่งภูมิภาค จากกฎเกณฑ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทั้งที่เป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ 4) ประชาคมภูมิภาค ได้แก่การติดต่อสื่อสารกันในสังคม การมีค่านิยม
และการปฏิบัติร่วมกัน และสังคมที่มีพลเมืองข้ามชาติ และ 5) องค์การปกครองแห่งสถาบันภูมิภาค ที่มี
โครงสร้างที่กำหนดไว้อย่างถาวร และมีผู้กระทำการที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการสร้างเสริมอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ตอนตามวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน

การศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน เป็นศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการศึกษาเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน และจากการรับรู้ของเยาวชน โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary research) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับเยาวชน มีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารเผยแพร่การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) โดยรวบรวมเอกสารเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ดูชุดความคิดในเรื่องอัตลักษณ์จากผลการประชุม เพื่อหาอัตลักษณ์อาเซียนแบบทางการ โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แนวประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ ได้แก่ ภูมิปัญญาประกอบด้วย วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์และระบบ กับความหมายสัญลักษณ์ ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำนักความร่วมมือ ความตระหนักรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน คัดเลือกเอกสารโดยพิจารณาจากเกณฑ์เป็นเอกสารเผยแพร่จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1-20 เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์หาอัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ ปฏิญญา (Declaration) สนธิสัญญา (Treaty) และแถลงการณ์ร่วม (Joint communiqué)

1.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเอกสารเผยแพร่จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 – 20 จากสื่อออนไลน์เว็บไซต์องค์การอาเซียนในคอลัมน์โครงสร้างอาเซียน (ASEAN structure) โดยมีรายละเอียดเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนดังนี้

ตารางที่ 2 รายการเอกสารการประชุม

เอกสารการประชุม	รายการเอกสาร
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1	ปฏิญญาสมานฉันท์แห่งอาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) Indonesia, 24 February 1976
	สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 2	แถลงการณ์ร่วมการประชุมระหว่างผู้นำรัฐบาลอาเซียนครั้งที่สอง (Joint Communiqué The Second ASEAN Heads of Government Meeting) Kuala Lumpur, 4-5 August 1977
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3	ปฏิญญามะนิลาฟิลิปปินส์ 15 ธันวาคม 2530 (Manila Declaration Philippines, 15 December 1987)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4	ปฏิญญาสิงคโปร์ 2535, สิงคโปร์ 28 มกราคม 2535 (Singapore Declaration of 1992, Singapore, 28 January 1992)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5	ปฏิญญากรุงเทพ 2538 (Bangkok Declaration of 1995, Bangkok, 14-15 December 1995)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6	ปฏิญญาฮานอย 2541 (Ha Noi Declaration of 1998, Ha Hoi, 16 December 1998)
	แผนปฏิบัติการฮานอย (Ha Noi Plan of Action)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7	ปฏิญญาบรูไน ดารุสซาลาม เกี่ยวกับ HIV/AIDS, 2544 (ASEAN Summit Declaration on HIV/AIDS Brunei Darussalam, 5 November 2001)
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8	ปฏิญญาร่วมอาเซียน-จีนเรื่องความร่วมมือในด้านประเด็นความมั่นคง Joint Declaration of ASEAN and China on Cooperation in the Field of Non-Traditional Security Issues
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9	ปฏิญญาสมานฉันท์แห่งอาเซียน 2 (Declaration of ASEAN Concord II –Bali concord II, Bali, Indonesia, 7 October 2003)
	แผนปฏิบัติการเวียงจันทน์

เอกสารการประชุม	รายการเอกสาร
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10	(Vientiane Action Programme, Tenth ASEAN Summit, Vientiane 29-30 November 2004) แผนปฏิบัติการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (The ASEAN Socio-cultural community: ASCC Plan of Action)
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 11	ปฏิญญาควาลาลัมเปอร์ เกี่ยวกับการตรากฎบัตรอาเซียน (Kuala Lumpur Declaration on the Establishment on the ASEAN Charter Kuala Lumpur, 12 December 2005) แถลงการณ์ประธานประชุมครั้งที่ 11 หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม (Chairman’s Statement of the 11 th ASEAN Summit “One Vision, One Identity, One Community”)
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12	ปฏิญญาเซบู เพื่อประชาคมแห่งความเอื้ออาทรและแบ่งปัน Cebu Declaration Towards a Caring and Sharing Community
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13	ปฏิญญาสิงคโปร์ว่าด้วยกฎบัตรอาเซียน Singapore Declaration on the ASEAN Charter
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14	ปฏิญญาชะอำ หัวหิน เรื่องแผนแม่บทสำหรับประชาคมอาเซียน (2009 – 2015) Cha-am HuaHin Declaration on the Roadmap for the ASEAN Community (2009-2015)
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 15	สารจากผู้นำอาเซียนเรื่องการสร้างความเชื่อมโยงในอาเซียน ASEAN Leaders’ Statement on ASEAN Connectivity
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 16	การประชุมสุดยอดอาเซียน เพื่อประชาคมอาเซียน จากวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ ASEAN Summit: Towards the ASEAN Community: from Vision to Action
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 17	ปฏิญญาร่วมหลวงพระบาง อาเซียนบวกสาม ความร่วมมือราชการพลเรือน Luang Prabang Joint Declaration on ASEAN Plus Three Civil Service Cooperation
การประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 18	ASEAN Leader’s Joint Statement on the ASEAN Community in a Global Community of Nations

เอกสารการประชุม	รายการเอกสาร
	แถลงการณ์ร่วมการประชุมผู้นำอาเซียนเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในประชาคมโลก
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 19	ปฏิญญาอาเซียน ความเป็นหนึ่งในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สู่ความแข็งแกร่งของประชาคมอาเซียน Declaration on ASEAN Unity in Cultural Diversity: towards Strengthening ASEAN Community
การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 20	ปฏิญญาพนมเปญ อาเซียน: หนึ่งประชาคม หนึ่งเป้าหมายปลายทาง Phnom Penh Declaration on ASEAN: One Community, One Destiny

1.3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนแต่ละครั้ง โดยพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องและใช้ตารางวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงตัวแปรในการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ รูปสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วย ประเพณี วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ ระบบ และความหมายสัญลักษณ์ที่ประกอบด้วย ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) สำนึกร่วมอาเซียน (We feeling) ความตระหนักรู้ (Awareness) และความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual understanding) โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์คือผู้วิจัยแปลข้อมูลจากเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนเป็นภาษาไทยแล้วนำข้อความมาใส่ตารางวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดูว่าข้อมูลชุดนั้นเป็นรูปสัญลักษณ์ลักษณะใด และข้อมูลชุดเดียวกันนั้นสะท้อนความหมายสัญลักษณ์ใด เช่น รูปสัญลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนไว้ด้วยกันที่สะท้อนความหมายสำนึกร่วมความเป็นอาเซียน รูปสัญลักษณ์ด้านระบบที่ขับเคลื่อนโดยเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของประชาชนในการสร้างความเจริญเติบโตของประเทศและอาเซียนในอนาคตที่สะท้อนความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นต้น

1.4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านตารางวิเคราะห์ความถี่ข้อมูลของการประชุมสุดยอดอาเซียนแต่ละครั้งตามลักษณะรูปสัญลักษณ์ (Signifier) แต่ละรายการที่สะท้อนความหมาย (Signified) ของสัญลักษณ์แต่ละความหมาย จากนั้นนำเสนอบทสรุปรวมของรูปและความหมายสัญลักษณ์ของการประชุมสุดยอดอาเซียนในรูปตารางและความเรียง

1.5. ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ที่เป็นการตรวจสอบสรุปอ้างอิงเนื้อหาสาระว่ามีความครอบคลุม และเป็นตัวแทนข้อมูลได้ดี โดยการจำแนกตัวแปรให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ด้วยการสร้างตารางวิเคราะห์ประเด็น จากนั้นพัฒนาเครื่องมือให้มีความครอบคลุมตัวแปรและวัตถุประสงค์ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและตัวแปร

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ตามการรับรู้ของเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆเกี่ยวกับอัตลักษณ์อาเซียน ในการจัดสนทนากลุ่มนั้น ผู้วิจัยนำประเด็นจากการวิเคราะห์เอกสารเพื่อหาอัตลักษณ์มากำหนดเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

2.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งได้จากการวิเคราะห์เอกสารเพื่อหาอัตลักษณ์มาเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม ได้แก่

- การรับรู้ของเยาวชนที่มีต่อการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย การเป็นพลเมืองอาเซียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- อัตลักษณ์อาเซียน ประกอบด้วย ลักษณะร่วมของประเทศสมาชิกอาเซียน ความหมายของอัตลักษณ์อาเซียน ประสบการณ์ที่มีต่อพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน อัตลักษณ์อาเซียน

โดยมีขั้นตอนการสร้างประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มดังนี้

2.1.1 กำหนดแนวประเด็นคำถามการสนทนากลุ่ม จากข้อมูลการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นร่างประเด็นการสนทนา

2.1.2 นำร่างประเด็นคำถามการสนทนาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

2.1.3 แก้ไขปรับปรุงร่างประเด็นการสนทนาตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ก่อนจะนำไปดำเนินการจัดการสนทนากลุ่มในพื้นที่

2.1.4. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแนวประเด็นการสนทนาดังกล่าวไปสอบถามเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสนทนากลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้แก่กลุ่มเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และกลุ่มเยาวชนอาเซียนในงานวันอาเซียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของแนวคำถาม

2.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่

- เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดราชอาณาจักรกัมพูชา จากจังหวัดศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และสุรินทร์
- เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากจังหวัดอุบลราชธานี นครพนม และมุกดาหาร
- เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศมาเลเซีย จากจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา

- เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์มาร์ จากจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และตาก

2.2.1. วิธีคัดเลือกกลุ่มประชากร ผู้วิจัยคัดเลือกเยาวชนที่มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ และกลุ่มเยาวชนอาเซียนในโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์

2.2.2. กลุ่มประชากร ผู้วิจัยทำสนทนากลุ่มกับเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 5 กลุ่มได้แก่

- กลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 8 คน เป็นชาย 2 คนและหญิง 6 คน

- กลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดราชอาณาจักรกัมพูชา โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 8 คน เป็นชาย 3 คนและหญิง 5 คน

- กลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศมาเลเซีย โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ จำนวน 10 คน เป็นชายทั้ง 10 คน

- กลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์มาร์ โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ จำนวน 8 คน เป็นหญิงทั้ง 8 คน

- กลุ่มเยาวชนอาเซียนในโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์จำนวน 20 คน

2.2.3. สนทนากลุ่มโดยใช้แนวประเด็นการสนทนาที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือแล้วดังนี้

- สนทนากลุ่มกับเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 22- มิถุนายน พ.ศ. 2556

- สนทนากลุ่มกับเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศมาเลเซียที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

- สนทนากลุ่มกับเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์มาร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

- สนทนากลุ่มกับเยาวชนอาเซียน โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ที่มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วันที่ 16 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556

2.3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำตอบของผู้สนทนากลุ่มต่อประเด็นคำถามต่างๆ ที่ได้จากการถอดเทปและการจดบันทึก โดยการจดคำตอบและเหตุผลที่ลงในกระดาษ จากนั้นเรียงคำตอบไว้ในลักษณะของเครื่องหมายคำพูดว่าเป็นคำพูดของสมาชิกกลุ่มสนทนาคนใด กลุ่มเยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านประเทศใด และกลุ่มเยาวชนอาเซียนจากประเทศใด เรียงไว้ในประเด็นคำถามแต่ละประเด็น จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นหาคำและข้อความสำคัญจากคำพูดในแต่ละประเด็นการสนทนา แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยตารางวิเคราะห์ข้อมูลเดียวกับที่ใช้วิเคราะห์เนื้อหาเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน ที่ประกอบด้วยตัวแปรรูปสัญลักษณ์ที่ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ ระบบ และความหมายสัญลักษณ์ ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) สำนึกร่วมอาเซียน (We feeling) ความตระหนักรู้ (Awareness) และความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual understanding)

2.4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนทนากลุ่มที่จัดเรียงไว้ในรูปตารางและความเรียงเพื่อนำเสนอรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ที่ได้จากการวิเคราะห์บทสนทนากลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่ม แล้วนำไปเป็นกรอบในการสร้างประเด็นคำถามสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

3.2. วิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยมีวิธีการศึกษาด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน มีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยเข้าไปยังกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาเซียนเพื่อสังเกตสภาพต่างๆ ไป ของกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมได้แก่

- กิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมวันอาเซียน ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

- กิจกรรมสัมมนาของโครงการเรือเยาวชน ทีมมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

- กิจกรรมบนเรือนิปอนมารู โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ ที่ท่าเรือคลองเตย กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

- กิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยนขององค์กรนักศึกษานานาชาติ ศูนย์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2555

1.1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตที่มีองค์ประกอบ 6 ประการได้แก่ การกระทำ แบบแผนการกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการเป็นขั้นตอนจนเป็นแบบแผนที่ทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่สมาชิก ความหมายของการกระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิก และกิจกรรมในภาพรวม

1.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเข้าสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ แล้วบันทึกลงแบบสังเกต

1.3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กรอบตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์กระบวนการทางอัตลักษณ์

1.4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและความเรียง

1.5. ตรวจสอบผลการวิเคราะห์โดยการตรวจสอบความสอดคล้องตามกรอบตัวแปรมีความตรงในเนื้อหา และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาการรับรู้แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนตามอัตลักษณ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์มานำมาเป็นประเด็นแนวทางในการเสริมสร้าง มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประกอบไปด้วยตัวแทนภาคการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ โดยพิจารณาจากความสนใจและเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้แก่

- คุณบุษฎี สันติพิทักษ์ รองอธิบดีกรมอาเซียน

- ดร.ทินสิริ ศิริโพธิ์ รองผู้อำนวยการองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO)

- ดร.จิรวัดน์ วีรังกร ประธานคณะอนุกรรมการพัฒนานิสิต นักศึกษานอกชั้นเรียน เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง

- ดร.ชัย นิมากร นายกสมาคมเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ แห่งประเทศไทย (ปี พ.ศ. 2553 – 2555)

- ดร.พัชร นิยมศิลป์ รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แนวประเด็นคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structure interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.2.1. ศึกษาจากเอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และบทความ และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย และนำรายละเอียดตามกรอบแนวคิดในการวิจัยนั้นมากำหนดร่างแนวประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อให้เหมาะสมกับเรื่องที่ทำการศึกษาและผู้ให้ข้อมูล

2.2.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

2.2.3 แก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมืออีกครั้ง

2.2.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มเยาวชนที่มีลักษณะและบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่กลุ่มเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน และเยาวชนจากประเทศสมาชิกอาเซียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย

2.2.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยอาศัยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนี้หากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นหรือตัดสินใจว่าถูกต้องเหมาะสมหรือตรงตามทฤษฎี ซึ่งพิจารณาข้อคำถามในการสัมภาษณ์ว่ามีโครงสร้างที่ชัดเจนครอบคลุมเนื้อหา ข้อคำถามถูกต้อง ตรงตามโครงสร้าง และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองดังนี้

2.3.1 เตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์โดยพิจารณาลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ กล่าวคือผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 4 ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียน

2.3.2 สัมภาษณ์ เริ่มการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด ได้แก่ กระบวนการทางการศึกษาที่จะช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนในส่วนของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมการดำรงชีวิต กลไกเพื่อให้เกิดความร่วมมือเป็นความเป็นภูมิภาค บทบาทขององค์กรในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

2.3.3 บันทึกข้อมูลและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลตามความเป็นจริง และจดเฉพาะใจความสำคัญ แล้วทำการบันทึกการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นในทันที รวมไปถึงรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์แนบไว้กับบันทึกการสัมภาษณ์

2.4 การตีความข้อมูลแบบอุปนัย เป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปในการศึกษา โดยผู้วิจัยมองหาประเด็นสำคัญจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากนั้นจัดกลุ่มจัดประเภทความคิดจากข้อมูลโดยเรื่องที่เกี่ยวข้องกันจัดไว้ภายใต้มน็อตส์เดียวกัน แล้วตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และเชื่อมโยงกับแนวคิดทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และสร้างข้อสรุปเชิงแนวคิดที่สอดคล้องกับข้อมูลจริง แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่จำแนกออกเป็น 3 ประเด็นคือประเด็นที่ 1 คุณลักษณะของเยาวชนที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน ประเด็นที่ 2 แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และประเด็นที่ 3 คือกระบวนการในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

3.3. นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2 มาวิเคราะห์หาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนผ่านคุณลักษณะ 9 คุณลักษณะ โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

3.1 การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟายในการหาฉันทามติแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

3.1.1 คัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดกล่าวคือเป็นเยาวชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 5 พื้นที่โดยมีกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ละ 4 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ซึ่ง Thomas T. Macmillan (Macmillan, 1971) ได้กล่าวถึงจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมคือตั้งแต่ 17 คนขึ้นไปเพราะอัตราการลดของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยคือประมาณ 0.02

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษารายละเอียดของการวิจัยอนาคตโดยเทคนิคเดลฟาย และรายละเอียดด้านอัตลักษณ์และประชาคมอาเซียน เพื่อใช้เป็น

แนวทางในการกำหนดกรอบในการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนและการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

3.1.3. วิธีการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือสำหรับวิจัยอนาคตโดยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ตามขั้นตอนและรายละเอียดของการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

3.3.1.1. แบบสอบถามรอบที่ 1 ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามปลายเปิดจากกรอบที่กำหนดไว้เรื่องแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสำนวนภาษา เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม ก่อนที่จะส่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3.3.1.2. แบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นการนำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามในรอบที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แยกเป็นประเด็นเนื้อหาต่างๆ ตัดทอนข้อความที่ซ้ำซ้อนหรือส่วนที่อยู่เหนือขอบเขตการวิจัยออก แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นวิธีการกำหนดค่าตัวเลขให้กับความรู้สึกแต่ละระดับ คือถ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งให้น้ำหนัก 5 เห็นด้วยให้น้ำหนัก 4 ไม่แน่ใจให้น้ำหนัก 3 ไม่เห็นด้วยให้น้ำหนัก 2 และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้น้ำหนัก 1 แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ ทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเดิมตอบโดยการให้น้ำหนักความเป็นไปได้ของคำตอบ คะแนนที่ได้ในรอบนี้ ผู้วิจัยนำไปคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

3.3.1.3. แบบสอบถามรอบที่ 3 ประกอบด้วยคำถามเหมือนแบบสอบถามในรอบที่ 2 แต่เพิ่มค่ามัธยฐานของน้ำหนักคะแนนจากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ และน้ำหนักคะแนนของคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบในรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ทราบคำตอบและทบทวนก่อนที่จะตอบกลับมาอีกครั้ง

ในการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างหรือไม่แตกต่างจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงใด ซึ่งจะได้พิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญอาจจะเปลี่ยนคำตอบใหม่หรือจะยังคงยืนยันคำตอบเดิมก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องแสดงผลประกอบด้วย และสำหรับคำตอบที่ไม่ได้อยู่ในช่วงของพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความนั้น

จากนั้นผู้วิจัยนำข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทั้งค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าความแตกต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม มาสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่อแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ในการวิจัยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มประชากรดังนี้

- กลุ่มเยาวชนคนไทยในเขตพื้นที่รอยต่อประเทศเพื่อนบ้าน
- กลุ่มเยาวชนคนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

3.1.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.4.1 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามรอบที่ 1 ไปยังผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่ม โดยกำหนดระยะเวลาส่งคืนแบบสอบถามไว้ 1 สัปดาห์

3.1.4.2 เมื่อได้รับแบบสอบถามรอบแรกคืนกลับมาแล้ว จากนั้นผู้วิจัยนำผลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบแรกมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถามในรอบที่ 2 โดยเป็นแบบสอบถามปลายปิดใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แล้วส่งแบบสอบถามไปยังผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่ม

3.1.4.3 เมื่อได้แบบสอบถามรอบสองคืนกลับมาแล้ว ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์โดยใช้การคำนวณทางสถิติ หาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) จากนั้นผู้วิจัยส่งแบบสอบถามรอบที่ 3 ประกอบด้วยคำถามเหมือนแบบสอบถามในรอบที่ 2 แต่เพิ่มค่ามัธยฐานของน้ำหนักคะแนนจากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม และน้ำหนักคะแนนของคำตอบเดิมของผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบในรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามทบทวนความคิดเห็นของตนก่อนตอบแบบสอบถามแล้วส่งคืนกลับมายังผู้วิจัย

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอข้อมูลย้อนกลับด้วยค่าสถิติที่ใช้การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ในการตรวจสอบการได้รับฉันทามติของข้อความ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยใช้สูตรสถิติดังนี้

3.1.5.1. มัธยฐาน สูตรที่ใช้คำนวณหาค่ามัธยฐานของแต่ละข้อความมีดังนี้

$$Mdn = \frac{Lo + i(N - f_1)}{2}$$

F_2

Mdn = มัธยฐาน

Lo = ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของคะแนนในชั้นที่มีมัธยฐาน

N = จำนวนความถี่ทั้งหมด

i = อัตราภาคชั้น

f_1 = ความถี่สะสมจากคะแนนต่ำสุดถึงคะแนนที่เป็นขีดจำกัดบนของคะแนน
ในชั้นก่อนชั้นที่มีมัธยฐาน

f_2 = ความถี่ของคะแนนในชั้นที่มีมัธยฐาน

จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 สเกลนั้นผู้วิจัยยึดแบบการแปลคะแนนตาม
แบบของลิเคิร์ท ที่กำหนดระดับความคาดหวังที่กำหนดคือ

มากที่สุด มีค่า 5 คะแนน

มาก มีค่า 4 คะแนน

ปานกลาง มีค่า 3 คะแนน

น้อย มีค่า 2 คะแนน

น้อยที่สุด มีค่า 1 คะแนน

โดยผู้วิจัยกำหนดคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด

ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แปลความหมายตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัย
กำหนดไว้ดังนี้

ค่ามัธยฐานต่ำกว่า 1.50 หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 1.50 – 2.49 หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 2.50 – 3.49 หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นปาน

กลาง

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 3.50 – 4.49 หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก

ค่ามัธยฐานอยู่ในช่วง 4.50 ขึ้นไป หมายความว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก

ที่สุด

ผู้วิจัยคำนวณค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 ถ้าข้อความใดได้ค่า
พิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความ
นั้นสอดคล้องกัน ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็น
ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน

3.1.5.2. ฐานนิยม การหาค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความนั้น ผู้วิจัย คำนวณหาค่าความถี่ของระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 สำหรับแต่ละข้อความ ระดับคะแนนใดที่มีความถี่ สูงสุดถือว่าเป็นค่าฐานนิยมของข้อความนั้น ในกรณีที่มีความถี่สูงสุดของระดับคะแนนเท่ากันและ ระดับคะแนนนั้นอยู่ติดกันจะถือเอาค่ากลางระหว่างคะแนนทั้งสองนั้นเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น ส่วนกรณีที่มีความถี่สูงสุดของคะแนนเท่ากัน แต่ระดับคะแนนไม่ได้อยู่ติดกันจะถือว่าระดับคะแนนทั้งสองนั้นเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำมาคำนวณค่าความแตกต่างระหว่าง ค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยม

ผู้วิจัยกำหนดการแปลความหมายของคะแนนว่าหากค่า สัมบูรณ์ของความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยมมีค่าไม่เกิน 1 จึงจะถือว่าความคิดเห็นของ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน

ผู้วิจัยจะนำเอาข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น สอดคล้องกันทั้งในด้านพิสัยระหว่าง ควอไทล์ และความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยมมาสรุปเป็น แนวคิดของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

3.1.6 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลในรูปแบบตาราง

3.2. สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาหาฉันทามติ การนำแนวทาง เสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไปสู่การปฏิบัติ และแนวโน้มที่ควรนำไปใช้

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำประเด็นแนวทางการเสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการตีความเนื้อหาบทสัมภาษณ์มาเป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัต ลักษณ์อาเซียนดังกล่าว โดยสร้างแนวประเด็นคำถามการสนทนากลุ่มตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1.1 กำหนดแนวประเด็นคำถามการสนทนากลุ่ม จากผลการ วิเคราะห์แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นร่างประเด็นการสนทนา

3.2.1.2 นำร่างประเด็นการสนทนาเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

3.2.1.3 แก้ไขปรับปรุงร่างประเด็นการสนทนาตามข้อเสนอแนะ ของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ก่อนจะนำไปดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม

3.2.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม กับผู้เชี่ยวชาญ

3.2.2.1. วิธีคัดเลือกกลุ่มประชากร ที่ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษาที่จะเป็นผู้นำแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไปสู่การปฏิบัติ

3.2.2.2. กลุ่มประชากร ผู้วิจัยทำสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คนประกอบด้วย

- รองศาสตราจารย์ลินจง อินทร์มพรรย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอุทัยพิทย (อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ)

- ดร. รังสิพล เปลียนพันธุ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระกุมาร เยซุส์สิงห์บุรี

- ดร. ธันยวิษ วิเชียรพันธุ์ หัวหน้าสำนักงานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม

- นายกฤษฎา ปัญญาประทีป ตัวแทนเยาวชนในโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์

- นายวุฒิ เตชะนอก นักวิชาการศึกษา สำนักยุทธศาสตร์การศึกษา

- นายเอก วงศ์อนันต์ ประธานสภาเด็กเยาวชนและเยาวชนแห่งประเทศไทย

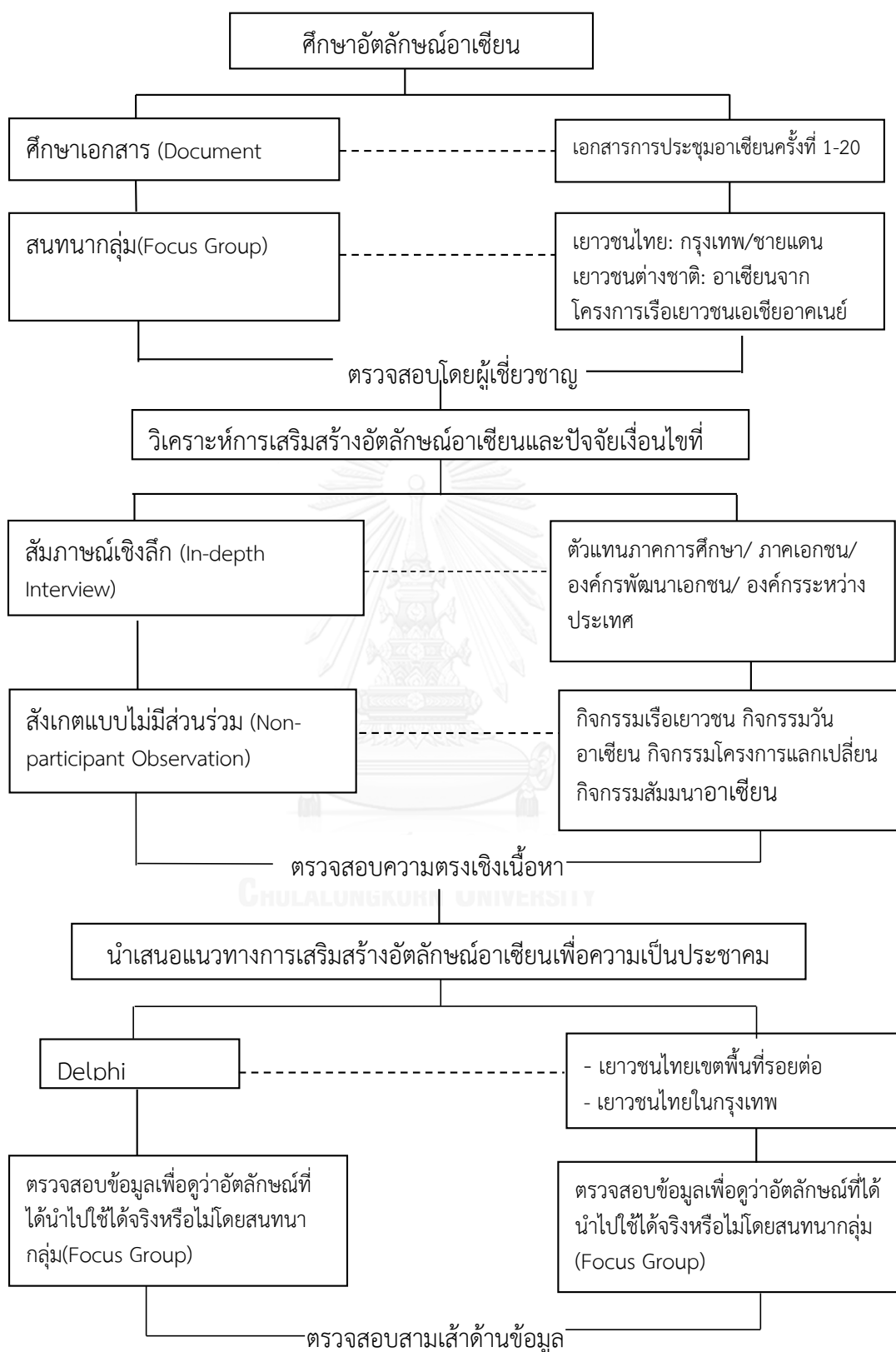
3.2.2.3 จัดเตรียมการเพื่อทำการสนทนากลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนดวัน เวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็น

3.2.2.4. จัดกลุ่มสนทนาโดยใช้แนวประเด็นการสนทนาที่ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือแล้วดังนี้

3.2.3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำตอบของผู้สนทนากลุ่มต่อประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการถอดเทปและการจดบันทึก จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา โดยหาค่าและข้อความสำคัญจากคำพูดในแต่ละประเด็นการสนทนา

3.2.4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนทนากลุ่มเป็นตารางและความเรียง ตามกรอบตัวแปรที่สัมพันธ์กับแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เพื่อนำเสนอแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัยได้เสนอไว้ในแผนภาพดังต่อไปนี้

บทที่ 4

อัตลักษณ์อาเซียน

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลเกี่ยวกับอัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประชุมอาเซียนและกลุ่มเยาวชน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

4.1 อัตลักษณ์อาเซียน

4.2 การวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน

มีรายละเอียดดังนี้

4.1. อัตลักษณ์อาเซียน

อัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาในส่วนนี้ออกเป็น 1) อัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง 2) อัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1. อัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1-20 พบอัตลักษณ์อาเซียนทั้งสิ้น 14 รายการได้แก่ 1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง 2) เสถียรภาพและความมั่นคง 3) ความเป็นหนึ่งเดียวกัน 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา 7) การเคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน 9) ความยืดหยุ่น 10) จิตสำนึกรักศิลปะวัฒนธรรม 11) การมีส่วนร่วม 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน และ 14) เพลงอาเซียน โดยอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละรายการมีรูปและความหมายสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันดังนี้

4.1.1.1. รูปสัญลักษณ์อัตลักษณ์อาเซียน อัตลักษณ์อาเซียนแต่ละรายการสะท้อนผ่านรูปสัญลักษณ์ที่เป็นกฎเกณฑ์ ระบบ วัฒนธรรม และประเพณี ดังนี้

1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง สะท้อนผ่าน

รูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นสันติภาพ เสรีภาพ และความปรองดองได้แก่ การลงนามในปฏิญญาสมาคมฉันทอาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) และสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty

of Amity and Cooperation in Southeast Asia) จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ที่ว่า ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความก้าวหน้า ความมั่นคงและสวัสดิการของประชาชนในประเทศสมาชิกผ่านการขยายความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง เพื่อความมีเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศสมาชิกและภูมิภาคอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของสันติภาพและความปลอดภัยของทั้งประเทศสมาชิกและนานาชาติในโลก โดยมีแนวคิดในการดำเนินการจัดตั้งและสร้างความตระหนักในเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง นอกจากนี้ยังสร้างเงื่อนไขในการดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือทางสันติภาพระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเคารพและมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รวมถึงให้ประเทศสมาชิกใช้กระบวนการอย่างสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งในภูมิภาค ในงานด้านความมั่นคงอาเซียนระบุไว้ว่าอาเซียนต้องการให้มีความร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียน ในด้านความมั่นคงบนพื้นฐานความต้องการและความสนใจของกันและกัน ส่วนในกรอบแนวทางการร่วมมือด้านการเมืองระบุให้มีการสร้างความแข็งแกร่งในความสัมพันธ์ทางการเมืองโดยส่งเสริมทัศนคติในด้านความปรองดอง การประสานงานกัน และความปรารถนาในการปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคโดยเคารพหลักความยุติธรรมและหลักนิติธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค รวมถึงความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมสันติภาพ สัมพันธภาพ และความร่วมมือซึ่งกันและกันตามแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการและเจตนารมณ์ของกฎบัตรสหประชาชาติ นอกจากนี้ยังมีการลงนามปฏิญญาสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ในกรณีการระงับข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ ระเบียบด้วยกระบวนการที่มีเหตุผล มีประสิทธิภาพ และยืดหยุ่นเพียงพอ ปราศจากทัศนคติด้านลบ อันอาจเป็นอันตรายต่อความร่วมมืออาเซียน ด้วยความเชื่อมั่นในความต้องการร่วมมือกันของประเทศที่รักสันติทั้งภายในและนอกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการส่งเสริมสันติสุข เสถียรภาพและความสงบเรียบร้อยของโลก

สำหรับสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสันติภาพอย่างต่อเนื่อง มีมิตรภาพอันยาวนาน และความร่วมมืออย่างถาวรระหว่างประชาชน และส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคบนพื้นฐานการเคารพในหลักความยุติธรรมและหลักนิติธรรมสำหรับการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค และให้มีการติดต่อปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอในประเด็นนานาชาติและภูมิภาค ประสานความคิดเห็นกับนโยบายเพื่อสนับสนุนความร่วมมือในการผลักดันเหตุที่จะทำให้เกิดสันติภาพ ความสามัคคี และเสถียรภาพในภูมิภาค ในมาตราที่ 6 ของสนธิสัญญา กล่าวว่าให้อัครราชทูตผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ประสานความร่วมมือเพื่อเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพื่อให้มีฐานที่แข็งแกร่งสำหรับเป็นประชาคมที่มีความเจริญรุ่งเรืองและสันติของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในมาตราที่ 13 กล่าวถึงการป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทว่าให้ใช้วิธีการต่อรองอย่างฉันท์มิตรหากมีข้อพิพาทใดขึ้นที่จะ

กระทบต่อสันติภาพและความสามัคคีของภูมิภาค ควรหลีกเลี่ยงการคุกคามหรือใช้กำลัง มีการจัดตั้ง อัครภาคีผู้ทำสัญญาที่ประกอบด้วยตัวแทนในระดับรัฐมนตรีเพื่อให้ตระหนักรู้ในข้อพิพาทหรือ สถานการณ์ที่เป็นการก่อกวนสันติภาพและความสามัคคีของภูมิภาค และใช้วิธีการรวมตัวกันเพื่อ แก้ปัญหาข้อพิพาทด้วยการต่อรองอย่างฉันทมิตรก่อนวิธีการขั้นอื่น

ต่อมาได้มีการออกปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพ และ ความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration) ในการประชุมสุดยอด อาเซียนครั้งที่ 3 ที่เชื่อมั่นว่าการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของ เสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 เน้นย้ำในเรื่องการ ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสหประชาชาติและประชาคมนานาชาติในการปฏิบัติตามข้อตกลงด้าน สันติภาพโดยวิธีการหารือกับมิตรประเทศเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในเขตสันติภาพ เสรีภาพและความ ความเป็นกลาง และสนับสนุนให้มีส่วนร่วมและร่วมมืออย่างแข็งขันในการค้นหาวิธีการที่หลากหลายของ ภูมิภาคและนานาชาติเพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองที่ขยายวงใน เอเชียแปซิฟิกและโลก ในบันทึกความสำเร็จของการดำเนินงานอาเซียนด้านการส่งเสริมสันติภาพ และเสถียรภาพของภูมิภาคจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 ว่าอาเซียนส่งเสริมสันติภาพและ เสถียรภาพของภูมิภาคบนพื้นฐานการเคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทมติ การใช้การพูดคุยปรึกษาหารือกัน และยืนยันที่จะดำรงการสร้างสันติภาพผ่านความร่วมมือกันอย่าง ใกล้ชิดและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่อมา มีการลงนามในสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์แห่ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5

การส่งเสริมสันติภาพ เสรีภาพ และความปรองดองของ อาเซียนได้ขยายสู่ประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียนคือประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ โดยในการประชุมครั้งที่ 9 ได้มีการจัดทำปฏิญญาร่วมระหว่างอาเซียน-จีนว่าด้วยการเป็น หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่งคั่ง (Joint Declaration of the Meeting of the Heads of State/Government of the Member States of ASEAN and the People's Republic of China on Strategies Partnership for Peace and Prosperity) ที่แสดงเจตนารมณ์ระหว่าง อาเซียนกับจีน โดยระบุแนวทางการสัมพันธภาพและความร่วมมือในอนาคต ซึ่งครอบคลุมทุกด้าน โดย เน้นการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพ และเสถียรภาพในภูมิภาคบนพื้นฐานของหลักการของการเป็น หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ซึ่งหมายถึง 1) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด 2) ไม่ใช่หุ้นส่วนทางทหาร และ 3) ไม่ปิดกั้น ความสัมพันธ์กับประเทศจีน และการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนความสัมพันธ์อันดี ความ ร่วมมือที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ทั้งสองฝ่าย และความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีระหว่างอาเซียน-จีน โดยการ ขยายขอบเขตความร่วมมือใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และ ความ ร่วมมือในเวทีภูมิภาคและระหว่างประเทศ เพื่อมุ่งไปสู่สันติภาพ การพัฒนา และความร่วมมือในระยะ

ยาว จนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 มีการลงนามในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ที่กำหนดให้เป็นแผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 ที่ให้ความสำคัญกับ 2 มิติหลักคือการรวมกลุ่มประเทศสมาชิกให้เป็นประชาคมอาเซียนที่เป็นปึกแผ่น และกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่เพื่อลดช่องว่างของระดับการพัฒนา ด้วยการเร่งรัดให้มีการรวมตัวเร็วขึ้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นซึ่งรวมถึงการทำงานกับประเทศคู่เจรจา รมรณรงค์ให้ฝ่ายการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุน และระดมทรัพยากรเพื่อให้ดำเนินงานตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมียุทธศาสตร์ที่กล่าวถึงการสร้างภูมิภาคที่มีเสถียรภาพและความมั่นคงไว้ในประชาคมมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community)

การรับรองกฎบัตรอาเซียนในแถลงการณ์ “ปฏิญญาสิงคโปร์ว่าด้วยกฎบัตรอาเซียน” (Singapore Declaration on the ASEAN Charter) การประชุมครั้งที่ 13 โดยที่กฎบัตรอาเซียนถือเป็นธรรมนูญอาเซียนได้กล่าวถึงความมุ่งมั่นประสงค์ของอาเซียนคือ เพื่อธำรงรักษาและเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคงและเสถียรภาพกับทั้งเสริมสร้างคุณค่าทางสันติภาพในภูมิภาคให้มากขึ้น ด้วยวิธีการที่ปรากฏในหลักการของอาเซียนว่าให้อาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนปฏิบัติตามหลักการความผูกพันและความรับผิดชอบร่วมกันในการเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคงและความมั่งคั่งของภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีคำอธิบายดวงตราอาเซียนว่าแสดงถึงเสถียรภาพ สันติภาพ และสันติภาพในอาเซียนที่แสดงถึงสันติภาพ เสถียรภาพ และระบุดึงวิธีการใช้ดวงตราอาเซียนและอาเซียนไว้ในกฎบัตรด้วย เอกสารการประชุมครั้งที่ 20 ปรากฏข้อความ “เรายืนยันว่าการแบ่งปันวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนจะช่วยดำรงสันติภาพอาเซียนให้ยั่งยืน

(2) **รูปสัญลักษณ์ด้านระบบ** ที่สะท้อนให้เห็นสันติภาพ เสรีภาพ และความปรองดอง ปรากฏในการประชุมครั้งที่ 11 ที่มีการลงนามในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการจัดทำกฎบัตรอาเซียนที่มีการประกาศคำขวัญแสดงแนวคิดและปรัชญาหลักของความเป็นอาเซียนคือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) โดยกล่าวถึงการรวมตัวกันว่าเป็นการรวมกันด้วยความปรารถนาเดียวกัน และเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงภูมิภาคแห่งสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพที่ถาวรมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์อุดมการณ์ และความมุ่งมั่นปรารถนาที่สำคัญ และกล่าวไว้เป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปฏิญญาเซบูในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 เพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว (Cebu Declaration Towards One Caring and Sharing Community) ว่าเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของอาเซียน 2020 ในการก่อตั้งประชาคมที่ประกอบด้วย 3 เสาหลักคือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (The ASEAN Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (The ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคม

สังคมวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ว่าเป็นการประสานเข้าด้วยกันและเสริมกำลังซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และแบ่งปันความเจริญรุ่งเรืองภายในภูมิภาคอย่างยั่งยืนยาว

(2) รูปสัญญาด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นสันติภาพ

เสรีภาพและความปรองดองได้แก่ การใช้ความร่วมมือกันด้วยความรักและสันติภาพ เพื่อสันติภาพ เสถียรภาพและความปรองดองของโลก ในปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมและร่วมมืออย่างแข็งขันในการค้นหาวิธีการที่หลากหลายของภูมิภาคและนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในเอเชียแปซิฟิกและโลก ในปฏิญญาฮานอย จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 กล่าวว่าสันติภาพและความเจริญของภูมิภาคคือการเชื่อมโยงกันจากความเป็นพลวัตและความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ในปฏิญญาทาลัมเปอร์ที่ว่ายีตมันในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

2) เสถียรภาพและความมั่นคง สะท้อนผ่านรูปสัญญาด้าน

กฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปสัญญาด้านกฎเกณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นเสถียรภาพ และ

ความมั่นคง ผ่านปฏิญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ในการประชุมครั้งที่ 1 มีหลักการและวัตถุประสงค์เพื่อความมีเสถียรภาพทางการเมืองว่า เสถียรภาพของประเทศสมาชิกและภูมิภาคเป็นองค์ประกอบสำคัญของสันติภาพและความปลอดภัยของทั้งประเทศสมาชิกและนานาชาติในโลก และในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่ 3 ด้านความร่วมมือ มาตราที่ 10 กล่าวถึงอัครภาคีผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนระดับรัฐมนตรีของแต่ละอัครภาคี กล่าวไว้ว่าไม่ควรเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ที่จะเป็นการคุกคามทางการเมือง และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อธิปไตย หรือการยึดหลักเขตแดนของอัครภาคีผู้ทำสัญญาอื่น ในสนธิสัญญาความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) มาตราที่ 2 กล่าวว่าป็นสิทธิของทุกรัฐประเทศที่จะดำรงเสรีภาพที่ปราศจากการถูกแทรกแซง การโค่นล้มอธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก บนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของแต่ละประเทศ จัดการความแตกต่างและข้อพิพาทอย่างสันติวิธีโดยไม่ใช้การขู่บังคับ หรือการใช้กำลัง นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 ได้มีการหารือเพื่อการดำเนินการด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีนในศตวรรษที่ 21 เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอันเป็นเสถียรภาพของภูมิภาค ในการประชุมครั้งที่ 6 มีการสนับสนุนการปฏิรูปด้านการเงินและเศรษฐกิจระดับสากลและสนับสนุนการใช้เงินสกุลอาเซียน

(2) **รูปสัญญาะด้านระบบที่สะท้อนให้เห็นเสถียรภาพ และ** ความมั่นคง จากเจตนารมณ์ในปฏิญญามะนิลาปี 2530 ที่ว่าประเทศสมาชิกควรมีความเข้มแข็งในการฟื้นฟูประเทศและภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ประเทศสมาชิกควรรับผิดชอบต่อความมั่นคงและร่วมมือกันในประเด็นที่ไม่ได้อยู่บนหลักการจากอาเซียน ขณะเดียวกันอาเซียนควรดำรงวิธีการในการกำจัดการค้ายาเสพติด สิ่งผิดกฎหมายที่ทำให้ประชาชนอ่อนแอ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 และ 16 มีการส่งเสริมการพัฒนาและเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานอาเซียนให้แข็งแกร่ง ส่วนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 ได้มีการลงนามในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยเรื่อง HIV/AIDS (ASEAN Summit Declaration on HIV/AIDS) อันเนื่องมาจากปฏิญญาสหประชาชาติในพันธสัญญาเรื่อง HIV/AIDS ที่ส่งเสริมความร่วมมือและความพยายามอย่างยิ่งยวดในระดับชาติ ภูมิภาค และนานาชาติในการต่อต้าน HIV/AIDS และมีข้อคำนึงว่า HIV/AIDS เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์ ที่ส่งผลกระทบต่อทุกระดับของสังคมโดยไม่แบ่งแยกอายุ เพศ หรือเชื้อชาติ และเป็นสิ่งทำลายการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวถึงการป้องกันการแพร่ระบาด และลดจำนวนเชื้อ HIV/AIDS และโรคติดเชื้ออื่นๆ สนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) โดยเฉพาะการจัดตั้งระบบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร การสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติของประเทศโดยการลดผลกระทบจากภัยพิบัติ การสร้างความมั่นใจว่าอาเซียนปลอดยาเสพติดภายในปี 2015 โดยการป้องกัน ดูแลรักษา และใช้ชุมชนเป็นฐานในการควบคุมการใช้ยาเสพติด รวมถึงจัดการค้ายาเสพติด และการแก้ไขผลกระทบต่อสังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถแข่งขันได้ดีและมีระบบการคุ้มกันทางสังคมที่เพียงพอ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมแรงงาน ในการประชุมครั้งที่ 14 ในเรื่องความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ปรากฏข้อความว่า “อาเซียนตระหนักในความต้องการความเชื่อมโยงกับนานาชาติประเทศในประเด็นความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน อาเซียนมีข้อสัญญาในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในด้านการผลิตกระจายผลผลิต และมีความมั่นใจว่ามีทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เพียงพอในการเพิ่มผลผลิตทางอาหาร และมีกลไกที่เหมาะสมในการจัดการบิดเบือนทางการตลาดที่เกิดจากการแทรกแซงของรัฐ เพื่อความมั่นใจในความมั่นคงทางอาหารในยามวิกฤต อาเซียนจึงได้จัดตั้งอาเซียนบวกสามสำรองในสถานการณ์ข้าวฉุกเฉิน (ASEAN Plus Three Emergency Rice Reserve : APTERR) ขึ้นเป็นกลไกถาวรของภูมิภาค

(3) **รูปสัญญาะด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นเสถียรภาพ** และความมั่นคงจากปฏิญญามะนิลาปี 2530 ว่า การทำให้อาเซียนเชื่อมั่นว่าการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ในการ

ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 กล่าวถึงความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นความมั่งคั่งของภูมิภาคทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของอาเซียนคือวิถีทางเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ในปฏิญญาบัวลาห์เปร์ กล่าวถึงการรวมกันด้วยความปรารถนาเดียวกัน และเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพความมั่นคงและเสถียรภาพที่ถาวรมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ อุดมการณ์และความมุ่งมาดปรารถนาที่สำคัญ และให้เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือและหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดนการไม่แทรกแซงกัน ฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย

3) **ความเป็นหนึ่งเดียว** สะท้อนผ่านรูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังนี้

(1) **สัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์**ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียว จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ในสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) กล่าวถึงพันธกรณีในสนธิสัญญาว่า ให้สำนึกในความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศและวัฒนธรรมที่ยึดโยง ประชาชนอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน และในบทที่ 2 ไมตรีมาตราที่ 3 ที่ว่าควรพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชนบประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เป็นสิ่งผูกสัมพันธ์ภาพความเป็นเพื่อนบ้านที่ดี และความร่วมมือที่ผูกมิตรกลุ่มประเทศไว้ด้วยกัน และเชื่อมั่นในความจำเป็นในการปฏิบัติภายใต้สนธิสัญญาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจกันให้ดียิ่งขึ้น อัครภาคีผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ควรสนับสนุนและเอื้ออำนวยการติดต่อและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างประชาชนในภูมิภาค ส่วนในปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) กล่าวว่าประเทศสมาชิกควรพัฒนาความตระหนักในอัตลักษณ์ภูมิภาค และทุกภาคส่วนควรมีความพยายามในการสร้างประชาคมอาเซียนที่แข็งแกร่ง นับถือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันในความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ว่าประเทศสมาชิกควรหาทางส่งเสริมความตระหนักในการเป็นอาเซียนผ่านการศึกษา การเชื่อมโยงของสถาบัน และการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการมีค่านิยม และมรดกร่วมทางสังคมเศรษฐกิจ และส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันในวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต

จากความร่วมมือเฉพาะด้านอาเซียน (ASEAN Functional Cooperation) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 กล่าวว่าประเทศสมาชิกอาเซียนควรสนับสนุนประชาชนในภูมิภาคให้มีความตระหนักในอาเซียน โดยขยายอาเซียนศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของ

หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย และเสนอแนะให้มีโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนอาเซียนในระดับมัธยมและอุดมศึกษา และควรช่วยเร่งการพัฒนาอัตลักษณ์ภูมิภาคและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยพิจารณาวิถีทางสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่เป็นผู้นำ ของการศึกษาระดับสูงในภูมิภาคอาเซียนด้วยแนวคิดการก่อตั้งมหาวิทยาลัยอาเซียนเพื่อการขยายเครือข่าย ส่วนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 มีการจัดตั้ง “แผนงานเพื่อการรวมตัวอาเซียน” (Roadmap for Integration of ASEAN: RIA) เพื่อกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจน

จากแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวถึงการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economy community) ที่มุ่งขจัดอุปสรรคต่างๆที่เป็นไปได้ เพื่อให้สินค้า บริการ และแรงงาน มีการไหลเวียนอย่างอิสระและให้เงินทุนไหลเวียนมากขึ้นอย่างอิสระภายในปี 2020 ส่วนการเป็นประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทั้งภูมิภาค และพยายามสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เกิดขึ้น การวางแผนลดความยากจนและยกมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชน ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรงอื่นๆ รวมทั้งสร้าง “เขตปลอดยาเสพติดอาเซียน” ขึ้นภายในปี 2015 เป็นกระบวนการที่อาศัยกฎเกณฑ์ในการสร้างความตระหนักรู้จากการดำเนินการในประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน และการเป็นประชาคมมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) ซึ่งมุ่งหวังที่จะสร้างภูมิภาคที่มีเสถียรภาพและความมั่นคง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล มีการจัดระบบเตือนภัยล่วงหน้า

ในการประชุมครั้งที่ 13 มีการลงนามในกฎบัตรอาเซียนที่เป็นตัวแทนแสดงวิสัยทัศน์ร่วมอาเซียนว่า ประชาคม ASEAN เป็นภูมิภาคแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน การแบ่งปันความเจริญรุ่งเรือง และความก้าวหน้าทางสังคม ในการประชุมครั้งที่ 14 ปรากฏข้อความ ที่ประชุมยอมรับร่างแผนปฏิบัติการประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนที่ทำให้เชื่อว่าประชาคมอาเซียนให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นศูนย์กลาง รับผิดชอบต่อสังคมโดยมุ่งสัมฤทธิ์ผลในเรื่องความเป็นปึกแผ่นสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว และการมีอัตลักษณ์ร่วมอาเซียนมีพันธสัญญาในการสร้างประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคม ในการประชุมครั้งที่ 19 ปรากฏข้อความ เป้าหมายเบื้องต้นของประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนคือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และรับผิดชอบต่อสังคมโดยยึดในความเป็นปึกแผ่นสามัคคี และความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างชาติและประชาชนของอาเซียน โดยการสร้างอัตลักษณ์ร่วมและสร้างสังคมแห่งการเอื้ออาทรและแบ่งปัน และในการประชุมครั้งที่ 20 ปรากฏข้อความว่า อาเซียนเป็นประชาคมแห่งการใช้กฎเป็นฐาน มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในการประชุม

ครั้งที่ 13 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองกฎบัตรอาเซียนเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ ในโอกาสครบรอบ 40 ปีของการก่อตั้งอาเซียน เป็นเอกสารสำคัญที่จะปรับเปลี่ยนอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลในฐานะองค์กรระหว่างรัฐบาล กฎบัตรอาเซียนจึงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 เป็นต้นไป ในเอกสารการประชุมครั้งที่ 14 กฎบัตรอาเซียนได้ระบุกฎและกรอบแนวทางปฏิบัติสำหรับอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพด้วยมีกฎเกณฑ์เป็นฐาน และมีผลเป็นศูนย์กลางที่ทำให้เชื่อมั่นว่าจะรวมกันเป็นประชาคมได้ในปี ค.ศ. 2015 ที่ประชุมยอมรับร่างประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียนที่เป็นประชาคมอันมีกฎเกณฑ์เป็นฐาน แบ่งปันธรรมเนียมค่านิยม ยึดโยงกัน สันติภาพ เสถียรภาพและเป็นภูมิภาคที่มีความยืดหยุ่นด้วยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างและมีกลไกความมั่นคงทำจะนำไปสู่การรวมตัวกันได้ และในเอกสารการประชุมครั้งที่ 20 พบข้อความว่า กฎบัตรอาเซียนช่วยสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีกฎเป็นฐาน เป็นประชาคมที่มีกฎเป็นฐาน ประชาชนเป็นศูนย์กลาง

(2) รูปสัญญะด้านระบบ ที่สะท้อนให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียว

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ในกรอบแนวทางการร่วมมืออาเซียนด้านวัฒนธรรมข้อมูลข่าวสารที่ว่า ให้การศึกษาเกี่ยวกับอาเซียน ประเทศสมาชิกและภาษาประจำชาติเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนและในสถาบันการศึกษาอื่นๆในประเทศสมาชิก สนับสนุนนักวิชาการ นักเขียน ศิลปิน และสื่อสารมวลชนอาเซียน เพื่อให้มีบทบาทในการสนับสนุนอัตลักษณ์ภูมิภาคและมิตรภาพ และส่งเสริมการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia studies) ผ่านความร่วมมืออย่างใกล้ชิดจริงจังระหว่างสถาบันระดับชาติ จากปฏิญญามะนิลาปี 2530 ในการประชุมครั้งที่ 3 กล่าวถึงความ เป็นภูมิภาคนิยม ที่เกิดจากความยึดเหนี่ยวกันทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีความสำคัญมากกว่าที่ผ่านมาเพื่ออนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 ได้มีการลงนามในปฏิญญามะนิลาเมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยมีเจตนารมณ์ว่า ความเป็นภูมิภาคนิยมของอาเซียนจะเกิดจากความเชื่อมโยงกันทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม จะมีความสำคัญมากกว่าที่ผ่านมาเพื่ออนาคตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากปฏิญญาอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ได้กล่าวไว้ว่าประเทศสมาชิกควรส่งเสริมความตระหนักในความเป็นอาเซียนให้กับพลเมืองในภูมิภาคโดยขยายการศึกษาอาเซียนในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของวิชาแกนศึกษาในหลักสูตรโรงเรียน และมหาวิทยาลัย และนำเสนอโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา และควรเร่งพัฒนาอัตลักษณ์ภูมิภาคและความเป็นปึกแผ่นสามัคคี ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เป็นผู้นำเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยอาเซียน และเพื่อเป็นฐานในการขยายเครือข่าย นอกจากนี้ยังกำหนดบทบาทในโครงการนานาชาติอย่างกระตือรือร้นเพื่อฟื้นฟูเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทของอาเซียนในโครงการนานาชาติ จากปฏิญญาสุดยอด

กรุงเทพ ในการประชุมครั้งที่ 5 กล่าวถึงการกระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักในความเป็นอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และปลูกฝังให้เขามีความตระหนักรู้ในเจตนารมณ์และอัตลักษณ์ของอาเซียน ด้วยวิธีการอันเหมาะสมและเทคโนโลยีในสื่อและการสื่อสาร การศึกษาและการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประชาชนในภูมิภาค

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 มีการจัดตั้งประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน และกล่าวถึงการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการ นักเขียน ศิลปินและผู้ใช้สื่อในอาเซียน เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมมรดกความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาเซียน ขณะเดียวกันก็สนับสนุนอัตลักษณ์ภูมิภาค และปลูกฝังความตระหนักรู้ในอาเซียนให้กับประชาชน การรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ในปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาอาเซียนในปี 2005 อันเป็นก้าวอย่างสู่การรวมตัวกัน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการยืนยันในแผนปฏิบัติการอาเซียนเรื่องการพัฒนาชนบทและการขจัดความยากจน ที่มีเป้าหมายในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนดำเนินการ รวมถึงโครงการ ตามวิสัยทัศน์การขจัดความยากจนและเผชิญกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ เสริมทางการค้าและการรวมตัวกันเป็นภูมิภาค มีการกล่าวถึงการแสดงความต้องการที่จะเร่งปฏิบัติการอาเซียน เพื่อจัดการกับช่องว่างการพัฒนาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และสนับสนุนก้าวแห่งการรวมตัวทางเศรษฐกิจอาเซียนสู่การเป็นประชาคมเดียวกันของทุกประเทศ และให้มีการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันในการส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาเซียนโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นเยาว์ (Younger generation) และส่งเสริมเยาวชนอาเซียนและนักเรียนให้มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับอาเซียนให้มากขึ้นทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค และมีการกล่าวถึงการยึดโยงกันและความสามัคคี, การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน, การยึดมั่นและตระหนักในคำขวัญอาเซียนหนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม, การจัดงานวันอาเซียน, การปลูกฝังสำนึกร่วมอาเซียนและความรู้สึกเป็นเจ้าของ, การจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำหรับเยาวชน เช่น ASEAN university games, ASEAN youth peace corps, ASEAN computer games, ASEAN science Olympiad และ e-ASEAN community, ศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ, อัตลักษณ์ร่วม อัตลักษณ์อาเซียน, Think ASEAN, ASEAN ในเวทีโลก และวิถีอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 พบข้อความว่า ที่ประชุมเสนอให้มีหลักสูตรอาเซียนศึกษาในหลักของชาติและ ประเทศไทยได้นำเสนอโครงการองค์การมิตรภาพอาเซียน (ASEAN Friendship Associations) และกำหนดให้วันอาเซียน (8 สิงหาคม) เป็นวันพิเศษอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ปรากฏข้อความว่า ที่ประชุมสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกอาเซียนส่งเสริมความตระหนักให้กับประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนผ่านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านการศึกษาพบว่าการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนของชาติสำหรับการศึกษาในทุกๆระดับ

เป็นการเตรียมพร้อมให้กับเยาวชน และเป็นกระบวนการในการสร้างประชาคม นอกจากนี้ยังสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตและการใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการศึกษาอาเซียนและการตระหนักรู้อาเซียนโดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่อาศัยบริเวณชายขอบและผู้ด้อยโอกาส เสริมสร้างความรู้สึกและความแข็งแกร่งในอัตลักษณ์อาเซียน, โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาอาเซียน, จัดตั้งมหาวิทยาลัยอาเซียนเพื่อขยายเครือข่าย, การสร้างความรู้สึกความเป็นประชาคม, ตระหนักว่าอาเซียนคือสังคมแห่งความเอื้ออาทรและแบ่งปัน, การปลูกฝังค่านิยมร่วม,

(3) **รูปสัญลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียว** ได้แก่ความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนไว้ด้วยกัน การพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงมิตรภาพ ความเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและความร่วมมือที่ผูกมัดประเทศสมาชิกเข้าไว้ด้วยกัน อย่างใกล้ชิด ด้วยวิธีการที่ยืดหยุ่นของภูมิภาคบนหลักการแห่งความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง เคารพซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน จะทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันได้ นอกจากนี้จากปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 กล่าวว่าความร่วมมืออย่างกว้างขวางของพลเมืองอาเซียนจะช่วยสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ เจตนารมณ์และความรู้สึกในการเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ รักษาและส่งเสริมมรดกทางศิลปและวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของชีวิตและจิตวิญญาณในอาเซียน อาเซียนจึงควรเสาะหาวิธีการส่งเสริมสภาพแวดล้อมอันเป็นกลไกที่จะมีส่วนช่วยให้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของชนพื้นเมือง ชนบประเพณี รูปแบบทางวัฒนธรรมและค่านิยมทันสมัยและร่วมสมัย ขณะเดียวกันก็สำนึกในชนบประเพณีที่มีร่วมกันและที่แตกต่างกัน ในฐานะที่เป็นแหล่งงานศิลปะสร้างสรรค์ที่สำคัญ จากปฏิญญาฮานอย ในการประชุมอาเซียนครั้งที่ 6 มีการกล่าวถึงความจริงจังในประเด็นและสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อความเข้มแข็งในความเป็นหนึ่งบนความหลากหลาย (unity in diversity) สัมพันธภาพและความปรองดองกันของสมาชิกอาเซียน และเชื่อมั่นในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความร่วมมือกันเพื่อสันติภาพ การมีเสถียรภาพและการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันในอาเซียน

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 การจัดตั้งประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 ที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมมือกันในลักษณะประชาคมแห่งสังคมเอื้ออาทร จากแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวว่าความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ถิ่นที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ภูมิศาสตร์และความปรารถนาในสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองทำให้ประเทศในภูมิภาครวมเข้าด้วยกันและก่อร่างอัตลักษณ์อาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ที่ประชุมได้ลงนามในปฏิญญาควาลัมเปอร์ว่าด้วยการจัดทำกฎบัตรอาเซียน อาเซียนได้แก่ประกาศให้คำขวัญแสดงแนวคิดและปรัชญาหลักของความเป็นอาเซียนคือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) และกล่าวถึงความผูกพันที่จะเร่งสร้างประชาคมโดยผ่านความร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาคเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาบาหลีว่าด้วยข้อตกลงอาเซียนฉบับที่ 2 รวมถึงการกล่าวถึงความเชื่อมั่นในความจำเป็นที่จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มีอยู่ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียน ที่มีความเหนียวแน่นทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจและมีความรับผิดชอบทางสังคมเพื่อที่จะตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความท้าทายและโอกาสในปัจจุบันและอนาคต จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ในปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว ได้กล่าวถึงความตระหนักในความเข้มแข็งของการรวมตัวกันของอาเซียน โดยเร่งการจัดตั้งประชาคมอาเซียน มีความเชื่อมั่นว่าการตอบสนองของอาเซียนคือการเพิ่มความท้าทายของภูมิภาคต้องพยายามสร้างความเข้มแข็งของประชาคมอาเซียน โดยการรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดขึ้น เป็นพลวัตรและมีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรมเพื่อปวงชน ที่พบในปฏิญญาอาเซียนความเป็นหนึ่งในความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากการประชุมครั้งที่ 19 ว่า “การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนทำได้โดยการสร้างความตระหนักในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคอาเซียน หลักการคือการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของพลเมืองอาเซียน ขณะเดียวกันก็เน้นย้ำในค่านิยมร่วมในจิตวิญญาณแห่งความเป็นหนึ่งในความหลากหลาย และวัฒนธรรมก็เป็นกลไกของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นความเชื่อมโยงและการเปลี่ยนรูปสังคม เป็นสมบัติแห่งความภาคภูมิใจในภูมิภาค และเป็นพาหนะสำหรับการสร้างมิตรภาพและความเข้าใจกันอย่างแน่นแฟ้น ประเทศสมาชิกอาเซียนจะส่งเสริมความร่วมมือในการปกป้องและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องทำ

4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สะท้อนผ่านรูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน จากปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ว่าอาเซียนควรมีความร่วมมือกันอย่างชัดเจนในทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคม โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม และประชาชนมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการขจัดความยากจน ความหิวโหย โรคภัยไข้เจ็บ และความไม่รู้หนังสือซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกต้องให้ความสำคัญในอันดับต้น สำหรับกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านการเมือง กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกต้องพัฒนาความร่วมมือทางการศาล รวมถึงความเป็นไปได้ของสนธิสัญญาการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ส่วนใน

สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทที่ 3 มาตราที่ 4 และ 5 กล่าวว่า วัตถุประสงค์ผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ควรส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือในด้าน เศรษฐกิจ สังคม เทคนิค วิทยาศาสตร์ และการบริหาร ด้วยความพยายามขั้นสูงสุดทั้งจากพหุภาคีและ ทวิภาคี บนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน รวมถึงพยายามสนับสนุนความร่วมมือในการผลักดัน เหตุปัจจัยแห่งสันติภาพ ความสามัคคี และ เสถียรภาพในภูมิภาค มีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอและให้คำปรึกษาในประเด็นนานาชาติและ ภูมิภาคตามทัศนะโดยประสานความคิดเห็นเข้ากันนโยบาย มีข้อตกลงร่วมกันในความร่วมมือเฉพาะ ด้าน (Functional Cooperation) จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 ว่าควรร่วมมือกันอย่าง ไกล่ชิดในด้านสุขภาพ ด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์ ด้านแรงงาน ด้าน กฎหมาย ด้านประชากร ด้านการอยู่รอดของเด็กและสวัสดิการ ด้านโครงการสังคมวัฒนธรรม และ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในด้านสิ่งแวดล้อม อาเซียนควรร่วมมือกันในการส่งเสริมหลักการ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาในทุกด้านอย่างเป็นระบบ และควรมุ่งเน้น แนวทางการปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมของอาเซียน

จากปฏิญญาสิงคโปร์ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 กล่าวว่า อาเซียนเปิดรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าร่วมในสนธิสัญญา และมีกรอบ ดำเนินงานร่วมกันเพื่อความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางในภูมิภาค ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 มีการลงนามในกรอบความตกลงอาเซียนในการปฏิบัติร่วมกันว่าด้วยความร่วมมือด้านทรัพย์สินทาง ปัญญา ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสนับสนุนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

(2) รูปสัญญาด้านระบบที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือแบบ

เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในกรอบแนวทางความร่วมมืออาเซียนด้านการเมืองให้มีการพัฒนาโลก ของอาเซียนที่จะทำให้ความร่วมมือทางการเมืองแข็งแกร่งขึ้น ในกรอบความร่วมมืออาเซียนด้าน เศรษฐกิจ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 กล่าวว่า ให้มีความร่วมมือกันในเครื่องอุปโภค บริโภคพื้นฐานโดยเฉพาะด้านอาหารและพลังงาน ให้มีความร่วมมือกันทางอุตสาหกรรม การค้า ใช้ วิธีการร่วมกันต่อปัญหาเครื่องอุปโภคบริโภคในระดับนานาชาติ และให้มีกลไกความร่วมมือทาง เศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก สำหรับกรอบแนวทางความร่วมมือด้านสังคมให้ร่วมมือกันอย่าง ไกล่ชิดและจริงจัง และขยายความร่วมมือในการหารือปัญหาจำนวนประชากรในภูมิภาคอาเซียนที่ เพิ่มขึ้น มีการกำหนดกลยุทธ์ใหม่ในการร่วมมืออย่างเหมาะสมกับองค์กรนานาชาติ โดยเฉพาะในด้าน ป้องกันและกำจัดปัญหายาเสพติดและการค้ามนุษย์ แนวทางความร่วมมือด้านความมั่นคงให้มีความ ร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียนในด้านความมั่นคงบนพื้นฐานความต้องการและ ความสนใจของกันและกัน นอกจากนี้ในเจตนารมณ์ของปฏิญญามะนิลาปี 2530 มีว่าอาเซียนควร เข้มแข็งและร่วมมือกันในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะสถานการณ์ความตึงเครียด ความกดดันที่ เกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ความท้าทายต่อขีดความสามารถ ไหวพริบในการแก้ปัญหา และเจตนาที่ดีของประเทศอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ได้กล่าวถึงการสนับสนุน

ความร่วมมือของภูมิภาคเพื่อความปลอดภัย การขนส่งที่มีประสิทธิภาพและรูปแบบใหม่ เครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือกันในการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ การเกษตร โดยพยายามร่วมกันในการสนับสนุนการส่งเสริมการค้า และการท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์เกษตรเพื่อส่งเสริมการแข่งขัน และส่งออกสินค้าเกษตรอาเซียนสู่ตลาดโลกอย่างยั่งยืน จากปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ได้กล่าวถึงบูรณาการทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น ด้วยกิจกรรมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ริเริ่มความร่วมมือรูปแบบใหม่ และส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเข้มข้นในระดับนานาชาติ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 ได้กล่าวถึงการรับรู้ว่าการป้องกัน การรักษา การดูแลและการส่งเสริมผู้ที่ติดเชื้อและได้รับผลกระทบจาก HIV/AIDS ต้องใช้วิธีการร่วมกันในการต่อต้านโรคติดต่อ สุดท้ายเน้นว่าโรคติดต่อสามารถป้องกันและหยุดยั้งได้ด้วยการมีผู้นำที่เข้มแข็ง การมีพันธสัญญาทางการเมือง มีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในระดับชาติและภูมิภาค

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 มีการอนุมัติจัดทำปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ฉบับที่ 2” (Declaration of ASEAN Concord II) หรือ “ความร่วมมือบาหลี 2 (Bali Concord II) ซึ่งมีสาระสำคัญเพื่อประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปีพ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) โดยสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมืออย่างรอบด้านบนหลักการใหญ่ 3 ประการคือความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงให้จัดตั้ง “ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน” (ASEAN Political Security Community: APSC) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้จัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economic Community: AEC) และความร่วมมือทางสังคมและวัฒนธรรมให้จัดตั้ง “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

(3) รูปสัญญาด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็น ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 ว่าพยายามให้อาเซียนบรรลุความสำเร็จในการเป็นกลไกและยึดโยงกัน ด้วยความร่วมมือกันของรัฐประเทศในภูมิภาคเพื่อการมีสุขภาวะที่ดีของประชาชน มีเจตนารมณ์ในความเข้มแข็งและความร่วมมือกันของภูมิภาคในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะสถานการณ์ความตึงเครียดและกีดกันที่เกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ความท้าทายต่อขีดความสามารถ ไหวพริบในการแก้ปัญหา และเจตนาดีของประเทศอาเซียน จากปฏิญญาฮานอย ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 กล่าวไว้ว่าอาเซียนจะความยากลำบากโดยการทำงานด้วยกันด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกันมากขึ้นและเข้มแข็งขึ้น ด้วยเจตนารมณ์ที่จะเอาชนะความยากลำบากที่แต่ละประเทศและภูมิภาคเผชิญอยู่ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่ประชุมได้ลงนาม “ปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว” (Cebu Declaration Towards One Caring and Sharing Community) กล่าวไว้ว่าปฏิบัติต่อกัน

อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการขยายขอบเขตแห่งการข้ามพรมแดน เนื่องจากอาเซียนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว โดยการประสานงานและร่วมมือกันภายในอาเซียนให้มากขึ้น

5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สะท้อนผ่านรูปสัญญาตัวนกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปสัญญาด้านกฎเกณฑ์ ที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าอัครภาคีผู้ทำสัญญา(The High Contracting Parties) ควรพยายามให้มีความร่วมมือใกล้ชิดกันมากขึ้นในระดับที่กว้างขึ้น และควรสรรหาความช่วยเหลือประเทศหนึ่งในรูปแบบการฝึกอบรมและเอื้ออำนวยการทำวิจัยในด้านสังคม วัฒนธรรม เทคนิค วิทยาศาสตร์และการบริหาร

(2) รูปสัญญาด้านระบบ ที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 กล่าวว่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาของประเทศสมาชิกเสื่อมถอยลง จึงควรกระจายความช่วยเหลือไปสู่ประเทศสมาชิกที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น จากความร่วมมือเฉพาะด้านอาเซียน ในการประชุมครั้งที่ 3 ได้กล่าวไว้ว่าประเทศที่พัฒนาแล้วควรให้ความช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาโดยการจัดหาแหล่งเงินทุนใหม่และเพิ่มเติม พร้อมทั้งการให้สัมปทานและสิทธิพิเศษในการเข้าถึงเทคโนโลยี รวมถึงควรช่วยรักษาบรรยากาศการให้การสนับสนุนด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาในระดับนานาชาติ จากปฏิญญาฮานอย ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 ได้กล่าวว่าจะสร้างความร่วมมือและการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในอาเซียนเพื่อความเข้มแข็งในประสิทธิภาพของอาเซียนในการจัดการกับความท้าทายด้วยในภูมิภาคให้มากขึ้น และบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลก

(3) รูปสัญญาด้านวัฒนธรรม ที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากการประชุมครั้งที่ 9, 10, 11, 12, 14, 18 และ 19 มีการกล่าวถึงประชาคมอาเซียนว่าเป็นประชาคมแห่งความเอื้ออาทรและแบ่งปัน และจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ กล่าวถึงความตระหนักในการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ตลอดจนมีวัตถุประสงค์เดียวกันและชะตากรรมกัน

6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา สะท้อนผ่านรูปสัญญาตัวนกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปสัญญาด้านกฎเกณฑ์ ที่สะท้อนให้เห็นว่าคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา จากสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ว่าอัครภาคีผู้ทำสัญญา(The High Contracting Parties) ควรให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน

ขึ้นเพื่อยกมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนในภูมิภาคและมีความยุติธรรมในสังคม จากปฏิญญาสุดยอดอาเซียน ในการประชุมครั้งที่ 5 กล่าวว่าอาเซียนควรมีพันธสัญญาในการจัดการไม่รู้หนังสือพัฒนาให้เป็นสังคมที่มีการศึกษาและรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาศึกษาบนพื้นฐานสหวิทยาการและบทบัญญัติแห่งการศึกษาเพื่อปวงชน (The provision of basic education for all) จากแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวถึงการลดความเสี่ยงทางสังคมของประชากรกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยการสนับสนุนกิจกรรมแผนงานที่สอดคล้องกันกับอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการให้บริการเช่นการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ และการบริการทางการศึกษา เป็นกระบวนการที่อาศัยกฎเกณฑ์ช่วยลดความเสี่ยงทางสังคมของประชากรกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และผู้พิการและเสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการควบคุมดูแลตลาดแรงงานและควบคุมตัวชี้วัดทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการที่อาศัยกฎเกณฑ์ในการเสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในประเด็นการควบคุมดูแลตลาดแรงงาน และทรัพยากรมนุษย์

(2) รูปสัญญาด้านระบบที่สะท้อนให้เห็นว่าคนเป็นศูนย์กลาง

ในการพัฒนา จากกรอบแนวทางความร่วมมืออาเซียนด้านสังคม ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ว่าความร่วมมือในการพัฒนาสังคม โดยเน้นการมีสุขภาวะที่ดีของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และชาวชนบท โดยการขยายโอกาสการจ้างงานด้วยค่าตอบแทนที่เป็นธรรม จากปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นวิถีทางการบรรลุการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจระดับนานาชาติ ในการพัฒนาพลเมืองอาเซียนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสู่การแข่งขันในเวทีโลก กล่าวถึงความพยายามยกระดับทรัพยากรมนุษย์และการสร้างศักยภาพของพลเมืองอาเซียน โดยการลงทุนด้านการสร้างศักยภาพของสถาบันเพื่อการศึกษา การฝึกอบรมและการวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการถ่ายโอนทางเทคโนโลยี (Technology transfer) กกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการให้บริการประชาชน เพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศอย่างสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการที่อาศัยระบบในการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงกล่าวถึงการสนับสนุนความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อการดำรงอยู่ ปกป้องและพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 กล่าวถึงความมุ่งมั่นในความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการเสริมพลังสตรีเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการลดภาวะเสี่ยงของเด็กและสตรีต่อการติดเชื้อ HIV/AIDS และเยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ และมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่า 50 % ของการติดเชื้อใหม่

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ประชาคมสังคมอาเซียนกล่าวถึงการให้การสนับสนุนความร่วมมือในการพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและชาวชนบท และเสาะหากิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชน สตรี และท้องถิ่น มีการเตรียมแรงงานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อาเซียนต้องลงทุนทางทรัพยากรด้านการศึกษามากขึ้นทั้ง

ขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองสังคม การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญต่อการจ้างงาน การจัดการความยากจนและความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค อาเซียนควรมีความพยายามในการสนับสนุนการเดินทางไปมาภายในภูมิภาค และมีความตระหนักต่อกันและกันในการพัฒนาความเชี่ยวชาญ ความสามารถพิเศษ และทักษะ ส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข การป้องกัน การควบคุมโรคติดต่อ เช่น HIV/AIDS และ SARs และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภูมิภาคในการเข้าถึงยารักษาโรค ความมั่นคงของประชาคมคือการที่ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลและสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ และสนับสนุนความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเติบโตของประชากร การว่างงาน สิ่งแวดล้อม มลพิษ การจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค เพื่อให้ประเทศสมาชิกเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนา และส่งเสริมเจตนารมณ์อาเซียนในกันและกัน

จากแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการสร้างความแข็งแกร่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานเยาวชนและสตรีมากยิ่งขึ้นโดยจัดฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพและเพิ่มการเข้าถึงการปล่อยสินเชื่อให้คนจน (Microfinance) และการรับข่าวสารข้อมูล ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านเครือข่ายสถาบันฝึกหัดฝีมือแรงงาน และการพัฒนาการประเมินภูมิภาคและโปรแกรมการฝึกอบรม เป็นกระบวนการที่อาศัยระบบในการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านเครือข่ายสถาบันฝึกหัดฝีมือแรงงาน และโปรแกรมการฝึกอบรม ส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองทางสังคมและระบบการจัดการความเสี่ยงสังคม การให้บริการสุขภาพ เสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการควบคุมดูแลตลาดแรงงานและควบคุมตัวชี้วัดทรัพยากรมนุษย์ และส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอาเซียนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภูมิภาคอาเซียน โดยการพัฒนาวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเพิ่มการใช้วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีประยุกต์ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ในปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียวขยายการมีส่วนร่วมของสมาชิกรัฐสภาอาเซียน ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชน พร้อมไปกับเป้าหมายประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีพันธสัญญาในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นเพื่อสร้างแรงงานสำหรับการแข่งขันให้มากขึ้น เป็นกระบวนการที่อาศัยกฎเกณฑ์ในการพัฒนามาตรฐานการศึกษา จากการประชุมครั้งที่ 10 ว่า “สนับสนุนและเอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงการศึกษาเพื่อเป็นการเสริมพลังอำนาจและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะทำให้เพิ่มการจ้างงานและการเป็นพลเมืองที่ดี

(3) **รูปสัจญะด้านวัฒนธรรม**ที่สะท้อนให้เห็นว่าคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจาก ความเชื่อมั่นในการขับเคลื่อนอาเซียนด้วยความเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของประชาชนในการสร้างความเจริญเติบโตของประเทศและของอาเซียนในอนาคต จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ในปฏิญญาบัวลาติมเปอร์ กล่าวถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต และตั้งมั่นให้ความเป็นอยู่ที่ดี การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชน เป็นศูนย์กลางของกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน และในความร่วมมือเฉพาะด้านที่ปรากฏในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 13 ได้กล่าวไว้ว่าอาเซียนควรเน้นการพัฒนาแรงงานปัญญาชนและการสร้างผลผลิตสูง โดยเพิ่มการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจัดฝึกอบรมเพื่อให้ถ่ายโอนเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่ประชุมได้ลงนาม “ปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว กล่าวถึงการสนับสนุนความอยู่รอด การพัฒนา การคุ้มครองและสิทธิการมีส่วนร่วมของเด็กในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านการปกป้องและส่งเสริมสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและสตรี ปรากฏในปฏิญญาเซบูจากการประชุมครั้งที่ 12 ว่า “มุ่งมั่นในการสร้างประชาคมแห่งการแบ่งปันและเอื้ออาทรสำหรับเด็ก ที่จะมีการจัดการในประเด็นการดำรงอยู่ การพัฒนา การคุ้มครองและสิทธิการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอด้วยมาตรการที่มีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิเด็ก”

7) **การเคารพซึ่งกันและกัน** สะท้อนผ่านรูปสัจญะด้านกฎเกณฑ์ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังนี้

(1) **รูปสัจญะด้านกฎเกณฑ์**ที่แสดงให้เห็นการเคารพซึ่งกันและกันจากสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ว่ามีความเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของแต่ละชาติ จากปฏิญญาฮานอย ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 กล่าวถึงบันทึกความสำเร็จในด้านการส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคบนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกัน ปรากฏจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติและพูดคุยปรึกษาหารือกัน สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงการเคารพซึ่งกันและกันในเสรีภาพ การปกครอง ความเท่าเทียม ชื่อตรงในเขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของทุกประเทศ สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงความร่วมมือกันในการส่งเสริมความยืดหยุ่นของภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง เคารพซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน และเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นกระบวนการความร่วมมือที่อยู่บนความมั่นใจเชื่อมั่นในตนเอง เคารพซึ่งกันและกัน เป็นหนึ่งเดียวกัน ในความหมายของสำนึกร่วมอาเซียน (We feeling) เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือและหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดนการไม่แทรกแซงกัน ใช้ฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย

(2) **รูปสัณฐานด้านระบบ** ที่แสดงให้เห็นการเคารพซึ่งกันและกันจากการประชุมครั้งที่ 19 จากปฏิญญาว่าด้วยเรื่องอาเซียนเป็นหนึ่งในความหลากหลาย โดยปรากฏข้อความ “ยืนยันในหลักการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของพลเมืองอาเซียน แต่ก็เน้นการมีค่านิยมร่วมในจิตวิญญาณของเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย” และอีกปรากฏข้อความอีกครั้งว่า “ยืนยันในพันธสัญญาในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของอาเซียน ส่งเสริมความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย และสนับสนุนความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา และอารยธรรมเพื่อก่อตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นในปี 2015” และมีการเสนอให้ร่วมมือกันในการส่งเสริม ปกป้อง และนำความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

(3) **รูปสัณฐานด้านวัฒนธรรม** ที่แสดงให้เห็นการเคารพซึ่งกันและกันจากการพัฒนาความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ภูมิภาค และพยายามอย่างขยันขันแข็งในการสร้างประชาคมอาเซียนที่เข้มแข็ง เคารพซึ่งกันและกันบนฐานความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ของกันและกัน ในการประชุมครั้งที่ 20 จากปฏิญญาพนมเปญ ปรากฏข้อความ “ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างประชาคมอาเซียนในปี 2015 ว่าเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของพลเมืองอาเซียน โดยการสนับสนุนมรดกและวัฒนธรรมให้เป็นกลไกเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างสังคมที่มีความยืดหยุ่นกัน เป็นทรัพย์สินอันนำมาซึ่งความภูมิใจของภูมิภาค อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกันอย่างใกล้ชิด

8) **โครงสร้างองค์กรอาเซียน** สะท้อนผ่านรูปสัณฐานด้านกฎเกณฑ์ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังนี้

(1) **รูปสัณฐานด้านกฎเกณฑ์** ที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างองค์กรอาเซียน จากสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบทที่ 3 ด้านความร่วมมือ ที่ปรากฏในมาตรา 14 ถึง 17 ด้านกระบวนการจัดการข้อพิพาทในภูมิภาค ให้มีการจัดตั้งอัครภาคีผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนในระดับรัฐมนตรีของแต่ละอัครภาคีเพื่อให้ตระหนักรู้ในการเกิดข้อพิพาทหรือสถานการณ์ที่เป็นการก่อกวนสันติภาพและความสามัคคีของภูมิภาค ในกรณีหาวิธีการแก้ปัญหาไม่ได้ ให้สภาสูง (High Council) ตระหนักในความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ และให้คำแนะนำวิธีแก้ไขความขัดแย้งที่เหมาะสม เช่น ภาระหน้าที่ การไกล่เกลี่ย การปรองดองที่ดี สภาสูง (High Council) อาจจัดหน้าที่ที่ดีให้ หรือเป็นไปตามความเห็นชอบของคณะกรรมการแก้ไขความขัดแย้ง เป็นคณะกรรมการไกล่เกลี่ยเอง หาวิธีการปรองดอง เมื่อมีความจำเป็น สภาสูง (High Council) ควรให้คำแนะนำในการตัดสินที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการพิพาทกันยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามข้อกำหนดที่ได้กล่าวมาจะยังไม่นำมาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง จนกว่าคณะกรรมการแก้ไขข้อขัดแย้งจะเห็นชอบกับข้อเสนอแก้ไขข้อขัดแย้งนั้น แต่คณะร่วมทำงานสามารถเสนอความช่วยเหลือการจัดการความขัดแย้งได้ โดยสนธิสัญญานี้จะไม่เป็นการขัดขวางกับการสร้างสันติภาพตามกฎบัตรสหประชาชาติ อัครภาคีรวมตัวกันสำหรับข้อพิพาทควร

สนับสนุนให้แก้ปัญหาโดยการต่อรองอย่างฉันทมิตรก่อนที่จะดำเนินการขั้นอื่นๆตามที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ นอกจากนี้ยังมีความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียน เพื่อเป็นองค์กรกลางรับผิดชอบและประสานภารกิจต่างๆ ของอาเซียน เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จากปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 มีการยกระดับความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional cooperation) สู่มุมมองที่สูงขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความเจริญรุ่งเรืองสู่ประเทศสมาชิกทั้งหมด

(2) **รูปสัญญาด้านระบบ** ที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างองค์กรอาเซียน จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ในกรอบแนวทางการร่วมมืออาเซียนด้านการพัฒนาโลกของอาเซียนโดยมีการลงนามความร่วมมือในการก่อตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียน ให้มีการทบทวนโครงสร้างองค์กรอาเซียนอย่างสม่ำเสมอที่จะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และศึกษาความเป็นไปได้ของกรอบธรรมเนียมใหม่ของอาเซียน

(3) **รูปสัญญาด้านวัฒนธรรม** ที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างองค์กรอาเซียน จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 กำหนดให้มีการประชุมผู้นำอาเซียนทุกสามปีระหว่างนั้นอาจมีการประชุมแบบไม่เป็นทางการ จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ในปฏิญญากัวลาลัมเปอร์ มีการแสดงความตกลงที่จะจัดทำกรอบทางกฎหมายและทางสถาบันของอาเซียน เชื่อมมั่นในการเป็นสมาคมแห่งภูมิภาค

9) **ความยืดหยุ่น** สะท้อนผ่านรูปสัญญาด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญาด้านกฎเกณฑ์** ที่สะท้อนให้เห็นความยืดหยุ่นของอาเซียนจาก “สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) บทที่ 3 ด้านความร่วมมือมาตรา 11 และ 12 ว่า วัตถุประสงค์ผู้ทำสัญญา (The High Contracting Parties) ควรมีความพยายามในการสร้างความยืดหยุ่นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม กับความมั่นคงให้สอดคล้องกับอุดมการณ์และเจตจำนงโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก หรือกิจการที่เป็นการคุกคามภายในเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ และควรให้ร่วมมือในทุกด้านเพื่อส่งเสริมความยืดหยุ่นในภูมิภาคอันจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองและความปลอดภัยของภูมิภาค โดยตั้งอยู่บนหลักการความเชื่อมั่น ความมั่นใจในตนเอง การเคารพซึ่งกันและกัน ความร่วมมือและความเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานสำหรับประชาคมที่แข็งแกร่งและอยู่รอดได้ของชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(2) **รูปสัญญาด้านระบบ** ที่สะท้อนให้เห็นความยืดหยุ่นของอาเซียน ได้แก่ การจัดการกับความแตกต่างหรือความขัดแย้งระหว่างประเทศ ให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ ด้วยขั้นตอนที่มีความยืดหยุ่น หลีกเลี่ยงทัศนคติแง่ลบ สำหรับเสริมสร้างความเข้มแข็งในการฟื้นฟูประเทศและภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและความเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน ความยืดหยุ่นของประเทศและภูมิภาคเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน ในการประชุมครั้งที่ 10 การสร้างประชาคมแห่ง

สังคมเอื้ออาทรได้กล่าวถึง “การบรรเทาความยากจน การมีความเสมอภาค และการพัฒนามนุษย์เป็นแก่นของความเข้มแข็งและความยืดหยุ่นของประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน

(3) **รูปสัญญะด้านวัฒนธรรม** ที่สะท้อนให้เห็นความยืดหยุ่นของอาเซียน การประชุมครั้งที่ 9 ปรากฏข้อความ “การรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน และส่งเสริมสันติ เสถียรภาพ ความมั่นคง การพัฒนา และความเจริญรุ่งเรืองโดยเชื่อมั่นว่าประชาคมอาเซียนจะเป็นประชาคมที่เปิดกว้าง มีกลไก และมีความยืดหยุ่นต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาเซียน และความแตกต่างทางเศรษฐกิจ ที่จะนำไปสู่โอกาสในการพัฒนาและความเจริญอย่างเท่าเทียมกัน ภายใต้บรรยากาศแห่งความสามัคคี ความยืดหยุ่นของภูมิภาคและความปรองดอง และสนับสนุนหลักการอาเซียนในเรื่องการไม่แทรกแซง การตัดสินใจบนฐานฉันทามติ ความยืดหยุ่นของประเทศและภูมิภาค เศรษฐกิจและการระดมทุนของต่างประเทศ การอยู่ท่ามกลางความแตกต่างและการโต้เถียงกันอย่างสันติ

10) **จิตสำนึกรักษาศิลปและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกอาเซียน** สะท้อนผ่านรูปสัญญะด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญะด้านกฎเกณฑ์** ที่สะท้อนให้เห็นการมีจิตสำนึกรักษาศิลปและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกอาเซียน จากแผนปฏิบัติการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ที่ว่าการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค และส่งเสริมอาเซียนให้มียุทธศาสตร์ในระดับนานาชาติ โดยมีข้อตกลงเชิงรุกระหว่างอาเซียนกับนานาชาติ และสร้างกลไกที่แข็งแกร่งด้านการสื่อสาร

(2) **รูปสัญญะด้านระบบ** ที่สะท้อนให้เห็นการมีจิตสำนึกรักษาศิลปและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกอาเซียนโดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการประชุมระหว่างผู้เชี่ยวชาญและสนับสนุนการเจรจาหารือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในอารยธรรม วัฒนธรรม และศาสนาของภูมิภาค นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาเซียนและอัตลักษณ์ภูมิภาคในแผนการสื่อสารชาติ และหลักสูตรการศึกษา การติดต่อกันระหว่างบุคคลรวมถึงผ่านงานศิลปะ การท่องเที่ยวและการกีฬา โดยเฉพาะกับเยาวชน และส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอาเซียนด้วยการให้ทุนและการแลกเปลี่ยน

(3) **รูปสัญญะด้านวัฒนธรรม** ที่สะท้อนให้เห็นการมีจิตสำนึกรักษาศิลปและวัฒนธรรมในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ที่กล่าวถึงการยืนยันความพยายามในการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าเป็นจำนวนมาก และประเพณีวิถีชีวิตของภูมิภาคที่สะท้อนเจตนารมณ์ความเป็นหนึ่งเดียวในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคมความปรองดอง

11) **การมีส่วนร่วม** สะท้อนผ่านรูปสัญญะด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญะด้านกฎเกณฑ์**ที่สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 มีการลงนามในข้อตกลงร่วมกันในความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ในเรื่องบทบาทความร่วมมือภายในอาเซียน ว่าให้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างกว้างขวางและเพิ่มการมีส่วนร่วมของเยาวชนและสตรี องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (Non-Governmental Organization) องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรระหว่างรัฐบาลอาเซียน ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 7 มีการสนับสนุนให้จัดตั้งสภาที่ปรึกษาธุรกิจอาเซียน (ASEAN Business Advisory Council: ABAC) และให้จัดการประชุมสุดยอดอาเซียนภาคธุรกิจ (ASEAN Business Summit) เพื่อส่งเสริมนักธุรกิจให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของอาเซียน

(2) **รูปสัญญะด้านระบบ**ที่สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วม จากกรอบแนวทางการร่วมมือด้านสังคมในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ว่า สนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับของประชาคมอาเซียน (ASEAN communities) โดยเฉพาะเด็กและสตรี ในการพัฒนา นอกจากนี้ในปฏิญญามะนิลาปี 2530 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 ยังกล่าวไว้ว่าประเทศสมาชิกควรส่งเสริมบรรยากาศที่ภาคเอกชนได้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือภายในอาเซียน และควรส่งเสริมความสำนึกในความเป็นอาเซียน ขยายการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง เพิ่มการมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างกว้างขวางโดยประชาชนของอาเซียน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากปฏิญญาอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ให้เปิดโอกาสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาประเทศอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายและความต้องการ รวมทั้งควรเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเด็กให้เชื่อมั่นในศักยภาพอย่างเต็มเปี่ยมของเขา จากปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ได้กล่าวถึงการที่ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการแข่งขันทางเทคโนโลยี เพื่อการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประเทศและความร่วมมือของภูมิภาคในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เป็นความร่วมมือจากภาคเอกชน รวมถึงการสนับสนุนภาครัฐ เอกชน องค์กรนานาชาติและระดับชาติในการสร้างประชาคม ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่เหมาะสม ตามการรับรู้ในบทบาทของการศึกษาสำหรับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และอาเซียนควรทำงานโดยให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในทุกด้านและทุกระดับ จากแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์” (Vientiane Action Programme: VAP) ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว ประชาสังคม (Civil Society) และภาคเอกชนมากยิ่งขึ้นในการจัดการกับปัญหาความยากจน และสวัสดิการสังคม โดยการสร้างเครือข่ายและจัดทำโครงการแลกเปลี่ยน และส่งเสริมความชำนาญการในประเด็นที่เกี่ยวกับความยากจนและสวัสดิการสังคม จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ในปฏิญญาเซบูเพื่อมุ่งสู่ประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปันที่เป็นหนึ่งเดียว กล่าวถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและมีประสิทธิภาพของสตรีในทุกสาขาในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน

(3) **รูปสัญญาะด้านวัฒนธรรม**ที่สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมจากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 เรื่องประเทศสมาชิกควรส่งเสริมบรรยากาศที่ภาคเอกชนได้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือภายในอาเซียน เสริมสร้างสำนึกในความเป็นอาเซียน ขยายการมีส่วนเกี่ยวข้อง เพิ่มการมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างกว้างขวางโดยประชาชนของอาเซียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากปฏิญญาสุดยอดอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพราะเป็นรากฐานเพื่อความแข็งแกร่งความเอื้ออาทร และความผูกพันกันของสังคม เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยการส่งเสริมค่านิยมและการสัมพันธ์กันที่เข้มแข็งของสังคม และจัดหาวิธีการเพื่อปกป้องครอบครัว เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อความแข็งแกร่งของสมาชิกในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ๆ

12) **อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** สะท้อนผ่านรูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์ ระบบ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์**ที่สะท้อนให้เห็นอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดการรับรู้ในความหมายเดียวกันว่าอาณาเขตภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของทวีปเอเชียด้านตะวันออกเฉียงใต้ ที่ภูมิภาคมีลักษณะเป็นทิวเขาและที่ราบลาดเนินตะกอนเชิงเขา บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ บางส่วนเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และบางส่วนเป็นหมู่เกาะ เป็นที่อยู่อาศัยของพลเมืองอาเซียน จากปฏิญญากรุงเทพเมื่อเริ่มก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า “สมาคมเปิดรับทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เห็นพ้องกับเป้าหมาย หลักการและวัตถุประสงค์ของการรวมตัวเป็นภูมิภาคเข้าเป็นสมาชิก” และจากวิสัยทัศน์อาเซียนที่ว่าอาเซียนเป็นหนึ่งคือการผนึกรวม 10 ประเทศเข้าเป็นประชาคมภูมิภาค และเป้าหมายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สัมฤทธิ์ผลเมื่อเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกในปี 1995 ลาวและพม่าในปี 1997 และกัมพูชาในปี 1998 ดังที่เลขาธิการอาเซียนขณะนั้นได้กล่าวในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 8 ว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เติมเต็มจุดหมายที่วางไว้ในทางภูมิศาสตร์แล้ว” กฎบัตรอาเซียน ได้กล่าวถึงอาณาเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ตั้งแต่ในส่วนนำว่า “บรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ และในหมวดที่ 3 หมวดสมาชิกภาพ ข้อที่ 6 เรื่องการรับสมาชิกใหม่ที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าประเทศนั้นต้องมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(2) **รูปสัญญาะด้านระบบที่สะท้อนให้เห็นอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** โดยประเทศสมาชิกอาเซียนมีความตระหนักรู้และสร้างความหมายร่วมกันในเรื่องอาณาเขตภูมิภาค โดยเฉพาะการรับเข้าเป็นสมาชิกในภูมิภาคเสมือนการต่อยอดให้เห็นได้ชัดจากกรณีศรีลังกา อินเดีย จีน ออสเตรเลียถูกปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคม รวมทั้งปาปัวนิวกินีที่ขอเข้าเป็นสมาชิกถาวรของสมาคมในปี 1996 แม้ว่าจะเคยได้รับการยอมรับในสนธิสัญญาความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation) ในปี 1987 แต่ก็ไม่ใช่ความประสงค์ที่จะให้เป็นสมาชิกอาเซียน ส่วนประเทศออสเตรเลียถูกปฏิเสธการเข้าเป็นสมาชิกถึง 2 ครั้งในปี 1980 และ 1990

(3) **รูปสัญญาะด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ประเด็นที่มีการให้ความหมายและรับรู้ในความหมายเดียวกันคือความเชื่อในเรื่องเขตแดนภูมิภาคที่ถูกใช้เป็นอำนาจในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิก เพราะรูปทรงอาณาเขตภูมิภาคเป็นเกณฑ์พื้นฐานในการจำแนกกลุ่มสังคม และการรับรู้ของผู้อยู่อาศัยในภูมิภาค

13) **ธงอาเซียน สะท้อนผ่านรูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์ และวัฒนธรรม** ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์**ที่เกี่ยวกับการใช้ธงอาเซียน ได้แก่แนวทางการใช้ธงในบริบทต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งแสดงการผลิตซ้ำทั้งสิ้น และมีกฎเกณฑ์ในการใช้และผลิตธงอาเซียนปรากฏอยู่ในกฎบัตรอาเซียน

(2) **รูปสัญญาะด้านวัฒนธรรม**ที่เกี่ยวกับการใช้ธงอาเซียน ได้แก่ธงอาเซียนเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี และการสนับสนุนของประเทศสมาชิกต่อหลักการและความพยายามของอาเซียนรวมทั้งเป็นช่องทางเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้และความเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้นของอาเซียน และแนวทางการใช้ธงในบริบทต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งแสดงการผลิตซ้ำ ธงอาเซียนแสดงถึงเสถียรภาพ สันติภาพ ความสามัคคีและพลวัตของอาเซียน สีของธงได้แก่ น้ำเงิน แดง ขาว และเหลือง ซึ่งแสดงถึงสีหลักในธงชาติของบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ความหมายของสีในธงสีน้ำเงินแสดงถึงสันติภาพและเสถียรภาพ แดงบ่งชี้ความกล้าหาญ และความก้าวหน้า ขาวแสดงความเป็นสิริสุข เหลืองเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรือง รวงข้าวแสดงถึงความไฝฝืนของบรรดาผู้ก่อตั้งอาเซียนให้มีอาเซียนที่ประกอบด้วยบรรดาประเทศทั้งหมดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผูกพันกันอย่างมีมิตรภาพและเป็นหนึ่งเดียว วงกลมแสดงถึงเอกภาพของอาเซียน

14) **เพลงอาเซียน**สะท้อนผ่านรูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์ และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **รูปสัญญาะด้านกฎเกณฑ์**ที่เกี่ยวกับเพลงอาเซียน (The ASEAN Way) ได้แก่ข้อความที่ปรากฏในการประชุมครั้งที่ 4 ว่า (The ASEAN Way) คือเพลงประจำ

อาเซียนที่เป็นทางการ ที่สะท้อนให้เห็นการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน เพลงประจำอาเซียนเป็นลิขสิทธิ์ของอาเซียนโดยมีเลขาธิการอาเซียนเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมในการนำไปใช้ ที่ประชุมสนับสนุนให้ใช้เพลงประจำอาเซียนในการประชุมอย่างเป็นทางการ ใช้ในกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง และใช้กับคู่มืออาเซียน

(2) รูปสัญญาด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเพลงอาเซียนได้แก่

การสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกอาเซียนส่งเสริมการใช้เพลงประจำอาเซียนในประเทศของตนโดยมีการแปลเป็นภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศและสามารถปรับแต่งในการร้องได้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการตระหนักรู้อาเซียน

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 14 รายการผ่านรูปสัญญะ ซึ่งประกอบด้วย กฎเกณฑ์ ระบบ วัฒนธรรมและประเพณี สรุปประเด็นสำคัญได้ดังตารางที่ 3 แสดงรูปสัญญะอัตลักษณ์อาเซียน

ตารางที่ 3 แสดงรูปสัญญะอัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง

รูปสัญญะ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
1. สันติภาพ เสรีภาพและ ความปรองดอง	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน - สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - กระบวนการสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งในภูมิภาค - ปฏิญญาว่าด้วยเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง - สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - ปฏิญญาร่วมระหว่างอาเซียน-จีนว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่นคง 	<ul style="list-style-type: none"> - การก่อตั้งประชาคมอาเซียนที่ประกอบด้วย 3 เสาหลัก - การรวมตัวกันด้วยความปรารถนาเดียวกันและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพ - ประสานเข้าด้วยกันและส่งเสริมซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การรักษาสันติภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมมือกันด้วยความรักและสันติภาพ เพื่อสันติภาพ เสถียรภาพ - ร่วมมืออย่างแข็งขันในการค้นหาวิธีการที่หลากหลายของภูมิภาคและนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ 	

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิญญาสิงคโปร์ว่าด้วยกฎบัตรอาเซียน - คำอธิบายดวงตราอาเซียนว่าแสดงถึงเสถียรภาพ สันติภาพ 			
2. เสถียรภาพและความมั่นคง	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน - สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - สนธิสัญญาความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าสิทธิของรัฐประเทศที่จะดำรงเสรีภาพจากการถูกแทรกแซง การโค่นล้มอธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก บนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน 	<ul style="list-style-type: none"> - สิทธิของทุกรัฐประเทศที่จะดำรงเสรีภาพจากการถูกแทรกแซง การโค่นล้มอธิปไตยหรือการบีบบังคับจากภายนอก บนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน - จัดตั้งระบบข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ภัยพิบัติ และปลอดภัยเสพติด - มีกลไกที่เหมาะสมในการจัดการปิดเบี่ยงทางการตลาดที่เกิดจากการแทรกแซงของรัฐ - จัดตั้งอาเซียนบวกสามสำรองในสถานการณ์ข้าวฉุกเฉิน 	<ul style="list-style-type: none"> - เชื่อมั่นว่า การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค - เชื่อมั่นว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นความมั่งคั่งของภูมิภาค - ร่วมกันด้วยความปรารถนาและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคเสถียรภาพ - เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือและหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดนการไม่แทรกแซงกันฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย 	
3. ความเป็นหนึ่งเดียว	<ul style="list-style-type: none"> - พันธกรณีในสนธิสัญญาว่าให้สำนึกในความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศและวัฒนธรรมที่ยืดโยงประชาชนอาเซียนเข้าไว้ด้วยกัน - ที่สนธิสัญญาว่าควรพัฒนาและเสริมสร้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - กรอบแนวทางการร่วมมืออาเซียนด้านวัฒนธรรมข้อมูลข่าวสาร - ให้การศึกษาเกี่ยวกับอาเซียน เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนและในสถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยืดโยงประชาชนไว้ด้วยกัน - เสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ยืดโยงมิตรภาพ ความเป็นเพื่อน 	

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
	<p>ความเข้มแข็งใน ชนบประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เป็น สิ่งผูกสัมพันธ์ภาพ ความ เป็นเพื่อนบ้านที่ดี และ ความร่วมมือที่ผูกมัดกลุ่ม ประเทศไว้ด้วยกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิญญาสมานฉันท์ อาเซียน ว่าประเทศ สมาชิกควรพัฒนาความ ตระหนักในอัตลักษณ์ ภูมิภาค - ความร่วมมือเฉพาะด้าน อาเซียนกล่าวว่าควรช่วย เร่งการพัฒนาอัตลักษณ์ ภูมิภาคและความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน - จัดตั้ง “ แผนงานเพื่อ การรวมตัวอาเซียน - แผนปฏิบัติการประชาคม สังคมวัฒนธรรมอาเซียน มุ่งสัมฤทธิ์ผลในเรื่องความ เป็นปึกแผ่นสามัคคี ความ เป็นหนึ่งเดียว - อาเซียนเป็นประชาคม แห่งการใช้กฎเป็นฐาน - กฎบัตรอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเร่งพัฒนาอัตลักษณ์ ภูมิภาคและความเป็น ปึกแผ่นสามัคคี - ส่งเสริมเครือข่าย มหาวิทยาลัยและสถาบันที่ เป็นผู้นำเพื่อสร้าง มหาวิทยาลัยอาเซียนและ เพื่อเป็นฐานในการขยาย เครือข่าย - สนับสนุนให้ประเทศ สมาชิกอาเซียนส่งเสริม ความตระหนักให้กับ ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่ม เยาวชนผ่านการศึกษาและ วัฒนธรรม 	<p>บ้านที่ดีและความร่วมมือที่ ผูกมัดประเทศสมาชิกเข้า ไว้ด้วยกัน อย่างใกล้ชิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักในชนบประเพณีที่ มีส่วนร่วมและที่แตกต่างกัน - ความหลากหลายทาง ประวัติศาสตร์และมรดก ทางวัฒนธรรม การมี ประวัติศาสตร์ร่วมกัน ถิ่น ที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ ภูมิศาสตร์และความ ปรารถนาในสันติภาพและ ความเจริญรุ่งเรืองทำให้ ประเทศในภูมิภาครวมเข้า ด้วยกันและก่อร่างอัต ลักษณ์อาเซียน - เชื่อมมั่นในความจำเป็นที่ จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มี อยู่ของความอันหนึ่ง อันเดียวกันในระดับ ภูมิภาคเพื่อบรรลุ ประชาคมอาเซียน - การเสริมสร้างอัตลักษณ์ อาเซียนด้วยการสร้าง ความตระหนักในความ หลากหลายทางวัฒนธรรม และมรดกของภูมิภาค อาเซียนด้วยหลักการ เคารพในความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม ภาษา และ ศาสนา 	
4. ความร่วมมือ แบบเอื้อ ประโยชน์ซึ่งกัน และกัน	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาไมตรีและ ความร่วมมือว่าควร ส่งเสริมกิจกรรมความ ร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนากลไกของ อาเซียนที่จะทำให้เกิดความ ร่วมมือทางการเมือง แข็งแกร่งขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีเจตนารมณ์ในความ เข้มแข็งและความร่วมมือ กันของภูมิภาคใน สถานการณ์ต่างๆ - เจตนารมณ์ที่จะเอาชนะ ความยากลำบากที่แต่ละ 	

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
	<p>บริหาร บนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน</p> <p>- ข้อตกลงร่วมกันในความร่วมมือเฉพาะด้านร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในทุกด้าน</p>	<p>- มีกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก</p> <p>- การกำหนดกลยุทธ์ใหม่ในการร่วมมืออย่างเหมาะสมกับองค์กรนานาชาติ</p> <p>- ให้มีความร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับประเทศนอกกลุ่มอาเซียนในด้านความมั่นคงบนพื้นฐานความต้องการและความสนใจของกันและกัน</p> <p>- ความร่วมมือของภูมิภาคเพื่อความปลอดภัย</p> <p>- ส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเข้มข้นในระดับนานาชาติ</p> <p>- การจัดตั้งประชาคมอาเซียนสนับสนุนการรวมตัวและร่วมมือ</p>	<p>ประเทศและภูมิภาคเผชิญอยู่ด้วยความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด</p>	
<p>5. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน</p>	<p>- สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ</p> <p>- สรรหาความร่วมมือใกล้ชิดกันมากขึ้นในระดับที่กว้างขึ้น และควรสรรหาความช่วยเหลือประเทศต่างๆ</p>	<p>- สร้างความร่วมมือและการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในอาเซียนเพื่อความเข้มแข็งในประสิทธิภาพของอาเซียนในการจัดการกับความท้าทายด้วยในภูมิภาคให้มากขึ้น</p> <p>- ประเทศที่พัฒนาแล้วควรให้ความช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนา</p>	<p>- ความตระหนักในการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ตลอดจนมีวัตถุประสงค์เดียวกันและชะตากรรมร่วมกัน</p>	
<p>6. คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา</p>	<p>- สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</p> <p>- พันธสัญญาพัฒนาให้เป็นสังคมที่มีการศึกษา</p>	<p>- กรอบแนวทางการร่วมมือเน้นการมีสุขภาวะที่ดีของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและชาวชนบท โดยการขยายโอกาสการจ้างงาน</p>	<p>- เชื่อมมั่นในการขับเคลื่อนอาเซียนด้วยความเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของประชาชน</p> <p>- การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชนเป็นศูนย์กลางของ</p>	

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นฐานสหวิทยาการ และบทบาทญัตติแห่ง การศึกษาเพื่อปวงชน - กฎเกณฑ์ช่วยลดความ เสี่ยงทางสังคมของ ประชากร 	ด้วยค่าตอบแทนที่เป็น ธรรม <ul style="list-style-type: none"> - ลงทุนด้านการสร้าง ศักยภาพของสถาบันเพื่อ การศึกษา การฝึกอบรม และการวิจัย วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และการ ถ่ายโอนทางเทคโนโลยี - ส่งเสริมการให้บริการ ประชาชนอย่างมี ประสิทธิภาพ - มุ่งเน้นในความเท่าเทียม กันระหว่างเพศ และการ เสริมพลังสตรี 	กระบวนการสร้าง ประชาคม	
7. การเคารพซึ่ง กันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาไมตรีและ ความร่วมมือเคารพซึ่งกัน และกันในเอกราช อำนาจอธิปไตย 	<ul style="list-style-type: none"> - การเสนอให้ร่วมมือกันในการส่งเสริม ปกป้อง และ นำความหลากหลายทาง วัฒนธรรมมาใช้ในเกิด ประโยชน์ - ตระหนักถึงความสำคัญ ในการสร้างประชาคม อาเซียนในปี 2015 ว่า เคารพในความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เคารพซึ่งกันและกันจาก การพัฒนาความตระหนักรู้ ในอัตลักษณ์ภูมิภาค 	
8. โครงสร้าง องค์กรอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - อัครราชทูตทำสัญญา ตระหนักรู้ในการเกิดข้อ พิพาทหรือสถานการณ์ให้ คำแนะนำวิธีแก้ไข - สภาสูง - จัดตั้งสำนักเลขาธิการ อาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - กลไกของอาเซียน - ทบทวนโครงสร้างองค์กร อาเซียนอย่างสม่ำเสมอ - กรอบธรรมนูญใหม่ของ อาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงความตกลงที่จะ จัดทำกรอบทางกฎหมาย และทางสถาบันของ อาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการประชุมกัน อย่างสม่ำเสมอ
9. ความยืดหยุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาไมตรีและ ความร่วมมือในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี ความพยายามในการสร้าง ความยืดหยุ่นในด้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการกับความ แตกต่างหรือความขัดแย้ง ระหว่างประเทศ ให้เป็นไป อย่างมีเหตุผล - การสร้างประชาคมแห่ง สังคมเอื้ออาทร 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความยืดหยุ่นต่อความ หลากหลายทางวัฒนธรรม อาเซียน และความ แตกต่างทางเศรษฐกิจ 	

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
	การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม			
10. จิตสำนึกรัก ศิลปวัฒนธรรม	-แผนปฏิบัติการประชาคม สังคมและวัฒนธรรม	ส่งเสริมการแลกเปลี่ยน การประชุมระหว่าง ผู้เชี่ยวชาญ และสนับสนุน การเจรจาหาประเทศ สมาชิกเพื่อส่งเสริมความ เข้าใจอย่างลึกซึ้งในอารย ธรรม วัฒนธรรม และ ศาสนาของภูมิภาค	ยืนยันความพยายามใน การรักษาและส่งเสริม มรดกทางวัฒนธรรมอันมี ค่าเป็นจำนวนมาก และ ประเพณีวิถีชีวิตของ ภูมิภาค	
11. การมีส่วนร่วม	- บทบาทความร่วมมือ ภายในอาเซียน ว่าให้มี ความเกี่ยวข้องกันอย่าง กว้างขวางและเพิ่มการมี ส่วนร่วมของเยาวชนและ สตรี องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ องค์การระหว่างประเทศ และองค์การระหว่าง รัฐบาลอาเซียน - ส่งเสริมธุรกิจให้ได้ เข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมอาเซียน	- สนับสนุนการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนและทุก ระดับ โดยเฉพาะเด็กและ สตรี - ส่งเสริมบรรยากาศที่ ภาคเอกชนได้มีบทบาท มากขึ้น - ขยายการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง เพิ่มการมีส่วน ร่วมและความร่วมมืออย่าง กว้างขวาง - สร้างเครือข่ายและจัดทำ โครงการแลกเปลี่ยน	- เสริมสร้างสำนึกในความ เป็นอาเซียน ขยายการมี ส่วนเกี่ยวข้อง เพิ่มการมี ส่วนร่วมและความร่วมมือ อย่างกว้างขวาง - ส่งเสริมค่านิยมและการ สัมพันธ์กันที่เข้มแข็งของ สังคม	
12. อาณาเขต เอเชียตะวันออกเฉียงใต้	- ภูมิภาคกรุงเทพ - เกณฑ์การรับสมาชิก อาเซียน	- การรับเข้าเป็นสมาชิกใน ภูมิภาค	- ความเชื่อในเรื่องเขต แดนภูมิภาคที่ถูกใช้เป็น อำนาจในการคัดเลือกผู้ ที่จะเข้าเป็นสมาชิก - รูปทรงอาณาเขตภูมิภาค เป็นเกณฑ์พื้นฐานในการ จำแนกกลุ่มสังคม และการ รับรู้ของผู้อยู่อาศัยใน ภูมิภาค	
13. ธงอาเซียน	- กฎเกณฑ์การใช้ธง อาเซียนในโอกาสต่างๆ	- การสนับสนุนของ ประเทศสมาชิกต่อ หลักการและความ พยายามของอาเซียน รวมทั้งเป็นช่องทางเพื่อ ส่งเสริมความตระหนักรู้	- สัญลักษณ์ของความ สามัคคี - เสถียรภาพ สันติภาพ ความสามัคคีและพลวัต ของอาเซียน	แนวทางการใช้ธงใน บริบทต่างๆ ล้วนเป็น สิ่งแสดงการผลิตซ้ำ ทั้งสิ้น

รูปสัญลักษณ์ อัตลักษณ์	ด้านกฎเกณฑ์	ด้านระบบ	ด้านวัฒนธรรม	ด้านประเพณี
		และความเป็นปึกแผ่น ยิ่งขึ้นของอาเซียน		
14. เพลง อาเซียน	- กฎเกณฑ์การใช้เพลง อาเซียนในโอกาสต่างๆ - บทบัญญัติในกฎบัตร อาเซียน - ลิขสิทธิ์อาเซียนโดยมี เลขาธิการอาเซียนเป็นผู้ พิจารณาความเหมาะสม ในการนำไปใช้	- สนับสนุนให้ประเทศ สมาชิกอาเซียนส่งเสริม การใช้เพลงประจำอาเซียน ในประเทศ	มีการแปลเป็นภาษา ประจำชาติของแต่ละ ประเทศและสามารถ ปรับแต่งในการร้องได้เพื่อ เป็นแนวทางหนึ่งในการ ส่งเสริมการตระหนักรู้ อาเซียน	- ใช้เพลงประจำ อาเซียนในการ ประชุมอย่างเป็นทางการ ใช้ในงาน กิจกรรมอื่นที่ เกี่ยวข้อง และใช้กับคู่ เจรจาอาเซียน

4.1.1.2. ความหมายสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียน เป็นความหมาย
สัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียนใน 4 ความหมายได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำเนิกร่วมความเป็น
อาเซียน ความตระหนักรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นประเด็นในการศึกษาอัต
ลักษณ์อาเซียน จากเอกสารการประชุมซึ่งสามารถวิเคราะห์ความหมายสัญลักษณ์ได้ดังนี้

1) ความหมายสัญลักษณ์ในความรู้สึกเป็นเจ้าของ จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 1 ได้แก่ ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคนิค วิทยาศาสตร์ และการบริหาร การ
ทำงานร่วมกันเพื่อยกระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเพื่อเป็นการเสริมสร้างความ
แข็งแกร่งของรากฐานความเจริญของภูมิภาค ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังเพื่อยกระดับ
มาตรฐานความเป็นอยู่ การสร้างความร่วมมือในอนาคตเพื่อสันติภาพ ปรองดองและเสถียรภาพใน
ภูมิภาคโดยมีการติดต่อและปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการความร่วมมือ ด้วยความรัก
และสันติภาพจากทุกประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคเพื่อสันติภาพ เสถียรภาพและความปรองดองของ
โลก ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศควรวางวิธีจัดภัยคุกคามเพื่อดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพ ความแข็งแกร่ง
และความยืดหยุ่นของชาติและอาเซียน อีกทั้งอาเซียนควรร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนา
เศรษฐกิจ และสังคมโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคมและการยกระดับคุณภาพชีวิตของ
ประชาชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้อาเซียนควรให้ความช่วยเหลือตามศักยภาพแก่ประเทศสมาชิกที่
ประสบภัยพิบัติ ควรร่วมมือกันในการโครงการพัฒนาต่างๆ การจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติ
วิธี การเรียนรู้วิธีพัฒนาความร่วมมืออย่างยุติธรรม การส่งเสริมความแข็งแกร่งทางการเมืองโดย
ส่งเสริมทัศนะแห่งมิตรี ความปรองดองและการประสานงานกัน การมีความร่วมมือกันในผลิตภัณฑ์
พื้นฐานด้วยการช่วยให้การสนับสนุนกับประเทศสมาชิกที่มีความต้องการอย่างเร่งด่วน ความร่วมมือ

ด้านอุตสาหกรรมในการสร้างพื้นที่อุตสาหกรรมที่เป็นไปตามความต้องการของภูมิภาค ความร่วมมือในด้านการค้าเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควรมีวิธีการร่วมมือกันตามความเห็นพ้องกันในการแก้ปัญหาผลิตภัณฑ์ที่เผชิญกับตลาดต่างประเทศ ความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ การทบทวนการประสานงานกันเพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นพ้องของอาเซียนและมีการแลกเปลี่ยนทัศนะและการให้คำปรึกษาในการวางแผนและนโยบาย กระจายโอกาสการผลิตและค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ร่วมมือกันอย่างจริงจังกับประเทศสมาชิกและประเทศอื่นๆ ในการป้องกันและกำจัดการเสพติดทั้งการลักลอบค้าและการเสพติด

ส่วนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 3 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่เนื้อความที่ว่า ประเทศสมาชิกควรเสริมสร้างความเข้มแข็งในความยืดหยุ่นของประเทศและภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน และควรรับผิดชอบต่อความมั่นคง รวมทั้งร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับกลุ่มนอกอาเซียนในด้านความมั่นคงตามความสนใจและความต้องการซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ประเทศสมาชิกควรเสริมสร้างความเข้มแข็งในความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนเพื่อความเชื่อมั่นในศักยภาพของภูมิภาคในด้านการค้าการพัฒนา และเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการต่อต้านและการเผชิญกับผลกระทบจากระบบการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศโดยการจัดเก็บภาษีอากรขาเข้าให้สูงสำหรับสินค้าที่เป็นคู่แข่งอาเซียนควรดำรงวิธีการในการขจัดหายนะจากยาเสพติด สิ่งผิดกฎหมายที่ทำให้ประชาชนอ่อนแอ ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อพัฒนาความหลากหลายและการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาเซียนควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในด้านสุขภาพ ด้านการป้องกันยาเสพติด และต่อต้านการค้ามนุษย์ ด้านแรงงาน ด้านกฎหมาย ด้านประชากร ด้านการอยู่รอดของเด็กและสวัสดิการ ด้านโครงการสังคมวัฒนธรรม และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สำหรับในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ การให้ความสำคัญในลำดับต้นกับการดำรงความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การสร้างความเชื่อมั่นในเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง โดยการหารือกับมิตรประเทศ ยกกระดับความพยายามร่วมกันในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน อาเซียนควรรนำมาตรการเศรษฐกิจใหม่ที่อยู่ในกรอบข้อตกลงมาใช้ที่เหมาะสม หรือส่งเสริมความร่วมมือเศรษฐกิจอาเซียนในทิศทางที่เติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อเสถียรภาพและความเจริญของภูมิภาค การจัดตั้งเขตการค้าเสรีโดยใช้กลไก Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme มีการเพิ่มการลงทุน การเชื่อมต่ออุตสาหกรรม โดยรับเอานวัตกรรมมาตรการใหม่ ขณะที่อาเซียนต้องคงความเข้มแข็งในการจัดการและการฟื้นฟูไว้ในแบบความร่วมมือใหม่ทางอุตสาหกรรม เสริมสร้างและพัฒนาความร่วมมือในด้านทุนการตลาด สนับสนุนและเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายทุนและแหล่งการเงินอย่างเสรี การสนับสนุนความร่วมมือภูมิภาคเพื่อ

ความปลอดภัย การขนส่งที่มีประสิทธิภาพและใหม่ และเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในการสื่อสาร การพัฒนาการไปรษณีย์และการสื่อสารโทรคมนาคมอย่างต่อเนื่องในภูมิภาค เพื่อค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม มีคุณภาพ และการบริการลูกค้า การรับความพยายามร่วมกันในการสนับสนุนการส่งเสริมการค้า และการท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์เกษตรเพื่อส่งเสริมการแข่งขัน และส่งออกสินค้าเกษตรอาเซียนสู่ตลาดโลก อย่างยั่งยืน การส่งเสริมความร่วมมือและการกระทำร่วมกันในเวทีนานาชาติและระหว่างภูมิภาค และควรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับคู่เจรจาและผู้ผลิต ผู้บริโภคอื่นๆ ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงด้านพลังงาน การอนุรักษ์ และการค้นหาพลังงานทางเลือก การให้ความสำคัญกับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศคู่เจรจา และความสัมพันธ์ทางการหารือกับประเทศที่ไม่ใช่คู่เจรจา อาเซียนควรเปิดโอกาสและเพิ่มการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาประเทศอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายและความต้องการ รวมทั้งควรเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเด็กให้เชื่อมั่นในศักยภาพอย่างเต็มเปี่ยมของเขา ประเทศสมาชิกอาเซียนควรมีบทบาทอย่างสำคัญในการปกป้องสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมืออย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมหลักการพัฒนายั่งยืน และบูรณาการเข้ากับการพัฒนาในทุกรูปแบบ ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะประเด็นมลภาวะข้ามพรมแดน ภัยธรรมชาติ และไฟป่า องค์กรไม่แสวงผลกำไรควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอาเซียนควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กรไม่แสวงผลกำไรในภูมิภาค และช่วยขยายการมีส่วนร่วมในความร่วมมือเฉพาะด้านอาเซียน ควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการเอาชนะปัญหาอาชญากรรม การลักลอบค้าและเสพยาในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ ควรประสานงานกันในการระงับการแพร่กระจายเชื้อ AIDS โดยการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล โดยเฉพาะเรื่องการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ความหมายสัญลักษณ์ในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ การลงนาม “สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” การลงนามในกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสนับสนุนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน การยกระดับความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional cooperation) สู่แผนขั้นสูงขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความเจริญรุ่งเรืองสู่ประเทศสมาชิกทั้งหมด การบูรณาการทางเศรษฐกิจให้มากขึ้นด้วยกิจกรรมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ริเริ่มความร่วมมือรูปแบบใหม่ และส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในระดับนานาชาติ การมีมาตรการเพื่อเสริมสร้างการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรม และด้านอื่นๆของประเทศและภูมิภาค อาเซียนควรพยายามให้มีการแข่งขันทางเทคโนโลยี โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประเทศและความร่วมมือของภูมิภาคในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เป็นความร่วมมือจากภาคเอกชน ควรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

อันเป็นวิถีทางในการบรรลุการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจระดับนานาชาติ อาเซียนควรก้าวล้ำในความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและสุขภาวะทางสังคมของประชาชนตามแนวทางที่ยั่งยืน การเป็นหุ้นส่วนกับภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลังและเพื่อสร้างสมดุลของระบบนิเวศ (Ecosystem) และควรให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการให้บริการประชาชน เพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศอย่างสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพ

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความร่วมมือกันเพื่อสันติภาพ การมีเสถียรภาพและการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันในอาเซียน ความมั่นใจในความยืดหยุ่นของประเทศสมาชิกและภูมิภาค การมีรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคง และความสามารถและเจตนาารมณ์ของประชาชนที่จะเอาชนะความยากลำบากที่แต่ละประเทศและภูมิภาคเผชิญอยู่ การสร้างความร่วมมือในภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อความเข้มแข็งในประสิทธิภาพของอาเซียนในการจัดการกับความท้าทายต่อการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในอาเซียน และบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลก

ส่วนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 7 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ การร่วมลงนามในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยเรื่อง HIV/AIDS การรับรู้ว่าการป้องกัน การรักษา การดูแลและการส่งเสริมผู้ที่ติดเชื้อและได้รับผลกระทบจาก HIV/AIDS ต้องใช้วิธีการร่วมกันในการต่อต้านโรคติดต่อ โรคติดต่อสามารถป้องกันและหยุดยั้งได้ด้วยการมีผู้นำที่เข้มแข็ง การมีพันธสัญญาทางการเมือง การมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในระดับชาติและภูมิภาค และหารือเพื่อการดำเนินการด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีนในศตวรรษที่ 21

ส่วนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ การอนุมัติการจัดทำปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II) การอนุมัติการจัดทำปฏิญญาร่วมระหว่างอาเซียน-จีน ว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่งคั่ง การอนุมัติการจัดทำสารขยายจำนวนภาคีของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเตรียมแรงงานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยอาเซียนต้องลงทุนทางทรัพยากรด้านการศึกษามากขึ้นทั้งขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองสังคม การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญต่อการจ้างงาน การขจัดความยากจนและความแตกต่างทางเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค อาเซียนควรมีความพยายามในการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายภายในภูมิภาค และมีความตระหนักต่อกันและกันในการพัฒนาความเชี่ยวชาญ ความสามารถพิเศษ และทักษะ ส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข การป้องกัน การควบคุม

โรคติดต่อ เช่น HIV/AIDS และ SARs ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภูมิภาคในการเข้าถึงยารักษาโรค ความมั่นคงของประชาคมคือการที่ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลและสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ สนับสนุนความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับความเติบโตของประชากร การว่างงาน สิ่งแวดล้อม มลพิษ การจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค เพื่อให้ประเทศสมาชิกเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนา และส่งเสริมเจตนารมณ์อาเซียนในกันและกัน

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ เป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economy community) ซึ่งมุ่งที่จะขจัดอุปสรรคต่างๆที่เป็นไปได้ เพื่อให้สินค้า บริการ และแรงงาน มีการไหลเวียนอย่างอิสระ และให้เงินทุนไหลเวียนมากขึ้นอย่างอิสระภายในปี 2020 ความเข้มแข็งและระบบปฏิบัติการในการคุ้มครองสังคมที่เน้นความยากจน ความเสมอภาคและสุขภาพที่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนตามความต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคต การจัดการทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมของอาเซียนคือวิถีทางเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นความมั่งคั่งของภูมิภาคทั้งในปัจจุบันและอนาคต การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถยกระดับมาตรฐานชีวิตและมีวิถีชีวิตที่ดีและเหมาะสม เป็นมาตรการที่นำไปสู่การส่งเสริมการคุ้มครองกันทางสังคม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการปกป้องพลังงานสิ่งแวดล้อม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และชีวิตที่ยั่งยืน สร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน เสริมสร้างความเสมอภาค สนับสนุนการเข้าถึงการบริการทางการศึกษาและส่งเสริมยกระดับมาตรฐานการศึกษา ผ่านเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างสถาบัน ลดความเสี่ยงทางสังคมของประชากรกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยการสนับสนุนกิจกรรมแผนงานที่สอดคล้องกันกับอนุสัญญา ระหว่าง ประเทศที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการให้บริการเช่นการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ และการบริการทางการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานเยาวชนและสตรีมากยิ่งขึ้น โดยจัดฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพและเพิ่มการเข้าถึงการปล่อยสินเชื่อให้คนจน (Microfinance) และการรับข่าวสาร ข้อมูล การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสุขภาพ ป้องกันการแพร่ระบาด และลดจำนวนเชื้อ HIV/AIDS และโรคติดต่ออื่นๆ สนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) โดยเฉพาะการจัดตั้งระบบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติของประเทศ โดยลดผลกระทบจากภัยพิบัติ สร้างความมั่นใจว่า อาเซียนปลอดภัยเสถียรภายในปี 2015 โดยการป้องกัน ดูแลรักษา และใช้ชุมชนเป็นฐานในการควบคุมการใช้ยาเสพติด รวมถึงขจัดการค้ายาเสพติด แก้ไขผลกระทบต่อสังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจโดยสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถแข่งขันได้ดีและมีระบบการคุ้มครองกันทางสังคมที่เพียงพอ โดยให้ความสำคัญ

กับการพัฒนาและส่งเสริมแรงงาน ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านเครือข่ายสถาบันฝึกหัดฝีมือแรงงาน และการพัฒนาการประเมินภูมิภาคและโปรแกรมการฝึกอบรม เสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการควบคุมดูแลตลาดแรงงานและควบคุมตัวชี้วัดทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมการดำเนินงานคุ้มครองทางสังคม และระบบการจัดการความเสี่ยงสังคม การให้บริการสุขภาพ การจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธี โดยมีกลไกที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์สำหรับจัดการและดูแลอย่างเหมาะสม ตลอดจนการป้องกันและขจัดภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อม

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 11 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต และตั้งมั่นให้ความเป็นอยู่ที่ดี การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชน เป็นศูนย์กลางของกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน

การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่ เห็นพ้องให้ส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ และมีพันธสัญญาในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นเพื่อสร้างแรงงานสำหรับการแข่งขันให้มากขึ้น

2) ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 1 ได้แก่ การส่งเสริมสันติภาพตลอดกาลของประชาชนที่จะช่วยสร้างความแข็งแกร่ง ความสามัคคีปรองดอง และความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด การพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่งในประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ความเป็นเพื่อนบ้านที่ดี ความร่วมมือ ที่ผูกมัดกันไว้ มีอุดมคติ และความปรารถนา ร่วมกัน ในสันติภาพและเสถียรภาพ มีความสนใจร่วมกัน ส่งเสริมความยืดหยุ่นของภูมิภาคในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากภายนอกเพื่อรักษาอัตลักษณ์ประจำชาติ ความร่วมมือในการส่งเสริมความยืดหยุ่นของภูมิภาค บนหลักการความมั่นใจในตนเอง การพึ่งพาตนเอง เคารพซึ่งกันและกัน ความร่วมมือกัน และความสามัคคีปรองดอง ความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ผูกมัดประชาชนไว้ด้วยกัน การสนับสนุนความพยายามในการพัฒนากับทุกภาคส่วนและทุกระดับอย่างจริงจัง ให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ในเรื่องจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในภูมิภาค และมีการร่วมงานกันด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับองค์กรในต่างประเทศ มีการลงนามในความเห็นพ้องในการจัดตั้งเลขาธิการอาเซียน มีการทบทวนองค์กรอาเซียนอยู่อย่างสม่ำเสมอ บทบาทความร่วมมือภายในอาเซียน ให้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างกว้างขวาง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของเยาวชนและสตรี องค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐ (Non-Governmental Organization) องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรระหว่างรัฐบาลอาเซียน

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 3 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ อาเซียนควรเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและร่วมมือกันในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะสถานการณ์ตึงเครียดและกดดันที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ความท้าทายต่อขีด

ความสามารถ ไหวพริบในการแก้ปัญหา และเจตนาดีของประเทศอาเซียน ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมบรรยากาศที่ภาคเอกชนได้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือภายในอาเซียน ความร่วมมือเฉพาะด้านของอาเซียนควรส่งเสริม เพิ่มความสำนึกในความเป็นอาเซียน ขยายการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง เพิ่มการมีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างกว้างขวางโดยประชาชนของอาเซียน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันด้วยการกระทำร่วมกันที่ตั้งอยู่บนความยึดเกาะและความยืดหยุ่น และประสานงานกันจากผลประโยชน์ร่วมกันในระดับนานาชาติ อาเซียนควรรหาแนวทางแก้ไขปัญหาค่าการเมืองกัมพูชา อย่างต่อเนื่องและจริงจัง เพื่อบรรลุประโยชน์ร่วมกันในสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค อาเซียนควรรพยายามหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องผู้อพยพจากอินโดจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ อาเซียนควรสนับสนุนการจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ และปลอดอาวุธอย่างจริงจัง อาเซียนควรส่งเสริมและพัฒนาคือความร่วมมือกับประเทศในแปซิฟิกในด้านอุตสาหกรรมและการพัฒนา ด้วยความตระหนักในศักยภาพและกลไกที่เพิ่มขึ้น ส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดด้านพลังงาน ส่งเสริมความร่วมมือด้านอาหารเกษตร และการป่าไม้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนา ในด้านสิ่งแวดล้อม อาเซียนควรร่วมมือกันในการส่งเสริมหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาในทุกด้านอย่างเป็นระบบ และควรรมุ่งเน้นแนวทางการปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมของอาเซียน อาเซียนควรรเน้นการพัฒนาแรงงานทักษะระดับสูง โดยเพิ่มการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจัดฝึกอบรมเพื่อการถ่ายโอนเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 4 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ อาเซียนเปิดรับประเทศใน SEA เข้าร่วมในสนธิสัญญา และจะมีกรอบดำเนินงานร่วมกันเพื่อความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางในภูมิภาค ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ UN และประชาคมนานาชาติเพื่อย้ำความมั่นใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงสันติภาพ เสริมสร้างกลไกความสัมพันธ์เชิงร่วมมือกับประเทศคู่เจรจาให้แข็งแกร่ง อารังรักษาประเทศคู่เจรจาที่มีอยู่ และขยายเพิ่มเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับประเทศอื่น จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 5 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องอัตลักษณ์และความรู้สึกของความเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน อาเซียนควรรมีส่วนร่วมและร่วมมืออย่างแข็งขันในการค้นหาวิธีการที่หลากหลายของภูมิภาคและนานาประเทศ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในเอเชียแปซิฟิกและโลก และควรรยกระดับทรัพยากรมนุษย์โดยการลงทุนด้านการสร้างศักยภาพของสถาบันเพื่อการศึกษา การฝึกอบรมและการวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการถ่ายโอนทางเทคโนโลยี (Technology transfer) กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย นอกจากนี้อาเซียนควรรมีพันธสัญญาในการจัดการไม่รู้หนังสือ พัฒนาให้เป็นสังคมที่มีการศึกษาและรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาศึกษาบนพื้นฐานสหวิทยาการและบทบัญญัติแห่งการศึกษาเพื่อปวงชน (The

provision of basic education for all) อาเซียนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนภาครัฐ เอกชน องค์กรนานาชาติและระดับชาติในการสร้างประชาคม ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่เหมาะสม ตามการรับรู้ในบทบาทอันสำคัญของการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อาเซียนควรส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพราะเป็นรากฐานเพื่อความแข็งแกร่งความเอื้ออาทร และความผูกพันกันของสังคม เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ๆเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยการส่งเสริมค่านิยมและการสัมพันธ์กันที่เข้มแข็งของสังคม และจัดหาวิธีการเพื่อปกป้องครอบครัว เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น อาเซียนควรทำงานโดยให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในทุกด้านและทุกระดับ อาเซียนควรสนับสนุนความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อการดำรงอยู่ ปกป้องและพัฒนาเด็ก และเยาวชน อาเซียนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนของภาคส่วนต่างๆในสังคม รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และองค์กรอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันอย่างต่อเนื่อง

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 6 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ ยืนยันในแนวคิดของอาเซียนที่จะดำรงสันติภาพและความเจริญของภูมิภาค การเชื่อมโยงกันจากความเป็นพลวัต และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด บันทึกความสำเร็จของอาเซียนในการส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับขั้น ปราศจากการแทรกแซง ฉันทามติ พุดคุยปรึกษาหารือกัน เอาชนะความยากลำบากโดยการทำงานด้วยกันด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกันมากขึ้น และเข้มแข็งขึ้น จริงจังในประเด็นและสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อความเข้มแข็งในความเป็นหนึ่งบนความหลากหลาย (unity in diversity) สัมพันธภาพและความปรองดองกันของสมาชิกอาเซียน จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 7 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ การมุ่งเน้นความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ การเสริมพลังสตรีเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการลดภาวะเสี่ยงของเด็กและสตรีต่อการติดเชื้อ HIV/AIDS เห็นพ้องให้ปรับปรุงแผนปฏิบัติการฮานอย สนับสนุนให้จัดตั้ง “แผนงานเพื่อการรวมตัวอาเซียน” (Roadmap for Integration of ASEAN: RIA) เพื่อกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจน

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 9 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ ตกลงรับกรอบแนวทางที่จะให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีพลวัต แน่นแฟ้น ยืดหยุ่น และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 ที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมมือกันในลักษณะประชาคมแห่งสังคมเอื้ออาทร สนับสนุนความร่วมมือในการพัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและชาวชนบท และเสาะหากิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชน สตรี และท้องถิ่น ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการ นักเขียน ศิลปินและผู้สื่อข่าวในอาเซียน เพื่ออนุรักษ์และ

ส่งเสริมมรดกความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาเซียน ขณะเดียวกันก็สนับสนุนอัตลักษณ์ภูมิภาค และปลูกฝังความตระหนักรู้ในอาเซียนให้กับประชาชน

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 10 ความหมายสัญญาในความรู้สึกลำน้ำร่วม ได้แก่ การเป็นประชาคมมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) ซึ่งมุ่งหวังที่จะสร้างภูมิภาคที่มีเสถียรภาพและความมั่นคง ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล มีการจัดระบบเตือนภัยล่วงหน้า ความปรารถนาของอาเซียนที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการสร้างความแข็งแกร่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค ยกย่องมาตรฐานชีวิตของกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยสร้างเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาชนบทและขจัดความยากจน และสนับสนุนวิธีการที่จะทำให้กลุ่มดังกล่าวมีส่วนร่วมในสังคม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว ประชาสังคม (Civil Society) และภาคเอกชนมากยิ่งขึ้นในการจัดการกับปัญหาความยากจน และสวัสดิการสังคม โดยการสร้างเครือข่ายและจัดทำโครงการแลกเปลี่ยน และส่งเสริมความชำนาญการในประเด็นที่เกี่ยวกับความยากจนและสวัสดิการสังคม การส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอาเซียนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภูมิภาคอาเซียน โดยการพัฒนาวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเพิ่มการใช้วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีประยุกต์ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 11 ความหมายสัญญาในความรู้สึกลำน้ำร่วม ได้แก่ ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ตลอดจนมีวัตถุประสงค์เดียวกันและชะตากรรมกัน ร่วมกันด้วยความปรารถนาเดียวกันและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพความมั่นคงและเสถียรภาพที่ถาวรมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์อุดมการณ์และความมุ่งมั่นปรารถนาที่สำคัญ เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือและหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดนการไม่แทรกแซงกันฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย ยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เชื่อมมั่นในความจำเป็นที่จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มีอยู่ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียน ที่มีความเหนียวแน่นทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจ และมีความรับผิดชอบทางสังคมเพื่อที่จะตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความท้าทายและโอกาสในปัจจุบันและอนาคต ผูกพันที่จะเร่งสร้างประชาคมโดยผ่านความร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาคที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนตามที่ระบุไว้ใน

ปฏิญญาบาห์ลีว่าด้วยข้อตกลงอาเซียนฉบับที่ 2 การตกลงที่จะจัดทำกรอบทางกฎหมายและทางสถาบันของอาเซียน

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 12 ความหมายสัญญาในความรู้สึกสำนึกร่วม ได้แก่ ปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015” (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015) เพื่อเร่งการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้นอีก 5 ปี ตระหนักในการพัฒนาในระดับที่แตกต่างกัน โดยอาเซียนต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อการก้าวสู่การรวมตัวและการเชื่อมโยงระหว่างกันในอนาคตที่มากยิ่งขึ้น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาอาเซียนในปี 2005 อันเป็นก้าวอย่างสู่การรวมตัวกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการขยายขอบเขตแห่งการข้ามพรมแดน เนื่องจากอาเซียนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว โดยการประสานงานและร่วมมือกันภายในอาเซียนให้มากขึ้น สนับสนุนความสัมพันธ์กับประเทศคู่เจรจาในหลายด้าน ตระหนักในความเข้มแข็งของการรวมตัวกันของอาเซียน โดยเร่งการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เชื่อมั่นว่าการตอบสนองของอาเซียนคือการเพิ่มความท้าทายของภูมิภาคต้องพยายามสร้างความเข้มแข็งของประชาคมอาเซียน โดยการรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดขึ้น เป็นพลวัตรและมีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ สนับสนุนความอยู่รอด การพัฒนา การคุ้มครองและสิทธิการมีส่วนร่วมของเด็กในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ยืนยันในแผนปฏิบัติการอาเซียนเรื่องการพัฒนาชนบทและการจัดความยากจน ที่มีเป้าหมายในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนดำเนินการ รวมถึงโครงการ ตามวิสัยทัศน์การขจัดความยากจนและเผชิญกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ เสรีทางการค้าและการรวมตัวกันเป็นภูมิภาค แสดงความต้องการที่จะเร่งปฏิบัติการรวมอาเซียน เพื่อจัดการกับช่องว่างการพัฒนาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และสนับสนุนก้าวแห่งการรวมตัวทางเศรษฐกิจอาเซียนสู่การเป็นประชาคมเดียวกันของทุกประเทศ สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและมีประสิทธิภาพของสตรีในทุกสาขาในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน สนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันในการส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นเยาว์ (Younger generation) และส่งเสริมเยาวชน อาเซียนและนักเรียนให้มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับอาเซียนให้มากขึ้นทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค ขยายการมีส่วนร่วมของสมาชิกรัฐสภาอาเซียน ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชน พร้อมไปกับเป้าหมายประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อสนับสนุนการเป็นประชาคมอาเซียน โดยริเริ่มหน้าที่และกิจกรรมที่เพิ่มการตระหนักรู้ในอาเซียนและความรู้สึก “We feeling” ให้กับประชาชนอาเซียน และยืนยันความพยายามในการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าเป็นจำนวนมาก และประเพณีวิถีชีวิตของภูมิภาค ที่สะท้อนเจตนารมณ์ความเป็นหนึ่งเดียวในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคมความปรองดอง

3) ความหมายสัญญาในความรู้ลึกตระหนักรู้ จากเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ได้แก่ การจัดหาความช่วยเหลือโดยเอื้ออำนวยการจัดฝึกอบรม และวิจัยในด้านสังคม วัฒนธรรม เทคนิค วิทยาศาสตร์ และการบริหารเพื่อความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดขึ้น ส่งเสริมสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือซึ่งกันและกัน การประชุมระหว่างผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนถือเป็นความจำเป็นต้องกระทำ ให้มีการเรียนเกี่ยวกับอาเซียน และภาษาประจำชาติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา สนับสนุนนักวิชาการอาเซียน นักเขียนศิลปิน และสื่อสารมวลชนในการมีบทบาทอย่างแข็งขันในการสร้างความรู้สึกต่ออัตลักษณ์อาเซียน ส่งเสริมการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านความร่วมมือกันอย่างจริงจังของสถาบันภายในประเทศ ประเทศสมาชิกควรหาทางส่งเสริมความตระหนักในการเป็นอาเซียนผ่านการศึกษา การเชื่อมโยงของสถาบัน และการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการมีค่านิยม และมรดกร่วมทางสังคมเศรษฐกิจ และส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันในวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 3 ความหมายสัญญาในความรู้ลึกตระหนักรู้ ได้แก่ การที่ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมความตระหนักในความเป็นอาเซียนให้กับพลเมืองในภูมิภาคโดยขยายการศึกษาอาเซียนในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของอุษาคเนย์ศึกษาในหลักสูตรโรงเรียนและมหาวิทยาลัย และนำเสนอโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา อาเซียนควรเร่งพัฒนาอัตลักษณ์ภูมิภาคและความเป็นปึกแผ่นสามัคคี และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เป็นผู้นำเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยอาเซียนเพื่อเป็นฐานในการขยายเครือข่าย จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 5 ความหมายสัญญาในความรู้ลึกตระหนักรู้ ได้แก่ อาเซียนควรสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ เจตนารมณ์ และความรู้สึกในการเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม จากความร่วมมืออย่างกว้างขวางของพลเมืองอาเซียน อาเซียนควรเสาะหาวิธีการอนุรักษ์ รักษาและส่งเสริมมรดกทางศิลปและวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญหนึ่งของชีวิตและจิตวิญญาณในอาเซียน อาเซียนจึงควรเสาะหาวิธีการส่งเสริมสภาพแวดล้อมอันเป็นกลไกที่จะมีส่วนช่วยให้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของชนพื้นเมืองชนบประเพณี รูปแบบทางวัฒนธรรมและค่านิยมทันสมัยและร่วมสมัย ขณะเดียวกันก็สำนึกในชนบประเพณีที่มีร่วมกันและที่แตกต่างกัน ในฐานะที่เป็นแหล่งงานศิลปะสร้างสรรค์ที่สำคัญ อาเซียนควรกระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักในความเป็นอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และปลูกฝังให้เขามีความตระหนักรู้ในเจตนารมณ์และอัตลักษณ์ของอาเซียน ด้วยวิธีการอันเหมาะสมและเทคโนโลยีในสื่อและการสื่อสาร การศึกษาและการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประชาชนในภูมิภาค

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 10 ความหมายสัญญาในความรู้ลึกตระหนักรู้ ได้แก่ การเป็นประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural

Community) ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทั้งภูมิภาค และพยายามสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เกิดขึ้น การวางแผนลดความยากจนและยกมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชน ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรงอื่นๆ รวมทั้งสร้าง “เขตปลอดยาเสพติดอาเซียน” ขึ้นภายในปี 2015 ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรม การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ถิ่นที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ และความปรารถนาในสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองทำให้ประเทศในภูมิภาครวมเข้าด้วยกันและก่อร่างอัตลักษณ์อาเซียน เอกสารการประชุมครั้งที่ 11 ความหมายสัญญาในความรู้สึกตระหนักรู้ ได้แก่ การประกาศให้คำขวัญแสดงแนวคิดและปรัชญาหลักของความเป็นอาเซียนคือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community)

4) ความหมายสัญญาในความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน จากเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ได้แก่ มีความเคารพในเสรีภาพ อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของกันและกัน ความพยายามในระดับพหุภาคี และทวิภาคีบนความเสมอภาค การมีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน การจัดการกับความแตกต่างหรือขัดแย้งระหว่างประเทศ ให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ ด้วยขั้นตอนที่ยืดหยุ่นพอ หลีกเลี่ยงทัศนคติแง่ลบ การส่งเสริมสันติภาพ ความยืดหยุ่นของภูมิภาค โดยเคารพในความยุติธรรม กฎ และระเบียบในเจตนารมณ์ความสามัคคีกลมเกลียวของอาเซียน จึงควรให้มีกระบวนการแห่งสันติภาพในแต่ละประเทศสมาชิกด้วย อาเซียนควรสร้างเงื่อนไขในการส่งเสริมความร่วมมือด้านสันติภาพกับประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บนพื้นฐานความเคารพและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน การเริ่มต้นและสร้างความตระหนักในเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง มีความร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียนเพื่อรักษาความมั่นคงและความสนใจและความต้องการของกันและกัน

จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 3 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ได้แก่ การระงับข้อพิพาทภายในภูมิภาคด้วยสันติวิธี ตามเจตนารมณ์ใน “สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia)” และกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) จากเอกสารการประชุมครั้งที่ 4 ความหมายสัญญาในความรู้สึกเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีบทบาทในโครงการนานาชาติอย่างกระตือรือร้นเพื่อฟื้นฟูเวียดนาม ลาว และกัมพูชา

จากการศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดของความหมายสัญญาที่ประกอบด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมอาเซียน ความตระหนักรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน พบว่าอัตลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการวิเคราะห์ความหมายอัตลักษณ์สรุปได้ดังตารางที่ 4 แสดงความหมายสัญญาอัตลักษณ์อาเซียน

ตารางที่ 4 แสดงความหมายสัญลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง

ความหมายสัญลักษณ์	รูปสัญลักษณ์
1. ความรู้สึกเป็นเจ้าของ	<ul style="list-style-type: none"> - การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของรากฐานความเจริญของภูมิภาค - การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน - ส่งเสริมทักษะแห่งไมตรี - เสริมสร้างความแข็งแกร่งในความยืดหยุ่น - ร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับกลุ่มนอกอาเซียนในด้านความมั่นคง - สร้างความเชื่อมั่นในเขตสันติภาพ เสรีภาพ - ยกระดับความพยายามร่วมกันในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ - ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับประเทศคู่เจรจาและผู้ผลิต - แผนระดับสูงเพื่อแลกเปลี่ยนความเจริญรุ่งเรืองสู่ประเทศสมาชิก - พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรับมือกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี - ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อสันติภาพ - ร่วมกันต่อต้านโรคติดต่อ - เป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่งคั่ง - ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ - พัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต - สร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานเยาวชนและสตรี - ส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ
2. ความรู้สึกสำนึกร่วมอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมสันติภาพตลอดกาล - พัฒนาและส่งเสริมความแข็งแกร่งในประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และความเป็นเพื่อนบ้านที่ดี - ความร่วมมือที่ยึดโยงพลเมืองอาเซียน - อุดมการณ์และความปรารถนาาร่วมกันในสันติภาพ และเสถียรภาพ - ส่งเสริมความยืดหยุ่น ปลอดภัยจากการแทรกแซง - ความร่วมมือในสถานการณ์ตั้งเครียดจากทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางโดยประชาชนอาเซียน - ประสานงานกันจากผลประโยชน์ร่วมกันในระดับนานาชาติ - ร่วมมือกันในการส่งเสริมหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืนและบูรณาการเข้ากับการพัฒนาทุกด้าน - เสริมสร้างกลไกความสัมพันธ์เชิงร่วมมือกับประเทศคู่เจรจาให้แข็งแกร่ง - เสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องอัตลักษณ์และความรู้สึกของความเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน - สนับสนุนภาครัฐ เอกชน องค์กรนานาชาติและระดับชาติในการสร้างประชาคม - ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพราะเป็นรากฐานความแข็งแกร่งและเอื้ออาทร - ส่งเสริมสันติภาพบนพื้นฐานการเคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง ใช้ฉันทามติ - พัฒนาสังคมโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและชาวชนบท - ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกัน - การจัดตั้งประชาคมอาเซียน - การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาอาเซียน - ขจัดช่องว่างของการพัฒนา - ยืนยันในความพยายามในการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาค
3. ความตระหนักรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ประชุมระหว่างผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน - มีการเรียนเกี่ยวกับอาเซียนและภาษาประจำชาติเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

ความหมายสัญลักษณ์	รูปสัญลักษณ์
	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนนักวิชาการ ศิลปิน และสื่อมวลชนในการมีบทบาทอย่างแข็งขันในการสร้างความรู้สึกร่วมกันต่ออัตลักษณ์ - ส่งเสริมความร่วมมืออย่างจริงจังของสถาบันภายในประเทศในการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - การเชื่อมโยงของสถาบัน และกระจายข่าวสารข้อมูล - โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา - ส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เป็นผู้นำเพื่อสร้างฐานการขยายเครือข่าย - เสาะหาวิธีการอนุรักษ์ รักษาและส่งเสริมมรดกทางศิลปวัฒนธรรม - ส่งเสริมสภาพแวดล้อมอันเป็นกลไกที่จะมีส่วนช่วยให้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของคนในท้องถิ่น - คำขวัญแสดงแนวคิดและปรัชญาหลักของอาเซียน
4. ความเข้าใจซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - กระบวนการแห่งสันติภาพโดยเคารพในความยุติธรรม กฎและระเบียบ ในเจตนารมณ์ความสามัคคีกลมเกลียว - จัดการกับความแตกต่างหรือขัดแย้งระหว่างประเทศให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล - สร้างเงื่อนไขในการส่งเสริมความร่วมมือด้านสันติภาพกับประเทศต่างๆ บนพื้นฐานความเคารพและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4.1.2. การรับรู้อัตลักษณ์อาเซียน

ที่ผู้วิจัยศึกษาผ่านการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เยาวชนจากประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ และเยาวชนไทยที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านและกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการรับรู้ของเยาวชนต่ออัตลักษณ์อาเซียน ทำให้ได้อัตลักษณ์อาเซียนตามการรับรู้ทั้งสิ้น 13 รายการได้แก่ 1) สันติภาพ เสรีภาพ และความปรองดอง 2) เสถียรภาพ และความมั่นคง 3) เป็นหนึ่งเดียว 4) ร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) พึ่งพาซึ่งกันและกัน 6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา 7) เคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน 9) จิตสำนึกรักศิลปวัฒนธรรม 10) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 11) การมีส่วนร่วม 12) สัญลักษณ์รวงข้าววิถีชีวิตความเป็นอยู่อาเซียน 13) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละรายการมีรูปและความหมายสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียนดังนี้

4.1.2.1. รูปสัญลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชน เป็นรูปสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 16 รายการดังนี้

1) **สันติภาพ และความปรองดอง** ที่พลเมืองอาเซียนมีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกันปรับกลยุทธ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เยาวชนรับรู้ว่าเป็นพลเมืองอาเซียนจากการอยู่ในดินแดนเดียวกัน เคารพซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับทุกคนได้อย่างดี ดังที่กล่าวไว้ว่า

“I come from Brunei and Brunei is ASEAN country”

“ASEAN people respect each other and live peacefully”

เยาวชนจากประเทศบรูไน

2) **เสถียรภาพ และความมั่นคง** ที่มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและเงินสกุลเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน ถ้าทุกประเทศทั้ง 10 ประเทศสามารถเปิดการค้า สามารถที่จะพัฒนาระบบเศรษฐกิจ แล้วสามารถใช้สกุลเงินเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน มันก็น่าจะเป็นอัตลักษณ์ที่ 10 ประเทศจะโอบเอียงไปเพื่อทำให้พื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น เป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่จะโดดเด่นขึ้น

“ถ้าทุกประเทศทั้ง 10 ประเทศสามารถเปิดการค้า สามารถที่จะพัฒนาระบบเศรษฐกิจ แล้วสามารถใช้สกุลเงินเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน มันก็น่าจะเป็นอัตลักษณ์ที่ 10 ประเทศจะโอบเอียงไปเพื่อทำให้พื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น เป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์ที่จะโดดเด่นขึ้น”

เยาวชนจากพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน

3) **ความเป็นหนึ่งเดียว** จากการรับรู้ของเยาวชนพบในเรื่องการรวมกลุ่มกันเป็นประชาคมอาเซียนมีความใกล้ชิดกันมากกว่าการรวมกลุ่มของประเทศตะวันตก อีกทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาเดียวกัน ความเป็นมาทางประวัติ ศาสนาและอาหารร่วมกัน คล้ายคลึงกัน มีสำนึกในความเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาของตนเอง มีวัฒนธรรมและค่านิยมร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกัน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อคล้ายคลึงกัน มีความคล้ายคลึงกันในทรัพยากรธรรมชาติ อาเซียนควรรักษารากเหง้าของอัตลักษณ์อาเซียน อาเซียนมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและใกล้ชิด การได้เรียนรู้จากการอยู่ร่วมกับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียนว่าอาเซียนเป็นหนึ่งและไม่แตกต่าง พลเมืองอาเซียนมีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกัน พลเมืองอาเซียนมีความภาคภูมิใจและต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่ การได้เรียนรู้จากการอยู่ร่วมกับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียนว่าอาเซียนเป็นหนึ่งและไม่แตกต่าง วิถีชีวิตวิธีการกินข้าวแบบเรียบง่าย กินเป็นกลุ่มนั่งล้อมวงกินข้าวเป็นครอบครัว สิบประเทศอาเซียนมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศจะมีสิ่งไหนที่โดดเด่นแสดงออกมา แล้วสิ่งที่แตกต่างกันนำไปปรับใช้ นำไปบูรณาการเป็นการปฏิบัติในทางเดียวกัน ในเรื่องของความหลากหลายเราไม่ควรที่จะพยายามสร้างความเป็นอัตลักษณ์ใหม่แต่เราควรที่จะอยู่ในความหลากหลายของความเป็นอัตลักษณ์ที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม รู้จักเรา รู้จักว่าเราโดดเด่นอะไร รู้จักเขา รู้จักว่าเราโดดเด่นตรงนี้ แล้วพอเรารู้จักเขามันทำให้เรารู้ว่าเราต่างไปจากเขา การเริ่มต้นอาเซียนควรเริ่มต้นที่ความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจของอาเซียนมากกว่าเริ่มที่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ก่อน เพราะแม้จะเปิดเศรษฐกิจอาเซียนก่อนเพื่อที่จะเริ่มต้นการไปมาหาสู่ กระจายรายได้กันแต่คือ พลเมืองอาเซียนยังเหยียดหยามกันอยู่ รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็น สัญลักษณ์อย่างหนึ่ง อัตลักษณ์คือสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ครอบอาเซียน ไว้ พลเมืองอาเซียนมีสำนึกที่คล้ายกันในเรื่องการช่วยกันสร้างความเป็นหนึ่งเดียว อัตลักษณ์อาเซียน จะทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เป็นหนึ่งเดียว เกิดความรู้สึกตระหนักถึงความ สำคัญของสังคมและ วัฒนธรรม เริ่มจากการเห็นคุณค่าของการมีวัฒนธรรมร่วม ดึงความเหมือนหรือความคล้ายคลึงมา หลอมรวมกันเพื่อความเป็นหนึ่งในการเดินทางเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชาชนที่อยู่ในประเทศ สมาชิกอาเซียนเป็นผู้ตัดสินอัตลักษณ์อาเซียน

“We share the same culture and values”

เยาวชนจากประเทศกัมพูชา

“Same background of culture, history and religion”

“We have common and similarity history, food, and religion”

เยาวชนจากประเทศอินโดนีเซีย

“Same background of culture, history and religion”

“We have common and similarity history, food, and religion”

เยาวชนจากประเทศเมียร์มาร์

“We share common ideas, beliefs and culture, share the same goals, aspirations and dreams with the ASEAN and I too. Hope we can create a better world for the next generation.”

เยาวชนจากประเทศฟิลิปปินส์

“Our culture are similar and influenced by each other”

เยาวชนจากประเทศสิงคโปร์

*“We are one even different but we are unity. when I have chance to live with ASEAN people I have learned something
“We are one, we are not different”*

เยาวชนจากประเทศไทย

“ASEAN countries share a lot of things in common in term of culture and customs. ASEAN people basically have some point of culture in common. We don't really have serious cultural shock.”

เยาวยชนจากประเทศเวียดนาม

“ถ้าพูดถึงอัตลักษณ์อาเซียน ผมมองถึงในสิบประเทศก็คือแต่ละประเทศจะต่างกัน แล้วขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศจะมีสิ่งอะไรสิ่งไหนที่โดดเด่นแล้วก็แสดงออกมาให้แต่ละประเทศเห็นถึงความแตกต่าง แล้วสิ่งที่แตกต่างกันนำไปปรับใช้ นำไปบูรณาการ เป็นการปฏิบัติในทางเดียวกัน คือเอาความหลากหลายในแต่ละประเทศมาบูรณาการมารวมกันให้มันดูมีความหลากหลายให้มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

เยาวยชนจากพรหมแดนประเทศเพื่อนบ้าน

4) **ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน** ประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียน มองที่ผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นหลัก แบบที่รวมกลุ่มไม่ได้หวังว่าจะให้มันเป็นการรวมเป็นหนึ่งเดียว แต่เค้ามองแค่ด้านเศรษฐกิจ จนลืมนึกไปในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน มองหาแต่ประโยชน์เข้าประเทศตัวเอง ก็อยากให้อีกฝ่ายส่งเสริมในทุกๆด้านให้เท่าเทียมกันเห็นผลชัดเจน

“ถ้ามีอะไรที่ดีๆก็นำออกมา นำมาแลกเปลี่ยนกัน เหมือนพัฒนาส่วนที่ตัวเองเด่นออกมา ดึงส่วนที่ตัวเองเด่นไป แลกเปลี่ยนกับประเทศอื่น”

เยาวยชนจากประเทศไทย

5) **การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน** จากการรับรู้ของเยาวยชนพบในเรื่อง อาเซียนมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน มีเป้าหมาย ความทะเยอทะยานและความฝันเดียวกัน การช่วยเหลือเกื้อกูล อุดหนุนซึ่งกันและกันและสร้างศักยภาพใหม่ของประชาคมอาเซียน พลเมืองอาเซียนมีสำนึกร่วมกันในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีสำนึกร่วมในอัตลักษณ์ของภูมิภาค ที่ทำให้เกิดสำนึกการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำไปสู่การสร้างให้ประชาคมอาเซียนเป็นสังคมแห่งความหวังเอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

6) **คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา** การพัฒนาคนจากการรับรู้ของเยาวยชนพบในเรื่อง การต้องให้ความรู้ซึ่งกันและกัน พลเมืองของทุกประเทศสมาชิกอาเซียนมีจิตสำนึกของการเป็นชาวอาเซียนที่มีองค์ร่วมนกันเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน การมีระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคง

7) **การเคารพซึ่งกันและกัน** ไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย ไม่ละเมิด ยอมรับความแตกต่าง ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน ก็สามารถรวมกันเป็นอาเซียนที่เข้มแข็งได้

8) **โครงสร้างองค์กรอาเซียน** มีการปฏิบัติตามพันธกิจ และนโยบายรัฐ การเริ่มต้นอาเซียนควรเริ่มต้นที่ความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจของอาเซียนมากกว่าเริ่มที่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อน เพราะแม้จะเปิดเศรษฐกิจอาเซียนก่อนเพื่อที่จะเริ่มต้นการไปมาหาสู่ กระจายรายได้ตรงนั้น แต่คือสุดท้ายแล้วเนี่ยในเมื่อพลเมืองอาเซียนยังเหยียดหยามกันอยู่ อัตลักษณ์อาเซียน ในความรู้สึกมันอาจจะเกิดมาจากนโยบายก็ได้เพราะ การรวมตัวกันก็เหมือนกฎหมาย ถ้าเราไม่มีกฎหมายก็จะดำเนินการไปในทางไม่ถูกต้อง ดังนั้นอาจมีนโยบายขึ้นมาให้แต่ละประเทศ 10 ประเทศปฏิบัติเหมือนกัน เมื่อปฏิบัติเหมือนกันก็เลยเกิดความโดดเด่น แล้วความโดดเด่นนั้นก็เรียกว่าอัตลักษณ์ การไม่ต้องทำวีซ่าท่องเที่ยวในการเดินทางภายในกลุ่มประเทศอาเซียน การเป็นประชาคมอาเซียนเพราะปฏิบัติตามนโยบายรัฐ ประชาชนของทุกประเทศมีจิตสำนึกของการเป็นชาวอาเซียนที่มีองค์กรร่วมกัน อัตลักษณ์อาเซียนจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เป็นหนึ่งเดียว เกิดความรู้สึกตระหนักถึงความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรม เริ่มจากการเห็นคุณค่าของการมีวัฒนธรรมร่วม ดึงความเหมือนหรือความคล้ายคลึงมาหลอมรวมกันเพื่อความ เป็นหนึ่งในการเดินทางเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

“My government says so”

เยาวชนจากประเทศสิงคโปร์

“อัตลักษณ์อาเซียน ในความรู้สึกมันอาจจะเกิดมาจากนโยบายก็ได้เพราะ การรวมตัวกันก็เหมือนกฎหมาย ถ้าเราไม่มีกฎหมายก็จะดำเนินการไปในทางไม่ถูกต้อง ดังนั้นอาจมีนโยบายขึ้นมาให้แต่ละประเทศ 10 ประเทศปฏิบัติเหมือนกัน เมื่อปฏิบัติเหมือนกันก็เลยเกิดความโดดเด่น แล้วความโดดเด่นนั้นก็เรียกว่าอัตลักษณ์”

เยาวชนจากพรหมแดนประเทศเพื่อนบ้าน

9) **จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ** มีจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมกันมา ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ ภาคภูมิใจ และอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในอาเซียน

“I know where I from but that doesn't matter anymore, as long we are human being, we need to show our love to everyone but of course we need to keep our original of identity of ASEAN. We are full of culture. We proud and preserve”

เยาวชนจากประเทศมาเลเซีย

“การที่มีจิตสำนึกในการรักษาศิลปวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นมรดก
ของบรรพชน จิตสำนึก ร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่ยุทธพชนในอดีตส่งสมกัน
มา ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ”

เยาวชนจากพื้นที่รอยต่อประเทศเพื่อนบ้าน

10) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนสุวรรณภูมิ มี
ข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด ในทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้เยาวชน
รับรู้ว่าเป็นพลเมืองอาเซียนจากการพักอาศัยอยู่ในประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียน รู้จักจากการอยู่
ในดินแดนเดียวกันในอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

“I come from Brunei and Brunei is ASEAN country”

เยาวชนจากประเทศบรูไน

“I lived in Indonesia which is one of ASEAN member”

เยาวชนจากประเทศอินโดนีเซีย

*“I am a citizen of a country in Southeast Asia, which is a
member of ASEAN.”*

เยาวชนจากประเทศเมียร์มาร์

*“I am people of this region and every time that I meet
friends from ASEAN member countries there are always
something in common that can learn to share.”*

เยาวชนจากประเทศไทย

“I am Lao people and Lao PDR is one of ASEAN countries.”

เยาวชนจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

“แถบนี้เป็นสุวรรณภูมิ มีข้าวคืออัตลักษณ์ คือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่านี่
เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้”

“ในทางภูมิศาสตร์ ไทยก็เป็นศูนย์กลางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10
ประเทศ”

“เป็นสังคมเกษตรที่ผลิตปัจจัยการผลิตเบื้องต้น”

เยาวชนจากพื้นที่รอยต่อพรมแดนประเทศเพื่อนบ้าน

11) การมีส่วนร่วม คือการที่พลเมืองที่อาศัยอยู่ทั้งในเมืองและ
ชนบทได้รับรู้ความเป็นอาเซียน พลเมืองในทุกระดับได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาเซียน

12) **รูปสัญลักษณ์รวงข้าว วิธีชีวิตความเป็นอยู่อาเซียน** รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้

“รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งว่าถ้าเรามองในหลายแง่มุมความอุดมสมบูรณ์ แขนงนี้เป็นสุวรรณภูมิ มีข้าวคืออัตลักษณ์ คือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้”

เยาวชนจากประเทศไทย

13) **ความเข้าใจซึ่งกันและกัน** ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน มีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การมีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

“I can get along fine with everyone and I make great across ASEAN countries”

เยาวชนจากประเทศกัมพูชา

“Proximity to ASEAN countries and interaction with ASEAN friends day in day out”

เยาวชนจากประเทศสิงคโปร์

จากการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชนทั้ง 16 ด้านสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังตารางที่ 5 ตารางแสดงอัตลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชน ตารางที่ 5 แสดงอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน

อัตลักษณ์	ความหมาย
สันติภาพ และความปรองดอง	<ul style="list-style-type: none"> - ความมีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกันปรับกลยุทธ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน - การอยู่ในดินแดนเดียวกัน เคารพซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ - การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างดี
เสถียรภาพ และความมั่นคง	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาเศรษฐกิจ - การใช้เงินสกุลเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน

อัตลักษณ์	ความหมาย
ความเป็นหนึ่งเดียว	<ul style="list-style-type: none"> - การทำให้พื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น - การรวมกลุ่มกันเป็นประชาคมอาเซียนมีความใกล้ชิดกันทางภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาเดียวกัน - มีความคล้ายคลึงกันในความเป็นมาทางประวัติ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ อาหาร และทรัพยากรธรรมชาติ - ความมีสำนึกในความเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาของตนเอง - การมีวัฒนธรรมและค่านิยมร่วมกัน - การมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อ
การร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การมองที่ผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นหลัก - การส่งเสริมในทุกด้านให้เท่าเทียมกันเห็นผลที่ชัดเจน
การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน - การมีเป้าหมาย ความทะเยอทะยานและความฝันเดียวกัน - การช่วยเหลือเกื้อกูล - การอุดหนุนซึ่งกันและกันและสร้างศักยภาพใหม่ของประชาคมอาเซียน - การมีสำนึกร่วมกันในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน – การมีสำนึกการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำไปสู่การสร้างให้ประชาคมอาเซียนเป็นสังคมแห่งความห่วงใยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - การมีระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคง - การให้ความรู้ซึ่งกันและกัน - พลเมืองของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนมีจิตสำนึกของการเป็นชาวอาเซียนที่มีองค์การร่วมกัน เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน
ความเคารพซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - การไม่ละเมิด ไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย - การยอมรับความแตกต่าง - การให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน
โครงสร้างองค์กรอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติตามพันธกิจและนโยบายรัฐ - นโยบายทำให้การรวมตัวกันจากกฎหมาย

อัตลักษณ์	ความหมาย
	- การเดินทางภายในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยต้องทำวีซ่า
จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ	- การมีจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่ยุทธบุรุษสั่งสมกันมา - ความภาคภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในอาเซียน
อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	- การเป็นดินแดนสุวรรณภูมิ ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดทางภูมิศาสตร์ - การพักอาศัยอยู่ในประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียน - การอยู่ในดินแดนเดียวกันในอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
การมีส่วนร่วม	- พลเมืองที่อาศัยอยู่ทั้งในเมืองและชนบทได้รับรู้ความเป็นอาเซียน - พลเมืองในทุกระดับได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาเซียน
รูปสัญลักษณ์รวงข้าว วิถีชีวิตความเป็นอยู่อาเซียน	- สัญลักษณ์รวงข้าวรวมกัน 10 รวง เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด
ความเข้าใจซึ่งกันและกัน	- การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน - การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน - การการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน และเข้าใจซึ่งกันและกัน - การใช้ภาษาเดียวกันสื่อสารจนทำให้เกิดความเข้าใจกันได้

4.1.2.2. ความหมายสัญลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชน เป็นความหมายสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 16 รายการดังนี้

1) รูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายแสดงความเป็นเจ้าของได้แก่อาเซียนมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน มีเป้าหมาย ความทะเยอทะยานและความฝันเดียวกัน อาเซียนเป็นสังคมเกษตรที่ผลิตปัจจัยการผลิตเบื้องต้น อาเซียนควรให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน ก็สามารถที่จะรวมกันเป็นประเทศอาเซียนที่เข้มแข็งได้ การมีความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกัน การมีระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงในทางสังคมการที่มีจิตสำนึกในการรักษาศิลปวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นมรดกของบรรพชนจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่ยุทธบุรุษสั่งสมกันมา ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวหาว่าประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนมองที่ผลประโยชน์ของประเทศตนเป็นหลักใน

การรวมกลุ่มเป็นประชาคมไม่ได้หวังจะให้เป็นอย่างเดียว แต่ให้ความสนใจแค่ด้านเศรษฐกิจ โดยไม่ได้มองไปในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน แต่สนใจในประโยชน์ของประเทศตน จึงควรส่งเสริมในทุกๆ ด้านให้เท่าเทียมกันเห็นผลที่ชัดเจน

2) **รูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายสำนักร่วมอาเซียน** ได้แก่ การไม่ต้องทำวีซ่าท่องเที่ยวในการเดินทางภายในกลุ่มประเทศอาเซียน การเป็นประชาคมอาเซียนเพราะปฏิบัติตามนโยบายรัฐ ประชาชนของประเทศมีจิตสำนึกของการเป็นชาวอาเซียนที่มีองค์กรร่วมกัน มีสำนึกในความเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา ของตนเอง

3) **รูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายตระหนักรู้** ได้แก่ การเป็นพลเมืองอาเซียน เพราะพักอาศัยอยู่ในประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนในแผ่นดินเดียวกัน การรวมกลุ่มกันเป็นประชาคมอาเซียนมีความใกล้ชิดกันมากกว่าการรวมกลุ่มของประเทศตะวันตก อีกทั้งประเทศสมาชิกอาเซียนมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาเดียวกัน ความเป็นมาทางประวัติ ศาสนา และอาหารร่วมกัน คล้ายคลึงกัน มีวัฒนธรรมและค่านิยมร่วมกัน การมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกัน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อคล้ายคลึงกัน อาเซียนมีวัฒนธรรมที่หลากหลายและใกล้ชิด การได้เรียนรู้จากการอยู่ร่วมกับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียนว่าอาเซียนเป็นหนึ่งและไม่แตกต่าง พลเมืองอาเซียนมีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกัน มีความคล้ายคลึงกันในทรัพยากรธรรมชาติ พลเมืองอาเซียนมีความภาคภูมิใจและต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างมากมาย อาเซียนควรรักษา รากเหง้าของอัตลักษณ์อาเซียน อาเซียนดินแดนสุวรรณภูมิ มีข้าวเป็นอัตลักษณ์คือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้ ประเทศสมาชิกที่มีจุดติดต่อด้านใดนำออกมาเพื่อแลกเปลี่ยนกัน เปรียบเหมือนการพัฒนาจุดเด่นของตนเอง ขณะเดียวกันก็ใช้ส่วนที่ตัวเองเด่นไปแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่นนอกอาเซียน รวมถึงวิถีชีวิตวิถีการกินข้าวแบบเรียบง่าย กินเป็นกลุ่มนั่งล้อมวงกินข้าวเป็นครอบครัว นอกจากนี้สิบประเทศก็มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละประเทศจะมีสิ่งไหนที่โดดเด่นแสดงออกมา แล้วสิ่งที่แตกต่างกันนำไปปรับใช้ นำไปบูรณาการเป็นการปฏิบัติในทางเดียวกัน คือเอาความหลากหลายในแต่ละประเทศมาบูรณาการให้มีความหลากหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในเรื่องของความหลากหลายเราไม่ควรที่จะพยายามสร้างความเป็นอัตลักษณ์ใหม่แต่เราควรที่จะชูในความหลากหลายของความเป็นอัตลักษณ์ที่มีอยู่แล้วดั้งเดิม ต้องให้ความรู้ซึ่งกันและกัน มีการกล่าวถึง อัตลักษณ์ที่มาจากคำนี้ คือรู้จักเรา รู้จักว่าเราโดดเด่นอะไร รู้จักเขารู้จักว่าเราโดดเด่นตรงนี้ แล้วพอเรารู้จักเขามันทำให้เรารู้ว่าเราต่างไปจากเขา นี่แหละคือความหมาย นั่นคือที่มาของคำนี้เหมือนกันว่า รู้เขารู้เรา และการเริ่มต้นอาเซียนควรเริ่มต้นที่ความเป็นอัตลักษณ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพันธกิจของอาเซียนมากกว่าเริ่มที่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อน เพราะแม้จะเปิดเศรษฐกิจอาเซียนก่อนเพื่อที่จะเริ่มต้นการไปมาหาสู่ กระจายรายได้กันแต่คือพลเมืองอาเซียนยังเหยียดหยามกันอยู่ รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งว่า

ถ้าเรามองในหลายแง่มุมความอุดมสมบูรณ์ แลบนี่เป็นสุวรรณภูมิ มีข้าวคืออัตลักษณ์ คือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้ และอัตลักษณ์คือสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ครอบอาเซียนไว้ การให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้เกี่ยวกับอาเซียนโดยมีการส่งผู้เชี่ยวชาญ เข้าไปในพื้นที่ อัตลักษณ์อาเซียนจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เป็นหนึ่งเดียว เกิดความรู้สึกตระหนักถึงความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรม เริ่มจากการเห็นคุณค่าของการมีวัฒนธรรมร่วม ดึงความเหมือนหรือความคล้ายคลึงมาหลอมรวมกันเพื่อความเป็นหนึ่งในการเดินทางเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชาชนที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นผู้ตัดสินอัตลักษณ์อาเซียน มีการเสริมสร้างความตระหนักและความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภูมิภาคใน ความตระหนักและมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุก ระดับของสังคมและสำนึกของความเป็นเจ้าของ

4) **รูปสัญลักษณ์ที่มีความหมายเข้าใจซึ่งกันและกัน** ได้แก่ พลเมืองอาเซียนมีความเคารพซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การอยู่ร่วมกันกับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันได้อย่างดี อาเซียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน มีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศและวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองอาเซียน พลเมืองอาเซียนมีความคิดที่ไม่เหมือนกันแต่อยู่ร่วมกันได้โดยไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย ไม่ละเมิดและยอมรับความแตกต่าง การใช้ภาษาเดียวกันในการสื่อสารจะทำให้เข้าใจกันได้ดี ปัจจุบันติดต่อไปมากันอยู่ตลอดเวลาโดยเป็นเรื่องการค้าขาย

จากการศึกษาความหมายอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชนไทยและเยาวชนอาเซียน มีการวิเคราะห์รูปและความหมายสัญลักษณ์ มีรายละเอียดโดยสรุปดังตารางที่ 6 ความหมายสัญลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน

ตารางที่ 6 ความหมายสัญลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน

ความหมายสัญลักษณ์	รูปสัญลักษณ์
แสดงความเป็นเจ้าของ	<ul style="list-style-type: none"> - มีเป้าหมาย ความทะเยอทะยานและความฝันเดียวกัน - ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากันไม่เอาเปรียบกัน - มีความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกัน - มีระดับคุณภาพชีวิตที่มีความอยู่ดีกินดี ในสิ่งแวดล้อมที่ดี - มีจิตสำนึกในการรักษาศิลปวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นมรดกของบรรพชน - ส่งเสริมในทุกด้านให้เท่าเทียมกันเห็นผลที่ชัดเจน - มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน
สำนึกร่วมอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นประชาคมอาเซียนจากการปฏิบัติตามนโยบายรัฐ

	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนของทุกประเทศมีจิตสำนึกการเป็นชาวอาเซียนที่มีองค์กรร่วมกัน - มีสำนึกในความเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา ของตนเอง - การเดินทางภายในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยไม่ต้องใช้วีซ่าท่องเที่ยว
ตระหนักรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การเป็นพลเมืองอาเซียน จากการพักอาศัยอยู่ในแผ่นดินเดียวกัน - มีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมร่วมกัน - การมีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นต่อกัน มีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ คล้ายคลึงกัน - ความหลากหลายทางวัฒนธรรม - รักษารากเหง้าของอัตลักษณ์อาเซียน - ใช้ความหลากหลายมาบูรณาการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน - รูปลักษณ์ที่เอารวมเข้าหาหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ - อัตลักษณ์อาเซียนจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วม เป็นหนึ่งเดียว
ความเข้าใจซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - เคารพซึ่งกันและกัน - อยู่ร่วมกันอย่างสันติ - มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก - มีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน - เป็นมิตรที่ดีต่อกัน

4.1.3. อัตลักษณ์อาเซียน

จากการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนจากเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน และจากการสนทนากลุ่มเยาวชน ทำให้เห็นอัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง และอัตลักษณ์อาเซียนตามการรับรู้ของเยาวชนดังนี้

อัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง โดยการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 – 20 พบอัตลักษณ์อาเซียนทั้งสิ้นจำนวน 14 รายการได้แก่ รายการที่ 1 สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง ตามเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงภูมิภาคแห่งสันติภาพเพื่อความปลอดภัยและสันติของประเทศสมาชิก รวมทั้งใช้กระบวนการอย่างสันติวิธีด้วยวิธีการต่อรองอย่างฉันทามิตรหลีกเลี่ยงการคุกคามหรือการใช้กำลังในการจัดการความขัดแย้งภายในภูมิภาค รายการ

ที่ 2 เสถียรภาพและความมั่นคง โดยเชื่อมั่นว่าการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค รวมถึงพื้นฐานการเคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติ รายการที่ 3 ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ที่มีความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนอาเซียนเข้าไว้ด้วยกันและประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเป็นปึกแผ่นสามัคคี เคารพในความแตกต่างขณะเดียวกันก็เน้นย้ำค่านิยมร่วมในจิตวิญญาณแห่งความเป็นหนึ่ง รายการที่ 4 ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นความร่วมมือในด้านต่างๆบนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดจริงจังในระดับนานาชาติ รายการที่ 5 การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียน มีการจัดสรรความช่วยเหลือไปสู่ประเทศสมาชิก รายการที่ 6 คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เชื่อมั่นว่าความมั่นคงของประชาคมคือการที่ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ และมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน รายการที่ 7 การเคารพซึ่งกันและกันในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของแต่ละชาติ ไม่แทรกแซงกัน ใช้ฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย รายการที่ 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียนได้แก่องค์กรประกอบต่างๆในลักษณะองค์กรที่จะช่วยขับเคลื่อนความเป็นประชาคมอาเซียน รายการที่ 9) ความยืดหยุ่น อันเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน เช่นในการจัดการกับความแตกต่างหรือความขัดแย้ง รายการที่ 10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม รายการที่ 11) การมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับของประชาคมอาเซียนในการพัฒนาทั้งเยาวชน สตรี ครอบครัว องค์กรที่ไม่ใช่รัฐและเอกชน รายการที่ 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน และ 14) เพลงอาเซียน

อัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ โดยการสนทนากลุ่มพบอัตลักษณ์ที่เป็น การรับรู้ของเยาวชนทั้งสิ้น 12 รายการได้แก่ รายการที่ 1 อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดที่เป็นที่อยู่ของ 10 ประเทศนี้ รายการที่ 2 จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ มีจิตสำนึก ร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่บรรพบุรุษส่งสมกันมาที่ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ ภาคภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในอาเซียน รายการที่ 3 ความเป็นหนึ่งเดียว สมาชิกอาเซียนมีภูมิ หลังความเป็นมาทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาร่วมกัน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมคล้ายคลึง รายการที่ 4 ความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย ไม่ละเมิด ยอมรับความแตกต่าง ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน ก็สามารถรวมกันเป็น อาเซียนที่เข้มแข็งได้ รายการที่ 5 สันติภาพ พลเมืองอาเซียนมีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและ

ช่วยกันปรับกลยุทธ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รายการที่ 6 คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การมีคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนที่มีความอยู่ดีกินดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคง รายการที่ 7 การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พลเมืองอาเซียนมีสำนึกร่วมกันในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกัน รายการที่ 8 ความมั่นคงที่มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและเงินสกุลเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน ถ้าทุกประเทศทั้ง 10 ประเทศสามารถค้าขาย พัฒนาระบบเศรษฐกิจ แล้วสามารถที่จะใช้สกุลเงินเดียวกันที่มีค่าสูงสุดที่อาเซียน ก็จะทำให้พื้นฐานความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น รายการที่ 9 พันธกิจและนโยบายอาเซียน การรวมตัวกันได้ด้วยนโยบาย ดังนั้นเมื่อมีนโยบายให้ทั้ง 10 ประเทศปฏิบัติเหมือนกันก็จะเกิดเป็นความโดดเด่น ความโดดเด่นนั้นจึงเกิดเป็นอัตลักษณ์ รายการที่ 10 ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน การรวมตัวและส่งเสริมในทุกด้านให้เท่าเทียมกันก็จะทำให้เป็นอาเซียนที่เข้มแข็งได้ รายการที่ 11 ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน มีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การมีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน และรายการที่ 12 รูปสัญลักษณ์รวงข้าว รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้

อัตลักษณ์อาเซียนที่สอดคล้องกันระหว่างอัตลักษณ์จากความคาดหวังกับอัตลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชน มีทั้งสิ้น 11 รายการดังต่อไปนี้

1) **สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า อาเซียนมีเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงภูมิภาคแห่งสันติภาพเพื่อความปลอดภัยและสันติของประเทศสมาชิก รวมทั้งใช้กระบวนการอย่างสันติวิธีด้วยวิธีการต่อรองอย่างฉันท์มิตรหลีกเลี่ยงการคุกคามหรือการใช้กำลังในการจัดการความขัดแย้งภายในภูมิภาค ขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องสันติภาพ เสรีภาพและความปรองดองกล่าวว่าพลเมืองอาเซียนมีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกันปรับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) **เสถียรภาพ และความมั่นคง** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค รวมถึงพื้นฐานการเคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติ ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องเสถียรภาพและความมั่นคง กล่าวไว้ว่าความมั่นคงมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและเงินสกุลเดียวกันที่มีค่าสูงสุดในอาเซียน

3) **ความเป็นหนึ่งเดียวกัน** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่ามีความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนอาเซียนเข้าไว้ด้วยกันและประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเป็นปึกแผ่นสามัคคี

เคารพในความแตกต่างขณะเดียวกันก็เน้นย้ำค่านิยมร่วมในจิตวิญญาณแห่งความเป็นหนึ่ง ในขณะที่ การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องเป็นหนึ่งเดียวกัน กล่าวไว้ว่าสมาชิกอาเซียนมีภูมิหลังความเป็นมาทาง วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาร่วมกัน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมคล้ายคลึง กัน

4) **ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน** โดยรายละเอียดในเอกสาร การประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า เป็นความร่วมมือในด้านต่างๆบนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดจริงจังในระดับ นานาชาติ ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวไว้ว่า ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในการรวมตัวกันควรส่งเสริมในทุกด้านให้เท่าเทียมกันก็ จะทำให้เป็นอาเซียนที่เข้มแข็งได้ และสร้างความรู้สึที่อยากจะร่วมมือกันร่วมใจมากขึ้น โดยสร้าง วัฒนธรรมการทำงานให้สอดคล้องและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่ประชาคม อาเซียน จะทำให้มีความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ

5) **การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียน มีการ จัดสรรความช่วยเหลือไปสู่ประเทศสมาชิก ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องพึ่งพาซึ่งกันและกัน กล่าวไว้ว่า พลเมืองอาเซียนมีสำนึกร่วมกันในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล อุดหนุนซึ่งกันและกัน

6) **คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า อาเซียนเชื่อมั่นว่าความมั่นคงของประชาคมคือการที่ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ และมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เชื่อมั่นในศักยภาพ ของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องคนเป็นศูนย์กลางใน การพัฒนา กล่าวไว้ว่า การมีคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนที่มีความอยู่ดีกินดี อยู่ในสิ่งแวดล้อม ที่ดี มีความมั่นคง

7) **การเคารพซึ่งกันและกัน** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอด อาเซียนกล่าวไว้ว่า เคารพในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำ ชาติของแต่ละชาติ ไม่แทรกแซงกัน ใช้ฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย ในขณะที่การรับรู้ ของเยาวชนในเรื่องเคารพซึ่งกันและกันคือ การไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย ไม่ละเมิด ยอมรับความ แตกต่าง ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน ก็สามารถรวมกันเป็นอาเซียนที่ เข้มแข็งได้

8) **โครงสร้างองค์กรอาเซียน** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอด อาเซียนกล่าวไว้ว่า คือองค์ประกอบต่างๆในลักษณะองค์กรที่จะช่วยขับเคลื่อนความเป็นประชาคม

อาเซียน ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องโครงสร้างองค์กรอาเซียนคือ พันธกิจและนโยบายอาเซียน การรวมตัวกันได้ด้วยนโยบาย ดังนั้นเมื่อมีนโยบายให้ทั้ง 10 ประเทศปฏิบัติเหมือนกันก็จะเกิดเป็นความโดดเด่น ความโดดเด่นนั้นจึงเกิดเป็นอัตลักษณ์

9) **การมีส่วนร่วม** โดยรายละเอียดในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่าเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับของประชาคมอาเซียนในการพัฒนาทั้งเยาวชน สตรี ครอบครัว องค์กรที่ไม่ใช่รัฐและเอกชน ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนเรื่องมีส่วนร่วมกล่าวไว้ว่า การให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้เกี่ยวกับอาเซียนโดยมีการส่งผู้เชี่ยวชาญ เข้าไปในพื้นที่ สร้างความรู้ความเข้าใจ เสริมสร้างความตระหนักและความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภูมิภาคในความตระหนักและมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ท่ามกลางความแตกต่างในทุกระดับของสังคมและสำนึกของความเป็นเจ้าของ

10) **อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดที่เป็นที่อยู่ของ 10 ประเทศนี้

11) **จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ** ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ การมีจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่บรรพบุรุษส่งสมกันมาที่ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ ภาคภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในอาเซียน

ส่วนอัตลักษณ์อาเซียนที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างอัตลักษณ์จากความคาดหวังกับอัตลักษณ์ตามการรับรู้ของเยาวชน มีทั้งสิ้น 5 รายการดังนี้

1) **รูปสัญลักษณ์รวงข้าว** ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้

2) **ความเข้าใจซึ่งกันและกัน** ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน มีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน การมีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

3) **ความยืดหยุ่น** ในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนกล่าวไว้ว่า อันเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน เช่นในการจัดการกับความแตกต่างหรือความขัดแย้ง

4) **ธงอาเซียน** ธงอาเซียนเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี และการสนับสนุนของประเทศสมาชิกต่อหลักการและความพยายามของอาเซียนรวมทั้งเป็นช่องทางเพื่อส่งเสริมความ

ตระหนักรู้และความเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้นของอาเซียน โดยแนวทางการใช้ธงในบริบทต่างๆ ที่แสดงถึง เสถียรภาพ สันติภาพ ความสามัคคีและพลวัตของอาเซียน

5) เพลงอาเซียน เพลงประจำอาเซียนที่เป็นทางการ ที่สะท้อนให้เห็นการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน เพลงประจำอาเซียนเป็นลิขสิทธิ์ของอาเซียนโดยมีเลขาธิการอาเซียนเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมในการนำไปใช้ และให้มีการแปลเป็นภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศและสามารถปรับแต่งในการร้องได้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการตระหนักรู้อาเซียน

จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์จากความคาดหวังและอัตลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชนมีความสอดคล้องกันอยู่ 11 รายการ และที่ไม่สอดคล้องกัน 5 รายการ โดยเป็นอัตลักษณ์ตามการรับรู้ของเยาวชน 2 รายการ ได้แก่ รูปสัญลักษณ์รวงข้าว ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเป็นอัตลักษณ์จากความคาดหวัง 3 รายการ ได้แก่ ความยืดหยุ่น ธงอาเซียน และเพลงอาเซียน แสดงการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของอัตลักษณ์ที่ได้จากการศึกษาอัตลักษณ์ตามความคาดหวังและตามการรับรู้แสดงดังตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบอัตลักษณ์

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบอัตลักษณ์

อัตลักษณ์อาเซียน	อัตลักษณ์จากความคาดหวัง	อัตลักษณ์ตามการรับรู้
1. สันติภาพ เสรีภาพ ความปรองดอง	/	/
2. เสถียรภาพและความมั่นคง	/	/
3. ความเป็นหนึ่งเดียวกัน	/	/
4. ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน	/	/
5. การพึ่งพาซึ่งกันและกัน	/	/
6. คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา	/	/
7. ความเคารพซึ่งกันและกัน	/	/
8. โครงสร้างองค์กรอาเซียน	/	/
9. จิตสำนึกรักศิลปวัฒนธรรม	/	/
10. อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	/	/
11. การมีส่วนร่วม	/	/
12. ความยืดหยุ่น	/	
13. ธงอาเซียน	/	
14. เพลงอาเซียน	/	
15. สัญลักษณ์รวงข้าว		/
16. ความเข้าใจซึ่งกันและกัน		/

4.2 การวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน

การวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียน เป็นการวิเคราะห์อัตลักษณ์จากการศึกษาเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนและการสนทนากลุ่มเยาวชนทั้งอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกันและไม่สอดคล้องกัน แล้วนำมาวิเคราะห์จากตัวแปรรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ โดยตัวแปรของรูปสัญลักษณ์ประกอบด้วย ประเพณี วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ และระบบ ส่วนตัวแปรที่เป็นความหมายสัญลักษณ์ประกอบด้วย ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความมีส่วนร่วม ความตระหนักรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ได้ดังนี้

1) รูปสัญลักษณ์ด้านวัฒนธรรมอาเซียนให้ความหมายสัญลักษณ์ไว้ 3 ประการได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำเนิกร่วมความเป็นอาเซียน และตระหนักรู้และเข้าใจในความเป็นอาเซียน ดังนี้

(1) วัฒนธรรมที่มีความหมายถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความรัก ความห่วงหา คดูแลเอาใจใส่ มีความผูกพันกับสมาชิกที่อาศัยอยู่ในภูมิภาค รักษาผลประโยชน์ของภูมิภาคซึ่งเกิดจากการเป็นส่วนหนึ่ง (Member) การมีอิทธิพลต่อกัน (Influenced) มีการผสมผสานและการเติมเต็มของกันและกัน (Integration and fulfillment of needs) และมีส่วนร่วมในอารมณ์และความรู้สึกระหว่างกัน (Shared emotional connection) ผลการวิเคราะห์ได้แก่ การร่วมมือกันด้วยความรักและสันติภาพเพื่อสันติภาพเสถียรภาพและความปรองดองของโลก การขจัดภัยคุกคามที่มีต่อเสถียรภาพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งในความยืดหยุ่นของประเทศและอาเซียน การร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคมและการมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น การให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความยากลำบากของประเทศสมาชิกตามศักยภาพของประเทศตน การให้ร่วมมือของแต่ละประเทศในโครงการพัฒนาต่างๆ ความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือกันด้านสินค้าพื้นฐานให้กับประเทศที่มีความต้องการและอยู่ในสถานการณ์วิกฤต ความร่วมมือในทางการค้าเพื่อส่งเสริมการพัฒนาและการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ใหม่ ความเชื่อมั่นว่าความก้าวหน้าและการพัฒนาเศรษฐกิจคือรากฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค การเปิดโอกาสและเพิ่มการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาประเทศอาเซียนเพื่อบรรลุเป้าหมายและความต้องการรวมทั้งควรเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเด็กให้เชื่อมั่นในศักยภาพอย่างเต็มเปี่ยมของเขา ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและความร่วมมือกันเพื่อสันติภาพ การมีเสถียรภาพและการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันในอาเซียน ความยืดหยุ่นของประเทศสมาชิกและภูมิภาค เชื่อมั่นว่าวิถีทางเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมของอาเซียน การพัฒนาอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ทรัพยากรคือความมั่งคั่งของภูมิภาคทั้งในปัจจุบันและอนาคต การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสุขภาพ การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคตและตั้งมั่นให้ความเป็นอยู่ที่ดี การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน ความเห็นพ้องให้ส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ

(2) **วัฒนธรรมที่มีความหมายถึงสำนึกร่วมความเป็นอาเซียน** ซึ่งหมายถึง คือความรู้สึกเป็นพวกเรา (We feeling) ร่วมสำนึกความเป็นอาเซียน เนื่องจากมีหลักการต่างๆ ที่ตกลงร่วมกันเป็นจรรยาบรรณร่วม การสร้างความรู้สึกลงในความเป็น “เรา” จึงมีหลักการสำคัญของการสร้างการยอมรับบรรทัดฐานของอาเซียน ผลการวิเคราะห์ได้แก่ ความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ผูกมัดประชาชนไว้ด้วยกันในความรู้สึกสำนึกร่วมอาเซียน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาในทุกระดับจากทุกภาคส่วน การพัฒนาความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ภูมิภาคและความพยายามในการสร้างประชาคมอาเซียนที่เข้มแข็ง การเคารพซึ่งกันและกันบนฐานความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ของกันและกัน สร้างบรรยากาศทางการเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาของประเทศสมาชิก และการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นที่รับรู้และเคารพของประชาชน การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องอัตลักษณ์และความรู้สึกของความเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน การมีส่วนร่วมและร่วมมืออย่างแข็งขันในการค้นหาวิธีการที่หลากหลายของภูมิภาคและนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างสันติภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองในเอเชียแปซิฟิกและโลก การส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวเพราะเป็นรากฐานของความเข้มแข็ง ความเอื้ออาทรของภูมิภาค และความยืดหยุ่นของสังคมเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยการส่งเสริมค่านิยมและความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งของสังคม และจัดหาวิธีการเพื่อปกป้องสถาบันครอบครัว เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การสนับสนุนความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อการดำรงอยู่ ปกป้องและพัฒนาเด็ก และเยาวชน

วัฒนธรรมที่หมายถึงสำนึกร่วมอาเซียนยังรวมถึงการเชื่อมโยงกันจากความเป็นพลวัต และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด การเอาชนะความยากลำบากโดยการทำงานด้วยกันด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกันมากขึ้นและเข้มแข็งขึ้น ความจริงจังในประเด็นและสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อความเข้มแข็งในความเป็นหนึ่งบนความหลากหลาย สัมพันธภาพและความปรองดองกันของสมาชิกอาเซียน การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศและเสริมพลังสตรีเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการลดภาวะเสี่ยงของเด็กและสตรีต่อการติดเชื้อ HIV/AIDS การยกระดับมาตรฐานชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและชาวชนบท และเสาะหากิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชน สตรี และท้องถิ่น อนุรักษ์และส่งเสริมมรดกความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาเซียน ขณะเดียวกันก็สนับสนุนอัตลักษณ์ภูมิภาคและปลูกฝังความตระหนักรู้ในอาเซียนให้กับประชาชน การสนับสนุนการเดินทางไปมาภายในภูมิภาค และมีความตระหนักต่อกันและกันในการพัฒนาความเชี่ยวชาญ ความสามารถพิเศษ และทักษะ ความร่วมมือในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเติบโตของประชากร การว่างงาน สิ่งแวดล้อม มลพิษ การจัดการภัยพิบัติในภูมิภาค เพื่อให้ประเทศสมาชิก เชื่อมมั่นในศักยภาพการพัฒนา และส่งเสริมเจตนารมณ์อาเซียนในกันและกัน การยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการสร้างความ

แข็งแรงแห่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ตลอดจนมีวัตถุประสงค์เดียวกันและชะตากรรมร่วมกัน การรวมกันด้วยความปรารถนาเดียวกันและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพความมั่นคงและเสถียรภาพที่ถาวรมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์อุดมการณ์และความมุ่งมั่นปรารถนาที่สำคัญ ความผูกพันกันที่จะเร่งสร้างประชาคมโดยผ่านความร่วมมือและการรวมตัวในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาบาหลีว่าด้วยข้อตกลงอาเซียนฉบับที่ 2 ความตกลงที่จะจัดทำกรอบทางกฎหมายและทางสถาบันของอาเซียน ความเคารพในความสำคัญของมิตรภาพและความร่วมมือและหลักการแห่งอธิปไตย ความเสมอภาค บุรณภาพแห่งดินแดนการไม่แทรกแซงกันฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย ความยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ความเชื่อมั่นในความจำเป็นที่จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มีอยู่ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับภูมิภาคเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียน ที่มีความเหนียวแน่นทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจและมีความรับผิดชอบทางสังคมเพื่อที่จะตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความท้าทายและโอกาสในปัจจุบันและอนาคต การปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการขยายขอบเขตแห่งการข้ามพรมแดน เนื่องจากอาเซียนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว โดยการประสานงานและร่วมมือกันภายในอาเซียนให้มากขึ้น ความตระหนักในความเข้มแข็งของการรวมตัวกันของอาเซียน โดยเร่งการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ความเชื่อมั่นว่าการตอบสนองของอาเซียนคือการเพิ่มความท้าทายของภูมิภาคต้องพยายามสร้างความเข้มแข็งของประชาคมอาเซียน โดยการรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดขึ้น เป็นพลวัตและมีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ เป็นวัฒนธรรมที่เชื่อมั่นว่าการตอบสนองของอาเซียนจะทำให้มีความเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจเป็นพลวัตขึ้น การสนับสนุนความอยู่รอด การพัฒนา การคุ้มครองและสิทธิการมีส่วนร่วมของเด็กในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

(3) วัฒนธรรมที่มีความหมายถึงความตระหนักรู้ และมีความเข้าใจใน

ความเป็นอาเซียนคือการส่งเสริมสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือซึ่งกันและกัน การสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางของพลเมืองอาเซียนอันเป็นเจตนารมณ์และความรู้สึกในการเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม อนุรักษ์รักษาและส่งเสริมมรดกทางศิลปและวัฒนธรรม การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของชนพื้นเมือง ชนบประเพณี รูปแบบทางวัฒนธรรมและค่านิยมทันสมัยและร่วมสมัย ขณะเดียวกันก็สำนึกในชนบประเพณีที่มีร่วมกันและที่แตกต่างกันในฐานะที่เป็นแหล่งงานศิลปสร้างสรรค์ที่สำคัญ ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และมรดกทาง

วัฒนธรรม การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ถิ่นที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ภูมิศาสตร์และความปรารถนาในสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองเรื่องทำให้ประเทศในภูมิภาครวมเข้าด้วยกันและก่อร่างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นกระบวนการที่วัฒนธรรมสะท้อนความตระหนักรู้ในประวัติศาสตร์ และมรดกของอาเซียน การประกาศให้คำขวัญแสดงแนวคิดและปรัชญาหลักของความเป็นอาเซียนคือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community)

2) รูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ให้ความหมายสัญลักษณ์ไว้ 4 ประการคือความเข้าใจซึ่งกันและกัน สำนักร่วมความเป็นอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความตระหนักรู้ดังนี้

(1) กฎเกณฑ์ที่มีความหมายถึงความเข้าใจซึ่งกันและกัน ได้แก่ การส่งเสริมสันติภาพของภูมิภาค และความยืดหยุ่นของภูมิภาค โดยการปฏิบัติด้วยความเคารพในความยุติธรรม กฎและระเบียบ สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงการเคารพซึ่งกันและกันในเสรีภาพ การปกครอง ความเท่าเทียม ชื่อตรงในเขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของทุกประเทศ สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึง พยายามสร้างพหุภาคี และทวิภาคีบนฐานความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก และได้ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เจือใจที่นำไปสู่การส่งเสริมความร่วมมือด้านสันติภาพของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บนฐานความเคารพและผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

(2) กฎเกณฑ์ที่มีความหมายถึงสำนักร่วมความเป็นอาเซียนได้แก่ สนธิสัญญาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสันติภาพตลอดกาลเพราะเป็นสิ่งช่วยสร้างความแข็งแกร่ง ความเป็นหนึ่งเดียว และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงการพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ผู้กรดมิตรภาพ ความเป็นเพื่อนบ้านที่ดี และความร่วมมือที่ผู้กรดประเทศสมาชิกเข้าไว้ด้วยกัน ใกล้ชิด สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงการมีอุดมการณ์และความปรารถนาร่วมในสันติภาพและเสถียรภาพ ตลอดจนการมีความสนใจร่วมกัน สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงความร่วมมือกันในการส่งเสริมความยืดหยุ่นของภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง เคารพซึ่งกันและกัน ร่วมมือกัน และเป็นหนึ่งเดียวกัน สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึง การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในความยืดหยุ่นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของประเทศ รวมถึงเป็นอิสระจากการแทรกแซงจากภายนอกและการบ่อนทำลายจากภายในเพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติ การลงนามเห็นชอบจัดตั้งเลขาธิการอาเซียน การระงับข้อพิพาทภายในภูมิภาคด้วยสันติวิธี ตามเจตนารมณ์ใน “สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia)” และกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทภายในด้วยสันติวิธีตาม สนธิสัญญา การเปิดรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เข้าร่วมในสนธิสัญญา โดยมีกรอบในการดำเนินงานร่วมกัน เป็นกระบวนการในการเปิดรับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีกรอบการ

ดำเนินงานร่วมกัน การให้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสหประชาชาติ และประชาคมนานาชาติเพื่อย้ำความมั่นใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงสันติภาพ

กฎเกณฑ์ที่หมายถึงสำนักร่วมอาเซียนยังรวมถึงพันธสัญญาในการจัดการไม่รู้หนังสือ พัฒนาให้เป็นสังคมที่มีการศึกษาและรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาการศึกษาบนพื้นฐานสหวิทยาการและบทบัญญัติแห่งการศึกษาเพื่อปวงชน (The provision of basic education for all) การส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันตามลำดับขั้น ปราศจากการแทรกแซง ฉันทามติ พุดคุยปรึกษาหารือกัน

การปรับปรุงแผนปฏิบัติการฮานอย การสนับสนุนให้จัดตั้ง “แผนงานเพื่อการรวมตัวอาเซียน” (Roadmap for Integration of ASEAN: RIA) เพื่อกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจน การตกลงรับรองแนวทางที่จะให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีพลวัต แน่นแฟ้น ยืดหยุ่น และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การจัดตั้งประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 ที่จะทำให้อาเซียนตะวันออกเฉียงใต้ร่วมมือกันในลักษณะประชาคมแห่งสังคมเอื้ออาทร การเป็นประชาคมมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) ซึ่งมุ่งหวังที่จะสร้างภูมิภาคที่มีเสถียรภาพและความมั่นคง การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล มีการจัดระบบเตือนภัยล่วงหน้า

ส่วนปฏิญญาเซบูในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ว่าด้วยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015” (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015) เพื่อเร่งการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้นอีก 5 ปี ขยายการมีส่วนร่วมของสมาชิกรัฐสภาอาเซียน ภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาชน พร้อมไปกับเป้าหมายประชาชนเป็นศูนย์กลาง

(3) กฎเกณฑ์ที่มีความหมายถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของได้แก่สนธิสัญญาที่มี เนื้อหากล่าวถึงความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคนิค วิทยาศาสตร์ และการบริหาร สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึงการร่วมกันเพื่อยกระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เพื่อสร้างฐานที่แข็งแกร่งสำหรับความเจริญเติบโตและสันติภาพในประชาคม สนธิสัญญาที่มีเนื้อหากล่าวถึง การส่งเสริมความร่วมมือกันเพื่อสันติภาพ ความปรองดอง และเสถียรภาพของภูมิภาคในอนาคตข้างหน้า โดยการธำรงไว้ซึ่งการติดต่อและหารือซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาความร่วมมือด้านการพิจารณาตีรวมถึงสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนอาเซียน การนำมาตราการทางเศรษฐกิจใหม่ที่อยู่ในกรอบข้อตกลงมาใช้ที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรี โดยใช้กลไกเป็นกระบวนการใช้กฎระเบียบในการจัดตั้งเขตการค้าเสรี และ

มีการลงนาม “สนธิสัญญาเขตปลอดอาวูธนิวเคลียร์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” การลงนามในกรอบความตกลงอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสนับสนุนการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ยกระดับความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional cooperation) สู่แผนขั้นสูงขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความเจริญรุ่งเรืองสู่ประเทศสมาชิกทั้งหมด

มีการร่วมลงนามในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยเรื่อง HIV/AIDS เป็นพันธสัญญาเรื่องโรคติดต่อสามารถป้องกันและหยุดยั้งได้ด้วยการทำงานที่เข้มแข็ง การมีพันธสัญญาทางการเมือง การมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในระดับชาติและภูมิภาค การหารือเพื่อการดำเนินการด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับจีนในศตวรรษที่ 21

การอนุมัติการจัดทำปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II) เป็นกระบวนการที่กฎเกณฑ์ที่อนุมัติปฏิญญาจะช่วยสร้างความร่วมมือได้ และการอนุมัติการจัดทำปฏิญญาร่วมระหว่างอาเซียน-จีน ว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและความมั่นคง การอนุมัติการจัดทำสารขยายจำนวนภาคีของสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economy community) ซึ่งมุ่งที่จะขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เพื่อให้สินค้า บริการ และแรงงาน มีการไหลเวียนอย่างอิสระและให้เงินทุนไหลเวียนมากขึ้นอย่างอิสระ

กิจกรรมแผนงานที่สอดคล้องกันกับอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ว่าภายในปี 2020 การลดความเสี่ยงทางสังคมของประชากรกลุ่มเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ และส่งเสริมการให้บริการเช่นการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ และการบริการทางการศึกษา เสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการควบคุมดูแลตลาดแรงงานและควบคุมตัวชี้วัดทรัพยากรมนุษย์ มีพันธสัญญาในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นเพื่อสร้างแรงงานสำหรับการแข่งขันให้มากขึ้น

(4) กฎเกณฑ์ที่มีความหมายถึงความตระหนักรู้ ได้แก่การเป็นประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทั้งภูมิภาค และพยายามสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เกิดขึ้น การวางแผนลดความยากจนและยกมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชน ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ และโรคติดต่อร้ายแรงอื่นๆ รวมทั้งสร้าง “เขตปลอดยาเสพติดอาเซียน” ขึ้นภายในปี 2015

3) รูปสัญญาด้านระบบให้ความหมายสัญญาไว้ 4 ประการได้แก่ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำนึกร่วมความเป็นอาเซียน และความตระหนักรู้ ดังต่อไปนี้

(1) ระบบที่มีความหมายถึงความเข้าใจซึ่งกันและกันได้แก่ การจัดการกับความแตกต่างหรือความขัดแย้งระหว่างประเทศให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ ด้วยขั้นตอนที่มีความยืดหยุ่น หลีกเลี่ยงทัศนคติแง่ลบ เจตนารมณ์ความเป็นหนึ่งอาเซียนบนฐาน

กระบวนการสันติภาพบนความแตกต่างภายในภูมิภาค การเริ่มต้นสู่สันติภาพและเคารพในเขตแดนแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง การสร้างความร่วมมือในด้านความมั่นคงอย่างต่อเนื่องกับกลุ่มประเทศนอกอาเซียนตามความต้องการและความสนใจ

(2) ระบบที่หมายถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของ ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง โดยมีการปฏิบัติร่วมกันในการส่งเสริมมุมมองความสามัคคีกลมเกลียว การประสานงานกัน ปฏิบัติงานความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) กำหนดวิธีให้คำแนะนำสำหรับการพิจารณาของรัฐบาลอาเซียน 2) ทบทวนการประสานงานและการนำความตกลงอาเซียนไปปฏิบัติ 3) แลกเปลี่ยนทัศนะและการหารือกันเกี่ยวกับแผนและนโยบาย การใช้วิธีการร่วมกันสำหรับปัญหาสินค้าระหว่างชาติและปัญหาเศรษฐกิจระดับโลกผ่านข้อตกลงด้านสินค้า การขับเคลื่อนโดยเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของประชาชนในการสร้างความเจริญเติบโตของประเทศและอาเซียนในอนาคต ความพยายามให้อาเซียนบรรลุความสำเร็จในความเป็น **สมาคมแห่งภูมิภาค** เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนด้วยกลไกและการยึดเกาะกัน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการฟื้นฟูประเทศและภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและความเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน ประเทศสมาชิกควรร่วมมืออย่างต่อเนื่องกับกลุ่มนอกภูมิภาคอาเซียนในด้านความมั่นคงตามความสนใจและความต้องการซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งในความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนเพื่อเชื่อมั่นในศักยภาพด้านการค้าและการพัฒนาของภูมิภาคใน และเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการต่อต้าน และการเผชิญกับผลกระทบจากระบบการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศโดยการจัดเก็บภาษีอากรขาเข้าให้สูงสำหรับสินค้าที่เป็นคู่แข่ง ส่งเสริมบรรยากาศที่ภาคเอกชนได้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือภายในอาเซียน

อาเซียนควรดำรงวิธีการในการขจัดหายนะจากยาเสพติด สิ่งผิดกฎหมายที่ทำให้ประชาชนอ่อนแอ อาเซียนควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในด้านสุขภาพ ด้านการป้องกันยาเสพติดและต่อต้านการค้ามนุษย์ ด้านแรงงาน ด้านกฎหมาย ด้านประชากร ด้านการอยู่รอดของเด็กและสวัสดิการ

การดำรงความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เป็นกระบวนการที่ดำรงความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ระบบหารีอกับมิตรประเทศเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง ระบบที่สนับสนุนความร่วมมือภูมิภาคเพื่อความปลอดภัย การขนส่งที่มีประสิทธิภาพและใหม่ และเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในการสื่อสาร ระบบที่มีความพยายามร่วมกันในการสนับสนุนการส่งเสริมการค้า และการต่อรองในผลิตภัณฑ์เกษตรเพื่อส่งเสริมการแข่งขัน และส่งออกสินค้าเกษตรอาเซียนสู่ตลาดโลกอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือกันในการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจการเกษตร

ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมความตระหนักในความเป็นอาเซียนให้กับพลเมืองในภูมิภาคโดยขยายการศึกษาอาเซียนในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของอาชีวศึกษาในหลักสูตรโรงเรียน และมหาวิทยาลัย และนำเสนอโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา เร่งพัฒนาอัตลักษณ์ภูมิภาคและความเป็นปึกแผ่นสามัคคี และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยส่งเสริมเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เป็นผู้นำเพื่อสร้างมหาวิทยาลัยอาเซียนเพื่อเป็นฐานในการขยายเครือข่าย

การบูรณาการทางเศรษฐกิจให้มากขึ้นด้วยกิจกรรมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ริเริ่มความร่วมมือรูปแบบใหม่ และส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในระดับนานาชาติ มีมาตรการเพื่อเสริมสร้างการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรม และด้านอื่นๆของประเทศและภูมิภาค การเสริมสร้างความแข็งแกร่งของประเทศและความร่วมมือของภูมิภาคในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เป็นการร่วมมือจากภาคเอกชน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นวิถีทางในการบรรลุการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจระดับนานาชาติ ให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการให้บริการประชาชน เพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศอย่างสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพ

รากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและความสามารถและเจตนารมณ์ของประชาชนที่จะเอาชนะความยากลำบากที่แต่ละประเทศและภูมิภาคเผชิญอยู่ สร้างความร่วมมือในภูมิภาคให้มากขึ้น เพื่อความเข้มแข็งในประสิทธิภาพของอาเซียนในการจัดการกับความท้าทายด้วยการพึ่งพาซึ่งกันและกันภายในอาเซียน และบูรณาการเข้าสู่เศรษฐกิจโลก รับรู้ว่าการป้องกัน การรักษา การดูแลและการส่งเสริมผู้ที่ติดเชื้อและได้รับผลกระทบจาก HIV/AIDS ต้องใช้วิธีการร่วมกันในการต่อต้านโรคติดต่อ เตรียมแรงงานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยอาเซียนต้องลงทุนทางทรัพยากรด้านการศึกษามากขึ้นทั้งขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองสังคม ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญต่อการจ้างงาน การส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข การป้องกัน การควบคุมโรคติดต่อ เช่น HIV/AIDS และ SARs เตรียมแรงงานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยอาเซียนต้องลงทุนทางทรัพยากรด้านการศึกษามากขึ้นทั้งขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองสังคม การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญต่อการจ้างงาน การจัดการความยากจนและความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุข การป้องกัน การควบคุมโรคติดต่อ เช่น HIV/AIDS และ SARs ความร่วมมือระหว่างภูมิภาคในการเข้าถึงยารักษาโรค ความมั่นคงของประชาคมคือการที่

ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนตามความต้องการทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การจัดการทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของแรงงานเยาวชนและสตรีมากยิ่งขึ้น โดยจัดฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพและเพิ่มการเข้าถึงการปล่อยสินเชื่อให้คนจน (Microfinance) และการรับข่าวสารข้อมูล ป้องกันการแพร่ระบาด และลดจำนวนเชื้อ HIV/AIDS และลดจำนวนเชื้อ HIV/AIDS และโรคติดเชื้ออื่นๆ สนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) สร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติของประเทศ โดยลดผลกระทบจากภัยพิบัติ สร้างความมั่นใจว่า อาเซียนปลอดยาเสพติดภายในปี 2015 โดยการป้องกัน ดูแลรักษา และใช้ชุมชนเป็นฐานในการควบคุมการใช้ยาเสพติด รวมถึงจัดการค้ายาเสพติด แก้ไขผลกระทบต่อสังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถแข่งขันได้ดีและมีระบบการคุ้มกันทางสังคมที่เพียงพอ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมแรงงาน ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านเครือข่ายสถาบันฝึกหัดฝีมือแรงงาน และการพัฒนาการประเมินภูมิภาคและโปรแกรมการฝึกอบรม การจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธี โดยมีกลไกที่พัฒนาอย่างสมบูรณ์สำหรับจัดการและดูแลอย่างเหมาะสม ตลอดจนการป้องกันและขจัดภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างศักยภาพของรัฐบาลในการควบคุมดูแลตลาดแรงงานและควบคุมตัวชี้วัดทรัพยากรมนุษย์

(3) ระบบที่หมายถึงสำนักร่วมความเป็นอาเซียน ได้แก่ การขยายความร่วมมือกันอย่างจริงจังต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอาเซียน ควรมีการกำหนดกลวิธีใหม่ในการร่วมมือกันที่เหมาะสมกับหน่วยงานนานาชาติอื่นๆ มีการทบทวนโครงสร้างองค์กรอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ อาเซียนควรเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและร่วมมือกันในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะสถานการณ์ตั้งเครียดและกดดันที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอกภูมิภาค ความท้าทายต่อความสามารถ ไหวพริบในการแก้ปัญหา และเจตนาดีของประเทศอาเซียน ส่งเสริม และเพิ่มความสำเร็จในความเป็นอาเซียน เพิ่มการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมและความร่วมมืออย่างกว้างขวางโดยประชาชนของอาเซียน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันด้วยการกระทำร่วมกันที่ตั้งอยู่บนความยืดหยุ่นและยืดหยุ่น และประสานงานกันจากผลประโยชน์ร่วมกันในระดับนานาชาติ ด้วย 2 แนวทางคือกระบวนการกระทำการร่วมกันที่ตั้งอยู่บนความยืดหยุ่นและความยืดหยุ่น อาเซียนจะหาแนวทางแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องผู้อพยพจากอินโดจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สนับสนุนการจัดตั้งเขตสันติภาพ เสรีภาพ และปลอดอาวุธอย่างจริงจัง ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศในแปซิฟิกในด้านอุตสาหกรรมและการพัฒนาด้วยความตระหนักในศักยภาพและกลไกที่เพิ่มขึ้น ส่งเสริมความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในด้านพลัง การส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรและป่าไม้

เพื่อพัฒนามาตรฐานการดำรงชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม อาเซียนควรร่วมมือกันในการส่งเสริมหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการบูรณาการเข้ากับการพัฒนาในทุกด้านอย่างเป็นระบบ และควรมุ่งเน้นแนวทางการปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมร่วมของอาเซียน อาเซียนควรเน้นการพัฒนาแรงงานทักษะระดับสูง โดยเพิ่มการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจัดฝึกอบรมเพื่อการถ่ายโอนเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหาแนวทางเสริมสร้างการลงทุนและจัดฝึกอบรม

การระงับข้อพิพาทภายในภูมิภาคด้วยสันติวิธี ตามเจตนารมณ์ใน “สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia)” และกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทภายในด้วยสันติวิธีตาม สนธิสัญญา ระบบที่กำหนดบทบาทในโครงการนานาชาติอย่างกระตือรือร้นเพื่อฟื้นฟูเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งเป็นกระบวนการแสดงบทบาทในโครงการนานาชาติ แนวทางเสริมสร้างจึงเป็นการส่งเสริมสำนึกร่วมด้วยการร่วมช่วยฟื้นฟู 3 ประเทศ

การยกระดับทรัพยากรมนุษย์โดยการลงทุนด้านการสร้างศักยภาพของสถาบันเพื่อการศึกษา การฝึกอบรมและการวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการถ่ายโอนทางเทคโนโลยี (Technology transfer) กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย อาเซียนควรทำงานโดยให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในทุกด้านและทุกระดับ สนับสนุนภาครัฐ เอกชน องค์กรนานาชาติและระดับชาติในการสร้างประชาคม ผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่เหมาะสม ตามการรับรู้ในบทบาทอันสำคัญของการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจสำคัญต่อการจ้างงานเตรียมแรงงานสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยอาเซียนต้องลงทุนทางทรัพยากรด้านการศึกษามากขึ้นทั้งขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และการคุ้มครองสังคม การรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว ประชาสังคม (Civil Society) และภาคเอกชนมากยิ่งขึ้นในการจัดการกับปัญหาความยากจน และสวัสดิการสังคม โดยการสร้างเครือข่ายและจัดทำโครงการแลกเปลี่ยน และส่งเสริมความชำนาญการในประเด็นที่เกี่ยวกับความยากจนและสวัสดิการสังคม ส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอาเซียนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภูมิภาคอาเซียน โดยการพัฒนาวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเพิ่มการใช้วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยีประยุกต์ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม

มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาอาเซียนในปี 2005 อันเป็นก้าวอย่างสู่การรวมตัวกัน เป็นระบบที่จัดให้มีการตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาอาเซียน สนับสนุนความสัมพันธ์กับประเทศคู่เจรจาในหลายด้าน ยืนยันในแผนปฏิบัติการอาเซียนเรื่องการพัฒนาชนบทและการขจัดความยากจน

ที่มีเป้าหมายในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนดำเนินการ รวมถึงโครงการ ตามวิสัยทัศน์การจัดความยากจนและเผชิญกับความท้าทายของโลกาภิวัตน์ เสรีทางการค้าและการรวมตัวกันเป็นภูมิภาค แสดงความต้องการที่จะเร่งปฏิบัติการรวมอาเซียน เพื่อจัดการกับช่องว่างการพัฒนาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และสนับสนุนก้าวแห่งการรวมตัวทางเศรษฐกิจอาเซียนสู่การเป็นประชาคมเดียวกันของทุกประเทศ สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและมีประสิทธิภาพของสตรีในทุกสาขาในกระบวนการสร้างประชาคมอาเซียน สนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันในการส่งเสริมการตระหนักรู้ในอาเซียนโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Younger generation) ให้มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับอาเซียนให้มากขึ้นทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค

(4) ระบบที่หมายถึงความตระหนักรู้ ได้แก่ การแนะนำให้มีการศึกษาเรื่องอาเซียน ประเทศสมาชิก และภาษาประจำชาติ เป็นหลักสูตรในโรงเรียนและสถาบันอื่นๆในประเทศสมาชิก การสนับสนุนนักวิชาการ นักเขียน ศิลปิน และสื่อสารมวลชนให้มีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้สึกในอัตลักษณ์ภูมิภาค การส่งเสริมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาด้วยความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างสถาบันต่างๆ ในประเทศ ส่งเสริมความตระหนักในการเป็นอาเซียน ผ่านการศึกษา การเชื่อมโยงของสถาบัน และการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการมีค่านิยม และมรดกร่วมทางสังคมเศรษฐกิจ และส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันในวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต เป็นกระบวนการส่งเสริมความตระหนักในการเป็นอาเซียน บทบาทความร่วมมือภายในอาเซียน ให้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างกว้างขวาง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของเยาวชนและสตรีองค์กรที่ไม่ใช่ของภาครัฐ (Non-Governmental Organization) องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรระหว่างรัฐบาลอาเซียน ระบบที่กระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักในความเป็นอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และปลูกฝังให้เขามีความตระหนักรู้ในเจตนารมณ์และอัตลักษณ์ของอาเซียน ด้วยวิธีการอันเหมาะสมและเทคโนโลยีในสื่อและการสื่อสาร การศึกษาและการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประชาชนในภูมิภาค เป็นกระบวนการที่อาศัยระบบในการสะท้อนความตระหนักรู้ในความเป็นอาเซียนด้วยวิธีการต่างๆ

4) รูปสัญลักษณ์ด้านประเพณีให้ความหมายสัญลักษณ์ความตระหนักรู้ไว้ ได้แก่ การประชุมอย่างเป็นทางการประจำสมรหว่างผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์อาเซียนตามรูปสัญลักษณ์ทั้ง 4 ด้านคือกฎเกณฑ์ ระบบวัฒนธรรมและประเพณี และความหมายสัญลักษณ์ทั้ง 4 ความหมายได้แก่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมอาเซียน ความตระหนักรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8 การวิเคราะห์อัตลักษณ์รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์

ตารางที่ 8 แสดงการวิเคราะห์อัตลักษณ์รูปสัญลักษณ์ และความหมายสัญลักษณ์

รูปสัญลักษณ์ ความหมาย	กฎเกณฑ์	ระบบ	วัฒนธรรม	ประเพณี
1. ความรู้สึกเป็นเจ้าของ	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคนิค วิทยาศาสตร์ - สนธิสัญญาาระดับ การเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ - สนธิสัญญาเขตปลอด อาวุธนิวเคลียร์ - ปฏิญญาความร่วมมือ อาเซียน - ปฏิญญาร่วมเงิน อาเซียน ว่าด้วยหุ้นส่วน ความมั่งคั่ง - พันธสัญญามาตรฐาน การศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติร่วมกันในการ ส่งเสริมความสามัคคี ประสานงานกัน - ร่วมมือกันอย่าง ต่อเนื่องกับกลุ่มนอก ภูมิภาคอาเซียน - ส่งเสริมบรรยากาศที่ ภาคเอกชนได้มีบทบาท ร่วมมือในอาเซียน - ท้ารื้อกับมิตรประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นใน สันติภาพ - บูรณาการทางเศรษฐกิจ ด้วยกิจกรรมความ ร่วมมือรูปแบบใหม่ - ลงทุนทางทรัพยากรด้าน การศึกษา - การมีส่วนร่วมของ เยาวชนและสตรี 	<ul style="list-style-type: none"> - การร่วมมือกันด้วย ความรักและสันติภาพ - จัดตั้งคุกคามที่มีต่อ เสถียรภาพ - ร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการพัฒนาเศรษฐกิจ - ส่งเสริมความยุติธรรม ในสังคมและมีมาตรฐาน การดำรงชีวิตที่ดีขึ้น - ความเชื่อมั่นว่า ความก้าวหน้าและการ พัฒนาเศรษฐกิจคือ รากฐานของเสถียรภาพ และความมั่นคงของ ภูมิภาค - การพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อ ประโยชน์ของคนรุ่น ปัจจุบันและอนาคต 	
2. สำเนียงร่วม อาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - สนธิสัญญาส่งเสริม สันติภาพตลอดกาล - สนธิสัญญาอุดมการณ์ แสดงความปรารถนา ร่วม ในสันติภาพและ เสถียรภาพ - สนธิสัญญาการ เสริมสร้างความแข็งแกร่ง ทางการเมือง ปลอดการ แทรกแซง - สนธิสัญญาไมตรีความ ร่วมมือในภูมิภาค - กฎบัตรสหประชาชาติ - แผนงานการรวมตัว อาเซียน - การจัดตั้งประชาคม สังคมวัฒนธรรมอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดกลวิธีใหม่ใน การร่วมมือกันอย่าง เหมาะสม - ทบทวนโครงสร้าง องค์กรอาเซียนอย่าง สม่าเสมอ - ประชาชนมีส่วนร่วม และร่วมมืออย่าง กว้างขวาง - ประสานงานกันจาก ผลประโยชน์ในระดับ นานาชาติ - พัฒนาด้วยความ ตระหนักในศักยภาพและ กลไก - ยกระดับทรัพยากร มนุษย์โดยการลงทุนด้าน การสร้างศักยภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความเกี่ยวพันกันทาง ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ผูกพัน ประชาชนไว้ด้วยกัน - สนับสนุนการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องในการพัฒนา ทุกระดับจากทุกภาคส่วน - พัฒนาความตระหนักรู้ ในอัตลักษณ์ภูมิภาค และ ความพยายามในการ สร้างประชาคมอาเซียนที่ เข้มแข็ง - การเคารพซึ่งกันและกัน บนฐานความสัมพันธ์ที่ เอื้อประโยชน์ของกันและ กัน - การสร้างอัตลักษณ์ที่ เป็นที่รับรู้และเคารพของ ประชาชน 	

รูปสัญลักษณ์ ความหมาย	กฎเกณฑ์	ระบบ	วัฒนธรรม	ประเพณี
			<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศและเสริมพลังสตรี - ความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะเร่งสร้างประชาคม 	
3. ความตระหนักรู้	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน - สร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำให้มีการศึกษาเรื่องอาเซียน ภาษาอาเซียนเป็นหลักสูตรในโรงเรียน - สนับสนุนนักวิชาการ ศิลปิน และสื่อมวลชนในการเสริมสร้างความรู้สึกร่วมมือกันอย่างจริงจัง - สถาบันการศึกษา - การศึกษาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในภูมิภาค 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือซึ่งกันและกัน - การสร้างความเข้มแข็งในอัตลักษณ์ - การสำนึกในชนบประเพณีที่มีร่วมกันและที่แตกต่างกัน - คำขวัญ แนวคิดปรัชญาอาเซียน 	มีการจัดประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ
4. ความเข้าใจซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติด้วยความเคารพในความยุติธรรมกฎระเบียบ - สนธิสัญญาเคารพซึ่งกันและกันในเสรีภาพ การปกครอง ความเท่าเทียม - เงื่อนไขที่นำไปสู่สันติภาพบนฐานความเคารพซึ่งกันและกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างประเทศได้อย่างมีเหตุผล - ยึดหยุ่น หลีกเลียงทัศนคติแง่ลบ - เจตนาธรมณ์ความเป็นหนึ่งบนกระบวนการสันติภาพ 		

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษาตามความคาดหวังและจากการรับรู้ของเยาวชน มี 16 รายการได้แก่ (1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง (2) เสถียรภาพและความมั่นคง (3) ความเป็นหนึ่งเดียว (4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน (5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (6) การให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (7) การเคารพซึ่งกันและกัน (8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน (9) ความยืดหยุ่น (10) จิตสำนึกรักศิลปวัฒนธรรม (11) การมีส่วนร่วม (12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (13) ธงอาเซียน (14) เพลงอาเซียน (15) สัญลักษณ์รวงข้าว และ (16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยอัตลักษณ์แต่ละรายการมีความสอดคล้องกับตัวแปรตามกรอบ

แนวคิดที่ประกอบด้วย รูปสัญลักษณ์ได้แก่ประเพณี วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ และระบบ ซึ่งสะท้อนความหมายสัญลักษณ์ได้แก่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) สำนึกร่วมความเป็นอาเซียน (We feeling) ความตระหนักรู้ (Awareness) และความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual understanding)

บทที่ 5

การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

บทนี้เป็นการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น

- 5.1. การวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
  - 5.2. แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
- มีรายละเอียดดังนี้

5.1. การวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ในการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยนำอัตลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการศึกษาเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน และการสนทนากลุ่มเยาวชนประกอบด้วย 1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง 2) เสถียรภาพและความมั่นคง 3) ความเป็นหนึ่งเดียว 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 6) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา 7) การเคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน 9) ความยืดหยุ่น 10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม 11) การมีส่วนร่วม 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน 14) เพลงอาเซียน 15) สัญลักษณ์รวงข้าว 16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน มาศึกษาการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่านได้แก่ รองอธิบดีกรมอาเซียน รองผู้อำนวยการองค์การรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน (SEAMEO) นายกสมาคมโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ และประธานคณะกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษาภาคกลางร่วมกับแนวทางการศึกษา ทำให้ได้คุณลักษณะเยาวชนที่จะส่งผลต่ออัตลักษณ์อาเซียน 9 คุณลักษณะได้แก่ 1) รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 4) มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ 6) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 8) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้ และ 9) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน จากนั้นผู้วิจัยใช้กรอบกระบวนการอัตลักษณ์ที่ประกอบด้วย การก่อรูปอัตลักษณ์ การสร้างอัตลักษณ์ และการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1.1. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ผู้วิจัยวิเคราะห์การเสริมสร้างคุณลักษณะที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์อาเซียน จากตัวแปรกระบวนการทางอัตลักษณ์ประกอบด้วย (Rummen, 2009)

- การก่อรูปอัตลักษณ์ (Identity Development/ Formation) คือกระบวนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่ประสบมาตลอดกระบวนการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จากการค้นพบพื้นที่ตัวตนในโลกและพัฒนาขึ้นเป็นตัวตนที่มีหนึ่งเดียว โดยศึกษาจากการรับรู้ในความเหมือนและความต่างระหว่างกลุ่ม การรวมตัวและกระบวนการแสดงตัวตนของกลุ่ม ศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจของกลุ่ม การแสดงตัวตนในความเป็นชนกลุ่มน้อยและกลุ่มหลัก การแสดงตัวตนของกลุ่มเชื้อชาติ ความคงที่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และเชื้อชาติ นอกจากนี้การก่อรูปอัตลักษณ์ ยังเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่าง ความมั่นใจในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองและของกลุ่ม โดยดูจากความรู้สึกในความเป็นตัวตน ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน สำหรับองค์ประกอบอื่นในการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ สถานที่เกิด การย้ายถิ่น เศรษฐศาสตร์ ภาษา รูปแบบวัฒนธรรม อาทิ วรรณกรรม เรื่องเล่า การศึกษา ศาสนา รัฐ ปัจจัยทางศีลธรรม การปลูกฝังค่านิยม วัฒนธรรมและความแตกต่างทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางเชื้อชาติที่ไม่เท่าเทียมกัน กระบวนการพัฒนาในบริบทที่แตกต่างกันซึ่งแสดงผ่านภาษา วรรณกรรม เรื่องเล่า และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางสังคม

- การสร้างรูปอัตลักษณ์ (Identity Construction) คือการสร้างและแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม เป็นการตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยศึกษาในประเด็นสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา การแสดงอัตลักษณ์ผ่านภาพหรือความหมายผ่านทางจินตนาการของชุมชน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยมร่วมกัน ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ การต่อต้าน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ โครงสร้างสังคมของเชื้อชาติและอัตลักษณ์ทางศาสนาม รวมถึงแนวคิดอันเป็นรากฐานของสังคม รูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

- การแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity Negotiation) คือการแสดงตนทางสังคมของบุคคล และหรือคนอื่นที่มีระหว่างกัน และภายในกลุ่มผ่านการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล เป็นการศึกษาจากการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบโครงสร้างการจำแนกตัวตน

ผู้วิจัยนำคุณลักษณะทั้ง 9 ด้านมาวิเคราะห์กระบวนการทางอัตลักษณ์ดังกล่าวพบว่า

1. ขั้นตอนการก่อรูปอัตลักษณ์ การก่อรูปอัตลักษณ์ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 9 ด้านได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต 2) การค้นพบตัวตน 3) รับรู้ในความเหมือนและความต่าง 4) มั่นใจในตนเอง 5) รู้สึกในความเป็นตัวตน 6) ความภาคภูมิใจในตนเอง 7) ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ 8) ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และ 9) การรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่มด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่ม ส่วนคุณลักษณะที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์อาเซียนให้ ความสำคัญกับคุณลักษณะ 4 คุณลักษณะที่อยู่ในขั้นก่อรูปอัตลักษณ์ตามลำดับการให้ความสำคัญ

ได้แก่ คุณลักษณะการรู้จักและเข้าใจตนเอง คุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และคุณลักษณะการมีความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) คุณลักษณะการรู้จักและเข้าใจตนเองในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต ความรู้สึกในความเป็นตัวตนทั้งที่เป็นพลเมืองของชาติตนเองและพลเมืองอาเซียน สามารถรับรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น ในและนอกภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นใจในตนเองในความเป็นพลเมืองอาเซียน มีความภาคภูมิใจในตนเองที่เป็นพลเมืองอยู่ในภูมิภาคอาเซียน

(2) คุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ได้แก่ ความรู้สึกมั่นใจในตนเองในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นทั้งในประเทศและในภูมิภาคได้ มีความภาคภูมิใจในตนเองในความสามารถและศักยภาพของตนเองในความสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของจากการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในภูมิภาคได้ จนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคที่สามารถเรียนรู้และรับรู้ความคิดเห็น ความรู้สึกระหว่างกัน จนเกิดความรู้สึกมีพันธะผูกพันและมีความผูกพันกับสมาชิกในภูมิภาคได้

(3) คุณลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการที่นำไปสู่พัฒนาการความเป็นประชาคมอาเซียน ทำให้เกิดการค้นพบตัวตนและรู้สึกในความเป็นตัวตนพลเมืองอาเซียน รับรู้ในความเหมือนและความแตกต่างระหว่างการเป็นพลเมืองของประเทศและการเป็นพลเมืองอาเซียน และทำให้เกิดการรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่มด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่มด้วย

(4) คุณลักษณะการมีความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ได้แก่ ความสามารถรับรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่นทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่มด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่ม

จากการวิเคราะห์คุณลักษณะที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์อาเซียนจากกระบวนการอัตลักษณ์ในขั้นการก่อรูป แสดงไว้ในตารางที่ 9 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ดังนี้

ตารางที่ 9 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในชั้นการก่อรูปอัตลักษณ์

องค์ประกอบการก่อรูป อัตลักษณ์	ความรู้ความเข้าใจตลอด กระบวนการเจริญเติบโต	การค้นพบตัวตน	การรับรู้ในความเหมือนและความ ต่าง	ความมั่นใจในตนเอง	ความรู้สึกในความเป็นตัวตน	ความภาคภูมิใจในตนเอง	ความรู้สึกเป็นเจ้าของ	ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน	การรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยทัศน คติและความภาคภูมิใจ
คุณลักษณะที่สะท้อน อัตลักษณ์อาเซียน									
1. รู้จักและเข้าใจตนเอง	/	/	/	/	/	/			
2. มีทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ				/		/	/	/	/
3. มีความคิดอย่างมี วิจรรณญาณ			/					/	/
4. มีความรู้เกี่ยวกับ ประเทศอาเซียน	/	/	/						/

2. ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ (Identity Construction) คือการสร้างและการตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคมโดยการแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคมผ่านจินตนาการความคาดหวังของประชาคม การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรม แนวคิดอันเป็นรากฐานอุดมการณ์ของประชาคมอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน สำหรับคุณลักษณะเยาวชนให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ 5 คุณลักษณะที่อยู่ในชั้นการสร้างอัตลักษณ์ตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ 1) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 2) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 4) มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ และ 5) มีความคิดอย่างมีวิจรรณญาณโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) คุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ในชั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ ความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับการแสดงภาพหรือความหมายอัตลักษณ์ผ่านทางจินตนาการความคาดหวังของประชาคมอาเซียน ผ่านการแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน ผ่านการจัดตัวตนเข้ากลุ่มวัฒนธรรม ผ่านทางแนวคิดอันเป็นรากฐานของประชาคม และผ่านทางรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

โดยเฉพาะในการรับมือกับประเด็นท้าทายใหม่ที่จะอาจจะเผชิญในการเป็นประชาคมอาเซียนและเป็นพลเมืองอาเซียน

(2) คุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ การแสดงภาพหรือความหมายอัตลักษณ์ผ่านทาง การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน ผ่านทางจินตนาการความคาดหวังของประชาคมอาเซียน ผ่านทางการจัดกลุ่มวัฒนธรรม ผ่านทางแนวคิดอันเป็นรากฐานของประชาคม และผ่านทางรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) คุณลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ การแสดงภาพหรือความหมายอัตลักษณ์ผ่านทางจินตนาการความคาดหวังของประชาคมอาเซียน ผ่านทางการแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกันผ่านทางแนวคิดอันเป็นรากฐานของประชาคม ผ่านทางการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และศาสนาชาติพันธุ์ และผ่านทางรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(4) คุณลักษณะการมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ การแสดงภาพหรือความหมายอัตลักษณ์ผ่านทางจินตนาการความคาดหวังของประชาคมอาเซียน ผ่านทางแนวคิดอันเป็นรากฐานของประชาคม และผ่านทางรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา โดยศึกษาจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(5) คุณลักษณะการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ การแสดงภาพหรือความหมายอัตลักษณ์ผ่านทาง การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน

จากการวิเคราะห์คุณลักษณะที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์อาเซียนจากกระบวนการอัตลักษณ์ในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ แสดงไว้ในตารางที่ 10 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการสร้างอัตลักษณ์ดังนี้

ตารางที่ 10 วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการสร้างอัตลักษณ์

องค์ประกอบการสร้างอัตลักษณ์	จินตนาการความ	คาดหวังของประชาคม	การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วม	การจัดกลุ่มวัฒนธรรม	แนวคิดอันเป็นรากฐานของประชาคม	รูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม
คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน						
1. มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้	/	/	/	/	/	/
2. มีความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ		/				
3. มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	/	/	/	/	/	/
4. มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ	/				/	/
5. มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน	/	/	/	/	/	/

3. ชั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity Negotiation) คือการแสดงตนทางสังคมของบุคคลและหรือคนอื่นระหว่างกัน และภายในกลุ่มผ่านการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล ที่เกิดจากการศึกษาจากการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของแล้วค้นพบโครงสร้างการจำแนกตัวตน สำหรับคุณลักษณะเยาวชนที่ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนในขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ ได้แก่ การมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ การปฏิบัติและประเมินผลงานได้

5.1.2. การเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับอัตลักษณ์อาเซียนที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนและการสนทนากลุ่มเยาวชนเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน โดยกระบวนการทางอัตลักษณ์ซึ่งประกอบด้วยขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน รับรู้ในความเหมือนและแตกต่าง มั่นใจในตนเอง รู้สึกในความเป็นตัวตน ภาควิถีใจในตนเอง รู้สึกในการเป็นเจ้าของ รู้สึกมีพันธะผูกพัน และรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่มด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่ม ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ที่ประกอบด้วยจินตนาการความคาดหวังของประชาคม การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ แนวคิดอันเป็นรากฐานของสังคม และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากพื้นที่ทางศาสนาและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ มาวิเคราะห์

ร่วมกับอัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ 1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง 2) เสถียรภาพและความมั่นคง 3) ความเป็นหนึ่งเดียว 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 6) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา 7) การเคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กร 9) ความยืดหยุ่น 10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม 11) การมีส่วนร่วม 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน 14) เพลงอาเซียน 15) รูปสัญลักษณ์รวงข้าว และ 16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง คือเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงภูมิภาคแห่งสันติภาพเพื่อความปลอดภัยและสันติของประเทศสมาชิก รวมทั้งใช้กระบวนการอย่างสันติวิธีด้วยวิธีการต่อรองอย่างฉันทมิตรหลีกเลี่ยงการคุกคามหรือการใช้กำลังในการจัดการความขัดแย้งภายในภูมิภาค มีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกันปรับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **ขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์** โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่ รู้และเข้าใจตนเอง มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่มด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่ม

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการสร้างและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน และผ่านรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้แก่ศิลปะ ภาพยนตร์ การเต้นรำ วรรณกรรม สื่อ ดนตรี เรื่องเล่า สื่อสมัยใหม่ เทคโนโลยี บทกลอนและกีฬา จากพื้นที่การอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่ม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนที่มีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกันและใช้สันติวิธี

2) เสถียรภาพและความมั่นคง ได้แก่การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค รวมถึงพื้นฐานการ

เคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติ และความมั่นคงที่มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาคตรชนกักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

3) ความเป็นหนึ่งเดียว จากการมีความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนอาเซียนเข้าไว้ด้วยกันและประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเป็นปึกแผ่นสามัคคี เคารพในความแตกต่างขณะเดียวกันก็นับย้ำค่านิยมร่วมในจิตวิญญาณแห่งความเป็นหนึ่ง มีภูมิหลังความเป็นมาทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนาาร่วมกัน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมคล้ายคลึงกัน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ และมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การ

แสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นความร่วมมือในด้านต่างๆบนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดจริงจังในระดับนานาชาติ ส่งเสริมในทุกด้านอย่างเท่าเทียมกัน และสร้างความรู้สึกที่อยากจะร่วมมือกันร่วมใจมากขึ้น โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรู้สึกมีพันธะผูกพัน

(2) ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งจะให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและประเทศสมาชิกอาเซียน มีการจัดสรรความช่วยเหลือไปสู่ประเทศสมาชิก มีสำนึกร่วมกันในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกัน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) **ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์** โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านการค้นพบตัวตนการเป็นพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกในการเป็นตัวตนในศักยภาพของตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมาย สัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยอาเซียนเชื่อมั่นว่าความมั่นคงของประชาคมคือการที่ประชาชนอาเซียนได้รับการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึงเพียงพอ และมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน การมีคุณภาพชีวิตในทุกด้านของประชาชนที่มีความอยู่ดีกินดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคง โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) **ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์** โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านการค้นพบตัวเอง การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมาย สัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการ

เสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

7) การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของแต่ละชาติ ไม่แทรกแซงกัน ใช้ฉันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย การไม่ล่วงล้ำขอบเขตของอีกฝ่าย ไม่ละเมิด ยอมรับความแตกต่าง ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่ากัน ไม่เอาเปรียบกัน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ชั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยการเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่ รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างกันของพลเมืองอาเซียน และความภาคภูมิใจในตนเอง

(2) ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ และมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) ชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน โดยสรุปจากผลการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนได้ว่า คือองค์ประกอบต่างๆในลักษณะองค์กรที่จะช่วยขับเคลื่อนความเป็นประชาคมอาเซียน ในขณะที่การรับรู้ของเยาวชนในเรื่องโครงสร้างองค์กรอาเซียนคือ พันธกิจและนโยบายอาเซียน การรวมตัวกันได้ด้วยนโยบาย ดังนั้นเมื่อมีนโยบายให้ทั้ง 10 ประเทศปฏิบัติเหมือนกันก็จะเกิดเป็นความโดดเด่น ความโดดเด่นนั้นจึงเกิดเป็นอัตลักษณ์ โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) **ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์** โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

9) ความยืดหยุ่น ความยืดหยุ่นจากผลการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน เช่นในการจัดการกับความแตกต่างหรือความขัดแย้ง โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) **ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์** โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคมโดยการแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานอุดมคติอาเซียน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ การมีจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมกันมาที่ทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของประเทศ ภาคภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายในอาเซียน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ชั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 4 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน และการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้และ มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์

(3) ชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

11) การมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับของประชาคมอาเซียนในการพัฒนาทั้งเยาวชน สตรี ครอบครัว องค์กรที่ไม่ใช่รัฐและเอกชน การให้คนในท้องถิ่นได้รับรู้เกี่ยวกับอาเซียนโดยมีการส่งผู้เชี่ยวชาญ เข้าไปในพื้นที่สร้างความรู้ความเข้าใจ เสริมสร้างความตระหนักและความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภูมิภาคในความตระหนักและมีค่านิยมร่วมกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างในทุกระดับของสังคมและสำนึกของความเป็นเจ้าของ โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ชั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน การรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ และมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดที่เป็นที่อยู่ของ 10 ประเทศนี้ โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) **ขั้นการก่อรูป**คือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) **ขั้นการสร้างอัตลักษณ์** คือการก่อรูปและตัดสินอัตลักษณ์ของสังคมโดยการแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่ มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ และมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์

(3) **ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์** คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

13) ธงอาเซียน จากผลการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี และการสนับสนุนของประเทศสมาชิกต่อหลักการและความพยายาม

ของอาเซียนรวมทั้งเป็นช่องทางเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้และความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ชั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคมโดยการแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์

(3) ชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

14) เพลงอาเซียน จากผลการวิเคราะห์เอกสารการประชุมสุดยอดเพลงอาเซียน (ASEAN way) คือเพลงประจำอาเซียนที่เป็นทางการที่สะท้อนให้เห็นการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียน ที่มีเงื่อนไขในการนำไปใช้เช่นในการประชุมอย่างเป็นทางการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นดังนี้

(1) ชั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคมโดยการแสดงอัตลักษณ์บุคคลหรือสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

15) รูปสัญลักษณ์รวงข้าว ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ รูปสัญลักษณ์ที่เอารวงข้าวมารวมกัน 10 รวง เหมือนเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่ 10 ประเทศนี้ โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 2 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเองและมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนผ่านความรู้สึกในการเป็นตัวตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ ผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาทโดยมีค่านิยม ภาษาเครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนใน

16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประเทศสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน มีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน โดยมีการเสริมสร้างผ่านกระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ขั้นดังนี้

(1) ขั้นการก่อรูปคือการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 3 ประการได้แก่รู้และเข้าใจตนเอง และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนผ่านความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจ

(2) ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ คือการก่อรูปและตัดสินใจอัตลักษณ์ของสังคม โดยเป็นการเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ผ่านการแสดง

บทบาทโดยมีค่านิยม ภาษา เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ รูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากการอยู่อาศัยร่วมกันของชนชาติที่ต่างกัน

(3) ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คือการแสดงตนทางสังคมของพลเมืองอาเซียนระหว่างกันและภายในกลุ่มประเทศสมาชิกผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียนในที่สุด

จากการวิเคราะห์การเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ 9 คุณลักษณะประกอบด้วย 1) รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 4) มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ 6) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 8) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้ และ 9) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ตามกระบวนการอัตลักษณ์ 3 ขั้นได้แก่ ขั้นก่อรูปอัตลักษณ์ ขั้นสร้างอัตลักษณ์ และขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ สรุปได้ดังตารางที่ 11 แสดงการเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงการเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์

อัตลักษณ์	การเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์		
	ก่อรูปอัตลักษณ์	สร้างอัตลักษณ์	แลกเปลี่ยนอัตลักษณ์
1. สันติภาพ เสรีภาพ ความปรองดอง	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการกับปัญหาความขัดแย้ง
2. เสถียรภาพ ความ มั่นคง	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้
3. ความเป็นหนึ่งเดียว	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ - มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

อัตลักษณ์	การเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์		
	ก่อรูปอัตลักษณ์	สร้างอัตลักษณ์	แลกเปลี่ยนอัตลักษณ์
4. ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน - มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
5. การพึ่งพาซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
6. คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
7. การเคารพซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน - มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ - มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
8. โครงสร้างองค์กรอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
9. ความยืดหยุ่น	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ - มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติและประเมินผลงานได้

อัตลักษณ์	การเสริมสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์		
	ก่อรูปอัตลักษณ์	สร้างอัตลักษณ์	แลกเปลี่ยนอัตลักษณ์
10. จิตสำนึกรัก ศิลปวัฒนธรรม	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน - มีทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ - มีทักษะการทำงานแบบ ร่วมมือ	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
11. การมีส่วนร่วม	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน - มีทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ - มีทักษะการทำงานแบบ ร่วมมือ	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
12. อาณาเขตเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ - มีทักษะการทำงานแบบ ร่วมมือ	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
13. ธงอาเซียน	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
14. เพลงอาเซียน	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
15. สัญลักษณ์รวงข้าว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาเซียน	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน	- มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้	- ปฏิบัติและประเมินผล งานได้
16. ความเข้าใจซึ่งกัน และกัน	- รู้จักและเข้าใจตนเอง - มีทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ - มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียน	- มีทักษะการทำงานแบบ ร่วมมือ	- มีความเข้าใจและเห็นอก เห็นใจผู้อื่น - ปฏิบัติและประเมินผล งานได้

5.1.2. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ปัจจัยขับเคลื่อนในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นผลจากการขับเคลื่อนของกลุ่มสังคม เป็นทัศนคติและพฤติกรรมทั้งภายในแต่ละประเทศสมาชิกและภายนอกระหว่างความหลากหลายของกลุ่มที่มีพื้นที่ร่วมกันในภูมิภาค ดังนั้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนประกอบด้วย ปัจจัยภายในได้แก่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองภายในแต่ละประเทศสมาชิกที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสัมพันธ์ของพลเมืองภายในแต่ละประเทศสมาชิก และปัจจัยภายนอกได้แก่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองในภูมิภาคที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสัมพันธ์ของพลเมืองระหว่างสมาชิก

ในภูมิภาค จากการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน มีดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยภายในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชน ได้แก่

(1) ภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนอัตลักษณ์ได้แก่นโยบายรัฐบาล กฎหมาย นโยบายด้านวัฒนธรรม นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการศึกษา นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการเข้าเมือง นโยบายด้านภาษา คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ การบริการสังคม การสื่อสาร โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่

- กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการมีความเข้มแข็งและจริงจังในการบริหารงาน

- กระทรวงศึกษาธิการ สนับสนุนกิจกรรมโครงการทางการศึกษาต่างๆ อย่างเท่าเทียม

- กระทรวงศึกษาธิการ ให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งความรู้วิชาสามัญ และวิชาชีพ

- สถาบันการปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างกระบวนการประชาคมอาเซียน

- รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการใช้ภาษากลางอาเซียน

- รัฐบาลสนับสนุนด้านงบประมาณ และข่าวสารข้อมูล

(2) ภาคเอกชนและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณสมบัติที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน ได้แก่

- องค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่องค์กรภายในอาเซียน เช่น SEAMEO ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้สัมผัสวัฒนธรรมความแตกต่างหลากหลายจากการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ไปฝึกงาน

- มูลนิธิ สมาคมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น มูลนิธิอาเซียน โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์

- เครือข่ายองค์กรต่างๆระดับท้องถิ่นเป็นกลไกในการพัฒนาเยาวชนและสังคมในลักษณะองค์รวม

- ผู้นำกลุ่มคนที่มีพื้นหลังความสัมพันธ์อาเซียน เช่นกลุ่มคนจากโครงการเรือเยาวชน

(3) ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- นักวิชาการสาขาต่างๆ ที่สนับสนุนในกิจกรรมการบรรยายถ่ายทอดความรู้ทั้งในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม
- ผู้บริหารสถาบัน ที่สนับสนุนและผลักดันโครงการและกิจกรรมต่างที่เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้เป็นนโยบายของสถาบัน เช่นโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา และอาจารย์
- ครูอาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเยาวชนในคุณลักษณะที่จะเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
- ครูอาจารย์มีการวางแผนการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเสริมอย่างเหมาะสม
- ครูอาจารย์ ถ่ายทอดความรู้อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ ตลอดจนนิสัยและการปฏิบัติตน

(4) ครอบครัวยุคใหม่เป็นรากฐานในการปลูกฝังทัศนคติให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน และมีบทบาทในการส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน เพราะครอบครัวยุคใหม่มีบทบาทในการสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน ช่วยส่งเสริมความผูกพันระหว่างครอบครัวและชุมชน ดูแลและสนับสนุนให้บุตรหลานปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา ถ่ายทอดเรื่องราวสู่รุ่นลูกหลาน เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเยาวชน และส่งเสริมสนับสนุนเยาวชนให้ได้รับการศึกษา

(5) สังคม สังคมมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการเสริมสร้างความเป็นประชาคมอาเซียนได้แก่

- คนในสังคม ที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเยาวชน
- ชุมชน ที่มีส่วนในการจัดพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์
- สื่อมวลชน ที่มีส่วนสนับสนุนโดยการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับอาเซียน และสร้างความตระหนักให้เยาวชนเห็นความสำคัญผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ

2) ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยภายนอกประเทศแต่อยู่ในประชาคมอาเซียน ได้แก่

1. องค์กรต่างๆ

- องค์กรระหว่างประเทศสหภาพของ SEAMEO , RIHED
- องค์กรไม่ใช่ภาครัฐ (NGO)

2. รัฐบาล

- รัฐบาลสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนในระดับรัฐ เป็น
การแลกเปลี่ยนทางวิชาการและวัฒนธรรม
- กระทรวงศึกษาธิการของแต่ละประเทศที่สนับสนุน
กิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยน
- สนับสนุนทุนการศึกษาของบุคลากร และอาจารย์

3. สถาบันการศึกษา

- ข้อตกลงระหว่างมหาวิทยาลัย
- ความเป็น internationalization
- มหาวิทยาลัยควรกำหนดให้โครงการแลกเปลี่ยน
นโยบายและเป็นงานประจำที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- มหาวิทยาลัยสร้างหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างกัน

4. ผู้บริหารมหาวิทยาลัย

- ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารที่มีต่อการกำหนด
นโยบายในการเสริมสร้างคุณลักษณะของเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน
  - ความจริงจังของผู้บริหารต่อกิจกรรมการเสริมสร้างอัต
ลักษณ์อาเซียน
  - ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ของผู้บริหาร
อาจารย์ เจ้าหน้าที่ เพื่อสร้างความตระหนักให้กับเยาวชน และนักศึกษาในสถาบัน
- ## 5. อาสาสมัคร ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาเซียน
- ทำหน้าที่อาสาสมัครในโครงการแลกเปลี่ยน
  - การสร้างเครือข่ายระหว่างอาสาสมัครเพื่อ

5.2 แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทย โดยนำ
คุณลักษณะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 9 รายการประกอบด้วย 1) รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีความ
เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 4) มีความคิดอย่างมี
วิจรรณญาณ 5) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ 6) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะ
การทำงานแบบร่วมมือ 8) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้ และ 9) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน
เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยศึกษาผ่าน (1) การศึกษาแนวทางการ
เสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนผ่านการประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi

Technique) และ (2) การตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนมาศึกษาผ่านการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางและวิธีการ ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ซึ่งนำไปสู่การเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1. การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนโดยการประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเพื่อกำหนดแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ตามคุณลักษณะพร้อมคำนิยาม 9 ประการสำหรับเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ 1) รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนได้ 4) มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ 6) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 8) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้ และ 9) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน จากการสังเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและเยาวชนตามคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนรวม 31 รายการ ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 แสดงแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน

คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
1. รู้จักและเข้าใจตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้ - สร้างความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก
2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน - ปลุกฝังเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม - จัดทัศนศึกษาประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน - จัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน
3. มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด การแก้ไขสถานการณ์ - ใต้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูก เพื่อเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม - สร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม - สร้างความตระหนักรู้พร้อมนำคุณลักษณะต่างๆไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนของผู้เรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์

คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องเรียนได้ - การเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ ให้สัมพันธ์กันให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทักษะไปใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ - ส่งเสริมความรู้ นอกห้องเรียน
4. มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ	- ปลูกฝังการมีจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนไทยต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่อาเซียน
5. จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้	- จัดการศึกษาแบบเป็นหมู่คณะ มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม ทำให้กล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฝึกวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และฝึกการมีส่วนร่วมในสังคม
6. มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้ - เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน ส่งเสริมความกล้าแสดงออก ทั้งด้านการพูด การแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อโต้แย้ง - จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้านภาษาโดยวิทยากรจากประเทศต่างๆ มาให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม - การฝึกอบรมการใช้ภาษากลางอาเซียน ส่งเสริมทักษะการสื่อสารเพราะช่วยให้ความเข้าใจซึ่งกันและกันในเอกลักษณ์ลักษณะนิสัยของคนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้น
7. มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างมิตรจิต และเกิดความเข้าใจกันมากที่สุด - มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัวเข้าหากัน จะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ทัศนคติและภาษาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เป็นการฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความหลากหลาย
8. ปฏิบัติและประเมินผลงานได้	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแสวงหาความรู้ด้วยการสร้างปัญหา หรือการสังเกตปัญหาต่างๆ แล้วพยายามค้นหาคำตอบด้วยวิธีการต่างๆ ด้วยตนเอง - จัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆ ได้มากกว่า - จัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริงอยู่ในสถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวก - ประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมเพื่อพัฒนา - จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม - การฝึกฝนด้วยตนเอง
9. มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี - การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน - การสอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ไว้กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน เช่น ป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ - จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้นักศึกษา

จากการพิจารณาค้นหามติของผู้เชี่ยวชาญต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทย เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละแนวทางมีความเหมาะสมต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนในระดับใด

โดยพิจารณาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่จะได้รับคณิศนหามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญก็ต่อเมื่อแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์นั้นมีความคณิศนหามติไม่ต่ำกว่า 3.50 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากความคณิศนเห็นของเยาวชนพบว่าแนวทางที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนมีทั้งสิ้น 31 แนวทาง โดยมีค่าคณิศนหามติตั้งแต่ 3.50 – 5.00 และค่าสัมบูรณ์ผลต่างระหว่าง 0.00 – 1.00 แสดงว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคณิศนเห็นสอดคล้องกันว่าแนวทาง

ผลการพิจารณาความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญต่อแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน สำหรับเยาวชนไทย พบว่าแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้รับฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 – 5.00 ค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่าง ควอไทล์มีค่าตั้งแต่ 0.00 – 1.00 แสดงว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน 29 รายการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ 2 รายการไม่สอดคล้องตามฉันทามติ ที่มีค่าพิสัยควอไทล์ทำมากกว่า 1.00 แสดงดังตารางที่ 13 แสดงระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชน

ตารางที่ 13 แสดงระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน สำหรับเยาวชน

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
รู้จักและ เข้าใจตนเอง	17	เรียนรู้วัฒนธรรมที่ แตกต่างกัน เพื่อให้ สามารถแยกแยะ วัฒนธรรมของชาติไทย และชาติอื่นได้	4.40	4	0.40	1	มาก	สอดคล้อง
	12.	สร้างความตระหนักใน การร่วมกันรับผิดชอบต่อ สังคมโลก	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
มีความเข้าใจ และเห็นอก เห็นใจผู้อื่น	24.	จัดการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน	4.25	4	0.25	1	มาก	สอดคล้อง
	27.	จัดทัศนศึกษาในประเทศ เพื่อนบ้าน เพื่อให้ เยาวชนเกิดความเข้าใจ และเข้าถึงความรู้สึกของ ประเทศเพื่อนบ้าน	4.25	4	0.25	1	มาก	สอดคล้อง
	13.	ปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้ที่ มีจิตสาธารณะ มีสำนึกใน การบริการสังคม มีความ รับผิดชอบต่อสังคม	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	28.	จัดค่ายกิจกรรมการ เรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะ กิจกรรมนอกห้องเรียน	3.88	4	0.12	1	มาก	สอดคล้อง
มีความคิด สร้างสรรค์	11.	ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ รู้จักลองผิดลองถูกเพื่อ	4.45	4	0.45	1	มาก	สอดคล้อง

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
เชื่อมโยงสิ่งที่ เรียนได้		เรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วย ตนเอง และการปฏิบัติที่ จะเป็นที่ยอมรับของ สังคม						
	3.	จัดเรียนรู้ในสถานการณ์ จริง ทำให้เห็นสังคมการ ทำงานหลายรูปแบบ ฝึก ความคิด การแก้ไข สถานการณ์	4.35	4	0.35	1	มาก	สอดคล้อง
	25.	ส่งเสริมความรู้ นอก ห้องเรียน	4.35	4	0.35	1	มาก	สอดคล้อง
	16.	สร้างความตระหนักรู้ พร้อมนำคุณลักษณะ ต่างๆไปปฏิบัติได้ เพื่อ เป็นรูปแบบการปฏิบัติ ตนของผู้เรียนที่ สะท้อนอัตลักษณ์	4.20	4	0.20	0.75	มาก	สอดคล้อง
	18.	สร้างบรรยากาศการเรียน การสอนให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ และสามารถ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนใน ห้องเรียนกับนอกห้องได้	4.15	4	0.15	1	มาก	สอดคล้อง
	22.	จัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการ จัดการ เรียนรู้ตามความสนใจ และความสามารถ โดย เชื่อมโยงเนื้อหาสาระ ต่างๆให้สัมพันธ์กัน ให้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะไปใช้และแก้ปัญหา ในชีวิตประจำวันได้	4.10	4	0.10	0.75	มาก	สอดคล้อง
	14.	สร้างจิตสำนึกในการ ส่งเสริมพิทักษ์และ ปกป้องสิ่งแวดล้อม	3.95	4	0.05	1.74	มาก	ไม่ สอดคล้อง

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
มีความคิด อย่างมี วิจารณญาณ	8.	ปลูกฝังจิตสำนึก และ ทัศนคติของเยาวชนไทย ต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะ เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่อาเซียน	4.30	4	0.30	1	มาก	สอดคล้อง
จัดการกับ ปัญหาความ ขัดแย้งได้	10.	จัดการศึกษาแบบเป็นหมู่ คณะ มีการระดม ความคิดภายในกลุ่ม ทำ ให้กล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกการยอมรับความ คิดเห็นของผู้อื่น และการ อยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ ดี ฝึกวางแผนอย่างเป็น ขั้นตอน และฝึกการมี ส่วนร่วมสังคม	4.05	4	0.05	0	มาก	สอดคล้อง
มีทักษะการ สื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ	2.	ใช้ภาษาอังกฤษในการ สอน เพื่อสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่าง นักเรียนทุกสัญชาติที่ เรียนร่วมกันได้	4.45	4	0.45	1	มาก	สอดคล้อง
	7.	เปิดโอกาสให้มีการ นำเสนองาน ส่งเสริม ความกล้าแสดงออกทั้ง ด้านการพูด การ แก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อ โต้แย้ง	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	21	จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ ทักษะด้านภาษา เชิญ วิทยากรจากประเทศ ต่างๆ มาให้ความรู้ มีการ แลกเปลี่ยน ทางสังคม และวัฒนธรรม	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	26.	ควรมีการจัดฝึกอบรม การใช้ภาษากลาง อาเซียน ส่งเสริมทักษะ	4.15	4	0.15	1	มาก	สอดคล้อง

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
		การสื่อสาร เพราะช่วยให้ เกิดความเข้าใจซึ่งกัน และกันในเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของคนชาติ นั้นๆ ยิ่งขึ้น						
มีทักษะการ ทำงานแบบ ร่วมมือ	6.	มีการทำงานเป็นทีม ผสมผสานหลากหลาย เชื้อชาติ ทำให้สามารถ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน มี ความกล้าแสดงออก ทั้ง ด้านความคิดเห็น ความ เป็นผู้นำ การปรับตัวเข้า หากัน จะส่งผลให้เกิด การแลกเปลี่ยนความคิด ทัศนคติและภาษา ระหว่างสมาชิกภายใน กลุ่ม	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	19.	เปิดโอกาสการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลัง แตกต่างกัน เป็นการฝึก การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ และทำให้มี ความรู้เกี่ยวกับประเทศ ในกลุ่มอาเซียนที่มีความ หลากหลาย	4.10	4	0.10	1.75	มาก	ไม่ สอดคล้อง
	1.	จัดการเรียนการสอน แบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้ แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างโมติวิจิต และเกิดความเข้าใจกันใน ที่สุด	3.95	4	0.05	0	มาก	สอดคล้อง
ปฏิบัติและ ประเมินผล งาน	9.	จัดการศึกษาแบบศึกษา ด้วยตนเอง ที่ทำให้เกิด การเรียนรู้จากการ แสวงหาความรู้ด้วยการ สร้างปัญหาหรือการ	3.85	4	0.15	0	มาก	สอดคล้อง

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
		สังเกตปัญหาต่างแล้ว พยายามค้นหาคำตอบ ด้วยวิธีต่างๆ ด้วยตนเอง						
	5.	จัดการศึกษาแบบ ภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการ เรียนรู้และเสริมทักษะ ต่างๆได้มากกว่า	4.30	4	0.30	1	มาก	สอดคล้อง
	31	จัดการศึกษาที่เน้นการ ปฏิบัติจริง อยู่ใน สถานการณ์จริง โดย อาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวก และอำนวยความสะดวก	4.25	4	0.25	1	มาก	สอดคล้อง
	23.	จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	4.10	4	0.10	0	มาก	สอดคล้อง
	30.	ฝึกฝนตนเองด้วย นอกเหนือไปจากการ ได้รับการศึกษา	3.90	4	0.10	1	มาก	สอดคล้อง
มีความรู้ เกี่ยวกับ ประเทศ อาเซียน	4.	ให้ความรู้เกี่ยวกับ ประชาคมอาเซียนที่ ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติ ที่ดี	4.20	4	.20	0	มาก	สอดคล้อง
	29.	การสอดแทรกเนื้อหา และสิ่งที่ควรรู้อื่นๆไว้กับ สิ่งแวดล้อมในชีวิต ประจำวันของเยาวชน เช่นป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ผ่านทาง สื่อต่างๆ	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	20.	จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่ม ประเทศอาเซียน เพื่อ ส่งเสริมความรู้ ด้าน สังคม วัฒนธรรมและ ภาษาให้นักศึกษา	4.20	4	0.20	1	มาก	สอดคล้อง
	15.	สร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ	4.00	4	0	0	มาก	สอดคล้อง

คุณลักษณะ	ข้อที่	แนวทางเสริมสร้าง อัตลักษณ์อาเซียน	มัธย ฐาน	ฐาน นิยม	ค่า สัมบูรณ์ ฐานนิยม - มัธยฐาน	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์	ระดับ ความเห็น ด้วย	ความ สอดคล้อง
		วัฒนธรรม และ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ อาเซียน						

จากตารางที่ 12 พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่สอดคล้องกันต่อคุณลักษณะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทย 29 แนวทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คุณลักษณะรู้จักและเข้าใจตนเอง โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 2 แนวทาง ได้แก่ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้ และการสร้างความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

2) คุณลักษณะมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 4 แนวทาง ได้แก่ (1) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (2) การปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม (3) การจัดทำทัศนศึกษาประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน (4) การจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน

3) คุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 6 แนวทาง ได้แก่ (1) การจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด แก้ไขสถานการณ์ (2) การได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูก เพื่อเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม (3) การสร้างความตระหนักพร้อมนำคุณลักษณะต่างๆ ไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนของผู้เรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน (4) การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องเรียนได้ (5) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถโดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ ให้สัมพันธ์กันให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทักษะไปใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ (6) การส่งเสริมความรู้นอกห้องเรียน

4) คุณลักษณะมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีแนวทางการเสริมสร้างคือการปลูกฝังการมีจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนไทยต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5) คุณลักษณะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ โดยมีแนวทางการเสริมสร้างคือการจัดการศึกษาแบบเป็นหมู่คณะ มีการระดมความคิดภายในกลุ่มทำให้กล้าแสดงความคิดเห็น

ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฝึกวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และฝึกการมีส่วนร่วมในสังคม

6) คุณลักษณะมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 4 แนวทางได้แก่ (1) การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้ (2) เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน ส่งเสริมความกล้าแสดงออกทั้งด้านการพูด การแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อโต้แย้งได้ (3) การจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ ทักษะด้านภาษาโดยวิทยากรจากประเทศต่างๆ มาให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม (4) การฝึกอบรมการใช้ภาษากลางอาเซียน ส่งเสริมทักษะการสื่อสารเพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของคนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้น

7) คุณลักษณะมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 2 แนวทางได้แก่ การเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างเมตริจิตและเกิดความเข้าใจกันมากที่สุด และแนวทางการให้มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออกทั้งด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัว เข้าหากัน จะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ทักษะคิดและภาษาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

8) คุณลักษณะปฏิบัติและประเมินผลงานได้ โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 6 แนวทางได้แก่ (1) การศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแสวงหาความรู้ด้วยการสร้างปัญหา หรือการสังเกตปัญหาต่างๆ แล้วพยายามค้นหาคำตอบด้วยวิธีการต่างๆ ด้วยตนเอง (2) การจัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆ ได้มากกว่า (3) การจัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริงอยู่ในสถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็นผู้อำนวยการ และอำนวยความสะดวก (4) การประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมเพื่อพัฒนา (5) การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ (6) การฝึกฝนด้วยตนเอง

9) คุณลักษณะมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน โดยมีแนวทางการเสริมสร้าง 4 แนวทางได้แก่ (1) การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี (2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรมและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน (3) การสอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ไว้กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันเช่น ป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ และ (4) การจัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้นักศึกษา

นอกจากนี้จากการให้ความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนจากการศึกษาเทคนิคเคลฟาย ประกอบกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากกรรสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสามารถสรุปลำดับความสำคัญของแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์ได้ดังตารางที่ 9 แสดงลำดับความสำคัญของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ผลการพิจารณาฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญและความคิดเห็นเพิ่มเติมจากเวทีสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ประมวลผลถึงลำดับความสำคัญของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนที่ส่งเสริมต่อคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน ที่ควรให้ความสำคัญในการดำเนินการใน 5 อันดับแรกประกอบด้วย

ความสำคัญลำดับที่ 1 ประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะ การมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ แนวเสริมสร้างใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้ และคุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูกเพื่อเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม

ความสำคัญลำดับที่ 2 ประกอบด้วยคุณลักษณะรู้และเข้าใจตนเอง โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้

ความสำคัญลำดับที่ 3 ประกอบด้วยคุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การจัดเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด การแก้ไขสถานการณ์ และการส่งเสริมความรู้ในห้องเรียน

ความสำคัญลำดับที่ 4 ประกอบด้วยคุณลักษณะปฏิบัติและประเมินผลงานได้ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การจัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆได้มากกว่า และคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การส่งเสริมความรู้ในห้องเรียน

และความสำคัญลำดับที่ 5 ประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะการมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัวเข้าหากัน จะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและภาษาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม จัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริง อยู่ในสถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็นผู้อำนวยการและอำนวยความสะดวก และคุณลักษณะมีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนกับการจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน

แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 5 ลำดับความสำคัญ เป็นแนวทางที่ส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนใน 6 คุณลักษณะได้แก่ รู้จักและเข้าใจตนเอง มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ และการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ส่วนคุณลักษณะในด้านการมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ และการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน เป็นคุณลักษณะที่จะต้องเสริมสร้างในลำดับต่อมา ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ตามลำดับความสำคัญได้แสดงดังตารางที่ 14 แสดงลำดับความสำคัญของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ตารางที่ 14 แสดงลำดับความสำคัญของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ความสำคัญ ลำดับ	แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
1	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้ - ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักทดลองผิดถูก เพื่อเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม
2	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้
3	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด การแก้ไขสถานการณ์ - ส่งเสริมความรู้ในห้องเรียน
4	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆได้มากกว่า - ปลูกฝังจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนไทย ต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่อาเซียน
5	<ul style="list-style-type: none"> - มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัวเข้าหากัน จะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ทัศนคติและภาษาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม - จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน - จัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน - จัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริง อยู่ในสถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวก
6	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี - เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน ส่งเสริมความกล้าแสดงออกทั้งด้านการพูด การแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อโต้แย้ง - สร้างความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก - ปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม - สร้างความตระหนักรู้พร้อมนำคุณลักษณะต่างๆไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนของผู้เรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์ - จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้นักศึกษา - จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้านภาษา เชิญวิทยากรจากประเทศต่างๆ มาให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม - การสอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ต่างๆไว้กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันของเยาวชน เช่นป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ
7	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องได้ - ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้ภาษากลางอาเซียน ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของคนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้น

ความสำคัญลำดับ	แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
8	- เปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เป็นการฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความหลากหลาย - จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆให้สัมพันธ์กัน ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทักษะไปใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ - จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
9	- จัดการศึกษาแบบเป็นหมู่คณะ มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม ทำให้กล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฝึกวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และฝึกการมีส่วนร่วมสังคม
10	- สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆโดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน
11	- สร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม - จัดการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างโมติเวชัน และเกิดความเข้าใจกันมากที่สุด
12	- ฝึกฝนตนเองด้วยนอกเหนือไปจากการได้รับการศึกษา
13	- จัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน
14	- จัดการศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเอง ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแสวงหาความรู้ด้วยการสร้างปัญหาหรือการสังเกตปัญหาต่างแล้วพยายามค้นหาคำตอบด้วยวิธีต่างๆ ด้วยตนเอง

5.2.2. แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนตามคุณลักษณะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียนของเยาวชนไทย

ผู้วิจัยนำแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทยที่ผ่านความคิดเห็นการให้ความสำคัญในแต่ละแนวทางมาตรวจสอบและขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญผ่านการสนทนากลุ่ม พร้อมกับการวิเคราะห์รายละเอียดจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาเซียน ประกอบด้วย 1) กิจกรรมวันอาเซียน ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) กิจกรรมสัมมนาของโครงการเรือเยาวชน ทิมมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ 3) กิจกรรมบนเรือนิปปอนมารู โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ ที่ท่าเรือคลองเตย กรุงเทพฯ และ 4) กิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยนขององค์กรศึกษานานาชาติ ศูนย์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มาวิเคราะห์เพิ่มเติมรายละเอียดของแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทย ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อย่างเป็นทางการคือ การเสริมสร้างทางตรงผ่านหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามแผนและนโยบาย เช่น การเรียนรู้ตามหลักสูตรโดยผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเป็นผู้อำนวยการจัดการเรียนรู้ให้ทั้งในชั้นเรียน นอกชั้นเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม คือ การเสริมสร้างทางอ้อมที่ดำเนินการโดยองค์กร หน่วยงานภายนอกที่ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงตามนโยบายและแผนงานและองค์กร แต่เห็นความสำคัญในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้ดำเนินกิจกรรมเสริม นอกหลักสูตรที่จัดขึ้นโดย

บุคคล หน่วยงานหรือองค์กรที่ไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ ซึ่งมี รายละเอียดแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนตามคุณลักษณะที่ส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน มี รายละเอียดดังนี้

1) การเสริมสร้างคุณลักษณะด้านรู้จักและเข้าใจตนเอง ได้แก่ ส่งเสริม การรู้จักเข้าใจและภาคภูมิใจในตนเองจนนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นได้ และส่งเสริมทัศนคติที่ว่าพลเมือง อาเซียนมีชะตากรรมเดียวกัน มีแนวทางการเสริมสร้างดังนี้

(1) แนวทางการเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือการจัดการเรียนรู้โดยให้ มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และสร้างมิตรจิตและ เกิดความเข้าใจกัน สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ในที่สุด ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

- จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักร่วมนำ คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนด้านต่างๆ ไปประพฤติปฏิบัติจนเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนที่ สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน

- เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถ แยกแยะวัฒนธรรมของตนและชาติอื่นได้

(2) แนวทางการเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- จัดให้มีการรวมกลุ่มกัน ของผู้นำ ที่มีพื้นหลัง ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาเซียน ฝึกกำลังเพื่อช่วยขับเคลื่อน

- สร้างโอกาสให้คนในประเทศสมาชิกอาเซียนได้มี ปฏิสัมพันธ์กัน ได้แก่โครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนแบบโฮมสเตย์

- จัดกิจกรรมค่ายเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมประจำชาติ เพื่อการรู้จักและเข้าใจในวัฒนธรรมตนเอง และเผยแพร่ให้เกิดการเข้าใจต่อผู้อื่น

- สนับสนุนกลุ่ม ASEAN Community ของแต่ละประเทศ ในการจัดกิจกรรมทางสังคม

2) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันและเอื้ออาทร เสริมสร้างความรู้สึกร่วมกัน เสริมสร้าง ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก ส่งเสริมการใช้ ความแตกต่างและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้ลดอคติ สร้างความไว้วางใจกัน

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เพื่อสร้างความ ตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

- จัดกิจกรรมทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน
- จัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ที่ช่วยปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม และรับผิดชอบต่อสังคม
- จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- จัดโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาทั้งให้เข้ามาศึกษา และออกไปศึกษา ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นโครงการแลกเปลี่ยนทั้งด้านวิชาการและวัฒนธรรม ที่จะช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตของผู้คนในวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วยการสร้างหุ้นส่วนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศใน 4 ระดับได้แก่ หุ้นส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน หุ้นส่วนโดยมีรัฐบาลระหว่างประเทศสนับสนุน หุ้นส่วนกับภาคเอกชนต่างๆ ด้านอุตสาหกรรมและด้านบริหารธุรกิจ และ หุ้นส่วนกับองค์กรระหว่างประเทศเพราะมีโครงสร้างในลักษณะระหว่างประเทศอยู่แล้ว อาทิ SEAMEO, ASEAN NGO ที่มีสาขาหรือหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในหลายประเทศ
- การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกของประเทศต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมทางสังคมเพื่อแสดงวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ และเป็นโอกาสให้ประชาชนสร้างมิตรภาพต่อกัน เช่นกิจกรรม ASEAN festival โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ เทศกาลทางวัฒนธรรมเช่น เทศกาลอาหารสำหรับวัยผู้ใหญ่ กิจกรรมออกกำลังกายสำหรับวัยรุ่น กิจกรรมค่ายสำหรับเด็ก กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม
- จัดโครงการ Buddy program คือนักศึกษาแลกเปลี่ยนรุ่นพี่มาเป็นพี่เลี้ยงอาสาสมัครให้กับนักศึกษาแลกเปลี่ยนรุ่นใหม่ ในโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา
- มีกิจกรรมที่สะท้อนและเผยแพร่ความสัมพันธ์อันดีกับพลเมืองอาเซียน
- การจัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียน

3) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้แก่ ส่งเสริมการให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมและให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไปพร้อมกับวัฒนธรรมอาเซียน เสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับประเด็นท้าทายระดับโลกได้

- (1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่ จัดบรรยากาศการเรียนรู้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องเรียนได้

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่ จัดการประชุมเยาวชนอาเซียนเป็นประจำ จัดเทศกาลภาพยนตร์อาเซียน

4) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ได้แก่ ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ ในประเด็นสถานการณ์ปัจจุบันอาเซียนให้สัมพันธ์กันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะต่างๆ ไปใช้และสามารถใช้ความคิดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทประชาคมอาเซียนได้อย่างวิचारณญาณ

- การเรียนรู้ผ่านการนำเสนองาน เพื่อส่งเสริมความกล้าแสดงออกในด้านการพูด และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อมีข้อโต้แย้ง

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- การจัดเวทีเสวนาเกี่ยวกับความคิดความเชื่อที่ต่างกักัน จะทำให้เกิดความคิดพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ จนเกิดความเป็นหนึ่งท่ามกลางความหลากหลายบนเวทีได้อย่างเป็นรูปธรรม

5) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้

ได้แก่ เสริมสร้างทัศนคติในการเคารพความแตกต่าง ไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิดการแก้ไขสถานการณ์ ได้มีโอกาสลองผิดลองถูกเพื่อเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จนเกิดการเรียนรู้และเสริมทักษะในเวลาเดียวกัน และการปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับในสังคมอาเซียน

- สร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง กล่าวคือการเรียนรู้ที่เกิดจากการแสวงหาความรู้ด้วยการกำหนดปัญหาหรือสังเกตปัญหาแล้วพยายามค้นคว้าหาคำตอบด้วยวิธีการต่างๆ ด้วยตนเอง

- เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองานเพื่อส่งเสริมความกล้าแสดงออกในการพูด เมื่อต้องอภิปรายโต้แย้ง

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และบำเพ็ญประโยชน์กับบุคคลภายนอก เพื่อเรียนรู้วิธีการจัดการกับความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่ต่างกักัน

6) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ส่งเสริมทักษะการสื่อสารบนพื้นฐานความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความเข้าใจ ลดความหวาดระแวง ยกระดับคุณภาพการใช้ภาษาให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมทักษะการสื่อสารให้ได้อย่างน้อย 2 ภาษา

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการ ได้แก่

- การจัดกิจกรรมเสริมความรู้และทักษะด้านภาษา โดยเชิญวิทยากรจากประเทศสมาชิกอาเซียนมาให้ความรู้ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมวัฒนธรรมด้วย
- การใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการสอน เพื่อสามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- การจัดกิจกรรมนานาชาติ และการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นนานาชาติโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา
- เตรียมความพร้อมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รองอธิการบดี คณบดี อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ในด้านการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- จัดกิจกรรมเล่านิทานพื้นบ้านที่ถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษ
- จัดตั้งศูนย์ภาษาอาเซียนในทุกมหาวิทยาลัย
- ฝึกอบรมการใช้ภาษาอาเซียน

7) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ได้แก่ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม เสริมสร้างทักษะการทำงานหรือการมีชีวิตอยู่แบบร่วมมือร่วมใจภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมแบบให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง เพราะจะเกิดเป็นทักษะการทำงานและประสบการณ์ที่ติดตัว

- เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าฝึกงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรได้ฝึกงานในองค์กรระหว่างประเทศ

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริม ได้แก่

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมระดับภูมิภาค การให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมแล้วนับให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตร

- สร้างระบบความต่อเนื่องและหมุนเวียนมาปฏิบัติกิจกรรมในบทบาทที่ต่างออกไป
- จัดกิจกรรมเข้าค่ายเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ และความเป็นผู้นำให้กับนักศึกษา

8) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านปฏิบัติและประเมินผลงานได้

ได้แก่ ส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกได้ เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยี เสริมสร้างทักษะการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- จัดกิจกรรมบรรยายพิเศษอย่างสม่ำเสมอโดยบุคคลที่ทำงานอยู่ในองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อเผยแพร่มุมมอง แนวคิด ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับองค์กรของบุคคลเหล่านั้น และงานที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านต่างๆ
- จัดให้ตัวแทนจากภาคเอกชน ภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมทั้งของไทยและต่างประเทศมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน
- การบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานขององค์กร

ระหว่างประเทศเข้ากับหลักสูตร

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริมได้แก่ การ

ประเมินผลของกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนา มีการนำเอาสาระสำคัญปัจจัยของความสำคัญของกิจกรรมนั้นๆ มาพิจารณาเพื่อการริเริ่มโครงการใหม่ที่มีประโยชน์ยิ่งขึ้น

9) แนวทางเสริมสร้างคุณลักษณะด้านมีความรู้เกี่ยวกับประเทศ

อาเซียน ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมระดับภูมิภาค การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ออกกิจกรรม ส่งเสริมการสร้างหุ้นส่วนทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีพื้นหลังความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาเซียน ฝึกกำลังเพื่อช่วยขับเคลื่อน ส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีพื้นหลังความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาเซียน ฝึกกำลังเพื่อช่วยขับเคลื่อน สนับสนุนกลุ่ม ASEAN Community ของแต่ละประเทศในการจัดกิจกรรมทางสังคม

(1) แนวทางเสริมสร้างอย่างเป็นทางการได้แก่

- จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้กับนักศึกษา เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของคนประเทศอาเซียนนั้นได้ดียิ่งขึ้น
- จัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจครอบคลุมในด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศสมาชิกอาเซียน

- ให้ความรู้ที่เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่เป็นการสร้างทัศนคติที่ดี ปลูกฝังจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(2) แนวทางเสริมสร้างในลักษณะกิจกรรมเสริมได้แก่

- โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาในระดับรัฐบาลของประเทศในลักษณะรัฐต่อรัฐ ที่มีข้อตกลงที่เป็นระบบของคณะกรรมการจากมหาวิทยาลัยคู่สัญญา ในเรื่องหลักสูตร เรื่องการถ่ายโอนหน่วยกิต เรื่องค่าใช้จ่าย และมีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันรับผิดชอบและสร้างกลไกการทำงานโดยกำหนดให้เป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยด้านโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา เพื่อให้มีหน่วยงานร่วมรับผิดชอบและดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

- จัดโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างมหาวิทยาลัยข้ามประเทศในภูมิภาคอาเซียน และโครงการศึกษาดูงานของผู้บริหารสถาบัน ซึ่งอำนวยความสะดวกในการสร้างเครือข่าย ที่เป็นการดำเนินการแบบหุ้นส่วนระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน เชื่อมโยงกันระหว่างมหาวิทยาลัย

- จัดประชาสัมพันธ์ โดยให้ผู้มีประสบการณ์ร่วมกิจกรรมกับพลเมืองอาเซียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ดีจากการมีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองจากประเทศอาเซียน หรือข่าวสารเกี่ยวกับอาเซียนในด้านดี

- จัดตั้งศูนย์อาเซียนในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ

9.2.8) จัดโครงการกิจกรรมพิเศษโดยมีเจ้าหน้าที่พิเศษจากประเทศนั้นๆ ช่วยถ่ายทอดข้อมูลหรือความร่วมมือในด้านต่างๆ เช่น กิจกรรมโบราณคดี การรักษามรดกชาติ และสถานที่สำคัญของประเทศ

- สอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ต่างๆเกี่ยวกับอาเซียนไว้กับสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ป้ายประกาศ

- จัดกลุ่มอาสาสมัครที่มีความเต็มใจสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อความร่วมมือระหว่างอาเซียน โดยไม่คาดหวังงบประมาณจากภาครัฐ

จากการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนอย่างเป็นทางการและกิจกรรมเสริมที่มีเป้าหมายการเสริมสร้างต่อคุณลักษณะของเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน สรุปได้ดังตารางที่ 15 คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ตารางที่ 15 คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

แนวทางการเสริมสร้าง	เป้าหมายการเสริมสร้าง	คุณลักษณะ
1. เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแยกแยะ	- ส่งเสริมการรู้จัก เข้าใจและภาคภูมิใจในตนเอง จนนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นได้	1. รู้จักและเข้าใจตนเอง

แนวทางการเสริมสร้าง	เป้าหมายการเสริมสร้าง	คุณลักษณะ
วัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้	- ส่งเสริมทัศนคติที่มองว่าพลเมืองอาเซียนมีชะตากรรมเดียวกัน	
1. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน 2. การบริการสังคมเพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะและสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม 3. จัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้ 4. จัดทัศนศึกษาประเทศเพื่อนบ้าน 5. โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา	- ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ - ส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันและเอื้ออาทร - ส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน - ส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน - ส่งเสริมความตระหนักร่วมกันในการรับผิดชอบต่อสังคมโลก - ส่งเสริมการใช้ความแตกต่างและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้ลดอคติ สร้างความไว้วางใจกัน	2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
1. การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง 2. การเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง 3. การนำคุณลักษณะต่างๆไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตน 4. บรรยากาศการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องได้ 5. การเรียนการสอนแบบบูรณาการ	- การให้เยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมและให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา - ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไปพร้อมกับวัฒนธรรมอาเซียน - ส่งเสริมความสามารถในการรับมือกับประเด็นท้าทายระดับโลกได้	3. มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้
1. การเรียนรู้ที่ปลูกฝังการมีจิตสำนึกที่ทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง	- ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาโดยสันติวิธี	4. มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ
1. การเรียนรู้เป็นหมู่คณะ เพื่อฝึกการยอมรับความคิดเห็น	= ส่งเสริมทัศนคติในการเคารพความแตกต่าง ไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน	5. จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้

แนวทางการเสริมสร้าง	เป้าหมายการเสริมสร้าง	คุณลักษณะ
และแก้ปัญหาข้อโต้แย้งได้		
1. ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน 2. เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน 3. กิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้านภาษาโดยวิทยากรจากประเทศต่างๆ 4. จัดฝึกอบรมการใช้ภาษาอังกฤษ	- ส่งเสริมทักษะการสื่อสารบนพื้นฐานความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม - ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความเข้าใจ ลดความหวาดระแวง - ยกระดับคุณภาพการใช้ภาษาให้ได้มาตรฐาน - ส่งเสริมทักษะการสื่อสารให้ได้อย่างน้อย 2 ภาษา	6. มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
1. จัดการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม 2. การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ 3. การทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน	- ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม - ส่งเสริมทักษะการทำงานหรือการมีชีวิตอยู่แบบร่วมมือร่วมใจภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม	7. มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ
1. การศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเอง 2. จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3. ประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมเพื่อพัฒนา 4. การฝึกฝนด้วยตนเอง	- ส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกได้ - ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม - ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยี - ส่งเสริมทักษะการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ	8. ปฏิบัติและประเมินผลงานได้
1. ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง 2. การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและ	- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมระดับภูมิภาค - การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ออกกิจกรรม - ส่งเสริมการสร้างหุ้นส่วน (Partnership) ทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ	9. มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน

แนวทางการเสริมสร้าง	เป้าหมายการเสริมสร้าง	คุณลักษณะ
สิ่งแวดล้อมของกลุ่ม ประเทศอาเซียน 3. การสอดแทรก เนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ไว้ กับสิ่งแวดล้อมใน ชีวิตประจำวัน 4. จัดอบรมเกี่ยวกับ กลุ่มประเทศอาเซียน	- ส่งเสริมการจัดให้มีการรวมกลุ่มกัน ของผู้นำที่มีพื้นหลังความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับอาเซียน ผนึกกำลังเพื่อ ช่วยขับเคลื่อน - สนับสนุนกลุ่ม ASEAN Community ของแต่ละ ประเทศในการจัดกิจกรรมทางสังคม	

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนพบว่า การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนนั้นต้องให้ความสำคัญกับคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน 9 คุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ ประกอบด้วย 1) ขั้นก่อรูปอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) รู้จักและเข้าใจตนเอง (2) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (3) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน (4) มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ขั้นสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) ทักษะการทำงานแบบร่วมมือ (2) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนได้ และ 3) ขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะ (1) ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (2) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ และ (3) ปฏิบัติและประเมินผลงานได้

แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนสำหรับเยาวชนไทย มี 31 แนวทางที่ส่งเสริมคุณลักษณะ 9 ประการที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน โดยมี 11 แนวทางที่สำคัญในลำดับต้นได้แก่ (1) การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน (2) ได้ลงมือปฏิบัติจริง (3) การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (4) การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง (5) การเรียนรู้นอกห้องเรียน (6) การศึกษาภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ (7) การปลูกฝังจิตสำนึกและทัศนคติ (8) การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ (9) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (10) การจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน และ (11) การศึกษาที่เน้นปฏิบัติจริง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง และเพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์แตกต่างกันคือ

การศึกษาอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) โดยเป็นเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 1- 20 และทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับเยาวชนไทยและเยาวชนอาเซียน ทำให้ได้อัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง และอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน แล้วนำไปวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียน และการเข้าสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน แล้วนำไปวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนตามกระบวนการอัตลักษณ์

ส่วนการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้การวิจัยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อตรวจสอบฉันทามติของเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ในพรมแดนติดประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนที่มีต่อแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ไปสู่การปฏิบัติเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและการนำไปใช้ได้จริงสำหรับนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 3 ตอนประกอบด้วย

- 6.1. สรุปผลการวิจัย
  - 6.2. อภิปรายผลการศึกษาวิจัย
  - 6.3 ข้อเสนอแนะ
- มีรายละเอียดดังนี้

6.1. สรุปผลการวิจัย

6.1.1. อัตลักษณ์อาเซียน จากการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาในส่วนนี้ออกเป็นอัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวัง และอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ มีรายละเอียดดังนี้

6.1.1.1. อัตลักษณ์จากความคาดหวัง มี 14 รายการได้แก่

- 1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง เป็นภูมิภาคแห่งสันติภาพ มีสำนึกในความสามัคคี มีวิธีการต่อรองอย่างฉันทมิตรหลีกเลี่ยงการคุกคาม หรือใช้กำลังในการจัดการความขัดแย้ง
- 2) เสถียรภาพและความมั่นคง การพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพื้นฐานของเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติ
- 3) ความเป็นหนึ่งเดียว มีความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนอาเซียน เคารพในความแตกต่างบนความเป็นหนึ่ง
- 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นความร่วมมือกันบนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน
- 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีสำนึกร่วมกันในเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกัน จัดสรรความช่วยเหลือไปสู่ประเทศสมาชิก
- 6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 7) การเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติของแต่ละชาติ ยอมรับความแตกต่าง และไม่แทรกแซงกัน
- 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน ที่มีพันธกิจ นโยบาย และองค์ประกอบต่างๆ ในลักษณะองค์กรที่จะช่วยขับเคลื่อนความเป็นประชาคมอาเซียน
- 9) ความยืดหยุ่น ความยืดหยุ่นอันเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นคง เสถียรภาพและการเจริญเติบโตในภูมิภาคอาเซียน
- 10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม การมีความภาคภูมิใจ และจิตสำนึก ร่วมกันในการบูรณะและรักษามรดกของประเทศและภูมิภาค
- 11) การมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับของประชาคมอาเซียน
- 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือการอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์

13) ธงอาเซียน แสดงสัญลักษณ์ของความสามัคคีและเป็นปีกแผ่นของอาเซียน และความพยายามในการสร้างความตระหนักในการเป็นประชาคม

14) เพลงอาเซียน แสดงถึงการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังตามกฎบัตรอาเซียน ผ่านเงื่อนไขในการนำเพลงไปใช้ เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นประชาคม

6.1.1.2. อัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชน มี 13 รายการได้แก่

1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง คือการมีสำนึกในความสามัคคีเคารพซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2) เสถียรภาพและความมั่นคง ที่มาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ทำให้พื้นฐานความเป็นอยู่ประชาชนดี

3) ความเป็นหนึ่งเดียว คือการอยู่ร่วมกันได้จากการมีความคล้ายคลึงกันในภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ และทรัพยากรธรรมชาติ

4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริมในทุกด้านของทุกประเทศสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน

5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือการมีเป้าหมาย ความทะเยอทะยาน ความฝัน มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การให้ความรู้แก่พลเมือง การมีระดับคุณภาพชีวิตในทุกด้านที่มีคุณภาพ

7) การเคารพซึ่งกันและกัน เป็นการยอมรับความแตกต่าง ไม่ละเมิดกัน ให้ความสำคัญกับทุกประเทศเท่าเทียมกัน

8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน มีการปฏิบัติตามพันธกิจ และนโยบายรัฐ

9) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม มีจิตสำนึก ร่วมกันในการบูรณะสิ่งซึ่งบรรพบุรุษสั่งสมมา อนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลายในอาเซียน

10) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นดินแดนเดียวกันในอาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

11) การมีส่วนร่วม พลเมืองในทุกระดับได้มีส่วนร่วม และรับรู้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน

12) รูปสัญลักษณ์รวงข้าว เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่อาเซียนที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ

13) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพลเมืองจากประเทศสมาชิก ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตระหว่างกัน เป็นมิตรที่ดีต่อกัน

จากการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนทั้งจากความคาดหวัง และการรับรู้ของเยาวชนสามารถสรุปประเด็นที่เหมือนและแตกต่างกันได้เป็น 16 รายการประกอบด้วย 1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง 2) เสถียรภาพและความมั่นคง 3) ความเป็นหนึ่งเดียว 4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน 5) การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน 6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา 7) การเคารพซึ่งกันและกัน 8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน 9) ความยืดหยุ่น 10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรม 11) การมีส่วนร่วม 12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 13) ธงอาเซียน 14) เพลงอาเซียน 15) สัญลักษณ์รวงข้าว และ 16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

6.1.2. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนและปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง

6.1.2.1. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผู้วิจัยนำอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 16 รายการมาศึกษาโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวทางทางการศึกษาทำให้กำหนดคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนได้ 9 รายการได้แก่ 1) รู้จักและเข้าใจตนเอง 2) มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) มีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ 4) มีความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ 5) จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ 6) มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 7) มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ 8) ปฏิบัติและประเมินผลงาน และ 9) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนมาวิเคราะห์ตามกระบวนการอัตลักษณ์ 3 ชั้นได้แก่ ชั้นการก่อรูป ชั้นสร้างอัตลักษณ์ และชั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ โดยคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนที่เสริมสร้างได้ในชั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ คุณลักษณะการรู้จักและเข้าใจตนเอง คุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน คุณลักษณะการมีความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ในชั้นการสร้างอัตลักษณ์ คุณลักษณะที่เสริมสร้างได้ในชั้นนี้ได้แก่ คุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ คุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน คุณลักษณะการมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ และคุณลักษณะการมีความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ และชั้นสุดท้ายชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ คุณลักษณะที่เสริมสร้างในชั้นนี้ได้แก่ การปฏิบัติและประเมินผลงานได้ การมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้

6.1.2.2. การวิเคราะห์กระบวนการทางอัตลักษณ์กับคุณลักษณะของเยาวชนที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนแล้ว ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับอัตลักษณ์อาเซียน ทำให้ได้การเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละด้านว่า การเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละด้านปรากฏอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการอัตลักษณ์ ดังนี้

1) สันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง การเสริมสร้างในชั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การเสริมสร้างเยาวชนผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมือง

อาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนของกลุ่ม ด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของกลุ่ม ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนมีสำนึกในความสามัคคี รวมตัวกันและช่วยกัน และสันติวิธี

2) เสถียรภาพและความมั่นคง การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การเสริมสร้างผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตนด้วยศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจ ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการแห่งเคารพซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซง การใช้ฉันทามติ

3) ความเป็นหนึ่งเดียวกัน การเสริมสร้างในขั้นก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การเสริมสร้างผ่านความรู้สึกความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียนความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท การจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการแห่งการยึดโยงกันจากวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมคล้ายคลึงกัน

4) ความร่วมมือแบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การเสริมสร้างผ่านการรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรู้สึกมีพันธะผูกพัน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการความร่วมมือบนฐานแห่งความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติและให้ได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน

5) การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การค้นพบตัวตนการเป็นพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกในการเป็นตัวตนในศักยภาพของตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และขั้น

แลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการมีสำนึกร่วมกันในเรื่อง การช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกัน

6) คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การค้นพบตัวเอง การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน

7) การเคารพซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างในขั้นก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างกันของพลเมืองอาเซียน และความภาคภูมิใจในตนเอง ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และรูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการเคารพในเอกราช อำนาจอธิปไตย ความเสมอภาค เขตแดน และอัตลักษณ์ประจำชาติรวมถึงยอมรับความแตกต่างได้

8) โครงสร้างองค์กรอาเซียน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาท และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับพันธกิจและนโยบายอาเซียน

9) ความยืดหยุ่น การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานอุดมคติอาเซียน และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนจากวิธีการที่ยืดหยุ่น

10) จิตสำนึกรักษาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษ การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะ

ผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรม และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการมีจิตสำนึกร่วมกันในการบูรณะสิ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมกันมา

11) การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน การรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน และแนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการตระหนักและมีความร่วมมือกันในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

12) อาณาเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ และขั้นแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนวิธีการรับรู้ว่าเป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่อุดมสมบูรณ์

13) ธงอาเซียน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ จินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์และศาสนาชาติพันธุ์ ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์กัน โดยเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียน

14) เพลงอาเซียน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์ได้แก่ จินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดอันเป็นรากฐานและอุดมคติของอาเซียน และการจัดกลุ่ม

วัฒนธรรม ขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์กัน โดยเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการตระหนักรู้ของกลุ่มและความรู้สึกเป็นเจ้าของ และค้นพบการจำแนกตัวตนเป็นพลเมืองอาเซียน

15) รูปสัญลักษณ์รวงข้าว การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้สึกในการเป็นตัวตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของความรู้สึกในการมีพันธะผูกพัน และการรวมกลุ่ม ขั้นการสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างผ่านจินตนาการและความคาดหวังของประชาคมอาเซียน การแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน และขั้นต่อรองอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนข้าวคือสัญลักษณ์ที่ทั่วโลกมองว่านี่เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด

16) ความเข้าใจซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างในขั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ได้แก่ความรู้ความเข้าใจตลอดกระบวนการเจริญเติบโต การค้นพบตัวตน การรับรู้ในความเหมือนและแตกต่างของพลเมืองอาเซียน และการรวมกลุ่มแสดงตัวตน ขั้นการสร้างอัตลักษณ์เป็นการเสริมสร้างผ่านการแสดงบทบาททางอัตลักษณ์ร่วมกัน การจัดกลุ่มวัฒนธรรม รูปแบบความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์คือการแสดงตนผ่านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่สะท้อนจากความเข้าใจและมีความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

6.1.2.2. ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทย ประกอบไปด้วยปัจจัยภายในที่หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนภายในประเทศ และปัจจัยภายนอกที่หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนภายนอกประเทศแต่อยู่ในภูมิภาคอาเซียน ประกอบด้วย

1) ปัจจัยภายในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชน ได้แก่ 1) ภาครัฐที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย งบประมาณ และข่าวสาร ข้อมูล กระทรวงศึกษาธิการที่มีบทบาทในด้านการบริหาร การสนับสนุนโครงการ สถาบันปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ภาคเอกชน องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ องค์กรระหว่างประเทศ มูลนิธิ สมาคม เครือข่าย กลุ่มผู้มีภูมิหลังเกี่ยวกับอาเซียน 3) บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้แก่ นักวิชาการ ผู้บริหารสถาบัน และครูอาจารย์ 4) ครอบครัวเป็นรากฐานในการปลูกฝังทัศนคติ และส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน 5) สังคม ได้แก่ ชุมชน สื่อมวลชน และแบบอย่างการปฏิบัติตนของคนในสังคม

2) ปัจจัยภายนอกได้แก่ (1) รัฐบาล และกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละประเทศที่สนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยน สนับสนุนการศึกษาดูงาน (2) สถาบันการศึกษาที่ควรสร้างบริบทความเป็นนานาชาติ กำหนดนโยบายแลกเปลี่ยนเป็นนโยบายประจำสถาบัน สร้างหุ้นส่วนกับสถาบันระหว่างประเทศ (3) ผู้บริหารสถาบันที่มีความจริงจัง และมีความสามารถในการสื่อสาร

ด้วยภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ (4) กลุ่มอาสาสมัครที่มีความเกี่ยวข้องกับอาเซียน และ (5) องค์กรต่างๆ

6.1.3. แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน การกำหนดแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนได้วิเคราะห์คุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน 9 ประการที่จะนำไปสู่แนวทางการเสริมสร้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คุณลักษณะรู้จักและเข้าใจตนเอง มีแนวทางในการเสริมสร้างได้แก่ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และสร้างความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

2) คุณลักษณะการมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ได้แก่ (1) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน (2) ปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม (3) จัดทัศนศึกษาประเทศเพื่อนบ้าน และ (4) จัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน

3) คุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ มีแนวทางในการเสริมสร้างได้แก่ (1) จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง (2) ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูก (3) สร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม (4) สร้างความตระหนักรู้พร้อมนำคุณลักษณะต่างๆไปปฏิบัติได้ (5) สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องเรียนได้ (6) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน และ (7) ส่งเสริมความรู้้นอกห้องเรียน

4) คุณลักษณะมีความคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ได้แก่ ปลูกฝังการมีจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนไทยต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่อาเซียน

5) คุณลักษณะการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ ได้แก่ จัดการศึกษาแบบเป็นหมู่คณะ มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม

6) คุณลักษณะมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้านภาษาโดยวิทยากรจากประเทศต่างๆ การฝึกอบรมการใช้ภาษากลางอาเซียน

7) คุณลักษณะการมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ ได้แก่ (1) การเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม (2) การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ (3) การเปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน

8) คุณลักษณะปฏิบัติและประเมินผลงานได้ ได้แก่ (1) การศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแสวงหาความรู้ด้วยการสร้างปัญหาและพยายามหาคำตอบด้วยตนเอง (2) จัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ (3) จัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริงอยู่ใน

สถานการณ์จริง (4) ประเมินผลลัพธ์ของกิจกรรมเพื่อพัฒนา (5) จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (6) การฝึกฝนด้วยตนเอง

9) คุณลักษณะมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน ได้แก่ (1) การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี (2) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ (3) การสอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้ไว้กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน (4) จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนตามลำดับความสำคัญในการดำเนินการ 5 ลำดับแรกได้แก่

แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญลำดับที่ 1 คือการใช้ภาษาอังกฤษในการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และแนวทางการได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูกเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้

แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญลำดับที่ 2 คือการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะรู้และเข้าใจตนเอง โดยมีแนวทางส่งเสริมคุณลักษณะนี้คือ

แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญลำดับที่ 3 คือการจัดเรียนรู้ในสถานการณ์จริง และการส่งเสริมความรู้ในห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้

แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญลำดับที่ 4 คือการจัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้ และการส่งเสริมความรู้ในห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ **และ**

แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญลำดับที่ 5 คือการทำงานเป็นทีม ผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ และการจัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการมีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ และการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะมีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 16 ด้าน เป็นการแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะของเยาวชนตามกระบวนการอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้น ที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อพร้อมต่อการเข้าสู่ความเป็นประชาอาเซียน

6.2. อภิปรายผลการวิจัย

6.2.1. อัตลักษณ์อาเซียน จากการศึกษาอัตลักษณ์อาเซียนจากความคาดหวังและอัตลักษณ์อาเซียนจากการรับรู้ของเยาวชนทำให้ได้อัตลักษณ์อาเซียนจำนวน 16 รายการ โดยอัตลักษณ์จากการรับรู้ของเยาวชนไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์จากความคาดหวังอยู่ 3 รายการได้แก่ ธงอาเซียน เพลงอาเซียน และความยืดหยุ่น โดยอัตลักษณ์ธงอาเซียนและเพลงอาเซียนถูกใช้ในการส่งเสริมความเป็นประชาคมอาเซียนที่เยาวชนไม่เกิดการมีส่วนร่วมเพราะเพลงและธงอาเซียนเป็นเพียงสิ่งแสดงให้เห็นซ้ำเท่านั้น แต่ไม่ได้เสริมสร้างให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีสำนึกร่วมอาเซียน มีความตระหนักรู้ และมีความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างพลเมืองอาเซียนได้ อีกทั้งการใช้ธงและเพลงอาเซียนล้วนเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน เยาวชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของธงอาเซียนที่จะนำไปใช้เพื่อแสดงออกถึงการรวมกลุ่มแสดงตัวตนอย่างมีศักดิ์ศรีด้วยความภาคภูมิใจ ทั้งที่อัตลักษณ์อาเซียนควรเกิดขึ้นจากความภาคภูมิใจในการเป็นพลเมืองอาเซียน การมีความรู้สึกผูกพัน และการได้รวมกลุ่มแสดงตัวตน นอกจากนี้อาเซียนให้ความหมายธงอาเซียนไว้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคี เสถียรภาพ สันติภาพ และใช้ส่งเสริมความตระหนักรู้และความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน รวงข้าวสิบรวงในธงอาเซียนแสดงถึงความใฝ่ฝันของผู้ก่อตั้งอาเซียนให้มีความผูกพัน มิมีตรภาพและเป็นหนึ่งเดียวกันก็แตกต่างไปจากการรับรู้ของเยาวชน โดยเยาวชนรับรู้ว่ารวงข้าวสิบรวงที่มีดรวมกันอยู่เป็นสิ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินสุวรรณภูมิอันเป็นอาณาเขตของภูมิภาคอาเซียนที่มีสมาชิกสิบประเทศ ที่ไม่มีในดินแดนอื่นทั่วโลก

สำหรับเพลงอาเซียน จากข้อความที่ปรากฏในการประชุมว่าเป็นเพลงประจำที่เป็นทางการ เป็นลิขสิทธิ์ของอาเซียนโดยมีเลขาธิการอาเซียนเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้แก่การใช้ในการประชุมอย่างเป็นทางการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องและใช้กับคู่เจรจาอาเซียน ทำให้เห็นว่าการใช้เพลงอาเซียนมีข้อจำกัดอยู่เฉพาะกิจกรรมที่เป็นทางการ โดยเยาวชนไม่มีส่วนร่วมในการใช้เพลงอาเซียนในฐานะที่เป็นพลเมืองอาเซียน เพลงอาเซียนจึงไม่เป็นอัตลักษณ์ที่ทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีสำนึกร่วมอาเซียน และเกิดความตระหนักรู้ได้ อาเซียนใช้เพลงอาเซียนเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมผ่านเพลงประจำอาเซียน แม้จะมีการแปลเป็นภาษาประจำชาติของแต่ละประเทศ และมีการใช้ในกิจกรรมทางการ แต่แนวทางการใช้เพลงอาเซียนดังได้กล่าวไปนั้นยังไม่ใช่แนวทางที่จะไปเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนที่จะทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และตระหนักรู้ได้

ส่วนอัตลักษณ์ด้านความยืดหยุ่น อาเซียนคาดหวังที่จะใช้ความยืดหยุ่นเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ใช้ความยืดหยุ่นในอันที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองและความปลอดภัยของภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นการจัดการกับความขัดแย้ง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาเซียน ความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจ การไม่

แทรกแซง แต่อัตลักษณ์ที่เยาวชนรับรู้เป็นการรับรู้ต่อตัวเองเมื่อต้องเป็นพลเมืองอาเซียน ซึ่งต่างไปจากอัตลักษณ์ที่เป็นความคาดหวังของอาเซียนที่มีมุมมองในระดับกว้าง โดยเยาวชนไม่เกิดการรับรู้ในด้านความยืดหยุ่นตามความหมายที่อาเซียนใช้ในการรวมตัวเป็นประชาคม แต่รับรู้ถึงความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างพลเมืองของประเทศสมาชิก ความสุขจากการเป็นมิตรที่ดีต่อกันจะช่วยรักษาสันติภาพ เสรีภาพ และเป็นหนึ่งเดียวกันได้ในทุกด้านทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เยาวชนรับรู้ว่าการรวมตัวกันเพื่อความเป็นมิตร ไม่ใช่การรวมตัวกันเพื่อให้เกิดการแข่งขันหรือขัดแย้งกัน ดังนั้นเยาวชนจึงไม่เกิดการรับรู้ในอัตลักษณ์ความยืดหยุ่นที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับที่ Dang Thi Thu Huong (2011) ได้กล่าวถึงความต้องการเข้าร่วมในการสร้างประชาคมว่า การที่พลเมืองแต่ละประเทศต้องการเข้าร่วมในการสร้างประชาคมก็เพื่อสนองความต้องการของตนในด้านต่างๆที่เกิดจากความต้องการพื้นฐาน ความต้องการแลกเปลี่ยนค่านิยม และความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในประชาคม และดังที่ Zhang Xiaoming (2005) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง Regional Identity and Northeast Asian Community Building ว่าการสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคเกิดจากการมีความตระหนักในคุณค่าและวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างผู้นำรัฐบาลกับประชาชนของประเทศในภูมิภาค และกุญแจหลักในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมคือความร่วมมือ ความเชื่อถือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกันของประเทศสมาชิก สอดคล้องกับ Julie Gilson (2004) ที่วิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ร่วมผ่านการข้ามพรมแดนสู่ภูมิภาคนิยามว่า บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาความรู้สึกความเป็นพวกเรา “We-ness” สร้างขึ้นได้จากสถาบัน ซึ่งเป็นช่องทางของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กระทำการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐที่จะต้องจัดทำปฏิญญาหรือข้อตกลง โดยมีกรอบการทำงานใน 3 ระดับได้แก่ 1) การปฏิบัติในระดับความรู้ความเข้าใจ 2) ระดับความคาดหวังซึ่งกันและกัน ทั้งที่เป็นกฎเกณฑ์และจารีต โครงสร้างอาเซียนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมีส่วนช่วยสร้างความคาดหวังของพฤติกรรมระหว่างสมาชิกที่ต้องยึดมั่น 3) การปฏิบัติอย่างเป็นทางการของอาเซียนต่อองค์กรระหว่างประเทศ ดังนั้นอัตลักษณ์และการรับรู้ร่วมกันก็จะถูกประกอบขึ้นไปพร้อมกัน ความเป็นภูมิภาคนิยามประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์การเมือง อุดมการณ์ ความรู้ และอัตลักษณ์ และการเป็นภูมิภาคนิยามประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการได้แก่ 1) บริเวณของภูมิภาค ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ และอุปสรรคจากธรรมชาติ 2) องค์ประกอบของภูมิภาค ได้แก่ องค์ประกอบด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และการข้ามผ่านความเป็นท้องถิ่น 3) สังคมแห่งภูมิภาค จากกฎเกณฑ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4) ประชาคมภูมิภาค ได้แก่ การติดต่อสื่อสารกันในสังคม การมีค่านิยมและการปฏิบัติร่วมกัน และสังคมที่มีพลเมืองข้ามชาติ และ 5) องค์กรปกครองแห่งสถาบันภูมิภาค ที่มีโครงสร้างที่กำหนดไว้อย่างถาวร และมีผู้กระทำการที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง

สำหรับอัตลักษณ์ด้านอาณาเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าลักษณะภูมิประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความหลากหลายทั้งเป็นหมู่เกาะ ภูเขาไฟ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่มเกาะ เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้เชื่อมต่อกัน แต่ก็อาณาเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เป็นที่ยอมรับร่วมกันถึงความเป็นอาเซียนทั้งจากข้อความที่ปรากฏในเอกสารการประชุมสุดยอดอาเซียนและการรับรู้ของเยาวชน ประเด็นที่มีการให้ความหมายและรับรู้ในความหมายเดียวกันคือความเชื่อในเรื่องเขตแดนภูมิภาคที่อาเซียนใช้เป็นอำนาจในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิก เพราะรูปทรงอาณาเขตภูมิภาคเป็นเกณฑ์พื้นฐานในการจำแนกกลุ่มสังคม และการรับรู้ของผู้อยู่อาศัยในภูมิภาค โดยจากปฏิญญากรุงเทพเมื่อเริ่มก่อตั้งสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กล่าวว่า “สมาคมเปิดรับทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เห็นพ้องกับเป้าหมาย หลักการและวัตถุประสงค์ของการรวมตัวเป็นภูมิภาคเข้าเป็นสมาชิก” และจากวิสัยทัศน์อาเซียนที่ว่าอาเซียนเป็นหนึ่งคือการผนึกรวม 10 ประเทศเข้าเป็นประชาคมภูมิภาค และเป้าหมายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สัมฤทธิ์ผลเมื่อเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกในปี 1995 ลาวและพม่าในปี 1997 และกัมพูชาในปี 1998 ดังที่เลขาธิการอาเซียนขณะนั้นได้กล่าวในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 8 ว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เติมเต็มจุดหมายที่วางไว้ในทางภูมิศาสตร์แล้ว” ประเทศสมาชิกอาเซียนมีความตระหนักรู้และสร้างความหมายร่วมกันในเรื่องอาณาเขตภูมิภาค โดยเฉพาะการรับเข้าเป็นสมาชิกในภูมิภาค นอกจากนี้เยาวชนจากประเทศสมาชิกอาเซียนและเยาวชนไทย ต่างให้ความหมายเดียวกันจากการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และดินแดนสุวรรณภูมิ ดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์

6.2.2. สัญลักษณ์และรูปสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียน จากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละรายการประกอบด้วยรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ รูปสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์อาเซียน ได้แก่ กฎเกณฑ์ ระบบ วัฒนธรรม และประเพณี ส่วนความหมายสัญลักษณ์ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของความรู้สึกสำนึกร่วมอาเซียน ความตระหนักรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 16 รายการต้องคำนึงถึงเสริมสร้างทั้งรูปและความหมายสัญลักษณ์ โดยรูปสัญลักษณ์ด้านกฎเกณฑ์ได้แก่ปฏิญญาอาเซียน สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือ พันธกรณีในสนธิสัญญา ความร่วมมือเฉพาะด้านอาเซียน แผนงานเพื่อการรวมตัวอาเซียน กฎบัตรอาเซียน ข้อตกลงร่วมกัน บทบัญญัติในกฎบัตรอาเซียน รูปสัญลักษณ์ด้านระบบได้แก่ การประสานกัน ความร่วมมืออาเซียน กลไกความร่วมมือ เครือข่าย รูปสัญลักษณ์ด้านวัฒนธรรมได้แก่ความเชื่อมั่น ความปรารถนาและเจตจำนง เคารพในพื้นฐานมิตรภาพ ความเกี่ยวพันกันทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ยึดโยงประชาชนสำนึกในชนบประเพณี และรูปสัญลักษณ์ด้านประเพณีที่มีเพียงด้านเดียวคือการจัดให้มีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ แต่จากที่ Lapus (2012) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง Regional Identity Formation in Southeast Asia and the Role of the European Union ว่าการเสริมสร้างอัตลักษณ์จะเกิดขึ้น

จากการที่พลเมืองมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ดังนั้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เมื่อพิจารณาจากรูปสัญลักษณ์ด้านประเพณี อาเซียนควรสร้างรูปสัญลักษณ์ด้านประเพณีให้มากขึ้นเพื่อจะส่งผลต่อกำหนดบทบาทและสร้างความหมายให้กับการเป็นอัตลักษณ์อาเซียน และแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนจากรูปและสัญลักษณ์ด้านประเพณีนั้นๆ Amaliatul Izzaha and R.A. Widya N (2014) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง Shaping ASEAN identity with ASEAN Education Programs ว่า ความตระหนักร่วมกันจะเกิดขึ้นเมื่อคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเกิดความเข้าใจและสำนึกในสิ่งเดียวกันและเชื่อมั่นว่าแต่ละคนจะเกิดความตระหนักในสิ่งนั้นๆ จากการถ่ายทอดค่านิยม ความตระหนักรู้อาเซียนต้องเป็นความตระหนักรู้ในทุกด้าน เริ่มตั้งแต่รัฐบาลจนถึงกลุ่มสังคม และจะสัมฤทธิ์ผลเมื่อสังคมอาเซียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ดังนั้นอาเซียนต้องใช้ปัจจัยตัวเดียวกันในการสร้างความตระหนักที่เกิดจากความสนใจในสิ่งเดียวกันซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมอาเซียนได้ และดังที่ Tagatac (2005) เสนอไว้ในงานวิจัยเรื่อง Forming a Regional Identity in Southeast Asia: The Role of Non-Profit ว่าการเป็นภูมิภาคอาเซียนอย่างแท้จริง พลเมืองอาเซียนจำเป็นต้องรู้วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอื่นๆ ในภูมิภาคด้วย ต้องเปิดเขตแดนและพลเมืองสามารถเดินทางโยกย้ายไปยังประเทศอื่นในภูมิภาคได้อย่างเสรี ต้องรู้จักและเคารพผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจและสามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ ลักษณะสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือความหลากหลายในวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา ภูเขาสำคัญคือการตระหนักและประสบการณ์ในบริบทนานาชาติ การสร้างอัตลักษณ์ภูมิภาคคือความพยายามให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง พลเมืองและผู้ผู้นำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องประเมินการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์เสียใหม่ว่าอัตลักษณ์ภูมิภาคคือการเปลี่ยนรูปในจุดที่ชนบประเพณีวัฒนธรรมจะเผชิญกับอนาคต

6.2.3. การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ผลวิจัยพบว่าการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะของเยาวชนที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนทั้ง 9 คุณลักษณะ และเป็นการเสริมสร้างอย่างเป็นระบบตามกระบวนการอัตลักษณ์ใน 3 ชั้นได้แก่ ชั้นการก่อรูปอัตลักษณ์ ชั้นการสร้างอัตลักษณ์ และชั้นการแลกเปลี่ยนอัตลักษณ์ โดยคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนแต่ละคุณลักษณะจะได้รับการเสริมสร้างในแต่ละชั้นแตกต่างกันไป เช่น คุณลักษณะรู้จักและเข้าใจตนเอง มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน จะเสริมสร้างในชั้นการก่อรูปอัตลักษณ์เพื่อให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนด้านสันติภาพ เสรีภาพและความปรองดอง ดังนั้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนจึงต้องให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของเยาวชนที่มีอยู่และคุณลักษณะที่จะต้องเสริมสร้าง รวมทั้งต้องศึกษากระบวนการทางอัตลักษณ์ทั้ง 3 ชั้นเพื่อกำหนดแนวทางการเสริมสร้างให้เหมาะสมกับแต่ละชั้น ที่ผ่านมามีการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนในหลากหลายรูปแบบ

และวิธีการ แต่ยังไม่พบวิธีการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนผ่านคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนตามกระบวนการอัตลักษณ์ที่ชัดเจน จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนว่าเพื่อเสริมสร้างความตระหนักในสำนึกอาเซียน มูลนิธิอาเซียนจึงมีโครงการเสริมสร้างความตระหนักด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การมีปฏิสัมพันธ์และเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กิจกรรมประชุมปฏิบัติการเพื่อซึมซับความเป็นอาเซียน มีทุนแลกเปลี่ยนนักศึกษา มีการปรับปรุงเว็บไซต์และวิดีโอเกมส์ และส่งเสริมความประทับใจในวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าแผนกิจกรรมต่างๆ ของมูลนิธิอาเซียนเป็นลักษณะกิจกรรมเสริมในด้านเดียว แต่ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไว้ทั้งสองลักษณะคือแนวทางการเสริมสร้างอย่างเป็นทางการ และกิจกรรมเสริมที่จะส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนได้อย่างเป็นระบบ และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทุกรายการได้อย่างครอบคลุม

6.2.4. แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ประเด็นที่จะนำมาอภิปรายคือแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนตามลำดับความสำคัญในการดำเนินงาน 5 อันดับแรกที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้ แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญอันดับที่ 1 ได้แก่แนวทางเสริมสร้างการใช้ภาษาอังกฤษในการสอน และการเรียนรู้แบบได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อไปเสริมสร้างคุณลักษณะการมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและมีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญอันดับที่ 2 ได้แก่ การเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อไปเสริมสร้างคุณลักษณะรู้และเข้าใจตนเอง แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญอันดับที่ 3 ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงและการส่งเสริมความรู้นอกห้องเรียน เพื่อไปเสริมสร้างคุณลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ แนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญอันดับที่ 4 ได้แก่ การจัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ และการส่งเสริมความรู้นอกห้องเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการปฏิบัติและประเมินผลงานได้และคุณลักษณะมีความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนได้ และแนวทางการเสริมสร้างที่มีความสำคัญอันดับที่ 5 ได้แก่ การทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ การจัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการทำงานแบบร่วมมือและการมีความเข้าใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น อย่างไรก็ตามก็ตีผลวิจัยพบว่าแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน 2 แนวทางที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเยาวชนมีความเห็นว่าจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน เพราะดินแดนในภูมิภาคอาเซียนมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรอยู่มาก และแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นไม่

สอดคล้องอีกหนึ่งแนวทางคือการเปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกันเพื่อทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความหลากหลาย โดยเยาวชนให้ความสำคัญกับแนวทางการเสริมสร้างแบบการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติและการจัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของประเทศเพื่อนบ้านมากกว่า ดังที่วสันต์ อัครวิริยะกุล (2555) ศึกษาเรื่องแนวคิด รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการสถานศึกษา ภายใต้บริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมพบว่า กิจกรรมที่เป็นจุดเด่นในการพัฒนาผู้เรียนคือกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกันได้เพราะช่วยให้นักเรียนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ร่วมกันปฏิบัติ อภิปรายและเปรียบเทียบความแตกต่าง เป็นการแสวงหาจุดร่วมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างเพื่อนต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนเสริมแรงให้มีเจตคติในทางบวก

6.2.5. ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองภายในแต่ละประเทศสมาชิกที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสัมพันธ์ของพลเมืองภายในแต่ละประเทศสมาชิก และปัจจัยภายนอกได้แก่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองในภูมิภาคที่ส่งผลต่อทัศนคติและความสัมพันธ์ของพลเมืองระหว่างสมาชิกในภูมิภาค

ปัจจัยภายในประกอบด้วยภาครัฐที่มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนอัตลักษณ์ได้แก่ นโยบายรัฐบาล กฎหมาย นโยบายด้านวัฒนธรรม นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการศึกษา นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการเข้าเมือง นโยบายด้านภาษา คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ การบริการสังคม การสื่อสาร ประกอบไปด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล กระทรวงศึกษา สถาบันการปกครองส่วนท้องถิ่น 2) หน่วยงานภาคเอกชนและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ได้แก่ องค์กรระหว่างประเทศ มูลนิธิ สมาคม เครือข่าย 3) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการสาขาต่างๆ ผู้บริหารสถาบัน ครูอาจารย์ 4) ครอบครัว และ 5) สังคมได้แก่ คนในสังคม ชุมชน และสื่อมวลชน ส่วนปัจจัยภายนอกประกอบด้วย 1) องค์กรระหว่างประเทศ 2) รัฐบาลได้แก่ รัฐ กระทรวงศึกษาธิการ 3) สถาบันการศึกษา 4) ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และ 5) อาสาสมัครที่มีภูมิหลังและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอาเซียน สอดคล้องกับ Rummens (2009) ที่กล่าวถึงบทบาทภาครัฐที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนอัตลักษณ์ได้ว่ารัฐมีบทบาทในด้านนโยบายพลเมือง การสื่อสาร ตัวบทกฎหมาย นโยบายด้านวัฒนธรรม นโยบายและหลักปฏิบัติด้านการศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชนนโยบายและหลักปฏิบัติด้านการเข้าเมือง นโยบายด้านภาษา การบริการสังคม และการส่งเสริมศิลปะ ขณะที่ องค์การสหประชาชาติ (2009) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Enhancement of awareness about diversity of cultures and provision of equal opportunities for obtaining social and learning skills in international cooperation ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างความตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้แก่ 1) หลักสูตรในโรงเรียน 2) สิ่งแวดล้อมซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคคลไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หรือได้รับการสั่งสอน 3) เพื่อนและสมาชิกครอบครัว 4) บรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียนส่งผลกระทบบที่มีนัยสำคัญทางกระบวนการทางการศึกษาเพื่อสร้าง

รับรู้และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมไปถึงความเชื่อมโยงของการเรียนรู้เชิงบวก และการมีบุคคลต้นแบบ บรรยายากาศการเรียนรู้ในสังคม และชุมชนใช้ได้ดีสำหรับการขัดเกลาทางสังคมของเยาวชนในทุกประเทศ

อีกประเด็นที่ผู้วิจัยขอหยิบยกมาอภิปรายคือ การส่งเสริมความเป็นประชาคมอาเซียนในระดับนโยบายของอาเซียนและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่มีแผนปฏิบัติการ และยุทธศาสตร์ และได้ดำเนินการไปบ้างแล้วในบางกิจกรรม แต่ก็พบว่าเยาวชนยังเกิดการตระหนักรู้ ในความเป็นประชาคมอาเซียนอยู่ในระดับปานกลาง ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ อุษณีย์ พรหมศรียา (2555) ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานีในการเข้าสู่ ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานีมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนอยู่ในระดับปานกลางมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 37.0 โดยมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับเป้าหมายการสร้างประชาคมอาเซียนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 76.2 และพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยกับการให้ความรู้ของสถาบันการศึกษาในอันดับแรกคืออาจารย์ผู้สอนที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของประชาคมอาเซียน รองลงมาคือสถานศึกษาที่จะสร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และอาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียนแก่นักศึกษาตามลำดับ สำหรับระดับความพร้อมของนักศึกษาในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการรวมตัวของประชาคมอาเซียน การศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อสามารถทำงานร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันได้ การเข้าฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ นอกเหนือจากที่เรียนในมหาวิทยาลัย และการเข้าฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะภาษาของประเทศเพื่อนบ้านนอกเหนือจากที่เรียนในมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้เกษุณี บำรุงจิตต์ และ วรพล พนมพรสุวรรณ (2555) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558 พบว่าสถาบันยังมีสถานที่ คณาจารย์และนักศึกษาที่ยังไม่มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยเฉพาะในเรื่องภาษาอังกฤษ ยังไม่สามารถใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ เนื่องจากขาดความตื่นตัวและขาดการเตรียมความพร้อม ไม่มีนโยบายในการสร้างความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่เป็นรูปธรรม ขาดงบประมาณ สถานที่ไม่เอื้ออำนวยในสร้างความพร้อม สำหรับแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่ผู้วิจัยค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ บางแนวทางมีความสอดคล้องกันกับแนวทางที่เป็นนโยบายของอาเซียนและภาครัฐ แต่แนวทางที่ผู้วิจัยค้นพบเป็นแนวทางที่ได้จากการรับรู้ การยอมรับและความต้องการของเยาวชน โดยเยาวชนต้องการให้ใช้แนวทางดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนได้ อีกทั้งเป็นแนวทางที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการนำลงสู่การปฏิบัติ ที่ประกอบด้วยผู้บริหารสถาบัน ครูอาจารย์ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนที่เป็นข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ จึงเป็นการแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนักในความเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ดังที่ วิลาวัลย์ กองสะดี (2552) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มี

ผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับมากคือเจตคติ แรงจูงใจ ประวัติภูมิหลัง และคุณลักษณะของผู้เรียน ส่วนด้านการบริหารของสถาบันอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับกลไกจากยุทธศาสตร์การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาในประชาคมอาเซียนที่จะนำแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนไปสู่การปฏิบัติสำหรับเยาวชน ได้กำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสามเสาหลัก ส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน และสร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นสถาบันมากกว่าปลูกฝังทัศนคติที่มีต่อความเป็นภูมิภาค หรือขัดเกล่าให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียน จึงไม่เห็นแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนจากยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่ตัวแทนจะนำไปปฏิบัติได้กับการขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในยุทธศาสตร์ จากผลการวิจัยของ รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล (2557) เรื่อง แนวโน้มการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อรองรับข้อตกลงประชาคมอาเซียน และแนวโน้มการศึกษาระดับอุดมศึกษาของโลก พบว่าแต่ละคณะต้องปรับเปลี่ยนผลิต คุณภาพการศึกษา คุณภาพสถานศึกษา โอกาสทางการศึกษา ประสิทธิภาพทางการศึกษา ความเป็นสากล การผลิตบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน การมีส่วนร่วมทางการศึกษารวมถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและวุฒิการศึกษาของอาจารย์

6.3. ข้อเสนอแนะ

มีรายละเอียดดังนี้

6.3.1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.3.1.1. ควรมีการศึกษาคณะที่ตระหนักในอัตลักษณ์อาเซียนของเยาวชนในประเทศสมาชิกอาเซียน และประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียน เพื่อศึกษาว่าแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนต่อไป

6.3.1.2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนผ่านคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนตามกรอบกระบวนการอัตลักษณ์สำหรับพลเมืองอาเซียนในช่วงวัยอื่นเพื่อศึกษาว่าในช่วงวัยอื่นมีคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนเป็นอย่างไรและจะเสริมและสร้างคุณลักษณะตามกระบวนการอัตลักษณ์ในลักษณะใด

6.3.2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.3.2.2. มหาวิทยาลัยควรมีความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศในการร่างหลักสูตรทั้งหลักสูตรการเรียนการสอนรายวิชาสาขาต่างๆ หลักสูตรแบบบูรณาการความรู้และความตระหนักในความเป็นประชาคมอาเซียน หรือหลักสูตรอาเซียนโดยตรง เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนด

แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนทั้งอย่างเป็นทางการและกิจกรรมเสริม เพื่อให้องค์กรระหว่างประเทศได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมมากขึ้นในการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนในระดับภูมิภาค

6.3.2.3. มหาวิทยาลัยควรนำผลการวิจัยนี้ไปประกอบการพิจารณาในการกำหนดยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน เพราะแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นข้อค้นพบของงานวิจัยนี้เป็นแนวทางที่ศึกษามาจากการรับรู้ตามความต้องการและความสนใจของเยาวชนโดยตรง และรวมถึงเป็นแนวทางที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการนำลงสู่การปฏิบัติ

6.3.3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.3.3.1. ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยควรนำแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสำหรับเยาวชนไทยกำหนดเป็นนโยบายของสถาบัน โดยเป็นนโยบายที่กำหนดให้การส่งเสริมคุณลักษณะของนักศึกษาที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนเป็นงานประจำของสถาบัน เพื่อให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่สะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนตามความคาดหวังและเจตนารมณ์ของอาเซียน โดยอาจเริ่มตามลำดับความสำคัญของการเสริมสร้างที่ได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้

6.3.3.2. ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยควรตระหนักในการส่งเสริมด้านภาษา เพื่อให้สื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจกำหนดนโยบาย หรือหลักสูตรให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างพลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาประจำชาติของประเทศอาเซียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมอาเซียน. (2558). ข้อมูลพื้นฐานอาเซียน. Retrieved 25 เมษายน 2556, from www.mfa.go.th
- กฤติกร วงศ์สว่าง. (2554). การสร้างอัตลักษณ์ของสหภาพยุโรป กับการตื่นรนสู่การเป็นจักรวรรดิ. Retrieved 14 พฤศจิกายน 2554
- เกศสิรินทร์ แพทอง. (2546). การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญอำเภอพระประแดง. (การศึกษามหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เกษสุณีย์ บำรุงจิตต์ และ วรพล พนมพรสุวรรณ. (2555). ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครสู่ประชาคมอาเซียนปี พ.ศ. 2558: ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- จตุพร ดอนโสม. (2551). การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จตุพล ยงศิริ. (2555). นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนโดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบเชิงสหวิทยาการของ จอร์จ เบอร์เรเดย์. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 24(ม.ค. - มิ.ย. 2555), 43-58.
- จินตนา กระบวนแสง. (2540). สรุปผลการสัมมนาวิชาการเรื่องวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ ความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์. (2549). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี. (ปริญญาโทศึกษาศาสตร์), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะและคนอื่นๆ. (2547). ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2557). กระบวนทัศน์พัฒนศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). สัญญาวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์ (2 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธงทอง จันทรางศุ. (2554). งานเสวนาวันอาเซียน 8 สิงหาคม ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Retrieved 19 ตุลาคม 2554, from [http://www.bic.moe.go.th/th/images/
/movement/asean_day](http://www.bic.moe.go.th/th/images/movement/asean_day)
- ธัญดา ยอดแก้ว. (2547). การศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศไทยกลุ่มอาเซียน. (นิเทศ
ศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). ประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- ปรีชา คุวินท์พันธุ์. (2554). อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้. Retrieved 15 กันยายน 2554, from <http://dcms.thailis.or.th/tdc>
- เพ็ชรี รูปะวิเชตร์. (2555). รายงานวิจัยเรื่องการพัฒนาการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การ
จัดการข้ามวัฒนธรรมและการวางแผนอาชีพ เพื่อรองรับความเป็นภูมิภาคอาเซียนและระดับ
สากล. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. .
- ภพพน เข้มทอง. (2556). การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต.
- มรกต เจวจินดา ไมยเออร์. (2553). มรดกวัฒนธรรมข้ามพรมแดนข้อคิดจากสหภาพยุโรปถึงอาเซียน.
Paper presented at the สัมมนาวิชาการประจำปี 2553 แม่น้ำโขง ณ นครพนม.
- มานะ แก้วมาลา. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการ
เสริมสร้างอัตลักษณ์อุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษภักดิ์บัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี.
- รุ่งนภา ตั้งจิตเจริญกุล. (2557). แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อรองรับข้อตกลง
ประชาคมอาเซียน และแนวโน้มการศึกษาระดับอุดมศึกษาของโลก (คณะครุศาสตร์,
Trans.). กรุงเทพมหานคร: ราชภัฏสวนดุสิต.
- ลี จอง ยุน. (2552). อัตลักษณ์ไทยที่ปรากฏในนโยบายต่างประเทศยุคปรับปรุงประเทศตามแบบ
ตะวันตก. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วสันต์ อัครวิริยะกุล. (2555). แนวคิด รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการสถานศึกษา ภายใต้บริบท
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาวัลย์ กองสะดี. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารหัส 52 คณะ
บริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สาธิต สุนทรพันธ์. (2550). ญี่ปุ่น อาเซียน และการสร้างประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียง. กระแสอาคเนย์
(*Southeast Current*). , 4(ก.พ. 2550), 30-41.

- สุเทพ สุนทรภัสส์ช. (2553). ทฤษฎีมานุษยวิทยา: พัฒนาการมโนทัศน์พื้นฐานและทฤษฎีทางสังคมวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ดวงกลมพัลลิกซิ่ง.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2554). โอกาสของประชาคมอาเซียน. Paper presented at the บบอย่างก้าวสู่ประชาคมอาเซียน 2015 ปัญหา อุปสรรคและโอกาส, เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2556). กระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. . วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 1(มกราคม — เมษายน 2556), 223-230.
- องค์การสหประชาชาติ. (2009). Enhancement of awareness about diversity of culture and provision of equal opportunity for obtaining social and learning skills in international cooperation. Retrieved August 24, 2013, from <http://www.iac.edu.lv>
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. . กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. .
- อัฐยา โต้ะสาน. (2544). อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์กับการเมืองเรื่อง "ความเป็นชาตินิยม". Retrieved February 22, 2013, from <http://muslimchiangmai.net/index.php?topic=3161.0:wap2>
- อิทธิ ดิษฐบรรจง. (2554). การประชุมสัมมนาเรื่องการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 18 พ.ค. 54 Retrieved 20 กันยายน 2554, from <http://lib.swu.ac.th/>
- อุษณีย์ พรหมศรียา. (2555). ความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดปทุมธานี ในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ภาษาอังกฤษ

- Amaliatul Izzaha, & R.A. Widya N. (2014). Shaping ASEAN Identity by ASEAN Education Program. Retrieved November 28, from University of Jember

<https://prezi.com/ordlys8x7gxc/copy-of-shaping-asean-identity-by-asean-education-programm/>

- Anssi Passi. (2012). Regional planning and the mobilization of 'regional identity': from bounded spaces to relational complexity. Retrieved January 15, 2012, from <http://www.researchgate.net/publication/254336063>
- ASEAN. (2008). The ASEAN CHARTER. Retrieved March 14, 2010, from www.asean.org
- ASEAN University Network. (2014). ASEAN University Network: History and Background. Retrieved August 15, 2013, from <http://www.aunsec.org/ourhistory.php>
- Barthes, R. (1992). *Elements of Semiology*. New York Noonday P.
- Burke, J. E. S. a. P. J. (2000). Identity Theory and Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, 63(2000), 224-237.
- Dang Thi Thu Huong. (2011). Regional Identity Building With And Without Democracy. Retrieved October 10, 2011, from: <http://eprints.luiss.it/995/index.html>
- Idrus, F. (2012). Shared Identity Construction: The Third Space Exploration. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(21).
- Jones, M. E. (2004). Forging an ASEAN Identity: The Challenge to Construct a Shared Destiny. *Contemporary Southeast Asia*.
- Jonsson, K. (2010). Unity-in-Diversity? Regional Identity-building in Southeast Asia. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 2(6).
- Julie Gilson, Y. L. H. (Ed.) (2004) *The Eurasian Space: Far More Than Two Continents*. RA Leiden: International Institute for Asian Studies.
- Katzenstein, P. (2007). The Evolution of Regionalism in East Asia. *Journal of East Asian Studies*, 10(2), 359 – 412.
- Knapp, W. (2003). Regional Identity-A conceptual framework. Retrieved January 25, 2011, from www.docstoc.com/docs/70054913/Regional-Identity---A-Conceptual-Framework
- Lakrintis, A. (2011). *Regional Identity Formation in Southeast Asia and the Role of the European Union*. Athens: Institute of International Relations Panteion University of Athens.
- Lapus, J. (2012). ASEAN Education Ministers Agree to Instill "ASEAN Identity of peoples. Retrieved May 4, 2011, from <http://www.deped.gov.ph/>

- Macmillan, T. (1971). *The Delphi Technique*. Washington, D.C.: Eric Clearinghouse.
- Messely Lies Ir, a. o. (2010). Regional identity in rural development: three case studies of regional branding. Retrieved September 10, 2010, from <http://www.academia.edu/10125417/index.html>
- Muhyiddin, T. S. (2012). DPM: Create an ASEAN Identity Retrieved March 2, 2012, from <http://news.asiaone.com/News/AsiaOne+News/Malaysia>
- Oxfam. (2009). Global Citizenship Education. Retrieved September 20, 2014, from <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship>
- Rummens, J. (2009). An Interdisciplinary Overview of Canadian Research on Identity. Retrieved December 16, 2011, from www.metropolis.net
- Tagatac, P. R. S. (2005). *Forming a Regional Identity in Southeast Asia: The Role of Non-For Profit*. (Master's Thesis), Seton Hall University.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). Social Identity Theory Retrieved May 21, 2013, from http://www.age-of-the-sage.org/psychology/social/social_identity_theory.html
- The ASEAN Secretariat. (2014). *ASEAN State of Education Report 2013*. Jakarta: Public Outreach Civil Society Division.
- United Nations Educational. (2014). Global Citizenship Education : Preparing Learners for the challenges of the 21st century. *Scientific and Cultural Organization*, 7(10).
- Zhang Xiaoming. (2005). Regional Identity and Northeast Asian Community Building. *East Asian Review*, 9(March 2005), 117-123.

รูปสัญลักษณ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
20. ความกลมเกลียวประสานงานกัน มีเวที ASEAN Regional Forum	/					/			/													3
21. กำหนดกลวิธีการร่วมมืออย่างเหมาะสมกับหน่วยงานนานาชาติ	/																					1
22. ทบทวนโครงสร้างองค์กรอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ	/																					1
23. มีการเรียนอาเซียนศึกษาในหลักสูตรโรงเรียนสถาบัน	/			/						/			/	/								5
24. เสริมสร้างความรู้สึกรักและความแข็งแกร่งในอัตลักษณ์อาเซียน	/				/	/															//	5
25. ร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างสถาบันต่างๆ ในประเทศในการส่งเสริมการเรียนอาเซียนอาคนย์	/																					1
26. การพัฒนา			/																	/		2

รูปสัญลักษณ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
49. การเห็น พ้องกัน ฉันทามติ					/				/	/												3
50. สร้าง เสริม ความรู้สึ การเป็น ประชาคม					/					/				/								3
51. แบ่งปัน ความ เจริญรุ่งเรือง ระหว่าง ประเทศ สมาชิก มั่ง คั่ง					/	/			/	/	/	/	/	/					/			9
52. การ เจรจา และ ปรึกษาหารือ อ					/														/			2
53. ความ เป็นหนึ่งใน ความ หลากหลาย					/					/	/								/	/		5
54. การยึด โยงกันและ ความ สามัคคี					/					/				/						/		4
55. การ ปฏิรูปด้าน การเงินและ เศรษฐกิจ ระดับสากล					/																	1
56. สนับสนุนใช้ เงินสกุล อาเซียน					/																	1
57. พัฒนา และ เสริมสร้าง โครงสร้าง พื้นฐาน อาเซียนให้ แข็งแกร่ง					/											/						2
58. ความ มั่นคงทาง อาหาร					/				/					/						/		4

รูปสัญลักษณ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
59. การเป็น หุ้นส่วน ระหว่าง รัฐบาล อาเซียนและ ภาคส่วน เอกชน						/																1
60. ยกระดับ มาตรฐาน การครองชีพ และพัฒนา ทรัพยากร มนุษย์						/			/	/												3
61. จัด ความ ยากจน						/	/		/	/	/											5
62. จัดการ การค้า มนุษย์และ ยาเสพติด การฟอกเงิน ภัยก่อการ ร้าย การค้า อาวุธ และ อาชญากร ข้ามชาติ									/	/												2
63. ประชาชน เป็น ศูนย์กลาง							/		/	/	/						/	/	/			7
64. ความ เสมอภาคใน เพศสภาพ						/																1
65. การ เสริมพลัง อำนาจสตรี						/			/													2
66. ประชาคมที่ ยืดหยุ่น									/	/				/								3
67. ค่านิยม ร่วม									/	/	/			/			/	/	/			7
68. สังคม แห่งความ เอื้ออาทร และแบ่งปัน									/	/	/	/		/			/	/				7

รูปสัญลักษณ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
equity market																						
79. ระบบการเตือนภัยล่วงหน้าสีนามิ, Transboundary Haze Pollution											/											1
80. instilling the 'we feeling' and creating a sense of belonging											/	/								/		3
81. ASEAN university games, ASEAN youth peace corps, ASEAN computer games and ASEAN science Olympiad, an e-ASEAN community											/											1
82. องค์การที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งกฎเกณฑ์ a rules-based organization														/				/		/		3
83. ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของภูมิภาค																		/	/	/		3

รูปสัญลักษณ์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
84. ความเข้าใจซึ่งกันและกันและมิตรภาพ										/			/					/	/	/		5
85. ประสานกัน														/				/		/		3
86. การไปมาของพลเมืองอาเซียนโดยยกเว้นวีซ่า															/					/		2
87. การเชื่อมโยงกันระหว่างพลเมือง (People to people connectivity)										/			/							/		3
88. Blue print																				/		1
89. ความร่วมมือกัน (Cooperation) 20 th														/				/		/		3
90. การพัฒนาทักษะสำหรับสตรีเยาวชนคนชรา และผู้พิการ																				/		1
91. เครือข่ายทางการศึกษาในหลายระดับ										/										/		2
92. อัตลักษณ์ร่วม														/					/			2
93. อัตลักษณ์อาเซียน										/	/	/							/			4
94. ตระหนักในความหลากหลาย										/	/							/	/			4

รูปสัณฐาน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	รวม	
การเข้าถึง การศึกษา																						

ภาคผนวก ข

แนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการวิจัย

แนวประเด็นคำถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามงานวิจัย (รอบที่ 1)

แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

คำชี้แจงสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนจากเยาวชนชาวไทยที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปีศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยและมีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศได้แก่ กัมพูชา พม่า มาเลเซียลาว และเยาวชนในกรุงเทพมหานคร

แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามรอบแรกจากทั้งหมด 3 รอบตามเทคนิคการวิจัยเดลฟาย เพื่อให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เกี่ยวกับแนวทางหรือกระบวนการการศึกษาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน แบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด 3 ข้อ เกี่ยวกับวิธีการทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะเยาวชนไทยที่สะท้อนอัตลักษณ์ อาเซียน

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนสู่ประชาคมอาเซียนให้กับเยาวชนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พร้อมกับแบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยแนบนโยบายที่เฉพาะพร้อมคำอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจต่องานวิจัยและการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย และขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้

โปรดอ่านข้อมูลต่อไปนี้ก่อนทำแบบสอบถาม

การมีความเข้าใจและตระหนักในความเป็นหนึ่งบนความหลากหลาย (Unity in Diversity) และความร่วมมือร่วมใจท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการรวมตัวกันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 ประเทศเข้าเป็นประชาคมอาเซียนที่ประกอบด้วย 3 เสาหลักได้แก่ เสถียรภาพและความมั่นคง เศรษฐกิจ และเสาสังคมและวัฒนธรรม โดยจะเริ่มเข้าสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 นี้ ดังนั้นการเตรียมเยาวชนไทยให้มีความพร้อมต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการรวมตัวกัน อยู่ร่วมกัน มีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปันกัน มี

ความรู้สึกเป็นหนึ่ง รวมถึงการตระหนักในความเป็นพลเมืองอาเซียน ไปพร้อมกับการเป็นพลเมืองของประเทศตนเองจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ควรมีส่วนสนับสนุน โดยเฉพาะด้านการศึกษาซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการช่วยปลูกฝังและส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่จะสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยคุณลักษณะของเยาวชนไทยที่จะสะท้อนความความเข้าใจและความตระหนักดังกล่าวได้แก่

1. รู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ว่าตนเองมีจุดดีจุดด้อยอย่างไร รู้สาเหตุของความรู้สึกแง่ลบต่อผู้อื่น รู้ว่าสิ่งที่ตนเองเลือกมีผลกระทบต่อตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างไร เป็นต้น

2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เช่น ไวต่อความรู้สึก ความต้องการ และความคิดเห็นของผู้อื่นและเรียนรู้จากสิ่งนั้น มีความเอื้อเฟื้อและสนับสนุนผู้อื่นอย่างเหมาะสม ชื่นชมในความแตกต่างและความเหมือนกันของมนุษย์และรู้ว่าความแตกต่างนั้นมีผลต่อพฤติกรรมและมุมมองต่อโลก

3. มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ได้ เช่น คิดเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนในและนอกห้องเรียนได้ เชื่อมโยงความคิดที่แตกต่างกันได้ มีความคิดใหม่ๆ และพยายามนำไปทดลองใช้ เป็นต้น

4. มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น ตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดถูกหรือผิด หรือบางครั้งถูกบางครั้งผิด สามารถเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศและต่างประเทศได้ สามารถตั้งคำถามที่ท้าทายความคิดเห็นตนเองได้

5. จัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ เช่น สามารถเผชิญกับความรู้สึกต่อต้านและไม่เห็นด้วยอย่างระมัดระวัง หาเหตุผลที่แท้จริงของความขัดแย้งและช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจในเหตุผลนั้น เสนอแนวทางแก้ปัญหาที่ยุติธรรม

6. มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คือ สามารถปรับวิธีการสื่อสารเพื่อทำงานกับผู้อื่นได้ เรียนภาษาเพิ่มเติมและเชี่ยวชาญขึ้นในภาษาใหม่ต่างๆ สามารถสื่อสารได้ในหลายวิธีทั้งพูด เขียน แสดง ผ่านงานศิลปะ และผ่านเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ได้ เป็นต้น

7. มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือ คือสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันได้ ช่วยให้ผู้อื่นได้มีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและยอมรับการตัดสินใจของกลุ่ม

8. ปฏิบัติและประเมินผลงานได้ คือ สามารถวางแผนและปฏิบัติตามแผนนั้นได้ ยอมรับความล้มเหลวและไม่ย่อท้อ สามารถประเมินได้ว่าการกระทำใดให้ผลที่ดีและไม่ดี เป็นต้น

9. ความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียน คือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาเซียน และความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาว่าวิธีการทางการศึกษาใดเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะพัฒนาคุณลักษณะ
ของเยาวชนดังกล่าวข้างต้นที่จะช่วยสะท้อนอัตลักษณ์อาเซียนซึ่งวิธีการทางการศึกษาดังกล่าวจะ
 เป็นการเตรียมเยาวชนไทยให้พร้อมต่อการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปลายเปิด

ข้อที่ 1 ท่านคิดว่าวิธีการใดทางการศึกษาที่ควรนำมาใช้ในการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้เป็นคนที่มี
 คุณลักษณะทั้ง 9 ข้อ

ข้อที่ 2 ท่านคิดว่าใครบ้างน่าจะมีบทบาทเกี่ยวข้องในวิธีทางการศึกษาเพื่อสร้างเสริมเยาวชนให้มี
 คุณลักษณะดังกล่าว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านั้นควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง

แบบสอบถามงานวิจัย (รอบที่ 2)
แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนจากเยาวชนชาวไทยที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปีศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยและมีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศได้แก่ กัมพูชา พม่า มาเลเซีย ลาว และเยาวชนในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามรอบที่ 2 นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ท่านได้พิจารณาแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน โดยคำถามทั้งหมดรวบรวมมาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยพยายามรักษาใจความสำคัญและข้อความให้ใกล้เคียงกับคำตอบที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเสนอมาให้มากที่สุด

2. แบบสอบถามเดลฟายรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าให้ท่านพิจารณาว่าแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียนในแต่ละข้อมีความเหมาะสมในระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยกำหนดค่าระดับคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับมีความหมายดังนี้

5 หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4 หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3 หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1 หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

3. ในช่องข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ท่านได้แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมโดยอิสระ ซึ่งจะเกิดประโยชน์และมีคุณค่ายิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้

4. ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามนี้ภายในเวลา 1 สัปดาห์เพื่อความเที่ยงตรงของผู้วิจัย และผู้วิจัยจะเร่งรวบรวมคำตอบของทุกท่านเพื่อจัดทำแบบสอบถามในรอบที่ 3 ต่อไป

ข้อที่	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
1	จัดการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างโมเดลชีวิต และเกิดความเข้าใจกันมากที่สุด						
2.	ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้						
3.	จัดเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสังคมการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด การแก้ไขสถานการณ์						
4.	ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี						
5.	จัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆ ได้มากกว่า						
6.	มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัวเข้าหากัน จะส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ทัศนคติ และภาษาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม						
7.	เปิดโอกาสให้มีการนำเสนองาน ส่งเสริมความกล้าแสดงออกทั้งด้านการพูด การแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อโต้แย้ง						
8.	ปลูกฝังจิตสำนึก และทัศนคติของเยาวชนไทย ต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่อาเซียน						
9.	จัดการศึกษาแบบศึกษาด้วยตนเอง ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการแสวงหาความรู้ด้วยการสร้างปัญหา หรือการสังเกตปัญหาต่างแล้วพยายามค้นหาคำตอบด้วยวิธีต่างๆ ด้วยตนเอง						
10.	จัดการศึกษาแบบเป็นหมู่คณะ มีการระดมความคิดเห็นภายในกลุ่ม ทำให้กล้าแสดงความคิดเห็น ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฝึกวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และฝึกการมีส่วนร่วมสังคม						
11.	ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รู้จักลองผิดลองถูก เพื่อเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม						
12.	สร้างความตระหนักในการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก						
13.	ปลูกฝังเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีสำนึกในการบริการสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม						
14.	สร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมพิทักษ์และปกป้องสิ่งแวดล้อม						
15.	สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน						
16.	สร้างความตระหนักรู้พร้อมนำคุณลักษณะต่างๆ ไปปฏิบัติได้ เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนของผู้เรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์						

ข้อที่	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
		5	4	3	2	1	
17.	เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้						
18.	สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องได้						
19.	เปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เป็นการฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความหลากหลาย						
20.	จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้นักศึกษา						
21.	จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้านภาษา เชิญวิทยากรจากประเทศต่างๆ มาให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม						
22.	จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จัดการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆให้สัมพันธ์กัน ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทักษะไปใช้และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้						
23.	จัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม						
24.	จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน						
25.	ส่งเสริมความรู้นอกห้องเรียน						
26.	ควรมีการจัดฝึกอบรมการใช้ภาษากลางอาเซียน ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร เพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในเอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของคนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้น						
27.	จัดทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เยาวชนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงความรู้สึกของประเทศเพื่อนบ้าน						
28.	จัดค่ายกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมนอกห้องเรียน						
29.	การสอดแทรกเนื้อหาและสิ่งที่ควรรู้อื่นๆไว้กับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันของเยาวชน เช่นป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ						
30.	นอกจากจะได้รับการศึกษาและต้องฝึกฝนตนเองด้วย						
31.	จัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริง อยู่ในสถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็นผู้อำนวยความสะดวกและอำนวยความสะดวก						

แบบสอบถามงานวิจัย (รอบที่ 3)

แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน

แบบสอบถามวิจัยขนาดรอบ 3 มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงผลการประมวลความคิดเห็นจากแบบสอบถามวิจัยขนาดรอบ 2 เปรียบเทียบกับคำตอบเดิมของท่านกับกลุ่ม โดยผลการประมวลคำตอบในรอบที่สอง แสดงความเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในข้อความเกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพื่อความเป็นประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้พิจารณา

1. แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาคำตอบ ดังนี้

1.1. “ความเป็นไปได้” ได้แสดงค่ามัธยฐาน (Median) หมายถึงค่าที่อยู่ตรงกลาง

1.2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เพื่อวัดการกระจาย

ค่าคะแนนมัธยฐาน (M) หรือค่ากลางที่ใช้ในการประมวลความคิดเห็นในรอบที่แล้วมีความหมายดังนี้

ค่าคะแนนมัธยฐาน (M)	ความหมาย ความเป็นไปได้
4.5-5.0	มากที่สุด
3.5-4.49	มาก
2.5-3.49	ปานกลาง
1.5-2.49	น้อย
1.0-1.49	น้อยมาก

เกณฑ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความเป็นไปได้” ที่มีแนวโน้มในข้อความแต่ละข้อ แสดงค่าคะแนนแทนระดับความคิดเห็นของท่านดังนี้

คะแนนแทนระดับความคิดเห็น	หมายถึง ความเป็นไปได้
5	มากที่สุด
4	มาก
3	ปานกลาง
2	น้อย
1	น้อยมาก

2. สัญลักษณ์ที่ปรากฏในแบบสอบถามรอบที่ 2 แทนความหมายดังนี้

* หมายถึง ตำแหน่งความคิดเห็นของท่านในรอบ 1

↔ หมายถึง ตำแหน่งช่วงค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือช่วงการกระจายของ

คำตอบ

M หมายถึง ตำแหน่งของค่ามัธยฐาน หรือค่ากลาง

3. ผู้วิจัยต้องการทราบความคิดเห็นของท่านว่ายังคงยืนยันตามคำตอบเดิม (*) หรือ มีการเปลี่ยนแปลงคำตอบ

3.1 ในกรณีที่ท่านพิจารณาความคิดเห็นของท่านในครั้งแรกเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของกลุ่ม แล้วท่านมีความประสงค์จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น โปรดแสดงเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ประสงค์” และ “ไม่พึงประสงค์” ตามระดับที่ท่านประสงค์ พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ (ถ้ามี)

3.2 ในกรณีที่ท่านพิจารณาความคิดเห็นของท่าน เปรียบเทียบกับความคิดเห็นของกลุ่ม แล้วท่านยืนยันความคิดเห็นเดิม ท่านไม่ต้องทำเครื่องหมายใด ๆ

ดังนั้นในการตอบแบบสอบถามวิจัยอนาคตในรอบ 3 ผู้วิจัยต้องการทราบความคิดเห็นของท่านในการ “ยืนยัน” หรือ “เปลี่ยนแปลง” คำตอบเดิมในช่องตัวเลือกทั้งสอง รวมทั้งเหตุผลประกอบ (ถ้ามี)

ตอนที่ 1 แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ข้อที่	แนวทางเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
1	จัดการเรียนการสอนแบบเป็นกลุ่ม เพื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด สร้างโมเดลที่ดี และเกิดความเข้าใจกันที่สุดในที่สุด	M=4.14 ←→							
2.	ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ระหว่างนักเรียนทุกสัญชาติที่เรียนร่วมกันได้	M=4.69 ←→							
3.	จัดเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เห็นสิ่งศรัทธาการทำงานหลายรูปแบบ ฝึกความคิด การแก้ไขสถานการณ์	M=4.55 ←→							
4.	ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี	M=4.36 ←→							
5.	จัดการศึกษาแบบภาคปฏิบัติที่ได้ลงมือทำ ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้และเสริมทักษะต่างๆได้มากกว่า	M=4.39 ←→							
6.	มีการทำงานเป็นทีมผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความกล้าแสดงออก ทั้ง	M=4.47 ←→							

ข้อที่	แนวทาง เสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
	ด้านความคิดเห็น ความเป็นผู้นำ การปรับตัวเข้าหา กัน จะส่งผลให้ เกิดการ แลกเปลี่ยน ความคิด ทัศนคติ และภาษา ระหว่างสมาชิก ภายในกลุ่ม								
7.	เปิดโอกาสให้มี การนำเสนองาน ส่งเสริมความกล้า แสดงออกทั้งด้าน การพูด การ แก้ปัญหาเมื่อเกิด ข้อโต้แย้ง		M=4.17						
8.	ปลูกฝังจิตสำนึก และทัศนคติของ เยาวชนไทย ต่อ การเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้นเมื่อ เข้าสู่อาเซียน		M=4.13						
9.	จัดการศึกษาแบบ ศึกษาด้วยตนเอง ที่ทำให้เกิดการ เรียนรู้จากการ แสวงหาความรู้ ด้วยการสร้าง ปัญหาหรือการ สังเกตปัญหาต่าง แล้วพยายาม ค้นหาคำตอบด้วย วิธีต่างๆ ด้วย ตนเอง		M=4.30						
10.	จัดการศึกษาแบบ เป็นหมู่คณะ มี การระดม ความคิดภายใน กลุ่ม ทำให้กล้า แสดง ความคิดเห็น ฝึกการ ยอมรับความ คิดเห็นของผู้อื่น		M=4.39						

ข้อที่	แนวทาง เสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
	และการอยู่ ร่วมกับบุคคลใน สังคม ฝึกการมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฝึกวางแผนอย่าง เป็นขั้นตอน และ ฝึกการมีส่วนร่วม สังคม								
11.	ได้ลงมือปฏิบัติ จริง ได้รู้จักลอง ผิดลองถูก เพื่อ เรียนรู้วิธีแก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง และการปฏิบัติที่ จะเป็นที่ยอมรับ ของสังคม		← M=4.47 →						
12.	สร้างความ ตระหนักในการ ร่วมกัน รับผิดชอบต่อ สังคมโลก		← M=3.51 →						
13.	ปลูกฝังเยาวชนให้ เป็นผู้ที่มีจิต สาธารณะ มี สำนึกในการ บริการสังคม มี ความรับผิดชอบต่อ สังคม		← M=4.39 →						
14.	สร้างจิตสำนึกใน การส่งเสริม พิทักษ์และ ปกป้อง สิ่งแวดล้อม		← M=3.91 →						
15.	สร้างความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับวิถี ชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และ สถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศ ต่างๆ โดยเฉพาะ กลุ่มประเทศ อาเซียน		← M=4.25 →						

ข้อที่	แนวทาง เสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
16.	สร้างความตระหนักรู้พร้อมนำคุณลักษณะต่างๆไปปฏิบัติได้เพื่อเป็นรูปแบบการปฏิบัติตนของผู้เรียนที่สะท้อนอัตลักษณ์		M=4.13						
17.	เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้สามารถแยกแยะวัฒนธรรมของชาติไทยและชาติอื่นได้		M=4.38						
18.	สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในห้องเรียนกับนอกห้องได้		M=4.50						
19.	เปิดโอกาสการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน เป็นการฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และทำให้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีความหลากหลาย		M=4.30						
20.	จัดอบรมเกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษาให้นักศึกษา		M=4.08						
21.	จัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะด้าน		M=4.30						

ข้อที่	แนวทาง เสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
	ภาษา เขียว วิทยากรจาก ประเทศต่างๆ มา ให้ความรู้ มีการ แลกเปลี่ยน ทาง สังคมและ วัฒนธรรม								
22.	จัดการเรียนการ สอนแบบบูรณา การ จัดการ เรียนรู้ตามความ สนใจและ ความสามารถ โดยเชื่อมโยง เนื้อหาสาระต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน ให้ ผู้เรียนสามารถนำ ความรู้ทักษะไป ใช้และแก้ปัญหา ในชีวิตประจำวัน ได้		M=4.09						
23.	จัดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม		M=4.01						
24.	จัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาสังคมและ ชุมชน			M=3.95					
25.	ส่งเสริมความรู้ นอกห้องเรียน		M=4.35						
26.	ควรมีการจัด ฝึกอบรมการใช้ ภาษากลาง อาเซียน ส่งเสริม ทักษะการสื่อสาร เพราะช่วยให้เกิด ความเข้าใจซึ่งกัน และกันใน เอกลักษณ์ ลักษณะนิสัยของ		M=4.13						

ข้อที่	แนวทาง เสริมสร้างอัต ลักษณ์อาเซียน	ระดับความเป็นไปได้					พึงประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	เหตุผล
		5	4	3	2	1			
	คนชาตินั้นๆ ยิ่งขึ้น								
27.	จัดทัศนศึกษาใน ประเทศเพื่อน บ้าน เพื่อให้ เยาวชนเกิดความ เข้าใจและเข้าถึง ความรู้สึกของ ประเทศเพื่อน บ้าน		M=4.06						
28.	จัดค่ายกิจกรรม การเรียนรู้ ซึ่ง เป็นลักษณะ กิจกรรมนอก ห้องเรียน			M=3.91					
29.	การสอดแทรก เนื้อหาและสิ่งที ควรรู้อื่นๆไว้กับ สิ่งแวดล้อมใน ชีวิตประจำวัน ของเยาวชน เช่น ป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ผ่านทางสื่อต่างๆ		M=4.1						
30.	นอกจากจะได้รับ การศึกษาและ ต้องฝึกฝนตนเอง ด้วย			M=3.91					
31.	จัดการศึกษาที่ เน้นการปฏิบัติ จริง อยู่ใน สถานการณ์จริง โดยอาจารย์เป็น ผู้อำนวยการและ อำนวยความสะดวก สะดวก		M=4.13						

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. คุณบุษฎี สันติพิทักษ์ รองอธิบดีกรมอาเซียน
2. ดร. ทินสิริ ศิริโพธิ์ รองผู้อำนวยการองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO)
3. ดร. จิรวัดน์ วีรังกร ประธานคณะกรรมการพัฒนานิสิต นักศึกษานอกชั้นเรียน เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
4. ดร. ชัย นิมากร นายกสมาคมเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ แห่งประเทศไทย (ปี พ.ศ. 2553 – 2555)
5. ดร. พัชร นิยมศิลป์ รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม

1. รองศาสตราจารย์ลินจง อินทร์ทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอู่ทิพย์ (อดีตอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ)
2. ดร. ธันยวิช วิเชียรพันธุ์ หัวหน้าสำนักงานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม
3. นายวุฒิ เตชะนอก นักวิชาการศึกษา สำนักยุทธศาสตร์การศึกษา
4. นายเอก วงศ์อนันต์ ประธานสภาเด็กเยาวชนและเยาวชนแห่งประเทศไทย
5. นายกฤษฎา ปัญญาประทีป ตัวแทนเยาวชนในโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์
6. ดร. รังสิพล เปลี่ยนพันธุ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระกุมาร เยซูส์ สิงห์บุรี

ข้อมูลเยาวชนในการทำสนทนากลุ่ม

1. เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดพรมแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชาได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี นครพนม มุกดาหาร เลย ศรีสะเกษ และสุรินทร์ โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้นปีที่ 1-2
2. เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดประเทศมาเลเซียได้แก่ จังหวัดนราธิวาส สงขลา ยะลา และปัตตานี โดยเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ชั้นปีที่ 1-3
3. เยาวชนที่มีภูมิลำเนาติดสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียร์มาร์ จากจังหวัด เชียงราย ตาก และเชียงใหม่ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาประเภทมหาวิทยาลัยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ชั้นปีที่ 1-2
4. เยาวชนอาเซียนทั้ง 10 ประเทศจากโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจรรุวรรณ พวงมาลี เกิดเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2512 ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาประถมศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2533 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2537 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2552

